

КАЛЄНДАР
Канадійського Фармера

РІК XXXVI

1956

ЦІНА 75 ЦЕНТІВ

Народний Ілюстрований Календар

КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

На Рік Переступний

1956

НАКЛАДОМ КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

462 HARGRAVE ST. **WINNIPEG 2, MAN.**

PRINTED IN CANADA

ЗМІСТ КАЛЄНДАРЯ

INDEX OF ADVERTISERS

РІК 1956

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЄНДАР

Рік 1956 є роком переступним, отже має рівно 366 днів. Юліянського періоду він є роком 6669; жидівської ери роком 5717; ніпонської ери роком 2616; магометанської ери 1375-76.

РІЖНІ СПОСОБИ ЧИСЛЕННЯ ЧАСУ

Християнське числення років починається від народження Христа. Маємо тепер рік 1956 від тої історичної події.

Від охрещення українського народу Володимиром Великим, у 988 році, маємо тепер 968 років.

Жидівський рік, який починається в осени, є тепер роком 5717.

В протестантів калєндар є більше-менше той самий, що і в римо-католиків щодо свят, тільки що в них свят є менше.

Магометани числять рік по оборотах місяця, отже їх рік коротший від нашого. Тому то їх Новий Рік посувається кожного року около 11 днів взад. Оборот місяця бере 27 днів, 7 годин, 43 мінути.

ПОРИ РОКУ

Весна починається 21 березня. Того дня маємо зрівнання дня й ночі.

Літо починається 22 червня. Це є найдовший день у році, а ніч найкоротша.

Осінь починається 23 вересня. Того дня приходть зрівнання дня й ночі.

Зима починається 22 грудня, коли приходить найкоротший день, а найдовша ніч.

ЗАТЬМІННЯ СОНЦЯ Й МІСЯЦЯ В 1956 РОЦІ

В 1956 році буде чотири затьмінь — два сонця і два місяця. З усіх їх видно буде в Злучених Державах Америки тільки одне затьміння місяця.

1. Частинне затьміння місяця 24 травня, видне в Азії, на Алеутських Островах, на Тихому Океані, в Австралії, на Індійському Океані, в Африці, Малій Азії і в Антарктиці.

2. Цілковите затьміння сонця 8 червня, видне тільки на морі на південь від Лат. 40.

3. Цілковите затьміння місяця 18 листопада, видне вповні в Злучених Державах. Місяць пічне входити в тінь землі в годині 12.03 рано (по півночі) на східний стандартний час, а в годині 1.08 буде цілковито закритий цею тінню. Затьміння скінчиться в годині 2.27.

4. Частинне затьміння сонця 2 грудня, видне в більшості Европи й Азії.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЄНДАР

ПАСХАЛІЯ
(по старому стилю, а дати по новому)

Ключ граничний **Ю.** Вруціліто до 14 березня **д,** від 14 березня 1956 **с.**

Тріодь починається 26 лютого.

Неділя мясопустна — 11 березня.

Поклони — 18 квітня.

Благовіщення — 7 квітня, в суботу 3 тижня Великого Посту.

Великдень — 6 травня, 5 тижнів пізніше від нового стилю.

Вознесення Господнє — 14 червня.

Зіслання св. Духа — 24 червня.

Мясниць — 9 тижнів і 2 дні.

Петрівки — 1 тиждень і 3 дні.

ПОСТИ
(по старому стилю, а дати по новому)

1. В навечеря Різдва Христового 6 січня.
2. В навечеря Богоявлення, 18 січня.
3. Сиропустний тиждень 12-18 березня.
4. Великий Піст 19 березня до 5 травня.
5. Петрівка від 2 до 11 липня.
6. Спасівка від 14 до 27 серпня.
7. В день Усікновення Ч. Голови Івана Хрестителя 11 вересня.
8. В день Воздвиження Чесного Хреста 27 вересня.
9. Пилипівка від 28 листоп. до 6 січня.
10. Кожної пятниці крім загальниць.

ЗАГАЛЬНИЦІ

1. Від Христ. Різдва, 7 січня, до Богоявл. 19 січня включно, крім навеч. Богояв.
2. Між неділею Митаря і неділею Блудного Сина, 26 лютого—4 березня.
3. Від Великодня до Томиної неділі, 6—13 травня.
4. Від Зіслання св. Духа до неділі Всіх Святих, 24 червня — 1 липня.

ЗАБОРОНЕНІ ЧАСИ
для весіль і забав з музикою і танцями

1. Усі пятниці крім загальниць перед Великим Постом і по Зелених Святах.
2. Від початку Пилипівки до Богоявл. (28 листопада до 19 січня, до Йорданського водосвяття).
3. Від понеділка по неділі Мясопустній до нед. Томиної (12 берез.—12 трав).
4. В Петрівку і Спасівку.
5. В день Усікн. Ч. Голови Івана Хрестителя і Воздв. Чесного Хреста, 27 вер.

ДЕРЖАВНІ СВЯТА В КАНАДІ

В цілій Канаді святкується такі свята: Всі неділі в році, День Нового Року, Велика Пятниця, Великодний Понеділок, День Вікторії (24 травня), Уродини Королеви, День Домінії (1 липня), День Праці (перший понеділок у вересні), День Перемиря (Рімембренц Дей — 11 листопада), День Подяки, якого уряд проголошує кожного року, Різдво Христове.

В провінції Квебек є ще оці святкові дні: Богоявлення Господне, Попелева Середа, Вознесення Господне, Св. Івана Хрестителя, Всіх Святих, Непорочне Зачаття Преч. Діви.

Січень — МАЄ 31 ДНІВ — January

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Греко-Кат., ст. стиль	СВЯТА: Греко-Кат., нов. стиль	СВЯТА: Греко - Православні
1	**19**	**Н.**	**Груд. 1956. Н. п. Різд.**	**Н. Р., Обр. ГНІХ В. В.**	**Груд. 1956. Н. п. Різд.**
2	20	П.	Ігнатія свщмч.	Сильвестра папи	Ігнатія свщмч.
3	21	В.	Юліяни	Малахії прор.	Юліяни
4	22	С.	Анастазії влмч.	Собор 70 Апостолів	Анастазії влмч.
5	23	Ч.	10 мучен. у Криті	Навеч. Богояв., (Піст)	10 мучен. у Криті
6	24	П.	Нав. Різд. Євг. мч.	**Богоявлення ГНІХ**	Нав. Різд., Єв. мч.
7	**25**	**С.**	**Різдво Христове**	**Собор Ів. Хрестителя**	**Різдво Христове**
8	**26**	**Н.**	**Соб. Пр. Б. і Йосифа**	**по Пр., Юрія і Ем.**	**Соб. Пр. Б. і Йосифа**
9	**27**	**П.**	**Стефана певромч.**	Полієвкта прп.	**Стефана певромч.**
10	28	В.	20.000 мч. в Нікодимії	Григорія Нисійського	20.000 мч. в Нікодимії
11	29	С.	14,000 діт. убит. у Виф.	† Прп. Теодосія	14,000 дт. убит. у Виф.
12	30	Ч.	Анисії мч.	Мч. Татіяни	Анисії мч.
13	31	П.	Меланії прп.	Мч. Єрмила	Меланії прп.
14	**1**	**С.**	**НР. Обр. ГНІХ, Вас.**	Прп. Отців у Синаї	**Н. Р., Обр. ГНІХ, Вас.**
15	**2**	**Н.**	**Н. пер. Пр.,** Сильв. п.	**32 по С.,** Пав. Т. і Ів.	**Н. пер. Пр.,** Сильв. п.
16	3	П.	Малахії прор.	Пок. ок. Апос. Петра	Малахії прор.
17	4	В.	Собор 70 Апостолів	† Антонія вел. преп.	Собор 70 Апостолів
18	5	С.	Нав. Бог., Теоп.	Св. Атанасія і Кир.	Нав. Бог., Теоп.
19	**6**	**Ч.**	**Богоявлення Господ.**	Прп. Макарія	**Йордан (Водохр.)**
20	7	П.	**† Соб. Івана Хрест.**	† Прп. Евтимія В.	† Соб. Івана Хрест.
21	8	С.	Юрія і Еміліяна прп.	Прп. Максима	Юрія і Еміліяна прп.
22	**9**	**Н.**	**Н. по Пр.,** Полієвкта	**Мит. і Фар.** Тим. ап.	**Н. по Пр.,** Полієвкта
23	10	П.	Григорія Нисій. св.	Климента Анк. свщм.	Григорія Нисій. св.
24	11	В.	Теодосія прп.	Ксенії прп.	Теодосія прп.
25	12	С.	Татіяни мч.	† Св. Гр. Богослова	Татіяни мч.
26	13	Ч.	Єрмила, Стратоніка	Прп. Ксенофонта	Єрмила, Стратоніка
27	14	П.	ОО. у Синаї	† Перен. м. Ів. Золот.	ОО. у Синаї
28	15	С.	Павла Т., Івана	Прп. Єфрема	Павла Т., Івана
29	**16**	**Н.**	**29 по С.,** П. ок. Ап. П.	**Блудного сина.** св. Іг.	**29 по С.,** П. ок. Ап. П.
30	17	П.	†Антонія Вел. прп.	**Трьох Святителів**	†Антонія Вел. прп.
31	18	В.	Атанасія і Кирила	Кира й Івана безсрбн.	Атанасія і Кирила

Лютий — МАЄ 29 ДНІВ — February

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	19	С.	Макарія	Мч. Трифона	Макарія
2	20	Ч.	†Євтимія прп.	**Стрітення ГНІХ.**	† Євтимія прп.
3	21	П.	Максима ісп.	Симеона й Анни	Максима ісп.
4	22	С.	Тимотея, Атанасія	Прп. Ісидора	Тимотея, Атанасія
5	**23**	**Н.**	**30 по С.,** Климента	**Мясопустна.** Агафії	**30 по С.,** Климента
6	24	П.	Ксенії прп.	Вукола прп.	Ксенії прп.
7	25	В.	† Григорія Богослова	Партенія і Луки прп.	† Григорія Богослова
8	26	С.	Ксенофонта	Теодора Страт. вмч.	Ксенофонта
9	27	Ч.	† Пер. мощ. Ів. Золот.	Никифора мч.	† Пер. мощ. Ів. Золот.
10	28	П.	Єфрема С., прп.	Мч. Харалампія	Єфрема С., прп.
11	29	С.	Пер. мощ. Ігн. Б.	Сщмч. Власія	Пер. мощ. Ігн. Б.
12	**30**	**Н.**	**31 по С., Трох Свят.**	**Сиропустна.** Мелетія	**31 по С., Трох Свят.**
13	31	П.	Кира й Івана безср.	Мартиніяна прп.	Кира й Івана безср.
14	1	В.	Лютий. Трифона мч.	Авксентія п. † Пр. Кир.	Лютий. Трифона мч.
15	**2**	**С.**	**Стрітення Господнє**	Ап. Онисима	**Стрітення Господнє**
16	3	Ч.	Прав. Сим. й Анни	Мч. Памфила	Прав. Сим. й Анни
17	4	П.	Ізидора прп.	Вмч. Теодора	Ізидора прп.
18	5	С.	Агафії мч.	Св. Лева папи	Агафії мч.
19	**6**	**Н.**	**32 по С.,** Вукола прп.	**1 Посту.** Архипа ап.	**32 по С.,** Вукола прп.
20	7	П.	Партенія і Луки прп.	Льва, еп. катан.	Партенія і Луки прп.
21	8	В.	Теодора Стратилата	Тимотея, Евстахія св.	Теодора Стратилата
22	9	С.	Никифора	Найд. м. мч. в Евг.	Никифора
23	10	Ч.	Харлампія, Порф.	Сщмч. Полікарпа	Харлампія, Порф.
24	**11**	**П.**	Власія свщмч.	† 1 і 2 Найд. Гол. Ів. Х.	Власія свщмч.
25	12	С.	Мелетія, Марини	Тарасія	Мелетія, Марини
26	**13**	**Н.**	**Мит. і Фар.** Мартин.	**2 Пост.** Порфірія св.	**Мит. і Фар.** Мартин.
27	14	П.	Авксентія. † пр. Кир.	Прокопія прп. ісп.	Онисима ап.
28	15	В.	Онисима ап.	**Василія прп. ісп.**	Авксентія. † пр. Кир.
29	16	С.	Памфила мч.	Кассіяна прп.	Памфила мч.

Березень МАЄ 31 ДНІВ March

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	17	Ч.	Теодора Т. вмч.	Евдокії прпмч.	Теодора Т. вмч.
2	18	П.	Льва папи	Теодота сщм.	Льва папи
3	19	С.	Архіпа ап.	Евтропія сщм.	Архіпа ап.
4	**20**	**Н.**	**Блудн. сина.** Льва е. к.	**3 П. Хрестоп.** Гарас.	**Блудн. сина.** Льва е. к.
5	21	П.	Тимотея прп., Ев. св.	Конона мч.	Тимотея прп., Ев. св.
6	22	В.	Найд. мощ. мч. в Евг.	42 мч. в Аморії	Найд. мощ. мч. в Евг.
7	23	С.	Полікарпа сщм.	Василія і ін. сщмч.	Полікарпа сщм.
8	24	Ч.	† 1 і 2 Найд. Г. Ів. Хр.	Теофілякта ісп.	† 1 і 2 Найд. Г. Ів. Хр.
9	25	П.	Тарасія св.	† 40 Муч. в Севастії	Тарасія св.
10	26	С.	Порфірія св.	Кондрата і ін. мч.	Порфірія св.
11	**27**	**Н.**	**Мясопус.** Пр. пр. ісп.	**4 Посту.** Соф. п. єр.	**Мясоп.** Прок. пр. ісп.
12	28	П.	Василія прп. ісп.	Теофана ісп.	Василія прп. ісп.
13	29	В.	Кассіяна преп.	Пер. мощ. св. Никиф.	Кассіяна преп.
14	1	С.	**Березень.** Евдокії	Венедикта прп. **Покл.**	**Березень.** Евдокії
15	2	Ч.	Теодота сщм.	Агапія і ін. мч.	Теодота сщм.
16	3	П.	Евтропія сщм.	Савіна і Папи мч.	Евтропія сщм.
17	4	С.	Гарасима прп.	Алексія, ч. Бож. прп.	Гарасима прп.
18	**5**	**Н.**	**Сиропустна.** Конона	**5 Посту.** Кирила еп.	**Сиропуст.** Конона
19	6	П.	42 мч. в Аморії	Хризанта і Дарії мч.	42 мч. в Аморії
20	7	В.	Василія і ін. сщмч.	ОО. убитих в о. Сави	Василія і ін. сщмч.
21	8	С.	Теофілякта ісп.	Якова ісп.	Теофілякта ісп.
22	9	Ч.	† 40 Муч. в Севастії	Василія сщм.	† 40 Муч. в Севастії
23	10	П.	Кондрата і ін. мч.	Нікона прпм. і ін.	Кондрата і ін. мч.
24	11	С.	Софронія патр. єрус.	Захарії і Якова прп.	Софронія патр. єрус.
25	**12**	**Н.**	**1 Посту.** Теофана ісп.	**6 Посту. Кв. Бл. П. Д.**	**1 Посту.** Теоф. ісп.
26	13	П.	Пер. м. св. Никифора	Собор Гавриїла Арх.	Пер. м. св. Никиф.
27	14	В.	Венедикта прп.	Матрони мч.	Венедикта прп.
28	15	С.	Агапія і ін. мч.	Іларіона і Стеф. прп.	Агапія і ін. мч.
29	16	Ч.	Савіна і Папи мч.	Вел. Четвер. Мар. і К.	Савіна і Папи мч.
30	17	П.	Алексія прп.	**Вел. Пятн.** Ів. Ліств. п.	Алексія прп.
31	18	С.	Кирила еп.	Вел. Субота. Ігн. прп.	Кирила еп.

Квітень — МАЄ 30 ДНІВ — April

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Греко-Кат., ст. стиль	СВЯТА: Греко-Кат., нов. стиль	СВЯТА: Греко - Православні
1	**19**	**Н.**	**2 Посту.** Хриз. і Д. м.	**Воскресення Христове**	**2 Посту.** Хриз. і Д. мч.
2	20	П.	ОО. Убитих в о. Сави	**Світ. Понеділок.** Тита	ОО. Убитих в об. Сави
3	21	В.	Якова ісп.	**Світ. Вівтор.** Никити	Якова ісп.
4	22	С.	Василія сщмч.	Йосифа і Ґеорґія прп.	Василія сщч.
5	23	Ч.	Нікона прпм. і ін.	Теодула і др. муч.	Нікона прпм. і ін.
6	24	П.	Захарії і Якова прп.	Евт. св. † Прест. Мет.	Захарії і Якова прп.
7	**25**	**С.**	**Благ. Преч. Діви**	Ґеорґія Мел. прп.	**Благов. Преч. Діви**
8	**26**	**Н.**	**3. П. Хрестопокл.**	**1 Томина.** Ірод. і ін. ап.	**3. П. Хрестоп.** С. Гавр.
9	27	П.	Матрони мч.	Евпсихія мч.	Матрони мч.
10	28	В.	Ілар. і Стеф. прп.	Терентія і ін. мч.	Ілар. і Стеф. прп
11	29	С.	Марка і Кир. сщм.	Антипа сщм.	Марка і Кирила сщм.
12	30	Ч.	Івана Ліств. прп.	Василія ісп.	Івана Ліств. прп.
13	31	П.	Іпатія прп.	Артемона сщм.	Іпатія прп.
14	1	С.	**Квітень.** Марії |. прп.	Март. папи Ант. і ін.	**Квітень.** Мар. єг. прп.
15	**2**	**Н.**	**4 Посту.** Тита прп.	**2 Мирон.** Арист. і ін. а.	**4 Посту.** Тита прп.
16	3	П.	Никити прп. ісп.	Агапії мч.	Никити прп. ісп.
17	4	В.	Йосифа і Ґеорґія прп.	Сиеона і Акакія прп.	Йосифа і Ґеорґія прп.
18	5	С.	Теодула мч. **Поклони**	Івана прп.	Теодула мч. **Поклони**
19	6	Ч.	Евт. св. † Прест. Мет.	Івана Старопеч. прп.	Евт. св. † Прест. Мет.
20	7	П.	Ґеорґія св.	Теодора Тріх. прп.	Ґеорґія св.
21	8	С.	Іродіона і ін. ап.	Януарія і ін. сщм.	Іродіона і ін. ап.
22	**9**	**Н.**	**5 Посту.** Евпсихія мч.	**3 Рослабл.** Теод. С. п.	**5 Посту.** Евпсихія мч.
23	10	П.	Терентія і ін. мч.	**Ґеорґія Вмуч.** (н.н.)	Терентія і ін. мч.
24	11	В.	Антипи сщм.	СавиСтратил. мч.	Антипи сщм.
25	12	С.	Василія ісп.	† Марка ап. і єванг.	Василія ісп.
26	13	Ч.	Артемона сщм.	Василія сщмч.	Артемона сщм.
27	14	П.	Мартина й Антонія	Симеона сщм.	Мартина й Антонія
28	15	С.	Аристарха і ін. ап.	Язона і Сосіпатра ап.	Аристарха і ін. ап.
29	**16**	**Н.**	**6 Посту. Квітна.** Агап.	**4 Самар.** 9 муч. в Киз.	**6 Посту. Квітна.** Агап.
30	17	П.	Симеона і Акакія прп.	† Якова апост.	Симеона і Акакія прп.

Травень **МАЄ 31 ДНІВ** May

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	18	В.	Івана преп.	Єремії прор.	Івана преп.
2	19	С.	Ів. Стропеч. прп.	Атанасія Вел. патр.	Івана Старопеч. прп.
3	20	Ч.	Вел. Четвер. Теод. Тр.	† Теодозія Печ. прп.	В. Четвер. Теод. Тр.
4	**21**	**П.**	**В. Пятниця.** Ян. свщ.	Пелагії прпм.	**В. Пятниця.** Януарія св.
5	22	С.	Вел. Субота. Теод. С.	Ірини мч.	Вел. Субота. Теод. С.
6	**23**	**Н.**	**Воскр. Христове**	**Сліпород.** Йова мноґ.	**Воскр. Христове**
7	**24**	**П.**	**Світ. Пон.** Ґеор. Вчм.	Явлення Ч. Хреста	**Світ. Понед.** Ґеор. Вмч.
8	**25**	**В.**	**Світ. Вівт.** † Мар. ап.	**Ів. Богослова** (н. н.)	**Св. Вівтор.** † Марка ап.
9	26	С.	Василія сщм.	† Пер. мощ. св. о. Н.	Василія сщм.
10	27	Ч.	Симеона сщм.	**Возн. Госп.** † Сим.	Симеона сщм.
11	28	П.	Язона і Сосіпатра	† Кир. і Мет., М. сщм.	Язона і Сосіпатра
12	29	С.	9 муч. в Кизиці	Епіфанія і Германа св.	9 муч. в Кизиці
13	**30**	**Н.**	**1 Томина.** † Якова ап.	**6 Св. Отців.** Глік. мч.	**1 Томина.** †Якова ап.
14	1	П.	**Травень.** Єремії пр.	Ізидора мч.	**Травень.** Єремії пр.
15	2	В.	Атаназія В. патр.	Пахомія Вел. прп.	Атаназія В. патр.
16	3	С.	† Теодозія Печ. прп.	Теодора Осв. преп.	† Теодозія Печ. прп.
17	4	Ч.	Пелагії прпм.	Андроніка і ін. ап.	Пелагії прпм.
18	5	П.	Ірини мч.	Теодота мч.	Ірини мч.
19	6	С.	Йова многострад.	Патрикія сщм.	Йова многострад.
20	**7**	**Н.**	**2 Мироносиць** Яв. Хр.	**Сош. св. Духа.** Талал.	**2 Мироносиць.** Явл. Хр.
21	8	П.	**Ів. Богосл.** (на нед.)	**Пр. Тройці.** † К. і Є.	Ів. Богосл. (на нед.)
22	9	В.	† Пер. м. св. Николая	Василіска мч.	† Пер. м. св. Николая
23	10	С.	† Симона Зилоти ап.	Мих. ісп., Евф. кн. п.	† Симона Зилоти ап.
24	11	Ч.	Мокія сщм. †К. і М.	Симеона прп.	Мокія сщм. † Кир. і М.
25	12	П.	Епіф.і Германа св.	† 3 Най. Гол. Ів. Хр.	Епіфанія і Германа св.
26	13	С.	Ґлікерії мч.	Карпа ап.	Ґлікерії мч.
27	**14**	**Н.**	**3 Розслабл.** Ізидора	**1 По С. Всіх Святих**	**3 Розслабл.** Ізидора
28	15	П.	Пахомія Вел. прп.	Никити прп.	Пахомія Вел. прп.
29	16	В.	Теодора Осв.	Теодозії прпм.	Теодора Осв.
30	17	С.	Андроніка і ін. ап.	Ісаакія прп.	Андроніка і ін. ап.
31	18	Ч.	Теодора мч.	**Пр. Евхар.** (н. н.) Єр.	Теодора мч.

Червень **МАЄ 30 ДНІВ** June

Нв. ст	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	19	П.	Патрикія сщм.	Юстина мч.	Патрикія сщм.
2	20	С.	Тааея мч.	Никифора патр.	Тааея мч.
3	**21**	**Н.**	**4 Самар.** †Кон. і Єл.	**2 п. Сош.** Лук. і ін. мч.	**4 Самар.** †Кон. і Єл.
4	22	П.	Василіска мч.	Митрофана патр.	Василіска мч.
5	23	В.	Мич.ісп., Евфроз.	Доротея сщм.	Мич. ісп., Евфроз.
6	24	С.	Симеона прп.	Висаріона прп.	Симеона прп.
7	25	Ч.	† 3 Найд. Гол. Ів. Хр.	Теодота Анк. сщм.	† 3 Найд. Гол. Ів. Хр.
8	26	П.	Карпа ап.	**Пр. Серця Іс.** (н. н.)	Карпа ап.
9	27	С.	Терапонта сщм.	Кирила Алекс.	Терапонта сщм.
10	**28**	**Н.**	**5 Сліпор.** Ник. прп.	**3 по Сош.** Тимотея с.	**5 Сліпор.** Ник. прп.
11	29	П.	Теодосії прпмч.	† Вартол. і Варн. ап.	Теодосії прпмч.
12	30	В.	Ісаакія прп.	Онуфрія мч., Троф. св.	Ісаакія прп.
13	31	С.	Єрмія ап.	Акилини мч., Тр. св.	Єрмія ап.
14	**1**	**Ч.**	**Червень. Воз. Госп.**	Єлисея пр., Мет. патр.	**Червень. Воз. Госп.**
15	2	П.	Никифора патр.	Амоса пр., Єр. прп.	Никифора патр.
16	3	С.	Лукиліяна і ін. мч.	Тихона св.	Лукиліяна і ін. мч.
17	**4**	**Н.**	**6 Св. Отців.** Митроф.	**4 по. С.** Ман. і ін м.	**6 Св. Отців.** Митроф.
18	5	П.	Доротея сщм.	Леонтія мч.	Доротея сщм.
19	6	В.	Висаріона прп.	† Юди Тадея ап.	Висаріона прп.
20	7	С.	Теодора Анк. сщм.	Методія сщм.	Теодора Анк. сщм.
21	8	Ч.	† Варт. і Варн.	Юліяна Тарс.	† Варт. і Варн.
22	9	П.	Кириа Алекс. св.	Евсевія сщм.	Кириа Алекс. св.
23	10	С.	Тимотея сщм.	Аґрипіни мч.	Тимотея сщм.
24	**11**	**Н.**	**Сошестві св. Духа**	**5 по С. Діздво Ів. Хр.**	**Сошестві св. Духа**
25	**12**	**П.**	**Пр. Тройці.** Он. прп.	Февронії прпмч.	**Пр. Тройці.** Он. прп.
26	13	В.	Акилини мч.	Давида прп.	Акилини мч.
27	14	В.	Єлисея пр., Методія	Самсона прп.	Єлисея пр., Методія
28	15	Ч.	Амоса пр., Єроніма	Пер. мощ. К. і Ів. б.	Амоса пр., Єроніма
29	16	П.	Тихона св.	**Петра і Павла ап.**	**Тихона св.**
30	17	С.	Мануїла мч.	**Собор 12 Апост.**	Мануїла мч.

Липень — МАЄ 31 ДНІВ — July

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	**18**	**Н.**	**1 по С. Всіх Святих**	**6 по С.** К. і Дам. без.	**1 по С. Всіх Св.** Леонт.
2	19	П.	† Юди Тадея ап.	† По. Ризи Пр. Богор.	† Юди Тадея ап.
3	20	В.	Методія сщм.	Якова мч.	Методія сщм.
4	21	С.	Юліяна Тарс. мч.	Андрея Критс. св.	Юліяна Тарс. мч.
5	22	Ч.	**Пр. Евх.** (н. н.) Юл.	† Атаназія Атон. прп.	**Пр. Евхар.** (на н.) Юл.
6	23	П.	Аґрипіни мч.	Пр. Сісоя Вел.	Аґрипіни мч.
7	**24**	**С.**	**Різдво Ів. Хрест.**	Томи і Акакія прп.	**Різдво Ів. Хрестителя**
8	**25**	**Н.**	**2 по С.** Февронії прмч.	**7 по Сош.** Прок. вмч.	**2 по С.** Февр. прмч.
9	26	П.	Давида прп.	Панкратія сщм.	Давида прп.
10	27	В.	Самсона прп.	† Антонія Печ. прп.	Самсона прп.
11	28	С.	Пер. мощ. К. і Ів.	Евф., Ольги кн. укр.	Пер. мощ. К. і Ів.
12	**29**	**Ч.**	**Петра і Павла ап.**	Прокла і Іларія мч.	**Петра і Павла ап.**
13	30	П.	**Пр. Серця Іс.** (н. н.)	Собор Гавр. Арх.	Собор 12 апостолів
14	1	С.	**Липень.** К. і Д.С.П.Б.	Акили ап.	**Липень.** К. і Д.С.П.Б.
15	**2**	**Н.**	**3 по С.** † Пол. Р. Пр.Д.	**8 по С.** † Вол. В.	**3 по С.** †Пол. Р. Пр. Д.
16	3	П.	Якова мч.	Антиногена сщм.	Якова мч.
17	4	В.	Андрея Крит. св.	Марини вмч.	Андрея Крит. св.
18	5	С.	† Кирила і Методія ап.	Якинта і Еміліяна мч.	† Кирила і Методія ап.
19	6	Ч.	† Атаназія Атон. прп.	Макр. прп., Дія прп.	† Атаназія Атон. прп.
20	7	П.	Томи і Акакія прп.	**Ілії прор.** (на нед.)	Томи і Акакія прп.
21	8	С.	Прокопія вмч.	Симеона і Івана прп.	Прокопія вмч.
22	**9**	**Н.**	**4 по Сош.** Панкр.	**9 по С.** Марії Магд.	**4 по Сош.** Панкратія
23	10	П.	† Антонія Печ. прп.	Трофима і ін. мч.	† Антонія Печ. прп.
24	11	В.	Евф., Ольги кн. укр.	† Бориса і Гліба мч.	Евф., Ольги кн. укр.
25	12	С.	Прокла і Іларія	† Успення св. Анни	Прокла і Ілярія
26	13	Ч.	Собор Гавр. Арх.	Єрмолая і ін. сщм.	Собор Гавр. Арх.
27	14	П.	Акили ап.	† Пантел. вмч.	Акили ап.
28	15	С.	† Волод. Вел.	Прохора і ін. ап.	**† Володимира Вел.**
29	**16**	**Н.**	**5 по С. Св. Отців.** Ант.	**10 по Сош.** Калін. мч.	**5 по С. Св. Отців.** Ант.
30	17	П.	Марини вмч.	Сили і ін. ап.	Марини вмч.
31	18	В.	Якинта і Еміл. мч.	Евдокіма прав.	Якинта і Еміліяна мч.

Серпень — МАЄ 31 ДНІВ — August

Нв. ст	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	19	С.	Макрини прп.	Пр. Ч. Хр., 7 бр. Мак.	Макрини прп.
2	20	Ч.	**Ілії прор.** (на нед.)	Пер. мощ. св. Стеф.	**Ілії прор.** (на нед.)
3	21	П.	Симеона і Івана прп.	Ісаакія і ін мч.	Симеона і Івана прп.
4	22	С.	Марії Магдалини	7 молодців у Єфезі м.	Марії Магдалини
5	**23**	**Н.**	**6 по С.** Трофима	**11 по С.** Евсигнія ісп.	**6 по С.** Трофима
6	24	П.	† Бориса і Гліба мч.	**Преобр. Господнє**	† Бориса і Гліба мч.
7	25	В.	† Успення св. Анни	Дометія прп. Пас. мч.	† Успення св. Анни
8	26	С.	Єрмолая і ін. сщм.	Еміліяна ісп.	Єрмолая і ін. сщм.
9	27	Ч.	† Пантелеймона вмч.	† Матія ап.	† Пантелейм. вмч.
10	28	П.	Прохора ап.	Лаврентія мч.	Прохора ап.
11	29	С.	Калініка ап.	Евпла мч.	Калініка ап.
12	**30**	**Н.**	**7 по С.** Сили і ін ап.	**12 по С.** Фотія і Анік.	**7 по С.** Сили і ін. ап.
13	31	П.	Євдокіма прав.	Максима ісп.	Євдокіма прав.
14	1	В.	**Серпень.** Пр. Ч. Хрест.	Міхея пр., †Пер. м. Т.	**Серпень.** Хр. України
15	2	С.	Пер. мощ. Стеф. арх.	**Успення Пр. Богор.**	Пер. мощ. Стеф. архид.
16	3	Ч.	Ісаакія і ін. мч.	Перен. Нер. Образа	Ісаакія і ін. мч.
17	4	П.	7 молодців в Ефезі	Мирона мч.	7 молодців в Ефезі
18	5	С.	Евсигнія ісп.	Фльора і Лавра мч.	Евсигнія ісп.
19	**6**	**Н.**	**8 по С. Преобр. Госп.**	**13 по С.** Анд. Стр. мч.	**8 по С. Преобр. Госп.**
20	7	П.	Дометія прпм.	Самуїла прор.	Дометія прпм.
21	8	В.	Еміліяна ісп.	Тадея ап., Вассил. мч.	Еміліяна ісп.
22	9	С.	† Матія ап.	Аґатоніка мч.	† Матія ап.
23	10	Ч.	Лаврентія ар. мч.	Лупа мч.	Лавр. архид. мч.
24	11	П.	Евпла мч.	Евтиха сщм.	Евпла мч.
25	12	С.	Фотія і Анікити мч.	Возвр. м. Варт. ап.	Фотія і Анікити мч.
26	**13**	**Н.**	**9 по С.** Максима ісп.	**14 по С.** Адр. і Нат. м.	**9 по С.** Максима ісп.
27	14	П.	Міхея пр., †Пер. м. Т.	Пімена прп.	Міхея пр., † Пер. м. Т.
28	**15**	**В.**	**Успення Пр. Бог.**	Мойс. Мур., Ав. св.	**Успення Пр. Богород.**
29	16	С.	Перен. Нерук. Образа	**Усікнов. Г І.в. Хр.**	Перен. Нерукотв. Обр.
30	17	Ч.	Мирона мч.	Александра і ін. патр.	Мирона мч.
31	18	П.	Фльора і Лавра мч.	† Полож. пояса П. Б.	Фльора і Лавра мч.

Вересень МАЄ 30 ДНІВ September

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	19	С.	Андрея Страт. мч.	† Поч. р. ц. Сим. прп.	Андрея Страт. мч.
2	**20**	**Н.**	**10 по С.** Сам. прор.	**15 по С.** Маманта мч.	**10 по С.** Сам. прор.
3	21	П.	Антима сщм.	Антима сщм.	Антима сщм.
4	22	В.	Аґатоніка мч.	Вавили сщм., Мойс. п.	Аґатоніка мч.
5	23	С.	Лупа мч.	Захарії і Єлисавети	Лупа мч.
6	24	Ч.	Евтиха сщм.	Чудо св. Мих. Арх.	Евтиха сщм.
7	25	П.	Возвр. мощ. Варт.	Созонта мч.	Возвр. мощ. Варт.
8	26	С.	Адріяна і Наталії	**Різдво Пресв. Богор.**	Адріяна і Наталії
9	**27**	**Н.**	**11 по С.** Пімена прп.	**16 по С.** Йоакима і Ан	**11 по С.** Пімена прп.
10	28	П.	Мойсея прп., Август.	Минодори і ін. мч.	Мойс. прп., Августина
11	29	В.	**Усікнов. Г. Ів. Хр.**	Теодори прп.	**Усік. Г. Ів. Хр.** (на н.)
12	30	С.	Александра і ін. патр.	Автонома сщм.	Александра і ін. патр.
13	31	Ч.	† Полож. пояса Пр. Д.	Відновл. Храма	† Полож. пояса Пр. Д.
14	**1**	**П.**	**Вересень.** † П. р. ц. С.	**Воздвиження Ч. Хрест.**	**Вересень** † П. р. ц. Сим.
15	2	С.	Маманта мч.	Никити вмч.	Маманта мч.
16	**3**	**Н.**	**12 по С.,** Антима сщм.	**17 по С.** Евф. вмч.	**12 по С.** Антима сщм.
17	4	П.	Вав. сщм., Мойс. пр.	Софії і її дітей мч.	Вав. сщм., Мойс. пр.
18	5	В.	Захарії і Єлисавети	Евменія вмч.	Захарії і Єлисавети
19	6	С.	Чудо Арх. Михаїла	Трофима і ін. мч.	Чудо Арх. Михаїла
20	7	Ч.	Созонта мч.	Евтихія вмч.	Созонта мч.
21	**8**	**П.**	**Різдво Пр. Богор.**	Кондрата ап.	**Різдво Пр. Богор.**
22	9	С.	Йоакима і Анни	Фоки свщм.	Йоакима і Анни
23	**10**	**Н.**	**13 по С.** Мин. і ін. мч.	**18 по С.** Зачат. Ів. Хр.	**13 по С.** Мин. і ін. мч.
24	11	П.	Теодори прп.	Теклі первом.	Теодорои прп.
25	12	В.	Автонома прп.	Евфозини прп.	Автонома прп.
26	13	С.	Відн. Храма Корн.	**Предст. Ів. Богосл.**	Відн. Храма Корн.
27	**14**	**Ч.**	**Воздвиження Ч. Хр.**	Калістрата мч.	**Воздв. Ч. Хреста**
28	15	П.	Никити вмч.	† Харитона прп.	Никити вмч.
29	16	С.	Евфиії вмч.	Киріяка отшельн. п.	Евфимії мч.
30	**17**	**Н.**	**14 по С.** Софії і її д. м.	**19 по С.** Григор. сщм.	**14 по С.** Софії і її діт.

Жовтень МАЄ 31 ДНІВ October

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	СВЯТА Греко-Кат., нов. стиль	СВЯТА Греко - Православні
1	18	П.	Евменія прп.	**Покров. Пр. Б.** (на н.)	Евменія прп.
2	19	В.	Трофима і ін. мч.	Кипріяна сщм.	Трофима і ін. мч
3	20	С.	Евстахія вмч.	Діонізія Ареоп. сщм.	Евстахія вмч.
4	21	Ч.	Кондрата ап.	Єротея сщм.	Кондрата ап.
5	22	П.	Фоки сщм.	Харитини мч.	Фоки сщм.
6	23	С.	Зачат. Ів. Хрестителя	† Томи ап.	Зачаття Ів. Христителя
7	**24**	**Н.**	**15 по С.** Теклі первом.	**20 по С.** Сергія і В. м.	**15 по С.** Теклі первом.
8	25	П.	Евфрозини прп.	Пелагії і Таісії прп.	Евфрозини прп.
9	26	В.	**Предст. Ів. Б.** (на н.)	† Якова ап.	Івана Богослова
10	27	С.	Калістрата мч.	Евлап. і Евлампії мч.	Калістрата мч.
11	28	Ч.	† Харитона прп.	Филипа ап.	† Харитона прп.
12	29	П.	Киріяка прп.	Прова і ін. мч.	Киріяка прп.
13	30	С.	Григорія сщм.	Карпа і ін. мч.	Григорія сщм.
14	**1**	**Н.**	**16 по С. Покров П. Б.**	**21 по С. Отц. 7 Соб.**	**16 по С. П. Пр. Богор.**
15	2	П.	Кипріяна сщм.	Евтимія прп.	Кипріяна сщм.
16	3	В.	Діонізія сщм.	Лонґина сотн. мч.	Діонізія сщм.
17	4	С.	Єротея сщм.	Осії пр., Андр. К. прп.	Єротея сщм.
18	5	Ч.	Харитини мч.	† Луки ап. і єв.	Харитини мч.
19	6	П.	† Томи ап.	Йоіла прор.	† Томи ап.
20	7	С.	Сергія і Вакха мч.	Артемія вмч.	Сергія і Вакха мч.
21	**8**	**Н.**	**17 по С. Отців 7 соб.**	**22 по С.** Іляріона В.	**17 по С. Отців 7 соб.**
22	9	П.	† Якова ап.	Аверкія св.	† Якова ап.
23	10	В.	Евлампія і Евлампії	Якова ап.	Евлампія і Евлампії
24	11	С.	Филипа ап.	Арети мч.	Филипа ап.
25	12	Ч.	Прова і ін. мч.	Марк. і Мартирія мч.	Прова і ін. мч.
26	13	П.	Карпа і ін. мч.	**Димитрія Вмуч.**	Карпа і ін. мч.
27	14	С.	Параскеві прп.	Нестора мч.	Параскеві прп.
28	**15**	**Н.**	**18 по С. Христа Царя**	**23 по С. Празн. Хр. Ц.**	**18 по С. Христа Царя**
29	16	П.	Лонгина сотника мч.	Анастазії првм.	Лонгина сотника мч.
30	17	В.	Осії прор.	Зиновія і Зиновії мч.	Осії прор.
31	18	С.	† Луки ап. і єв.	Стахія і ін. ап.	† Луки ап. і єв.

Листопад МАЄ 30 ДНІВ November

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА: Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	19	Ч.	Йоїла прор.	Косми і Дам. безср.	Йоїла прор.
2	20	П.	Артемія вмч.	Акиндина і ін. мч.	Артемія вмч.
3	21	С.	Іларіона вмч.	Акепсими і ін. мч.	Іларіона вмч.
4	**22**	**Н.**	**19 по С.** Аверкія св.	**24 по С.** Йоанікія В. п.	**19 по Сош.** Аверкія св.
5	23	П.	Якова ап.	Галактіона мч.	Якова ап.
6	24	В.	Арети мч.	Павла св.	Арети мч.
7	25	С.	Маркіяна і Мартирія	Єрона і ін. мч.	Маркіяна і Мартирія
8	**26**	**Ч.**	**Димитрія вмч.**	**Собор св. Мих. Арх.**	**Димитрія вмч.**
9	27	П.	Нестора мч.	Онисифора мч.	Нестора мч.
10	28	С.	Параскеви мч.	Ераста і ін. ап.	Параскеви мч.
11	**29**	**Н.**	**20 по С.** Анастазії п.	**25 по С.** Вік. і Вінк. м.	**20 по С.** Анаст. прпм.
12	30	П.	Зиновія і Зиновії мч.	**Йосафата сщм.** (на н.)	Зиновія і Зиновії мч.
13	31	В.	Стахія і ін ап.	† Ів. Золотоуст. св.	Стахія і ін. ап.
14	1	С.	**Листопад.** К. і Дам.	† Филипа ап.	**Листопад.** Косми і Д.
15	2	Ч.	Акиндина мч.	Гурія і ін. мч.	Акиндина мч.
16	3	П.	Акепсими і ін. мч.	† Матея ап. і єв.	Акепсими і ін. мч.
17	4	С.	Йоанікія В. прп.	Григорія чудотв. св.	Йоанікія В. прп.
18	**5**	**Н.**	**21 по С.** Галактіона	**26 по С.** Платона і Р.	**21 по Сош.** Галактіона
19	6	П.	Павла св.	Авдія прор.	Павла св.
20	7	В.	Єрмона і ін. мч.	Григ. прп., Прок. св.	Єрмона і ін. мч.
21	**8**	**С.**	**Собор Михайла Арх.**	**Введен. в храм П. Д.**	**Собор Михайла Арх.**
22	9	Ч.	Онисифора мч.	Филимона і ін. ап.	Онисифора мч.
23	10	П.	Ераста ап.	Амф. і Григорія св.	Ераста ап.
24	11	С.	Мини і ін. мч.	Катерини вмч.	Мини і ін. мч.
25	**12**	**Н.**	**22 по С. Йосафата с.**	**27 по С.** Клим. п. Р.	**22 по С. Йосафата с.**
26	13	П.	† Івана Золот. св.	Алипія прп.	† Івана Золот. св.
27	14	В.	† Филипа ап.	Якова перс. вмч.	† Филипа ап.
28	15	С.	Гудія і ін. мч.	Стефана прпм.	Гудія і ін. мч.
29	16	Ч.	† Матея ап.	Парамона мч.	† Матея ап.
30	17	П.	Григорія чуд. св.	† Андрея ап.	Григорія чуд. св.

Грудень МАЄ 31 ДНІВ December

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-Кат., ст. стиль	Греко-Кат., нов. стиль	Греко - Православні
1	18	С.	Платона і Романа	Прп. Наума	Платона і Романа
2	**19**	**Н.**	**23 по Сош.** Авдія пр.	**30 по Сош.,** Авакума	**23 по Сош.** Авдія пр.
3	20	П.	Григорія, Прокла	Прп. Софонії	Григорія, Прокла
4	**21**	**В.**	**Введ. в хр. Пр. Діви**	Варвари вмч., Ів. Дам.	**Введ. в хр. Пр. Діви**
5	22	С.	Филимона і ін. ап.	† Сави Осв. прп.	Филимона і ін. ап.
6	23	Ч.	Амфілохія	**Св. Николая Чудотв.**	Амфілохія
7	24	П.	Катерини вмч.	Св. Амвросія	Катерини вмч.
8	25	С.	Климента папи	Прп. Патапія	Климента папи
9	**26**	**Н.**	**24 по Сош.,** Алипія	**29 по С., Н.З. Пр. Дів.**	**24 по Сош.,** Алипія пр.
10	27	П.	Якова Перс. вмч.	Мч. Мини	Якова Перс. вмч.
11	28	В.	Стефана прпм.	Даниїла Стов. прп.	Стефана прпм.
12	29	С.	Парамона мч.	Спиридіона прп.	Парамона мч.
13	30	Ч.	† Андрея П. а.	† Мч. Евстратія	† Андрея П. а.
14	1	П.	**Груд.** Наума, Філяр.	Мч. Тирса	**Груд.** Наума, Філяр.
15	2	С.	Авакума прор.	Сщмч. Елевтерія	Авакума прор.
16	**3**	**Н.**	**25 по Сош.,** Софонія	**Праотців.** Аггея прор.	**25 по Сош.,** Софонія
17	4	П.	Варвари вмч.	Прп. Даниїла	Варвари вмч.
18	5	В.	† Сави Осв. прп.	Севастіяна і ін. мч.	† Сави Осв. прп.
19	**6**	**С.**	**Св. Николая чудотв.**	Боніфатія мч.	**Св. Николая чудотв.**
20	7	Ч.	Амврозія єп.	Сщмч. Ігнатія Богон.	Амврозія єп.
21	8	П.	Патапія прп.	Мч. Юліянії	Патапя пірп.
22	**9**	**С.**	**Непор. Зач. Пр. Бог.**	Вмч. Атанасії	**Непор. Зач. Пр. Бог.**
23	**10**	**Н.**	**26 по Сош.,** Мини і ін.	**пер. Різд. Отц.** 10 мч.	**26 по Сош.,** Мини і ін.
24	11	П.	Даниїла Стовп. прп.	Навеч. Різдва Евгенії	Даниїла Стовп. прп.
25	12	В.	Спиридона преп.	**Рідво Христове**	Спиридона преп.
26	13	С.	† Евстратія і ін. мч.	**Соб. Пр. Б., Йос. Об.**	† Евстратія і ін. мч.
27	14	Ч.	Тирса, Лев.	**Стефана первомуч.**	Тирса, Лев.
28	15	П.	Елевтерія свщмч.	20,000 мч. у Нікод.	Елевтерія свщмч.
29	16	С.	Аггея прор.	Невинних Дітей	Аггея прор.
30	**17**	**Н.**	**Праотців.** Даниїла пр.	**по Різдві.** Анісії мч.	**Праотців.** Даниїла пр.
31	18	П.	Севастіяна і ін. муч.	Прп. Меланії	Севастіяна і ін. муч.

Загальний Церковний Устав

I.
СВЯТИЙ БЕЗПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

Вечірня Велика. Блажен муж, на Господи возвах: стихир 10: воскресних 7, Святому 3, Слава: Святому, І нині: Догмат рядового гласа. Вход. По Світе тихий. Рцім всі. Сподоби. Стиховна воскресна, Слава Святому (як є), І нині: Богородичен воскр. стиховни. По „Нині отпущаєши". Тропар воскр. гласа, Слава: Тропар Святому, І нині: Богородичен воскр. по гласу Наславника. Отпуст вел.

Утреня вел. По Бог Господь: Тропар воскр. 2. р. Слава: Тропар Свят. І нині: Богор. воскр. Сідальні воскр. Ангельський Собор. Іпакой гласа. Степенна гласа. Евангеліє воскр.. На каноні Ірмоси гласа і Катавасія рядова. По 3 пісні Кондак, — Ікос, Слава: Сідален Свят. І нині: Богор. По 6 п. Кондак — Ікос воскр. Перед 9 п. „Честнішую Херувим". По 9 п. „Свят Господь Бог наш" і Світилен воскр. Слава свят. (як є) І нині: Богор. світилна воскр. На хвалитех 8 стихир воскр. Сл. стихира еванг. І нині: Преблагословенна: По славословію вел. Тропар воскр.: як глас 1, 3, 5, або 7, тоді „Днесь спасеніє", а як глас 2, 4, 6 чи 8, тоді „Воскрес із гроба".

Літургія: Тропар воскр. Слава Кондак, І нині: Богородичен для 1, 5 і 7 гласа воскресен, а до інших гласів дібраний Богор. (до 2 гл. В молитвах неусипающу (Успення), до 3 гл. Діва днесь (Покрови), до 4 гл. Йоаким і Анна (Різдва), до 6 гл. Заступнице христіян (з Параклиса), до 8 гл. Взбранной Воєводі (Благов.) — або загальний: „Заступнице христіян". Прокімен воскр. Причастен: Хваліте Господа з небес . . , Апостол і Евангеліє рядове.

II.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ

Вечірня Велика: „Блажен муж". на „Гоподи возвах" стихир 6 або 8: Свят.; Слава: Свят; І нині: Догмат по гласу слави, (в Пятницю веч. Догмат уступаючого гласа) Прок.: дня 3 Чтенія. Стиховна: Свят.; Слава: Свят.; І нині: Богор. воскр. Стиховні після наславника.— Тропар Свят.; Слава: І нині: Богородичен воскр. після Слави. Отпуст великий з поминанєм Служби лише Свят.

Повечеріє: По „Достойно" Кондак Святого.

Утреня: Тропар: Свят, 2 р., Слава І нині: Богородичен воскр. після Слави. Дві рядові Катизми з малими Ект. Сідалні: Свят. з Богород. Полиєлей. Величання: Свят. Ект. мала, Сідален полиєл. з Богород. на Слава І нині. Степенна 4 гласа. (1 антиф.) Прокімен, Евангеліє і стихира по нім: Свят. Канони: Богородичен з Ірмосом на 6; Свят. на 8. (В суботу за Канони Богород. Канон храма на 6.) Катав. Рядова. По 3-ій п.: Сідален: Свят. Слава І нині: Богород. — По 6-ій п.: Кондак — Ікос. Свят. По 9-ій п.: Світилен: Свят.: Слава І нині: Богород. його. Стихири хвалитні; Свят. 4; Слава І нині: Богород. Славословіє вел. Троп. Свят.: Слава І нині: Богород. воскр. після Слави. — Отпуст великий.

Часи: На всіх Тропар і Кондак Святого.

Літургія: Антифони повседневні Тропар; Слава: Кондак Свят.; І нині: Богородичен після Слави. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Свят. Апостол і Евангеліє: (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах, хіба похоронну.

III.

СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

Вечірня велика: „Блажен муж." На „Господи возвах": Празн. 3; Свят. 5; Слава: Свят.; І нині: Празн. — Вхід. 3 Чтенія. Стиховна з Славою: Свят. І нині: Празн. Тропар: Свят.; Слава і нині: Празн.

Повечеріє мале: Кондак: Свят.; Слава І нині: Празн.

Утреня: Тропар: Празн. 2 р., Слава: Свят.; І нині: Празн. — По рядових Катизмах. Сідалні: Свят; Слава І нині: Празн. — Полиєлей Величання. **Ектенія** мала. Сідален полиєлея Свят.; Слава І нині. Празн. Степенна 4 гл. (1 ант.). Прокімен, Еванг. і стихира: Свят. Канон: Празн. на 6; Свят. на 8. Катав. рядова. По 3-ій п.: Кондак — Ікос: Празн. Сідален: Свят. Слава І нині: Празн. По 6-ій п. Кондак — Ікос: Свят. По 9-ій п.: Світилен Свят.; Слава І нині: Празн. Стихири хвалитні: Празн. 3; Свят. 3; Слава: Свят.; І нині: Празн. Славословіє **велике.** Тропар: Святого, Слава І нині: Празн. Отпуст великий з поминанням Служби Празн. і Свят.

Часи: На всіх, Тропар Празника і Слава: Святого. Кондак, на переміну: на 1-ім і 6-ім Празника, на 3-ім і 9-ім Святого.

Літургія: а)коли був Празник Господський: два антифони: Празн.; третий звичайний з прип: Празн. — б) Коли був Празник Богородиці: антифони дня. — Тропар: Празн. і Свят; Слава: Кондак Свят.; І нині: Празн. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Празн. і Свят. Задостойник: Празн. Апостол і Евангеліє (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах.

IV.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

На Великій Вечірни: „Блажен муж." На „Господи Возвах" 10 стихир: 4 воскресні припадаючого гласа і 6 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен Суботи вечера і 3 чтенія Святого. Стиховна воскресна. Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу Слави. При кінці Тропар воскресний, Слава: Святого, І нині: Богородичен воскресний по гласу Тропара Святого. Отпуст великий.

На Повечерію: Кондак Святого по Трисвятім.

На Великій Утрени: На „Бог Господь": Тропар воскр. гласа, 2 р., Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу слави. Сідален воскр., Полиєлей і величанія Святого, Ангельський Собор, а по малій Ектенії Іпакой гласа, відтак 1-ий і 2-ий Сідален Святого без Богородичних, Слава: 3-ий Сідален Святого, І нині: Богородичен його. Степенна гласа і все проче до канона воскресне. На каноні, по 3-ій пісни кондак, Ікос і Сідален Святого, по 6-ій кондак і Ікос воскресний, по 9-ій Світилен воскр., Слава: Святого, І нині. Богородичен Світилна воскресного. На хвалитех 8 Стихир: 4 воскресні і 4 Святого (4-а стихира наславна), Слава: Стихира евангельська, І нині: „Преблагословенна". Проче до кінця воскресне. Отпуст великий з поминанням Святого.

На часах: — На всіх Тропар воскр. і Слава: Святого. Кондаки: на 1-ім і 6-ім воскресний, на 3-ім і 9-ім Святого.

На Літургії: Тропар воскр., Святого і кондак воскр., Слава: кондак Святого, І нині: Богородичен, по гласу Слави або Заступнице Християн. Прокімен, Аллилуя, Апостол, **Еванг.** і Причастен, неділі і Святого.

V.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

На Великій Вечірни: „Блажен муж". На „Господи возвах" 10 стихир: 3 воскр., 3 Празника і 4 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен дня., 3 чтенія Святого, Стиховна воскр., Слава: Святого, І нині: Празника. При кінці Тропар воскр., Слава: Святого, І нині: Празника.

На повечерію: Кондак Святого, Слава, І нині: Празника.

На Великій Утрени: Троп. воскр., 2 р., Слава: Святого, І нині: Празника. Сідален і проче як в неділю без попразденства, лиш по 3-ім сідални Святого, І нині: Празника. По 3-ій пісни Канона Кондак і Ікос Празника і Святого і Сідален Святого, Слава І нині: Празника; по 6. Кондак і Ікос воскр., по 9-ій Світил. воскресний, Слава: Святого, І нині: Празника. На 9-ій пісни (крім неділь внутр Празника Пасхи) береться „Честнійшую". На хвалитех 8 стихир: воскресні 4 і Святого 4, Слава: Стихира Евангельська, І нині: „Преблагословенна".

На Часах: — На всіх Тропар воскр., і Слава: на 1-ім і 6-ім Празника, а на 3-ім 9-ім Святого. Кондаки: на 1-ім і на 9-ім воскр., на 3-ім Празн. а на 6-ім Святого.

На Літургії. — Тропар воскресний, Празника і Святого, Кондак воскр. Слава: Кондак Святого, І нині: Кондак Празника. Прокімен Апостол, **Евангеліє** і Причастен, Неділі і Святого.

VI.
СВЯТИЙ З ВСЕНОЧНИМ НА БУДНІ

Вечірня Вел.: Слава святій. Прийдіте поклонімся, пс. 103. Бл. муж. На Господи возв. 8 стихир Свят., Слава: Свят. І нині: Догмат по гласу Наславника. Вхід. 3 Чтенія. Рцім всі. Литія святого. Стиховна святого. На „Нині отп." Тропар свят. 2 р. Богородице Діво 1 р.

На Утрені Великій: По Бог Господь Тропар Свят. 2 рази Слава: І нині: Богор.. воскр. після гл. Троп. Сідальні 2 Свят.; Полиєлей, Величаніє, Сідален, полиєлей, Степенна празника. Єванг. і стихира Свят. На каноні Ірмоси Св. Катавасія рядова. По 3 п. Сідален. Свят. Сл. І нині: Богор. По 6 п. Кондак—Ікос Свят. На 9 п. „Честнійшую" (крім 20 і 30 І.) По 9 п. Світилен Свят. 2 рази Сл. І нині. Богор. На хвалитех стихири Свят. І нині: Богор. По Славословію вел. Тропар Свят. Сл. І нині: Богор. воскр. —

На Літургії: Тропар Святого, Сл. Кондак Свят. І нині: Богородичен. Прокімен. Причастен. Ап. Єв. Свят.

VII.
НЕДІЛЯ З БДІННИМ АБО ПРАЗНИКОМ БОГОРОДИЧНИМ

На Вечірні Великій: Слава Святій. „Прийдіте поклонімся" і псалом 103. Проче береться як повище, лише як Празн. Богор., то на Госп. возв.: Слава: І нині: Празн. По Ісполним: Литія, як Богородиці, то вся Празника, а як Святого, то перша стихира Храма, дальші святого, Сл. Свят. І нині: Богор. зо стихир воскресних по гл. Наславника. На стиховні стихири воскрвесні. Сл. І нині: Празн. Богородичного, а як Бдінний то Слава: Свят., І нині: Богор. воскр. з стиховни по гл. Наславника. По „Нині отпущаєши": Тропар Празн. 3 р. а як Бдінний: Богородице Діво 2 р. Тропар Свят. 1 р. По благословенню хлібів: Буди імя Госп. і пс. 33. Отпуст воскр. з поминанням Празника Богор. або святого дня.

Утреня: По Бог Господь: Тропар воскр. 2 р. Сл. І нині: Празн., а як Бдінний: Сл. Свят. І нині: Богор. воскр. по гл. Наславн. (як Празн. Богор. Прокімен, Ев. Празн. і по 50 псалмі стихира Празника. Святому беремо лише тоді Прокімен, Еванг. і стихиру, як його Храм.) Канон з Ірмосами воскр., катавасія рядова. По 3 п Кондак—Ікос воскр. і Сідален Празн. По 6 п. Кондак—Ікос празн. (Як Бдінний, то на каноні як під 1.) На 9 п. „Честнійшую", Світилен воскр. Сл. І нині: Празн. На хвалитех як під IV., лише Слава Празн. (Святому Слава: лише тоді, як його храм,) а стихира ев. по Утрені. Тропар один з двох воскресних.

Літургія: Тропар Воскр., Празн. або Свят.; Кондак воскр., Сл. І нині: Кондак Празн., як Свят., то Сл. Кондак Свят. І нині: Богор. дібраний як під 1. Проче все неділі і Празн. чи Святого. Задостойник Празн.

VIII.
ПРАЗНИК БОГОРОДИЧЕН НА БУДНІ

Усе, як під VI. лише по стихирах все Сл. І нині: Празн. на **Утрені:** Троп. Празн. 2 р. Сл. І нині: той сам. На 9 п. Припів Празн. При кінці Тропар Празн.

Літургія: Тропар Празн. Сл. І нині: Кондак Празн. Проче і Задостойник Празн.

IX.
ПРЕД — І ПОПРАЗД (ГОСПОД. АБО БОГОР.) В НЕДІЛЮ

Усе, як під 1, лише на Вечірні на Госп. возв. воскр. 4, Празн. 3, Свят. 3, Слава: Празн. І нині: Догмат гласа. Стиховна воскр. Слава Святому (як є), І нині: Празн. По „Нині отпущаєши": Тропар воскр. Слава Святому, І нині: Празника.

Утреня: На тропарах і Світильнах І нині: Празн. На Каноні по 3 п. Кондак—Ікос Празн., Сл. Сідален Свят. І нині: Празн. на хвалитех стихир воскр. 4, Празн. 4 з 2 їх припівами, Слава: стихира еванг. По славословію вел. Тропар воскр. один з двох. —

Літургія: В попразд. Господс. 3 антифони Празн., так само Прийдіте поклонімся. Тропар воскр. і Празн. Слава Кондак воскр. І нині: Празн. Трисвятоє Прокімен, Ап. Аллилуя, Еванг. і Причастен лише недільні. Задостойник Празника.

X.
ВІДДАННЯ ПРАЗНИКА В НЕДІЛЮ

Служба святого рядового переноситься на інший день. Усе як під 1 тільки на

Вечірні: На Госп. возв. воскр. 4. Празн. 6, Сл. Празн. 1 нині: Доґмат гласа. На стиховні і на Тропарях: Слава: І нині: Празн. Так само на **Утрені:** На каноні по 3. п. Конд.—Ікос і Сідален Празн. На 9 п. "Чеснійшую" світилен воскр. Сл. І нині: Праз. На хвалитех воскр. 4 Празн. 4 з 2 їх припівами. Сл. стихира єванг. По Славословію вел. Троп. воскр. —

Літурґія. Тропар як в Попразд. Прокімен, Аллилуя і Причастен неділі. Празн. Апост. і Євангеліє, як Празн. Гос. подс., то лише Неділі як Богородичен то Неділі й Празн.

Церковний Устав на 1956 Рік

(СТАРИЙ СТИЛЬ)

СІЧЕНЬ

1. Неділя пер. Різдвом. Св. Отців. Передпр. Різдв. Хр. Глас 5, Єв. Утр. воскр. 8. — **Вечірня.** На Госп. возв. воскр. 4, Предпр. 3, Отц. 3, Сл. Отц. І нині Предпразн. Тропарі так само. — **Утреня** до канона все воскр. По 3 п. Іпакой Отц. По 6 п. Конд. Ікос Отц. Світилен воскр. Сл. Отц. І н. Предпр. На хвалітех воскр. 4, Отц. 4 з 2 їх припівами. Сл. Отц. І нині Преблагословенна. По отпусті стихира євангельська. — **Літурґія.** Тропар воскр. Отц. і Предпразд. Сл. Конд. Отц. І нині Предпразд. Проче тільки Отців, Ап. 328, Єв. Мат. 1. Причастен Хваліте і Отців.

6. Пятниця. Навеч. Різдва. Царські Час. Літурґія Василія Вел. з Вечірнею Різдва. На Госп. возв. Празн. 8, Сл. І нині Празн. Вход з єванг. По "Світе тихий" Прокім. вел. Празника. Чтеній 8 з тропарями. Єкт. мала з возгласом Трисвят. і проче Літ. Василія Вел. Ап. 303, Єв. Луки. 5. Задост. Ірмос гл. 6. "Не дивися нині". Причастен Хваліте. По Буди імя Госп. пс. 33.

7. Субота. Різдво Христове. Досвіта Повечеріє вел. з Литією. Утреня. Все Празн. Єв. Мат. 2. **Літурґія** св. Івана Зол. Антифони Празн. Єлици. Ап. 209. Єв. Мат. 3. Задост. Празн. Замість "Да ісполнятся" і "Буди імя Госп." співається "Всяческая" аж до Віддання Пр.

8. Нед. по Різдві. Собор Пресв. Богор. і св. Йосифа Обр. Гл. 6, Єв. утр. воскр. 9. **Вечірня вел.** На Госп. возв. воскр. 3, Обр. 4 і Богоотців 3, Сл. Обр. І нині Догмат 5, Прокімен "Господь воцарися". З чтенія Обр. (Литія Обруч.). Стиховна воскр. Сл. Богоотц. І нині Празн. Троп. воскр. Сл. Бог. І нині Празн. (Як Литія: Троп. Обр. Бог. Різдв.) — На **Утрені.** Троп. воскр. Обр. Сл. Бог. І нині Празн. Проче до Канона воскресне, тільки Полиєлей і Величанія Обр. По Іпакою 3 Сідалні Обр. Канон воскр. Катав. Христос раждається. По 3 п. Конд. Ікос Богоот. Сл. Сідален Обр. І нині Празн. По 6 пісні Кондак-Ікос Обр. На 9 пісні "Честнійшую". Світилен воскр. Сл. Бог. І нині Празн. На Хвалітех Празн. 4, Обр. 4 з 2 припів. Сл. Богоотц. І нині Преблагосл. По Славосл. Троп. вос. **Літурґія.** Троп. воскр. Празн. Богоот. Сл. Конд. Бог. І нині Сопора. Трисвятоє. Прокімен і Причастен воскр. і Бог. Ап. 200 і 306, Єв. Мат. 4, Задост. Празн.

9. Понеділок. **Св. Стефана Первомуч.** і Теодора ісп. — **Вечірня.** На Госп. возв. Стеф. 3, Теод. 3, Сл. Стеф. І н. Різд. стиховна Празн. Слава Стефана. Тропар Стефана. Слава Теод. І нині Різдва. — **Утреня.** Тропар Різдва 1, Стеф. 1, Сл. Преп. І нині Різдва. По Сідалнях **Різдва:** Господи помилуй 3 р. Слав. І нині, пс. 50 і канон Різдва. На ваХлітех Празн. 3, Стеф. 3, І нині Празн. По Славословію вел. Тропар Стеф. Сл. Теод. І нині Різд. — На Літ. Тропарі Різдв. і Стеф. Прокімен, Алл. і Причастен Різдв. і Стеф. Ап. 17, Єв. Мат. 87. Задост. Празн.

14. Субота. **Обрізання Господ. Василія Вел. Новий Рік.** Всеночне На Утр. Єв. Ів. 36, Літурґія Вас. Велик. Прокімен і Прич. Обр. і Свят. Ап. 254 і 318, Єв. Луки 6 і 24. Задостойник.

15. Неділя перед Просвіч. Предпраз. Богоявл. Св. Сильвестра, папи Р. Гл. 7. Єв. утр. 10. — **Вечірня вел.** На Госп. возв. воскр. 4, Предпр. 3, Свят. 3, Сл. Предпр. І нині Догмат 4 гл. Стиховна воскр. Сл. І нині Предпразн. При кінці **Троп. воскр.** Слава Свят, І нині Предпр. — **Утреня.** По "Бог Господь" Тропар воскр. 2 р. Сл.

Свят. І нині Предпр. На Каноні Катавасія "Глубини". Світилен воскр. Сл. І нині Препр. На валітех воскр. 4, Предпр. 4 з 2 прп. власними, Сл. стихира єв. І нині Преблагословенна. — **Літургія Ів. Золот.** Тропар воскр. і Предпр. Сл. Кондак воск. І нині Предпрзн. Все проче Нед. пер. Просвіч. Ап. 298, Єв. Мк. 1. Слідує седмиця 28.

18. Середа. Навечеря Богоявл. Устав 5 січня нового стилю.

19. Четвер. Богоявл. Госп., як 6 І. нового стилю.

20. Пятниця. Собор св. Івана Хрестителя. Попразн. Богоявл. На Вечірні Вход і Прокімен "Бог наш на небеси". По нім Рцім всі, Сподоби . . . Отпуст вел. — **Утреня** мала зі Славословієм вел. (Як храм Собора, то єв. Мат. 5). На Хвалітех 4 Празн. Слава Предтечі, І н. Празн. По Славосл. Тропар Предт. Сл. 1 нині Празн. — **Літурґія.** 2 антифони Празн. 3-ий звичайний з припів. Празн. Ап. 42, Єв. Ів. 3.

21. Субота по Просвіч. Попразн. Богоявл. На Літ. Ап. Єв. Суботи по Просв. Ап. 233, Єв. Мат. 7.

22. Неділя по Просвіч. Попразн. Богоявл. Полієвкта прп. Глас 8. Єв. воскр. 11. Усе, як в загальнім уставі під ч. 7. На Утрені Катавасія "Глубини". **Літурґія:** Ап. Єв. Нед. по Просв. Ап. 224, Єв. Мат. 8. Задост. Празн. Причастен Хваліте і Празн.

Слідує седмиця 29.

27. Пятниця. Віддання Празн. Богоявл. Устав під ч. 10.

29. Нед. 29 по Зісл. Поклін оковам св. Петра. Гл. 1. Єв. утр. воскр. 1. На Літ. Ап. 257, Єв. Луки 85.

ЛЮТИЙ

5. Нед. 30 по Зісл. Гл. 2, Єв. воскр. 2. Устав під 1. На Утр. Катавасія: Сушу до 22. II. На Літ. Ап. 258, Єв. Лк. 91.

12. Неділя 31 по Зісл. Трьох Святителів. Гл. 3. Єв. воскр. 3. Всеночне. Устав під 3. На Утр. перед 9 пісн. Честнійшую. На Літ. Ап. 280 і 335, Єв. Луки 93 і Мат. 11.

15. Середа. Стрітення Господнє. Всеночне. Устав, як 2. П. нового стилю.

19. Неділя 32 по Зісл. Про Закхея. Попраз. Стрітення. Гл. 4, Єв. воскр. 4. Устав під 7. На Літ. Ап. 285, Єв. Луки 94.

22. Середа. Віддання Стрітення. Устав під 10.

26. Неділя Митаря й фарисея. Гл. 5. Єв. воскр. 5. Устав, як 22. І. нового стилю, тільки на Утр. Катавасія: Отверзу.

БЕРЕЗЕНЬ

4. Неділя Блудного Сина. Льва єп. Кат. Гл. 6, Єв. утр. воскр. 6. Гляди Веч.-Утр. 97 стор. На Утрені Полиєлей нед. і На ріках вавил.

10. Субота задушна.

11. Неділя Мясопусна. Гл. 7, Єв. воскр. 7. **Вечірня.** На Госп. возв. воск. 6, Тр. 4, Сл. Тр. І н. Догмат. — **Утр.** По Полиєлею "На ріках вав." Веч.-Утр. 102 стор. — Літ. Троп. воскр. Сл. Кондак тр., І н. Богор. воскр. 1 Гл. Ап. 140, Єв. Мат. 106. Причастен: Хваліте і Радуйтеся. — Вечором на Веч. стиховна Тріоди.

18. Неділя Сиропустна. Конона мч. Гл. 8. Єв. утр. воскр. 8. Устав нового стилю 12. II.

21 і 23 і всі середи й пятниці Вел. Посту і перші 3 дні страсної седмиці **Літурґія Преждеосв. Дарів.**

26. Неділя 1 Вел. Посту. Гл. 4. Єв. утр. воскр. 4. Гляди Веч.-Утр. 118 ст. Устав 19. II. нов. стилю.

КВІТЕНЬ

1. Нед. 2 Посту. Гл. 5, Єв. воскр. утр. 5. Устав 26. II. нов. стилю.

7. Субота. Благовіщення Пр. Богор. На Вечірні з Преждеосв. на Госп. возв. Самогл. Тр. 2 і Празн. 8. Сл. І нині Празн. Чтеній Тр. 2 зі своїми Прок. Празн. 5. — **Повечеріє вел. з Литією** Празн. — Літ. все Празн. Ап. 306, Єв. Луки 3.

8. Неділя 3 Посту. Хрестопоклінна. Віддання Благов. Гл. 6, Єв. воскр. 6. Служба воскр., Хреста і Благов. Службу Архангела на понед. **Веч.** на Госп. возв. воскр. 3, Хреста 4, Благов. 3, Сл. Хреста, І н. Догмат. Стиховна воскр. Сл. Хр. І н. Благов. Троп. воскр., Сл. Хр. І н. Благов. — **Утр.** По троп. до Канона все воскр. По 3 п. Конд. Благов. Сл. Сідален Хреста, Сл. І н. Благ. по 6 Конд.-Ікос Хреста. Світилен воскр. Сл. Хр. І н. Благов. Проче Тріоди. **Часи:** на всіх троп. воскр. Сл. на 1 і 6 Ч. Хреста, на 3 і 9 Благ. Кондаки: на 1 і 6 Хр., на 3 і 9 Благ.

Літургія св. Василія. Троп. воскр., Хреста і Благов. Сл. Конд. Хр. І н. Благ. Кресту Твоєму... Прокімен, Ап. і Єв. Хреста і Благов. Ап. 311 і 306, Єв. Мар. 37 і Луки 3. Задост. О тебі радується.

15. Нед. 4-та Посту. Гл. 7, Єв. воскр. 7. Устав під 1. На Утр. Катав. Отверзу. На хвалітех 8 воскр. 1 Тріоди з її припівом. Сл. та сама. Літ. Вас. Вел. Тр. воскр. Сл. Тр. і Н. Богор. Ап. 314, Єв. Мк. 40.

18. Середа. Вечором **Поклони.**

21. Суб. Акафістова. На Літ. Ап. 320, Єв. Луки 54.

22. Неділя 5 Посту. Гл. 8, Єв. воскр. 8. Устав як 15 квітня. На Літ. Василія Вел. Ап. 321, Єв. Мар. 47.

28. Субота Лазарева. Устав як 24 березня нов. стилю.

29. Неділя Квітна. Воскресне опускається. Веч. Утр. стор. 166. Всеночне. На Утр. Єв. Мат. 83. По 5 пс. благословення лози. — **Літ. Ів. Злат.** Антиф. Празн. Троп. Лазаря, Сл. Нед. Квітн. І н. Конд. Нед. Кв. Трисвяттоє. Ап. 246, Єв. Ів. 41. Задост. — Вечором Веч. постна. На Госп. возвах і на стиховні Тр. По нині отпущ. Тропарі з поклон.

30. Вел. Понеділок. Служба як 26 березня нов. стилю.

ТРАВЕНЬ

1. Вівторок Великий і дальші дні до 6-го травня Устав як по новому стилю від 27 березня до 1 квітня.

6. Воскресення Хр. Георгія Вмч. переноситься на світл. Понед.

7. Світлий Понеділок. Георгія Вмуч. Глас 2. Всеночне. На Госп. возв. воск. 4 і свят. 6, Сл. Св. І нині Догм. по гласу Наславника. По вел. Прокімен і 3 Чтенія Свят. і Єв. Пасхи від "О еже сподобитися..." На Литії стихири Свят. На стиховні воскресна 1 і Пасхи, Сй. Свят. І нині Воскресенія день. Хр. воскресе 3, Тропар Свят. 2, Богор. Діво 1. Благ. хлібів і т. д. **Утреня.** По стихах "Да воскреснет Бог" Сл. Троп. Свят. І нині Богор. воскр. По ект. мирній, Полиєлей і до Канона все Святому. Єв. Свят. Луки 63. По пс. 50: Воскресеніє Хр. 3. По 3 п. Конд.-Ікос Пасхи. По 6 п. Конд.-Ікос Свят. і Воскрес Ісус от гроба. Світилен Пасхи, Сл. Свят. І н. Пасхи. На хвалітех Тр. 3, Свят. 3 і стихири Пасхи, Сл. Свят. Хр. воскресе 3, Сл. Троп. Свят. І н. Богор. воскр. Дві єктенії і отпуст. **Часи.** Пасхи. **Літурґія** Хр. воскр. 3 і Свят. Сл. Конд. Свят. І н. Пасхи. Ап. 2 і 29, Єв. Ів. 2 і 52.

8. Світлий Вівторок. † Марка ап. і еванг. Гл. 3. Устав, як учора, тільки без Литії і по стиховні Хр. воскресе 3. Сл. Ап., І нині Богор. воскр. **Літурґія.** Ап. 4 і 63, Єв. Луки 113, Мар. 23.

13. Неділя Томина. † Якова ап. Служба подана 8 квітня по н. стилю. Устав Ап. Якову подібний як 10 травня на Вознесення по нов. стилю. На **Літ.** Ап. 334 і 63. Єв. Ів. 65 і Мат. 43.

20. Неділя 2 Мироносиць. Устав 15 квітня по нов. стилю.

27. Неділя 3 Розслабл. Івана Богослова з 21 травня. Гл. 3. Єв. воскр. 4. Устав, як 29 квітня по нов. стилю. На Утрені, як храм, Єв. Ів. 67. На. Літ. Ап. 23 і 68, Єв. Ів. 14 і 61.

ЧЕРВЕНЬ

3. Нед. 4 Самарянки. † Конст. і Єлени. Гл. 4, Єв. воскр. 7. Устав як 29 квітня нов. стилю, тільки без Литії. На Літ. Ап. 28 і 200, Єв. Ів. 12 і 35.

10. Неділя 5 Сліпородж. Гл. 5, Єв. воскр. 8. Веч.-Утр. стор. 346. На Літ. Ап. 38, Єв. Ів. 34.

13. Середа. Віддання Пасхи.

14. Четвер. Вознесення Госп. Всеночне. "Блажен муж" нема. Все Празн. На Утр. Єв. Мар. 71. Катавасія Сош. "Божественним". — **Літурґія Золотоуст.** Антифони і все Празн. Ап. 1. Єв. Луки 114.— Вечором на **Вечірні** Прокімен: "Бог наш на небеси". По тім Рцім всі.

17. Неділя 6. Св. Отців 1 Нікейського Собора. Гл. 6. Єв. утр. воскр. 10. Веч.-Утр. 361 стор. — На **Літ.** Тропар воскр., Вознес., Отців, Сл. Конд. Отц. І н. Вознес. Проче Отц. Ап. 44, Єв. Ів. 56. Задостойник Возн.

22. Віддання Возн. Устав під ч. 10.

23. Субота задушна.

24. Неділя Пятдесятниці. Зіслання св. Духа. Всеночне. На початку всіх богослужень: Царю небесний, клячучи. Блажен муж. Псе Празн. Єв. утр. Ів. 65. **Літ. Золот.** Єлици. Ап. 31, Єв. Ів. 27. По Літургії **Вечірня** з колінопр僅кл. молитвами. Прокімен: Кто Бог велій. Отпуст вел. власний. Де є храм Пр. Тройці, стихири литійні вчорашні, а на благ. хлібів Тропар Тройці 2 р. Сош. 1 р.

25. Понеділок св. Духа. Празник Пр. Тройці. **Утреня** мала зі Славосл. вел.

(Де храм, там утр. аж до канона, як у-чора, тільки ттропарі п Сідальні 2 перші інші, Єв. Мат. 116). — На **Літургії** Тропар Тройці і Сош. Сл. Конд. Тройці, І нині Сош. Проче Тройці і понед. Ап. 229 і 197, Єв. Матея 75 і 116.

ЛИПЕНЬ

1. Нед. 1 по Зісл. Всіх Святих. Устав 27 травня по нов. стилю.

2. Понед. † Юди Тадея ап. Початок Петрівки. На Літ. Ап. 77, Єв. Ів. 48.

5. Четвер. Пресв. Євхаристії. Попр. 8 днів до 12 липня.

7. Субота. Різдво Івана Хрест. Попр. Євхар. **Всеночне.** Устав під 8. Тільки ще Литія Хрест. І нині Євх. По благ. хлібів Троп. Хрест. 2, Богор. Діво 1. Єв. Утр. Луки 3 з перест. На **Літургії** Ап. 112, Єв. Луки і 1 з перестюп.

8. Нед. 2 по Зісл. Празник Пр. Євхаристії. Устав 3 червня по нов. ст.

12. Четвер. Верх. Ап. Петра і Павла. Віддання Празн. Пр. Євхаристії. **Всеночне.** На Господи возв. Євх. 6 і Верх. 4, Сл. Верх. І нині Євх. Чтенія Верх. Литія Верх. І нині Євх. Стиховна Євх., Сл. Верх. На благ. хліб. Троп. Верх. 2, Богор. Діво 1. **Утреня.** Троп. Євх. 2, Сл. Верх. І н. Євх. Два Сідальні Євх. Полиєлей. Величанія і Сід. попол. Верх. Проче Верх. Єв. утр. Мат. 67. Канон Євх. і Верх. Катавасія "Отверзу". По 3 п. Конд. Ікос і Сід. Верх., Сл. І н. Євх. По 6 п. Конд. Ікос Євх. На 9 п. припів Євх. На хвалітех: Євх. 3 і Верх. 3, Сл. Верх. І н. Євх. Тропар Верх. Сл. І н. Євх. **Літурґія.** Все Євх. і Верх. Ап. Єв. дня і Верх. Ап. 98, Єв. Мат. 37.

13. Пятн. † Собор 12 Апостолів. Гляди устав 30 червня нов. стилю.

14. Субота. † Сострадання Пр. Богор. Гляди 9. червня нов. ст.

15. Нед. 3 по Зісл. († Положення ризи Пр. Богор. перенести на пятн. 13 липня). **Празник Пресв. Серця Ісус.** (з пятн.). Служба 10 червня нов. ст.

18. Середа. † Преп. Атаназія Атонського, як 5 липня нов. ст.

22. Нед. 4 по Зісл., Сщмч. Панкратія. Устав 17 червня нов. ст.

23. Понед. 5 по Зісл. † Антонія Печ. преп. Устав під ч. 5, замітка. На Літ. Ап. 213, Єв. Мат. 10.

28. Субота 5 по Зісл. † Володимира Вел. укр. кн. Устав під ч. 5. На Утр. Єв. Ів. 36. На Літ. Ап. 200. Єв. Ів. 35 від половини.

29. Неділя 5 по Сош. Св. Отців шости Соборів. Глас 4, Єв. утр. воскр. 3. **Вечірня.** На Госп. возв. воскр. 4, Отц. 6, Сл. Отц. 3 Чтенія. На стиховні Сл. Отц. — **Утреня.** До Канопа все воскр. По 3 п. Конд. Ікос воскр. Сідален Отц. **І н.** Богор. По 6 п. Кондак-Ікос Отц. На хвалітех воскр. 4. Отц. 4, з 2 їх прип. Сл. Отц. — **Літурґія.** Тропар воскр. і Отц. Конд. воскр. Сл. Отц. І нині: Заступнице... Ап. 103 і 334, Єв. Мат. 29 і Ів. 56.

СЕРПЕНЬ

5. Нед. 6 по Зісл. Прор. Ілії з 2 серпня. Гл. 5, Єв. воскр. 6. Устав під 3. На Утр., як храм, Єв. Луки 14. На Літ. Ап. 110 і 51, Єв. Мат. 29 і Луки 14.

12. Нед. 7 по Зісл. Гл. 6, Єв. воскр. 7. На Літ. Ап. 116, Єв. Мт. 33.

14. Вівт. Проісходж. Чесн. Хреста і Муч. Макавеїв. Устав 1 серпня нов. ст. Початок Спасівки.

19. Неед. 8 по Зісл. Преображення Госп. як 6 серпня нов. ст.

22. Середа 9 по Зісл. † Ап. Матія, як 9 серпня нов. стилю.

26. Нед. 9 по Зісл. Віддання Преобр. Гл. 8, Єв. воскр. 9. Устав від 9. На Утр. Катав. "Лици Ізр... На Літ. Ап. 128, Єв. Мт. 59.

28. Вівт. Успення Пр. Богор. Устав як 15 серпня н. ст.

ВЕРЕСЕНЬ

2. Нед. 10 по Зісл. Попр. Усп. Гл. 1. Єв. воскр. 10. Устав під 7. На Літ. Ап. 131, Єв. Мт. 72.

9. Нед 11 по Зісл. Гл. 2. Єв. воскр. 11. Устав від 1. На Утр. Катав. Крест начертав На Літ. Ап. 41. Єв. Мт. 77.

11. Вівтор. Усікн. голови Ів. Хр. (на нед.). Сьогодні піст.

14. Пятниця. Начало Індикта. Преп. Симеона. Початок Церк. Року. На Літ. Ап. 282 і 258. Єв. Лк. 13, Мт. 43.

16. Нед. 12 по Зісл. Усікн. гол. Ів. Хр. з 11 вересня. Ризи світлі. Гл. 3. Єв. воскр. 1. Устав під 3. На Літ. Ап. 158 і 33. Єв. Мт. 79 і Мк. 24.

21. Пятн. Різдво Пр. Богор. Всеночне. На Утр. Єв. Лк. 4. Ап. 240. Єв. Лк. 54.

22. Субота перед Воздв. Попр. Різд. Прокі. Прич. і Ап. Єв. Суб. пер. Воздв. Ап. 126, Єв. Мт. 39.

23. Нед. 13 по Зісл. і перед Воздвиж.

Попр. Різд. Гл. 4. Єв. воскр. 2. Устав під 7 На Літ. Прокім. і Ап. Єв. нед. пер. Воздвиж. Ап. 215. Єв. Ів. 9.

26. Середа Обновл. храма. Предпраз. Воздвиж. На Літ. Троп. Обн. і Предпр. Проче Обн. (В служебнику в службі наміреній). Ап. 307, Єв. Мат. 67.

27. Четвер. Воздвиж. Ч. Хреста. Сьогодні піст. Ризи фіолетні. Всеночне. Перед вечірн. винесення хреста на престіл, як 16 березня. — Утр. Єв. Ів. 42. Славосл. вел. Перенесення чесн. Хреста на тетрапод, воздвиження і поклони: Кресту Твоєму... — На Літ. Ап. 125. Єв. Ів. 60 з перест. Замість Трисвят. Кресту Твоєму, як також по кожній відправі до віддання Празника. — На Веч. Вчод. Прокім. Бог наш на небеси. Рцім всі. Отпуст вел.

29. Субота по Воздвиж. Попр. Воздв. На Літ. Ап. 125, Єв. Ів. 30.

30. Нед. 14 по Зісл. і по Воздв. Попр. Воздв. Гл. 5. Єв. воскр. 3. Ап. 203, Єв. Мк. 37.

ЖОВТЕНЬ

7. Нед. 15 по Зісл. Св. Ів. Богосл. з 9 жовтня. Гл. 6. Єв. воскр. 4. Всеночне. Устав під 3. На Утр. як храм Богосл. Єв. Ів. 67. Катав. Отверзу до 3 грудня. На Літ. Ап. 175 і 182, Єв. Мт. 92 і Ів. 61.

14. Нед. 16 по Зісл. Покров Пр. Богор. Гл. 7. Всеночне. Устав під 4. На Утр. Єв. Лк. 4. На Літ. Ап. 181 і 320, Єв. Мт. 105 і Лк. 54.

21. Нед. 17 по Зісл. Гл. 8. Єв. воскр. 6. На Утр. Полиєлей нед. до 31 грудня. На Літ. Ап. 182, Єв. Мат. 62. — Як береться Отців 6 Собора, то ще Ап. 194, Єв. Ів. 56.

28. Нед. 18 по Зісл. Празник Христа Царя. (Гл. 1. Єв. воскр. 7). Воскресна служба опускається. Всеночне. На Утр. Єв. Лк. 95 з перест. На Літ. Ап. 250 і 251 від слів: Благодаряще Бога, до: аще ли небесная. Єв. Ів. 95 (стих 33—37) від: Вийде Пилат, до: послушает гласа моєго. — Вечором на Веч. віддання Празн. і мч. Лонгіна. Вход. Прок. Кто Бог велій. Рцім всі. Отпуст вел.

31. Середа. † Ап. і Єв. Луки. На Літ. Ап. 260; Єв. Луки 57.

ЛИСТОПАД

4. Нед. 19 по Зісй. Гл. 2. Єв. воскр. 8. На Літ. Ап. 194, Єв. Лк. 26.

8. Четвер. Вмч. Димитрія. Устав 26 жовтня, нов. ст.

11. Нед. 20 по Зісл. Гл. 3, Єв. воскр. 9. На Літ. Ап. 200, Єв. Лк. 30.

18. Нед. 21 по Зісл. Гл. 4. Єв. воскр. 10. На Літ. Ап. 203, Єв. Лук. 33.

21. Середа. Собор Арх. Михаїла. Всеночне. На Утр. Єв. Мт. 52. На Літ. Ап. 305, Єв. Лук. 51.

25. Нед. 22 по Зісл. Свщмч. Йосафата. Гл. 5. Єв. воскр. 11. Всеночне. Устав під 3. Як храм на Утр. Єв. 35. На Літ. Ап. 215 і 311. Єв. Лк. 83 і Ів. 36.

ГРУДЕНЬ

2. Нед. 23 по Зісл. Гл. 6. Єв. воскр. 1. На Літ. Ап. 220. Єв. Лк. 38.

4. Вівтор. Вход у Храм Пр. Богор. як 21 листопада нов. ст.

9. Нед. 24 по Зісл. Гл. 7. Єв. воскр. 2. На Літ. Ап. 221, Єв. Лк. 39.

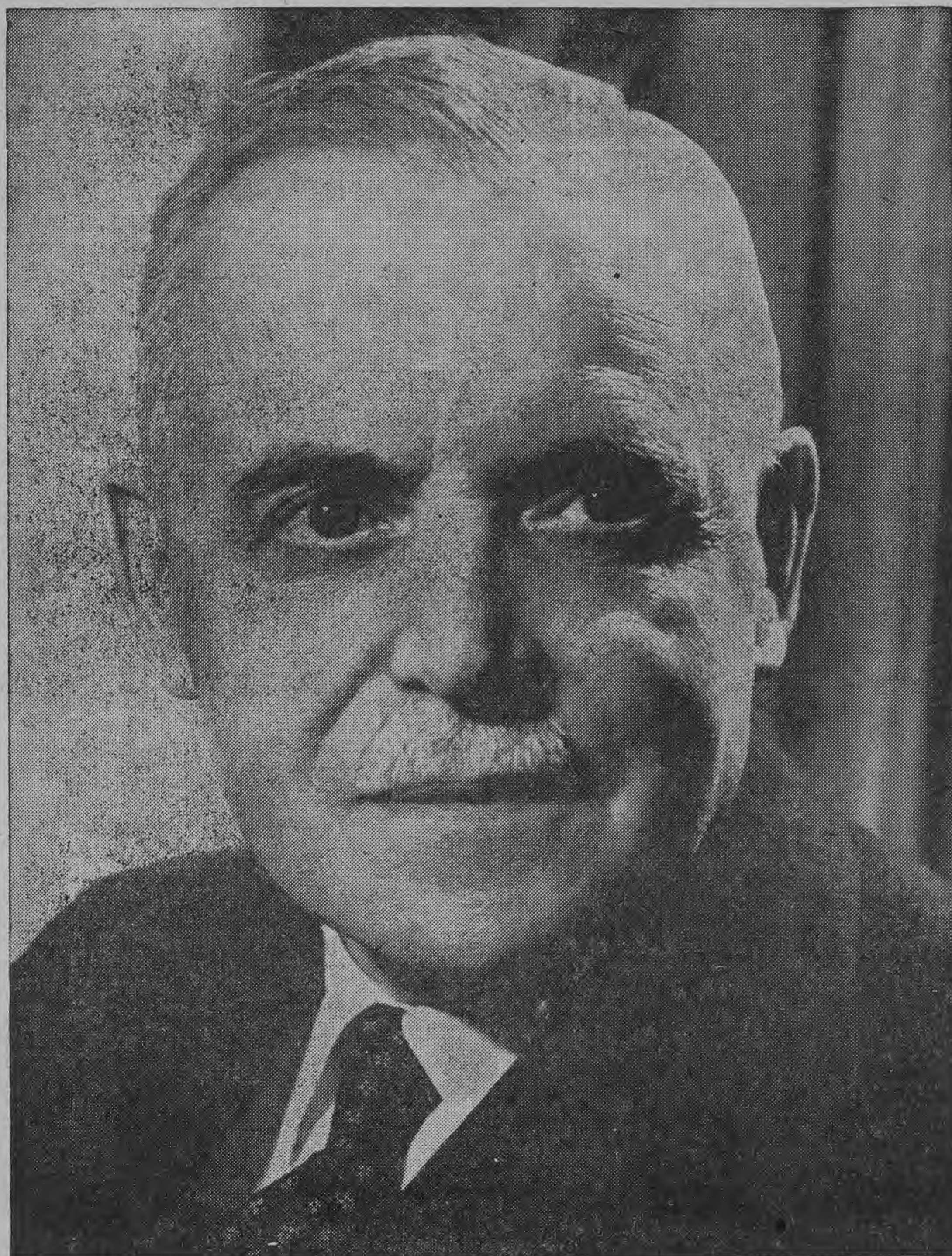
16. Нед. 25 по Зісл. Гл. 8. Єв. воскр. 3. На Літ. Ап. 224. Єв. Лк. 53.

19. Середа. Св. Чудотв. Николая. Всеночне. Єв. Утр. Ів. 36. На. Літ. Ап. 336. Єв. Лк. 24.

22. Субота. Непор. Зач. Пр. Д. Марії. Всеночне. На Утр. Єв. Лк. 4. На Літ. Ап. 320, Єв. Лк. 3.

23. Нед. 26 по Зісл. Попразн. Неп. Зач. Устав під 7. Гл. 1. Єв. воскр. 4. На Літ. Ап. 229, Єв. Лк. 6.

30. Нед. Праотців. Прор. Даниїла. Гл. 2. Єв. воскр. 5. На Веч. на Госп. возв. воскр. 3, Праотц. 3, Дан. 2, Отрокам 2, Сл. Праотц. І нині Догмат. Стиховна воскр. Сл. Праотц. І н. Дан. Троп. воскр. Сл. Дан. Є нині Праотц. — Утр. По Іпакої Сідал. Праотц. і Богор. На каноні по 3 п. Конд. Ікос. Сл. Сідал. Прор. І нині Солнце... На хвал, 4 воскр. 4 Праотц. Сл. Праотц. — На Літ. Троп. воскр. і Велія віри, Сл. Конд. Дан. І нині Рукописанною. Проче Праотц. Ап. 257. Єв. Лк. 76.

ВИСОКО ДОСТОЙНИЙ ЛУІ СЕН ЛОРАН
ПРЕМІЄР КАНАДИ

ІВАН ФРАНКО

З Новим Роком

З НОВИМ РОКОМ, БРАТТЯ МИЛІ,
В НОВІМ ЩАСТЮ, В НОВІЙ СИЛІ,
РАДІСНО ВІТАЮ ВАС
І БАЖАЮ, ЩОБ В ЗДОРОВЮ,
В МИРІ З БРАТНЬОЮ ЛЮБОВЮ,
ВІД ТЕПЕР ІШОВ ВАМ ЧАС.

І БАЖАЮ, ЩОБ ТРУДЯЩЕ
ТЕ ЖИТТЯ ВАМ ЯКНАЙКРАЩЕ
БЕЗ БІДИ МИНУЛО ВСІМ,
ЩОБ ДУМКАМИ ВИ МІЦНІЛИ,
БАГАТІЛИ, НЕ БІДНІЛИ,
ЩОБ ВЕСЕЛИЙ БУВ ВАШ ДІМ.

І БАЖАЮ, ЩОБ МИ ЗГІДНО,
СМІЛО, СВІДОМО, СВОБІДНО
В СВОЇЙ ХАТІ ЖИТЬ ПО СВОМУ,
ЙШЛИ ДО СПІЛЬНОЇ МЕТИ:
НЕ КОРИТИСЯ НІКОМУ,
ЛАД НАЙКРАЩИЙ ЗАВЕСТИ.

ЩИРІЙ ПРАЦІ БОГ ПОМОЖЕ!
ДАЙ ВАМ, БОЖЕ, ВСЕ, ЩО ГОЖЕ!

В 100-ЛІТНІ РОКОВИНИ

ІВАН ФРАНКО

Цього року — 1956, минає 100 років від народження Івана Франка, найбільшого сина галицької України. Родився він 15 серпня, 1856 року, в присілку Гора, при селі Нагуєвичі, дрогобицького повіту. Батько його був ковалем. Помер 1916 року, після світлої карієри як письменник і громадський, суспільний та науковий діяч. Український нарід по цілому світі вшановує цього року його память з нагоди його сто-літних народин.

Др. Андрій Чайковський

Мої спомини про Івана Франка

Я ходив до польської ґімназії в Самборі в роках 1869-1877. Франко ходив до ґімназії в Дрогобичі, котра була на удержанні дрогобицької громади, або як тоді говорилося: комуни — одним роком вище.

Дрогобицька ґімназія мала в нас лиху славу. Мало хто з дрогобицької ґімназії бувби відважився перейти до самбірської, а навпаки — ми нераз чули, як наші вчителі говорили до тих товаришів з "третою клясою": "чого ти тут мучишся? — краще йди до Дрогобича, там будеш відличним."

Та вже як я перейшов до IV кляси розказував нам один поляк товариш, що з Дрогобича до нас перейшов, що в дрогобицькій ґімназії є такий один ученик, що стихами пише задачі, називається Іван Франко. Це мене дуже зацікавило, бо чи може бути для хлопця ґімназіста з IV кл. більшим ідеалом чоловіка над поета, що вірші пише?

Другі мої товариші не конче тому вірили, вважаючи це за звичайну дрогобицьку чванкуватість. Цеж говорив хлопець, що мав в Дрогобичі першу льокацію, велику поетичну чуприну, та зараз по першому семестрі перестав бути і відличним, і далеко відсунувся від першої льокації.

Та згодом я переконався, що це правда. Прийшов до нашої ґімназії товариш Івана Франка Лтямучий хлопець, покійний Осип Білинський, і сказав нам таке, що І. Франко написав раз задачу німецьку на цілий зошит стихом, а професор заявив йому, що він не вважає себе конпетентним цю задачу клясифікувати.

Коли я був в VI клясі, заснувалася в нас заходами авскультанта судового Мирона Мальчевського "Студентська Громада". Директором ґімназії був у нас тоді "каплан славянскеґо обжондку" Тома Баревич. Про студентську громаду написав я спомини в Життю і Слові, про Баревича в моїй повісті "Власними Силами."

Такі громади були на той час в Бережанах, Тернополі, у Львові і в Станиславові. В Дрогобичі її не було, а опісля я сам переконався, і Іван Франко мені пояснив чому.

В тім році гостював у нас український театр Омеляна Бачинського через два місяці. Не забуду, як я захоплювався тим, коли почув зі сцени українське слово.

Зимою поїхав театр на превеликий наш смуток до Дрогобича.

Отож на малі вакації намовив мене один товариш поляк, щоб поїхати до Дрогобича, та бути ще раз в театрі. Тоді їхав я перший раз в житті залізницею.

Це не важне, що ми натрапили на якусь дурненьку комедійку, але ми познайомилися з дрогобицькими товаришами. Вони показалися дуже гарно, забрали нас силою на кватиру з готелю, а зараз по виставі затягли нас на вечеру до якоїсь реставрації. Це була для нас велика невидальщина, бо в нас такого не бувало. Пригадую собі, що я невпинно серед веселої забави оглядався з трівогою на двері, чи не зявиться котрий з наших професорів самбірських, бо мені здавалося, що я там. Забава йшла дуже весело при пиві і горілці. Тамошні товариші перехвалювалися, що в них так все водиться, що деколи і вчитель з ними пє. Тоді я мав нагоду переконатися, як живуть дрогобицькі студенти: пють, гуляють, романсують, деякі навіть такі щасливі, що і з жінками своїх вчителів.

Другої днини по тій забаві виходимо на ринок і стрічаємо тут Осипа Білинського ще з другим якимсь великим на зріст студентом. Знайомимось, це товариш Іван Франко. Білинський його питає при мені: Чи справді тут не дасться заснувати . . . Слів він не говорив в приявности поляка, та Франко його зрозумів. Певно, що про це говорили передніще поки прийшов.

— Та з ким? каже Франко — хіба не

знаєш тутешніх студентів? Коби шинок та чарка, а поза тим нічого . . .

Від того часу ми не стрічалися. В нас йшла громада своїм ладом, а про Дрогобич знали ми стільки, що Франко зробив матуру з відзначенням. Ми "в громаді" цікавилися тим дуже, що у Львові між молоддю університетською діялося. Отож злука Дружного Лихваря з Академічеським Кружком, переміна кацапського "Друга" на український. Це дуже вплинуло також на наших кацапів, котрих було тут кілька. "Друга" розхапували і одні і другі. Ми залюбки читали статті Франка і Джеджалика, його поезії.

Аж стали друкувати в Друзі Чернишевського: "Что делать". До такої лектури ми не привикли. Нас разило те, що передніше закривалося фіґовим листком, тепер виходило одкрите: мужчина общупує бюст женщини . . . Ґвалт, сором, неморальність . . . Прирадили ми написати до редакції листа, щоб такого не друкували, а то половина передплатників одпаде. Листа поручили мені зредаґувати.

На те відповіла нам редакція в переписці від редакції дуже чемно. Це нас засоромило, бо цеж відповідь від академіків, письменників . . .

В червні того-ж року 1877 читаємо в Правді в новинках про арешти та ревізії між львівськими студентами університету. Заарештували Франка, Павлика, Терлецького, Заклинського, Белея і багато інших. Довідуємося, що це за "студентські громади." Йдуть зараз до нас осторог и. Треба все попрятати, і ми це зробили ґрунтовно. Того самого хотів теж Мальчевський. Тепер бачу, яка велика з того для історії нашої культури шкода, що все знищилося.

А ми мали і свою ґазетку і ріжні матеріяли до неї.

Осінню 1877 прийшов я до Львова і став служити в війську одно-річним добровольцем. Я шукав за людьми своїми, та не знайшов. Франко і Павлик сиділи ще в тюрмі, а проче, що краще, розбилося. Не було проводу. Братія пє та гуляє навіть такі, котрих я знав ідейними людьми. Якесь божевілля. Я знав мало людей, тож побачивши таке, між тими, що мені були найблищі і знайомі, я вицофався зі всього і замкнувся в казармі. Одного разу йду з товаришем вулицею Краківською. Стрічаємо якогось молодого академіка. Знайомимся. Це товариш Креницький. Він зараз до мене: "ви, товариш, записалися до "Кружка"?Л А я йому на те: "Що мені там робити між дурними кацапами"? Розлючений младець скаче до мене мов хомяк (він був справді малого росту). Я мимоволі хапаю рукою за баґнет. Чуть-чуть, що не прийшло між нами до збройного конфлікту.

Аж в мясниці скортіло мене піти на бесіду на вечерниці. Вступ для академіків по 30 кр., дуже дешево.

Входжу між чужих людей, я такий провінціял, почуваю себе ніяково і незадовго виходжу. Заступає мені дорогу Заклинський, котрого я досі не знав, виймає аркуш паперу:

— Дайте, товаришу, дещо на бідного Франка. Він вийшов з тюрми такий, що сорочки на ньому не має.

Я дав послідні дві шістки, тай кажу:

— Та зайдіть з тим між панство там на салю, то певно скинуться . . .

— От вигадали! Колиб так справді зробив, то мене викинулиб за двері. Хібаж не знаєте, як усі дивляться дідьком на Франка?

Я справді того не знав, бо з ніким зі старших не сходився. Аж згодом я переконався, що львівська громада вважала Франка прокаженим . . .

По війську я виїхав зі Львова, а по році дістав я платне місце урядовця Тов. Просвіти. Тепер я мав нагоду ввійти в контакт з львівською українською громадою. Це були переважно вчителі.

Листую я список членів Просвіти. Знаходжу Івана Франка. Його імя перечеркнене на хрест, з дописком: виключений.

Питаю людей чому? Сиплються на нього, на Павлика і Драгоманова громи. Вони причиною великого нещастя: компромітація перед урядом . . . Мене остерігають, щоб собі з ним не заходити. То лжепророки, атеїсти. Якби я до тої компанії попав, то можу втратити офіцерський ступень, не зможу бути ніколи цісарським урядником, ну — а мій шеф, цебто виділ Просвіти, не мігби теж байдуже до того придивлятися.

Це мене справді налякало. Я жив тоді тою загальною ідеольоґією, що найбільше щастя для рутенця: скінчити університет і чепитися обіруч цісарської клям-

ки, стати урядовцем . . . значіння, аванс, становисько, пенсія, емеритура . . .

Тодішні "українофіли" чи "народовці" обмежували свій патріотизм до літератури, боротьби з кацапами, до життя в сяєві австрійської лояльности, за котру нам ніхто нічого не давав, а навіть не обіцяв.

Чи можна дивуватися молодикові недосвідному, котрого до тепер такими кличами годували, що попав і тут у такий самий круговорот, і став між молодю антіфранківцем?

Довкруги Франка ґрупувалися найкращі наші молодці. Про його товариша Павлика, котрий жив враз з сестрою і Франком ходили такі погані слухи, що аж волосся на голові ставало. А ніхто не придивився, як вони нужденно жили. Від Франка відпихало мене ще й те, що він виявляв себе атеїстом, до чого раз у розмові зі мною признався.

Франко видавав на спілку з Павликом і іншими "Дзвін" і "Молот", Метелики, то що. Я не міг того читати. Я був так перенятий тодішньою ідеольоґією народовців, що не міг зрозуіти, чого Драгоманівці хочуть?

У той час вибрали мене головою Товариства акад. "Дружний Лихвар".

На загальних зборах поставив я внесення, щоби члени "Дружного Лихваря" не вписувалися до "Академ. Кружка". Проти того виступив різко Іван Франко і виказав своє здивовання, що нововибраний голова хоче накласти пута на душу і волю товаришів. Цей виступ мене так збентежив, що я хотів скинутися вибору. Я був тої думки, що Франко зробив мені кривду.

Товариство стояло не зле. Франко з своїми товаришами розвинули в Товаристві велику діяльність. Вибрано відчитову комісію, яка працювала запопадливо. Зголошено відчити.

Перший відчит був Франка — читав свій твір переклад Ґерманії Гейного.

Та з цього вийшла велика халепа. Більша частина членів підняла крик на неморальний зміст відчиту. Ті соромливці стали до мене присікатися, як я міг, як голова товариства, на такий відчит дозволити.

На найблищім засіданні вибрали цензорів, котрі мали приходити на засідання комісії відчитової і покласти на відчиті своє "дозволено цензурою" або "запрещається".

Тепер виходили всілякі колізії, бо комісія відчитова ухилялася від контролі. Оповіщено другий відчит нецензурований.

Протест! Я вийшов з льокалю, склавши заяву по думці вирішення виділу. Але відчит відбувся.

Старше громадянство тим фактом заінтересувалося! І знову штурм на мене з того боку, що Франка треба за всяку ціну з товариства усунути, а то поліція товариство закриє.

Та як це зробити? Найкраща частина членів, між ними Евген Олесницький, котрий і матеріяльно і морально підпирав товариство, за Франком, як апостолом нових ідей. Я опинився між молотом а ковалом. Напирають на мене і старші і переважна частина товаришів. Я сам був того переконання, що діяльність Франка була і буде для товариства шкідлива й небезпечна.

Зійшлося засідання виділу. Була така постанова, не знаю, чи загальних зборів, чи статутова, що хто не був через один рік членом товариства, того треба

трактувати як нового члена і на ново принимати. Отож я тим покористувався. Секретар читав зголосившихся членів. При імені Франка була дописка "давний." Я поручив секретареві провірити спис членів минулого року й показалося, що Франко не був членом. Отож треба було на ново його приймати. Тоді за прийняттям заявився один Білецький. Внесення перепало, і Франко перестав бути членом товариства. З одного боку була радість, з другого і то важнішого, невдоволеня і оклики: "шкандал, ганьба".

Старше громадянство було з того вельми вдоволене і похвалювало наш поступок. Здавалося, що тепер настане "згода в семействі, мир і тишина." Та воно зовсім не так вийшло, бо всі Франківці з товариства виписалися і товариство чуть не розлетілося. Не було чим платити льокалю, а старше громадянство на великі мої просьби згодилося прийняти наш інвентар до перехования в редакції "Діло" (котре ми академіки за дармо експедіювали).

Франко оставав то у Львові, то виїздив на провінцію. Від нього сторонили люди, як від прокаженого. Попадав часто в конфлікти то з поліцією, то з судами, його вязнили, слідство давали вести найдурніщим референтам, а опісля випускали "для браку доводуф". Коли тепер подумаю над тими часами, то приходжу до переконання, що Драгоманів і Франко заскочили українське громадянство не приготованим на прийняття нових ідей, що вони явилися завчасно, та колиб знову вони не явилися тоді, то наша ідеольоґія не булаб рушилася з мертвої точки, і ми булиб на далі задержалися і обмежили нашу працю на боротьбі з кацапами і т. ін.

Пішов я відтак на глуху провінцію, до Бережан, і моя письменницька діяльність обмежилася на численних дописях до "Діла".

Вправді в ґімназії я рвався до писання, писав зразу коротенькі оповідання, відтак як побачив український театр, я пробував писати драми. Та я з тим всім соромився признатися перед ким небудь опріч моїх товаришів, а вже перед старшими за жадні гроші я не відважився до того гріха признатися. Таж це були професори, люди відштовхуючі, котрі дивилися з легковаженням на людину, котра не мала в громадянстві рівного їм становиська.

Тоді, як я друкував у фейлетоні "Діла" мої "спомини з перед десяти літ" приїхав я до Львова і стрінувся на ринку з Іваном Франком. Він розпочав розмову з того: "Я читаю ваші спомини, і мушу признати їм літературну вартість, пишіть далі."

Це мене дуже підбадьорило і заохотило і я став писати далі. Опісля я довідався від пок. Олесницького, що на конкурсі "Зорі" не хто інший, як Франко, поставив внесення, щоб мою "Олюнку" поставити на першому місці.

І так я завдяки Франкові попав між письменники, як мені було вже поза 35 літ віку. Колиб я так ранше дав пізнатися Франкові, може бувби до тепер зайшов трохи дальше.

Між Франком і мною завелися сердечні дружні відносини. Я вважав його за вчителя, відносився до нього за порадами, і він мені ніколи не відмовляв.

Одного літа запросив я його до себе до Бережан у гості. Щоб його до того намовити, я згадав про недалеку Краснопущу, монастир Василіян, в котрому повиннаби знайтися якась старша бібліотека.

Приїхав до мене Франко в гості. Таких гарних днів в мойому життю мало. Чого я тоді від Франка не почув, чого не навчився. А він вмів так любо, ядерно говорити, що не пропустиш ні одного словечка. Ми оглянули замкову історичну каплицю Сінявських в Бережанах і вибралися до Краснопущи.

В тім монастирі жив один старий священик, нереформований Василіянин Федоренчук. Я про нього чував, що то страшний дивак. Як він почує, хто до нього приїхав, то певно нас не прийме. Бо перед Франком деякі людці хрестилися, а я також, завдяки моїм приятелям мав опінію недовірка. Тоді ми обидва поїхали до Жукова під протекцією пок. О. Сильвестра Лепкого, батька Богдана. "Бодьо" був тоді на феріях. Я забрав з собою моїх хлопчиків Миколу і Богданка. Як я розповів О. Лепкому по що ми приїхали, він заявив охоту поїхати з нами. Федоренчука він знав добре, як близький сусід. Для придобрення того старого Василіянина взяв о. Сильвестер кілька пляшок вина і закуску.

Старий, почувши від о. Лепкого, яких гостей йому привіз, не був з того радий. Але церкву нам показав. Оглянули ми церкву і величавий іконостас фундований пок. королем Іваном Собіським, а тепер добратисьби до бібліотеки. Покищо ми пішли під двінницю відпочити, та напитися чудотворної водиці з монастирської криниці.

Та о. Лепкий виняв свої припаси. Це вправило о. Федоренчука в добрий гумор, і тоді він признався, що якась там бібліотека в монастирі є і обіцяв нам показати її. Випили ми чарку одну та другу, закусили, і тоді пішли до бібліотеки в монастир. О. господар завів нас до невеличкої келії. Було тут трохи книжок на полицях, трохи на лавці, а решта валялося на долівці в смітті. На тій долівці лежали ще останки церковних орґанів: свиставки, трубки, тощо. Мої хлопята кинулися на ті дорогоцінности, звичайно діти. Франко став шукати між книжками. Знайшов тут Минеї в кількох примірниках і тим дуже зацікавився. Хотів один примірник для себе добути. Предкладав о. Федоренчукові то заміну, то купно, то просив бодай позичити йому за порукою. Ні, тай ні. На це мусівби щойно згодитися конвент. Франко став переглядати далі а о. Федоренчук присів до моїх хлопців на долівці, і давай бавитися тими свистілками, і радіти мов мала дитина, показує їм, дує в ті рурки та сопілки. Ми з О. Сильвестром та Богданом Лепким стоїмо та дивимося.

Нарешті Франко дає знак, що нічого йому тут робити і ми прощаємося з господарем.

Вже вечоріло, як ми вийшли поза межі обителі. Франко такий радий, хапає мене під паху, стискає сильно і каже до вуха:

— Маю . . .

— Що? як?

Показує виймивши з кишені якийсь зшиток і каже:

— Це дуже цінне . . .

— Деж воно було?

— На долівці. Ви його приступили ногою. Хібаж ви не чули, як я вашу ногу відсунув?

Я нічого не памятав, бо не запримітив.

Як ми вернули в вечір до дому о. Лепкого, показав нам Франко свою добичу. То був сшиток старого сірого паперу. На першій сторінці червоним атраментом якийсь трикутник, на ньому якісь кабалістичні цифри та літери.

— Це, каже, походить з того а того віку. Це ворожба, тільки дивно мені, звідкіля взялося воно в монастирі, бо той а той папа заборонив духовенству тим займатися.

Опісля став нам тлумачити значіння тих знаків, та далебі мене це не цікавило, бо я нічого цього не розумів. Франко буд дуже з тої нахідки радий. І добре сталося, що Франко це забрав, бо певно булиб вимели на сміття. Коли я невдовзі приїхав до Львова і поступив до Франка, нахідка була вже в шафі оправлена і закатальоґована.

Пізним вечером вертали ми двома фірами до Жукова ночувати.

Ми їхали з Франком на одній фірі. Чудовий був вечір. Мої хлопятка позасипляли: Богданко в мене на руках, Миколко поклав голову на колінах Франка. Він обкрив його своєю загорткою і приспівував якусь ніжну колисанку. Його милий тихий голосок до нині мені в усі лунає.

Підчас його побуту в мене ми багато переговорили, і я мав нагоду пізнати його велику щиру душу, його незломний твердий характер. Я його подивляв. Скільки корисних пропозицій давали йому ріжні університети в Німеччині і Росії, та він усе відкинув, лишився в своїй батьківщині, хоч приходилося жити в таких злиднях, що ніколи "не мав шістки заплатити коминяреві". Колиб на мене була така нагінка найбільше від своїх, то я певно не видержавби, а начхав на все.

Не диво, що Франко нераз відгризся на ті напасти дуже болючо.

Найбільше диво в цьому, що ті люди, котрих він був вчителем і всюди їх охороняв, найбільше до нього присікалися.

Лише подумати, скільки бувби Франко видав, колиб йому було забезпечено хліб та спокій? Якаб вийшла для нас користь з Франка, колиб він був засів на університетській катедрі? В цьому ніхто йому не поміг, а навпаки, поставлено йому на цій дорозі велику колоду.

Був у редакції "Діла" та йому подякували. Чому? "Він, коли йому не дивитися на пальці щось таке впхає, якусь свою ідею, що через те зражує читачів до ґа-

зети". Пішов до Курієра, бо не було з чого жити . . . Ґвалт! Франко запродався ляхам!

В останнє стрінув я Франка якось не задовго перед його важкою недугою. Це вже була руїна колишнього чоловіка. Він став жалуватися на земляків.

— Мене так використовують, що вже і жити не хочеться. Я змушений вести коректу чужих праць, справляти переклади на німецьку мову таких перекладчиків, що й до белетристики не годяться, не то до научних діл. Я мушу слухатися, бо моє існування загрожене. З тої праці я осліп і оглух . . .

Мені стало його дуже жаль. Бо справді не на те післало Провидіння українцям Франка, щоб переводив коректу чужих праць, та справляв чужі переклади...

А відразу каже мені:

— Як я був у вас в Бережанах, то оставив там записки для мене дуже важні, — пришліть мені їх зараз . . .

Коли я йому пояснив, що це неможливе щоб я, знайовши що небудь, не відіслав Вам...

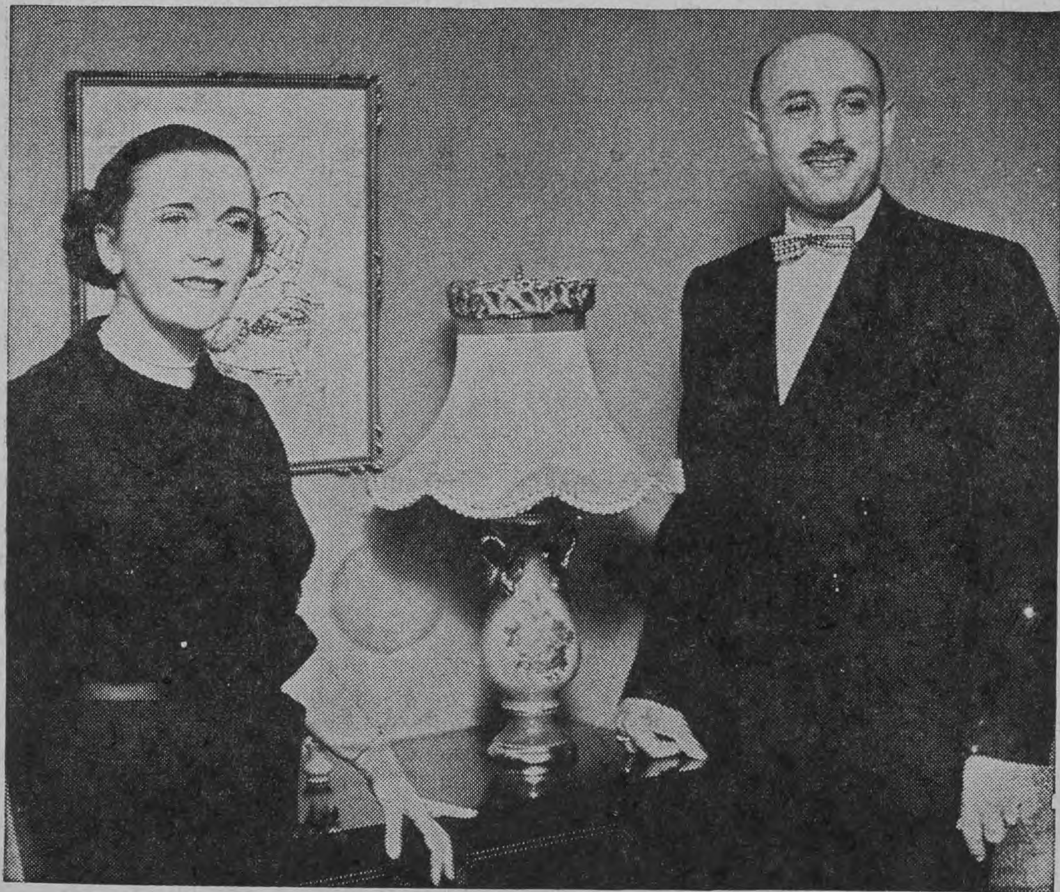
— Ні? то я певно в когось іншого їх лишив, тільки не памятаю в кого . . .

Це останнє зробило на мене дуже прикре враження. Я завважив, що в нього сердешного з умовим станом не все в ладі, що він перетомлений до неможливости.

В тім часі появилася в Л. Н. Вістнику його новелька "Син Остапа".

Хібаж такий реаліст може в містику попасти?

Незадовго опісля мої побоювання справдилися. Франко небезпечно занедужав . . .

Сенатор Василь Валл і Дружина

Микола Щербак

На батьківщині Тараса Шевченка

З тих часів, від коли наш ґеніяльний Поет і Пророк Тарас Шевченко жив чи пізніше, по засланні, бував на своїй батьківщині — в рідному селі Кирилівці та її околицях, минуло понад сто років. Відрізок часу, як брати його в звичайному розумінні, не такий ще великий, зате скільки він переорав життєвого поля, який він багатий історичними подіями, дуже мінливий і своїм змістом, і своєю формою.

Ми багато читали про батьківщину Поета, не раз чули розповіді про той пишний та розкішний закуток України, що з默леляв нам найбільшого Поета. Цікаво ж як він, той край, виглядає в наші часи, які зміни відбулися там за сотню літ?

Такі питання цікаві для кожного українця, кому дорогі наші історичні памятники, кому дороге наше минуле, кому, зрештою, дорогий наш Тарас Шевченко.

Не один з нас цікавився тими історичними місяцями, аж поки нагода чи випадок не дали змоги побачити їх бодай хоч хвилево.

Цю хвилеву нагоду я мав у той тяжкий і лиховісний період в Україні, коли нашу землю топтав важкий чобіт німецького окупанта. Я пережив особливо хвилюючі години, з побожністю вклонившись тим святим місцем, що народили і зростили нам Тараса Шевченка.

Ось деякі фраґменти, епізоди з того, що бачилося . . .

У Вільшані, — у тій Вільшані, де за розповіддю з "Гайдамаків" було замучено титаря, батька Оксани, ще живуть перекази про цю подію. Старші люди знають, за переказами, те місце, де була спалена церква, а поза тим у Вільшані жадних слідів. Звичайне собі містечко. Вигляд його був подібний до картини, змальованої самим Поетом, коли все пропало:

Собаки де-де по Вільшаній
Загавкають, та й замовчать.
Біліє місяць; люди сплять . . .

Дійсно все виглядає дуже мертво. Чи не тому, що всюди ще чигало лихо, заподіяне війною та новим окупантом знад Райну?! . . .

З Вільшаної шлях вів до Будищ. Це село, де колись був маєток пана Енґельгардта, в якого служив Тарас Шевченко. То було під осінь, багату на сонце і на дощі. Небо заволікли хмари і дощ сіяв, мов крізь густе сито.

Ми з приятелем здригали від вогкости, але думка побачити ті місця, де колись ходив сам Тарас Шевченко, гріла і кликала. Головне, було цікаво побачити той дуб у парку, під яким колись малював молодий Тарас Шевченко, перебуваючи в пана Енґельгардта.

Розгулював вітер, іноді показувалося сонце, по небі пливли важкі судна, хмари.

Проте в парку, позолоченому осінню, було затишніше, а під широколистими каштанами було майже сухо. Аж ось і дуб! Боже, який же він величезний! Кажуть, дубові не менше пять сотень років. Внизу, між вузлами стовбура, ще були помітні сліди, де була втиснена дошка, на якій сидів Тарас, малюючи краєвиди.

Вузлуватий і коренистий, дуб шумів своїм гіллям, роняючи навколо себе прозорі кроплі дощу. Як сльози! Він глухо шумів, цей старезний патріярх лісів, навіваючи далекий гомін старовини і слави . . .

***

На другий день випогодилося. В повітрі тихо пливло "бабине літо". Звиваючись у голубизні неба, грайливо снувалося на сонці біле павутиння, тремтливе і неспокійне. Довкола синіло поле, окрите золотою стернею.

Стежка вела полем, через залізничий насип. В долині, біля шляху, що вів до Будищ, стояли вітряки з розпростертими крилами, ніби хотіли злетіти і не могли.

Тут, у цих місцевостях, колись гайдамаки наздогнали хлопця-півпарубка у полатаній свитині — Ярему Галайду.

— Відкіля ти?
— З Кирилівки.

Дивно, з Кирилівки! . . . У постолах, на плечах торбина, — стривайте, чи не старченя? . . .

— А Будища знаєш? . . .
І озеро коло Будищ?

Пригадається, як хлопець-півпарубок відповів:

— І озеро знаю —
Отам воно; оцим шляхом
Втрапите до нього.

Справді, незабаром стежка вела-спускалася в широку долину і перед очима в яру показалося велике повноводе озеро, ніби сріблом переливаним наливане. Там риби аж кишіло. Сплескував на сонці величезний коропище і лише кола розходилися по срібній поверхні.

Колись тут, у цьому озері, Гайдамаки, як розповіли старі люди, напували коней.

Над озером, як було за життя Тараса Шевченка, коли він писав поему "Гайдамаки", розкинувся ліс, що зветься Гупалівщиною. Ліс цей, безумовно, не такий розкішний, як був за гайдамаків. На Прісичевій леваді в яру зберігся лише незначний останок, що нагадував ті віковічні дерева. Це криниця! Своєрідна імпровізована криниця! В одному зрізаному пні дуба вигнила середина, а з-під коріня в ці природні стінки підійшла вода і стоїть у пні, не змішуючись з намулом, — чиста і прозора, а що вже смачна, то всі не нахваляться. Мабуть тут не обійшлося також без втручання людських дбайливих рук.

Як змальовує Тарас Шевченко, тут у цьому лісі, Максим Залізняк збивав ворогів з дерев:

Тут їх достобіса!
Які груші уродили!

І наказав своїм Гайдамакам:

Збивайте, хлопята!
Швидше! швидше! Отак, отак! . . .

В яру видно місця, де колись знаходилися льохи з шляхетським скарбом.

Цікаві історичні місця, цікаве історичне минуле! . . .

. . . Вийшли з долини. Ген позаду виднілося село Будища, все вкрите злегка позолоченою зеленню. Ряд тополь біля колишнього маєтку Енґельгардта височів над селом.

Швидко звечоріло.

За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли розстиляє
І сонце спатоньки зове . . .

В той вечір усе було таке, як змальовував великий український Поет Тарас Шевченко: і сонце заходило, і гори чорніли, і поле німіло, і раділи люди, що відпочинуть від денної праці, перебуваючи під гнітом ворога-окупанта.

Але скорішеб, скорішеб у те найкраще село, у Кирилівку, звідки, мов соловій з гаю, вилетів співець!

Та перед тим, як побувати в Кирилівці, затримуємося хвилево в селі Моринцях, де народився Поет. Тут життя все цілковито переорало так, що ні сліду не лишилося, хіба що одна-однісінька криниця у березі, звідки батько Тараса брав воду, та на горі, на колишньому огороді, височіє перед школою на постаменті памятник - погруддя Тараса Шевченка.

А ген-ген і Кирилівка видніється . . .

Однак знову перед тим, як прибути в Кирилівку, увагу затримує ще одна історія, що її оповіли, за переказами, місцеві люди.

Колись у полі, за селом, була могила, а далі Кульбащів ліс. В той час, як Тарасові пішло шесте чи семе літо, то він ходив на цю могилу, щоб побачити там, за горою, залізні стовпи, якими нібито підперте небо. Але ніяких стовпів, звісно, не було, довколо синіли поля і бовваніли села, немов підперезані густими гаями. Ідучи додому, Тарас завернув не на своє село і ледве не заблудив, але зустрівся з чумаками.

Ні лісу, ні могили вже нема. Час і плуг майже зрівняли її зі землею, а на тому місці серед поля залишився, як показали місцеві люди, тільки невеличкий пагорбок.

Справді, все йде, все минає і краю немає, як сказав Поет. Але вічно живуть спогади і леґенди, передавані з покоління в покоління чи записані в книгах.

З цією саме могилою звязаний ще

один вельми цікавий епізод про Тараса Шевченка, що його колись записав відомий український письменник Олександер Кониський, та про який памятають, за переказами, і старі люди.

По смерті батька, малого Тараса взяв до себе дядько Павло, щоб вивести його в люди . . . Гірко було жити й тут хлопцеві і він знову попросився до дяка Богорського. Дяк охоче прийняв Тараса "яко школяра і робітника". Сам Богорський нерідко зовсім залишав школу на Тараса. Запопадливий хлопець знав тоді на память псалтир і читав його над покійниками. Але мізерні то були заробітки. Тарас дуже бідував. Бувало, коли прийде він у сусіднє село Зелену Діброву до сестри Катерини, то завжди був босий, трохи не голий. До того ж і їсти було нічого, хіба який школяр принесе.

В таких умовах Тарас іноді купував за зароблені гроші денебудь курку чи гуску, серед ночі ішов на могилу і там у печері варив собі їжу.

— Що воно за вогонь горить уночі у печері? — питали стурбовано один одного селяни, помічаючи не раз дивний блиск на могилі.

— Мабуть там нечиста сила поселилася, — думали зі страхом.

Всі вирішили піти до священника, щоб той освятив могилу і вигнав звідти нечистого.

Священник, як годиться, — зібрав громаду, прочитав на могилі молитву і окропив її свяченою водою.

Але хто ж полізе в печеру? Що там є?

Звісно, всі боялися і ніхто не набирав сміливости. Що ж робити? Тоді люди скинулися по копійчині, зібрали гроші, щоб заплатити тому, хто полізе в середину печери.

Кожному, відома річ, хотілося заробити гроші, але лізти в печеру було страшнувато. Тоді охоче взявся Тарас . . .

— Не пускайте його!

— Там ще нечистий задусить хлопця! — з усіх боків гула громада.

Але опісля погодилися.

— Нехай лізе, воно ще мале, до нього нечиста сила не пристане . . .

А Тарас, кажуть, і вигляду не показав. Він навіть вдавав, що боїться . . .

— Привяжіть до мене шнура, — казав він, — якщо нечистий буде робити зі мною щось непевне, то мерщій тягніть мене наверх . . .

Громада й на це погодилася.

І що ж? Хлопець поліз у печеру, позбирав там кістки з курей і гусок, що їх варив по ночах, і зовсім непошкоджений виліз на поверхню.

Цю дуже цікаву історію чув ще письменник Олександер Кониський, її знають і оповідають місцеві люди.

***

Але Кирилівка! Яка вона, та Кирилівка, звідки вийшов співець України?

Це село — сад. Хати та будівлі тонуть в садах. Дивно, ні час, ні бурі не знищили його чарівности. (Правда, окупанти з Москви також про це дбали, але з пропаґандивною метою, бо сюди приїздили екскурсії!) Широкі вулиці, обсаджені деревами, чепурно вибілені хати, двори огороджені плотами, нерідко біля хати можна бачити, як жаріють квіти.

Справді:

Село! і серце одпочине,
Село на нашій Україні —
Неначе писанка; село
Зеленим гаєм поросло,
Цвітуть сади, біліють хати,
А на горі стоять палати,
Неначе диво. А кругом
Широколистії тополі,
А там і ліс, і ліс, і поле
І сині гори за Дніпром,
Сам Бог витає над селом . . .

На центральній вулиці-алеї, обсадженій тополями і ясенями, злегка позолоченими осінню, майже в самому центрі височіє на великій камяній кручі — своєрідному імпровізованому постументі — на весь зріст памятник Тарасові Шевченкові. В глибокій задумі стоїть великий Тарас.

Дух Шевченка витає над Кирилівкою . . .

Тут все таке, ніби було за життя Поета:

Ой гай зелений похилився,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть понад ставом
Тихесенько собі купають
Зелені віти . . .

Кожний мешканець села знає і дуже охоче оповідає все, що йому відомо про великого Поета.

— Он, бачите, старенька хата. То ще дякова, в якого вчився Шевченко.

Кажуть, хату не раз перебудовували, але вона ще вціліла і на одному з стовпів у ній ще збереглися славянські літери, де написано: "Року Божого 179 . . . далі затерто, — невиразно дата забудівлі.

Аж ось і садиба, де була хата самого Григорія, батька Тараса. На леваді жаріє червона калина, де, кажуть, переховувався малий Тарас від злої мачухи. Сюди ніби-то сестра Катруся носила Тарасикові їсти і навіть бавилася з ним. Калину зберігають і плекають місцеві люди.

На самій садибі увагу привертає білий будинок, вкритий черепицею, розташований на тому самому місці, де була хата Тарасового батька.

Це — музей Тараса Шевченка. Довкола музею живопліт, клумби квітів, невеличний басейн, лавки й столики для відпочинку, затінені молодими деревами. Перед самим будинком на високому постументі — погруддя Тараса Шевченка, скульптура з бронзи.

В пяти салях музею, який цілковито зберігся в умовах війни, розташовані картини і скульптури, репродукції і фотоілюстрації, килими і різьба — мистецькі речі, що малюють перед нами ніби живий образ ґеніяльного Співця України.

Відвідавши музей і місця, де народився і жив Поет, постає все життя Тараса Шевченка. В музею є також копії (лише копії!) деяких картин самого Поета і Маляра. Все це справляє незабутнє хвилююче враження.

Перед виходом викарбовані позолочені літери з "Заповіту" Тараса Шевченка:

І мене в сімї великій
В сімї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Не злим тихим словом!

Так, ми не забуваємо його і во віки не забудемо, нашого Великого Кобзаря і Пророка. Найкращим доказом цього є те, що всі ми і там, на рідних землях, і на чужині, караємось, мучимося, але не каємося. Во імя нашої матері — України!

Іван Франко

"ПАТРІОТ"

Усе я бистро виджу,
Все оплюю, все збриджу,
Все сквашу, все розстрою,
Всіх гіркістю напою.

Де треба, влізу в душу,
Де схочу, честь нарушу,
На кожного подвіря
Посію недовіря.

На кожного підсіння
Положу підозріння, —
І все те, все буквально
Я вчиню так формально,

Спокійно і прилично
І вповні методично,
Що все уйду скандалу,
Не нюхну кріміналу.

А хто би мав охоту
Назвать мою роботу
Яким поганим словом,
Я судом гоноровим

Йому прикручу роги,
І чистий, без тривоги,
Неначе пес за плотом,
Все буду . . . патріотом.

Інж. Андрій Качор

Молочарство в Старинному Світі

(Коротка розвідка)

Вступ

В Канаді, а зокрема в степових її провінціях, подібно як і в Україні, наші фармері попри плекання збіжжя, займаються також годівлею худоби та молочарством. Одначе не багато рільників знає історію молочарства взагалі, а зокрема в старині, коли воно щойно народжувалося. Коротку історію молочарства в старинному світі знайдемо в поданій нижче розвідці.

Перші сліди молочарства в Сумерії

Найстарші вістки про молочарство, про годівлю рогатої худоби і перерібку коровячого молока маємо з Сумерії. Сумерійці — правдоподібно індо-ґерманське плем'я — жили в долішній Мезопотамії, між ріками Тигром і Евфратом ще 5—3,000 літ до Христа. Їх висока культура стала основою пізнішої вавилонської культури.

При розкопах, в місцевостях Ворку і Ур, родинній місцевості Авраама, переведених Др. Ґ. Б. Ґордоном і Др. Л. Воллей, знайдено цікаві сліди молочного господарства з перед 3,100 років до Христа, а саме: знайдено плоскорізьбу в святині богині Нін-гар-саґ (богиня домашнього вогнища), на якій представлено тип тодішньої короткорогої корови, спосіб її доєння і перерібку молока. На першій половині рисунку бачимо дві корови, яких доять доярки зі заду (цей спосіб доєння корів ззаду запримічують подорожники, як подає Др. Губер у своїй статті (диви джерела) ще й тепер у примітивних народів середньої Азії й східної Африки. Доєння, як видно з рисунків, відбувається до довгошийного начиння, подібного до фляшки. На другій стороні рисунку бачимо перерібку та переховування молока. На середині цієї частини, як пояснює Др. Губер, стоять дві особи; одна тримає в обох руках лійковату посудину, а друга наливає до начиння молоко. Трохи нижче стоїть начиння подібне до великого скіпця або малої деревляної бочівочки; це, по думці Др. Губера, може бути примітивна деревляна масниця.

Далі бачимо на рисунку малий стіл, на якому мабуть полокали, вигнітали і пакували масло до подовгастих, острозакінчених глиняних начинь, що стоять рядом біля стола. Одне таке начиння тримає між коліном один з працівників цієї молочарні і затикає його глиняним корком, ущільнюючи корок згущеною глиною. В тих начиннях могли передержувати теж і молоко. Побіч, інша особа чистить одне таке начиння. Молочарня, як видно з рисунку, приміщена в пивниці, мабуть під святинею богині Нін-гар-саґ, де знайдено цей рисунок.

"Свята" корова і "святе" масло в Індії

Подібно, як у сумерійців, знаходимо джерельні сліди про молочарство в старій Індії, а саме: в старих книгах індів т. зв. "Ріґ - Веда", написаних 2,000—1,400 літ перед Христом, згадується слово масло, називане "havis" і "ghrita". Молочарство в старій Індії, як виходить з цих книг, стояло вже на високому рівні. Індійці цінили корів по видайності масла, яке вживали при релігійних обрядах і лікували ним рани. Ще тепер у Тибеті можна зустрінути, особливо в горах, улаштовування свят масла, а чай з маслом — це в Тибеті національна страва (т. зв. "Misa").

Ще до сьогоднішнього дня в Індії масло становить святий продукт, а корову вважають святою твариною. Корова може свобідно проходжуватися по вулицях Калькути і ніхто не сміє її проганяти; вона ще й сьогодні часто стає причиною припинення колового руху у великих містах Індії.

Доходить до того, що для корів будують окремі санаторії й притулки. Проф. В. Вінклер подає, що перед останньою світовою війною нараховували в Індії більше чим 1,200 старечих притулків і санаторій для корів, де під о-

пікою понад 800 робітників більше чим 5,000 коров доживало спокійно свойого віку.

Багато слідів про молочарство знаходимо в старій індійській мітольоґії. Наприклад, в одному переказі говориться, що Брама створив землю з семи морями, які мали прикмети соли, цукру, вина, масла, молока, сироватки і води. Боги і демони, переходячи ці моря, збивали своїми ногами молоко на масло...

Сьогодні молочарство в Індії стоїть ще майже на тому самому ступені розвитку, що 3,000 літ тому, тобто масло виробляють з квасного молока в дуже примітивних масницях і не вживають його в свіжому стані до їди, лише старе, в плинній масі, або перетоплене. Модерних молочарень в Індії ще дуже мало.

"Боги" старого Єгипту в постатях худоби

Годівля рогатої худоби і молочарство були досить високо розвинені в старому Єгипті. Ця врожайна вузька країна, яка лежить між скалистими горами здовж ріки Нілю, належала в старині до найкраще зорґанізованих хліборобських країв. Це хлібний шпихлір старинного сходу. "Єгипетське хліборобство доповнюване було ховом домашньої худоби. Хлібні збіжжя й худоба були мірилом цінності" (гл. джерела). Годівлі худоби дуже сприяли виливам Нілю, які наносили багато урожайного намулу, на якому росло, попри збіжжя, багато ріжних трав. Історія Єгипту фраґментарно записана на плоскорізьбах величавих будівель і гієроґліфами на збережених папірусових звоях. Там теж знаходимо багато слідів про молочарство. Маємо багато рисунків зі стадами худоби, з показом доєння коров, кормлення телят і перерібки молока.

Треба завважити, що корова в Єгипті була в великій пошані, подібно як в Індії. Вистарчить згадати, що бог відваги й сили, Апіс, був зображений у виді бугая. Також бог Пта прибрав постать корови.

Зі знайдених рисунків бачимо, що в Єгипті була довгорога, короткорога і безрога худоба. При тому показано, подібно як сьогодні, що корови довгорогі мають мале вимя і належать до мало-молочної породи, тоді коли коротко-рогі й безрогі корови мають велике вимя, що є ознакою доброї молочности. Цікаво, що в Єгипті коров доїли чоловіки, клячачи на одному коліні, звернені плечима до голови корови.

Єгиптяни вживали молока до пиття побіч вина, пива й води. Часто молоко приносили в жертві богам. Уживали молока теж як лік. Єгиптяни вміли виробляти сметану й масло. Зате ніде не найдено слідів виробу сирів. Треба припускати, що сироварство єгиптянам було ще невідоме.

Др. Г. Демель, директор музичного музею у Відні, сам дослідник історії орієнтальних народів, опублікував листа з 14 століття до Христа, в якому читаємо приказ приготовити харчі для подорожі фараона, а саме: "... 29,200 штук хліба десять ріжних сортів, 100 кошів сухого мяса, 60 мір молока, 90 мір сметани, 100 головок капусти, 50 гусей, 70 баранів" і т. д. Цей уривок листа потверджує наші попередні виводи.

Сліди жидівського молочарства в Біблії

При перегляді історії господарського розвитку старинного сходу, не можемо поминути цікавих прикладів з історії жидівського народу.

В писаннях майже всіх пророків, зокрема в книгах і заповітах Мойсея, знаходимо багато прикладів з соціяльно-господарського життя. Досить часто згадується про стада худоби, овець, кіз і про молоко та сир. Наприклад, у першій книзі Мойсея маємо згадку про те, як Авраам гостив трьох ангелів: "..і взяв сира й молока та телятко, що наготовив, та поставив перед ними і сам же стояв під деревом, як вони їли".

В другому місці, в книзі пророка Ісаїї, по звільненні жидів з вавилонської неволі перським королем Киром, коли почав відроджуватися занедбаний хліборобський стан, читаємо: "... хто держатиме одну корову та дві вівці, надоюватиме стільки молока, що їстиме масло; маслом і медом харчуватиметься кожний, хто ще зістанеться в тій країні".

Про багатство і ріжнородність годівлі худоби в господарстві жидівського народу можемо виробити собі образ, читаючи в першій книзі Мойсея про те, як Яків їде назустріч свому братові Езакові, а саме: "І взяв з того, що прийшло йому в руки, гостинця Езакові, братові свому кіз двіста, а волів двадцяте-

ро, овечок двіста, а баранів двадцятеро, верблюдів дійних двадцятеро з їх жеребятами, та коров сорок, та бугаїв десятеро, ослиць двадцятеро і десяток ослів". Як бачимо з наведеного цитату, жиди розвинули годівлю худоби досить високо, годуючи не лише коров, але й вівці, кози, верблюди, а навіть ослиці. В парі з тим мусіло розвиватися молочарство, зокрема сироварство. Сири, одначе, виробляли ще самоквасом, тобто молоко зсідалося без усяких додатків (ґлеґу).

Що хліборобство і випас худоби довго були головним заняттям жидів, вказує нам на це жидівська історія. Перші королі вибиралися і приходили до проводу, безпосередньо від плуга (Савло), або з пасовиська від худоби (Давид). Також у законодавстві бачимо стремління до соціяльного ладу й порядку, що так чітко схоплено в десятьох заповідях Божих, даних Мойсеєві на горі Синай, в яких читаємо: "Не пожадай дому ближнього твого, ані його поля, ні осла, ні слуги, ні служебниці, ні того всього, що є твого ближнього"...

Жидівський закон вже передбачував відповідальність за шкоду заподіяну худобою, а саме: власник худоби звичайно відповідав за половину вартости заподіяної шкоди, бо, мовляв, пошкодований також поносить вину, що цієї шкоди достатньо не забезпечив. Лише в випадку, коли худоба була злослива й про це власник знав, власник відповідав за цілу шкоду, а при смертельних ушкодженнях тіла відповідав своєю коровою.

Поступ молочарства в старинній Греції і старому Римі

Під впливом старинного Сходу досить гарно розвинулася годівля худоби і молочарство в старинній Греції й Римі. Старинні греки навчилися вже виробляти сир з солодкого молока, вживаючи на відділення сирника фіґового соку. Такі сири були в греків, а пізніше в римлян улюбленою стравою і вживали їх при кожній їді, з тим, що сир такий здебільша виробляли з козячого молока. Пізніше цісар Константин Порфіродний (913—959) доручив навіть видати збірку рецепт про виріб солодких сирів.

Цікаво, одначе, що старі греки та римляни на початку своєї історії не знали ще способу виробу масла. Гомер і Тіокріт у своїх творах нічого не згадують про масло, а говорять тільки про молоко. Ксенофонт, учень Сократа, в своїм діяльоґу про "господарство", дає досить докладні породи національного господарства, яке вважає найкориснішим фахом вільного громадянина. Між цими порадами зустрічаємо поради й про плекання домашніх тварин. Він звертає вже увагу на потребу господарського плянування, рахунковости, справедливої поведінки з челяддю і рабами, підносить значіння господарської співпраці й ролі жінки.

Ще основніше зачіпає в своїх творах господарські проблєми Арістотель (384—322). Він, між іншим, написав історію тварин, але там ще теж нічого не згадує про масло, що тоді мабуть було вже відоме як масть до гоєння ран. Зате Арістотель досить докладно описує виріб сирів і поручає вживати до їх виробу фіґового соку, або спеціяльного розчину, подібного до сьогоднішнього ґлеґу, зладженого з телячого шлунку або кишок, що приспішує виділення сирника зі свіжого молока. Також у творах Гіпократа (460—359) знаходимо згадку про масло. Він поручає масло як лік до гоєння ран, а зокрема поручає вживати його для відсвіження змучених ніг після довшої подорожі.

Високого розвитку досягнуло молочарство в старому Римі. Як знаємо з історії, старі римляни своє багатство міряли кількістю посіданої землі і кількістю худоби (звідси й назва грошей лишилася до сьогодні — ("pecus" — худоба, а "pecunia" — гроші). Римляни, як твердить проф. В. Вінклер, уміли вже будувати окремі печі для варення сирів, а також маґазини для передержування довшетривалих сирів. У містах зареєстровано кілька сироварень для виробу твердих сирів і кілька топлярень мягких сирів. Тверді сири — це були переважно вуджені сири в спеціяльних печах. Один такий рід овечих сирів був улюбленою їдою цісаря Авґуста.

Римляни залишили нам у спадщині досить велику літературу про сільське господарство, а в тому й про молочарство. Приміром — Марко Порцій Като (234—149 р.) написав 3-томову працю про сільське господарство, а Люцій Юніор Колюмеля (60 р. по Христі) написав про сільське господарство аж 12

книжок. Кай Пліній Другий (23—79 р. по Христі) написав історію природи в 37 книгах, з того половина присвячена сільському господарству.

Одначе розвиток хліборобства в Римі не тривав довго. Довголітні війни скоро знищили римський селянський стан. Селяни випродували свої земельні наділи оптимотам, тобто аристократії. Ця верства знову використовувала свою державну службу в здобутих провінціях, загарбувала в свої руки великі простори землі і творила т. зв. лятифундії, які згодом перенеслися і до Італії. Всю господарську роботу в лятифундіях виконували звичайно невільники. Це була велика конкуренція вільного римського хлібороба. Самостійне дрібне хліборобство занепадає, пролетаризується, подібно як сьогодні в СССР, багато земель лежало облогом, а це довело скоро до занепаду хліборобства в цілому, в тому й годівлі худоби, і це стало одною з причин упадку римської імперії.

В новішій історії Риму про молочарство говориться менше, а згадується лише, що римляни навчились від ґерманців виробляти масло, від них теж навчилися уживати це масло до їди.

Масло, як головна їда словян і ґерман

Цікаво, що в тому часі, коли старинні народи ставили в молочарстві перші кроки, то словянські і ґерманські племена годували вже дуже багато худоби і виробляли багато масла, перейнявши від арійців звичай ужиткувати його до їди. Геродот — батько історії (484—425 р. до Христа) — оповідає, що скити, тобто наші предки, давно вже виробляли з молока масло, яке чомусь називали "Нурраке". Тоді, коли в Греції 980 р. по Христі, за цісаря Константина VI, видано збірку господарських творів п.з. "ґеопоніка", разом 20 томів, одначе про масло там не сказано ще ні слова. Грецький ґеоґраф Страбор, що жив у Римі між 60 р. до Христа і 20 р. по Христі, оповідає про масло як про харч уживаний в горах, в Етіопії й Арабії.

Пізніше ще зустрічаємо кілька згадок про виріб масла в Скитії (Україні), в Ґерманії, в Ірляндії та інших ґерманських і словянських народів.

З цього короткого перегляду бачимо, що годівля худоби, а в парі з тим і молочарство, відомі людству від найдавніших часів. Замітне теж те, що перші сліди про молочарство, подібно як і перші сліди про початки всієї людської культури, знаходимо в країнах старого Сходу, зокрема в Індії, звідки воно перенеслося до середземно-морських, а пізніше до західних і північних країв Европи.

Кінцеві висновки

Хоч ці перші примітивні способи виробу масла та сиру в країнах старого Сходу були дуже прості, як це ще сьогодні можемо бачити в мало культурних народів Азії, Африки та Південної Америки, то вже таки вони поволі удосконалювалися, набирали громадських прав і поширювалися з країни в країну, поки не стали власністю цілого тодішнього світу. В тому часі араби й кавказькі народи навчилися виробляти з молока ріжні ферментаційні напитки, зокрема кефір. Степові орди виробляли з кобилячого молока кумис. Ґерманці навчилися від норманських народів виробляти сири з солодкого молока, що дало пізніше основу твердим сирам, головно в Швайцарії.

І так поволі всі народи навчилися переробляти молоко на інші молочні продукти, розвиваючи постепенно молочарство в окрему галузь сільського господарства, а згодом і в нову науку, яка вже в наступній добі шукала нових способів для свого виявлення.

Джерела:

Др. І. Витанович: "Історія народнього господарства", стор. 10.

"Святе Письмо Старого і Нового Завіту", в перекладі П. Куліша, Левицького і І. Полюя.

К. Михайлюк: "Молочарство", частина 1, Подєбради, 1927.

Dr. I. Padoch: "Geschichte des altorientalischen Rechtes", Seite 38.

Dr. W. Winkler: "Handbuch der Milchwirtschaft", in 3 Baender, 6 Teilen, Wien, 1930—1936.

Dr. E. Huber: Artikel in der "Milchzeitung" vom 26.10.1931, Kempten, u. dem Titel: "Klostermeiereien im 4. vorchristlichen Jahrtausend".

Dr. E. Huber: "Butter und Kumys in Inner-Asien" — Artikel in der "Sueddeutsche Molkerei-Zeitung" — Entnommen vom Dr. W. Winkler: "Handbuch der Milchwirtschaft" Band III, S. 598.

Homers: "Odyssee", Baden-Baden, 1923.

ВИПРОБУВАНІ ПРИПИСИ

Lake of the Woods Milling

COMPANY LIMITED

Слідуючі приписи печива були випробувані в кухнях Lake of the Woods Milling Co. Ltd., продуцентів Five Roses Муки. Ми є переконані, що вони вам подобаються.

БІЛИЙ ОВОЧЕВИЙ ТОРТ

1 фунт легких султана родзинків
¼ фунта цитринової шкірки
½ фунта черешень
¼ фунта миґдалів
½ фунта мішаних овочів
2 шматки ананасу
1 склянка білого цукру
3 яйця
3 склянки Муки Five Roses
½ ложочки соли
3 ложочки порошку до печива
½ ложочки ванілії
½ ложочки миґдалового витягу
½ ложочки цитринового витягу
1 склянка молока

Приготуйте овочі. Докладно обмийте родзинки. Потріть цитринову шкірку, покрайте черешні на половину. Покрайте ананаси. Потеребіть миґдали, покрайте їх на половину. Додайте овочі. Пересійте, тоді зміряйте Five Roses муку, тоді щераз пересійте з сіллю і порошком до печива.

Візьміть ¼ склянки муки та змішайте її з овочами. Вбийте масло, додаючи постепенно цукор. Додайте яйця, одне після другого, добре мішаючи. Додайте приправи до молока і тоді те все змішайте з мучною та масляною мішанкою. Вмішайте овочі та горіхи.

Виложіть бритванку величиною 8x8x4" потрійно брунатним папером натовщуючи кожну верству. Виложіть тісто в бритванку. Печіть в температурі 275 степенів Ф. від 2½ до 3 годин. Коли торт прохолоне, здійміть з бритванки, завиніть у восковий папір. Переховуйте в холодному місці в накритому начинні. Пересічно дає 5 фунтів.

◆

САРДИНОВА ПЕРЕКУСКА

Товст
Сардинки
Сос "Чілі"
Втертий сир

Зробіть товст з тонкого кромки білого хліба, посмаруйте маслом та покрайте на паски. Посмаруйте їх "чілі" сосом та положіть сардинку на кожний пасок. Посипте втертим сиром. Положіть на бритванку та прирумяніть, аж доки сир не розтопиться.

РИБНИЙ БОХОНЕЦЬ

2 склянки обібраної вареної або консервованої риби
1 ложка цитринового соку
¼ склянки масла або другого товщу
¼ склянки Муки Five Roses
1 склянка молока
½ склянки окрушин з хліба
½ склянки дрібно покраяної селєри
1 ложка покришеної петрушки
2 ложки цибулевого соку (як бажаєте)
¾ ложочки соли

Відцідіть рибу і додайте цитриновий сок. Розтопіть масло, вмішайте муку, а тоді додайте молоко і варіть доки мішанка не згусне. Прохолодіть та додайте рибу, селєру, окрушини хліба, петрушку, цибулевий сок, і сіль та добре те все разом вимішайте. Замісіть руками як на бохонець і виложіть його на натовщений папір у відкритій ринці. Печіть через 45 мінут в умиркованій температурі (350 ст. Ф.). Подавайте з креолевим сосом.

◆

ОКРУХОВИЙ ТОРТ

2 склянки муки Five Roses
¾ склянки масла
1 склянка мілкого цукру

Змішайте муку, масло і цукор до крихкости. Відберіть 1 склянку цих окрухів на вершок торта. Решту змішайте з —

1 яйце
1 склянка квасного молока
½ ложочки соди
2 ложочки порошку до печива
1 ложочка коріння
1 ложочка цинамону
1 склянка родзинків
1 склянка "корентс"

Виложіть цю мішанку на добре натовщену бритванку, неглубоку, прикрийте відібраними спершу окрухами. Печіть в умиркованій температурі (375 ст. Ф.).

Отто Ґрічнедер

Суд над Ісусом

На початку 1944 року появилась у пресі, викликуюча велике зацікавлення вістка, що один голяндський юрист, у 15-сторінковім поданні про відновлення процесу, зажадав від міністерства справедливости новоствореної держави Ізраїля ревізії присуду в "Процесі Христа". Надсуддя Мойше Смоіра мав тоді дати обіцянку старанного провірення цієї справи. Фахівцям відомо, що вже в 1931 або 1933 році була перепроваджена, з жидівського боку, ревізія процесу Ісуса, яка закінчилася ствердженням: Ісус був невинний.

Також на паризькім правничім факультеті визначний французький знавець права, Жакено, займався з юридичного боку провіренням присуду проти Ісуса і прийшов до заключення, що протизаконна помилка, якої допустився жидівський суд — видаючи присуд смерти, є каригідна.

Як мається справа з цим у світлі історичних фактів?

Що суд над Ісусом взагалі відбувся, — сьогодні вже ніхто поважно не оспорює. Хоч судові акти про Нього не задержались, то одначе, крім чотирьох Євангелій, є найменше три потверджуючі нехристіянські джерела про нього. Одне джерело — це жидівський історик Флявіюс Йозефус, котрий около 93 р. пише про Христа слідуюче: "Хоч Пилат, на донос перших наших мужів покарав Його хрестом, не перестали Його любити ті, котрі любили Його від самого початку".

Тацит, найбільший римський історик, говорить у своїх, в р. 115 писаних "Річниках", у звязку з пожаром Риму за часів Нерона, також про християн і зауважує при тому: "Автор цього імени, Христос, був за правління Тиберія страчений намісником, Понтійським Пилатом".

Третє, позахристіянське свідоцтво, це приватне напоминаюче письмо, яке, завдяки сприяючому випадкові, досі задержалось: сирієць Мара бар Сарапіон, один цілком незнаний далеко стоїк, писав в році 100 до свого сина, який студіював в Едессі: "Що мають жиди зі страчення свого мудрого царя, коли їм від того часу відібрано царство... Мудрий цар не вмер, а це задля нових законів, які він дав".

Не можна, отже, сумніватися щодо страчення Ісуса, як теж що це страчення було наслідком відбутого суду. Про перебіг того суду подають, крім наведених нехристіянських свідоцтв, св. Євангелії. На основі їхніх даних, драматичні події того першого страстного тижня, коротко зібравши, розвинулись як слідує:

В ночі на пятницю — це мусіло бути 7 квітня, 30 року, Ісус був на узгірю одного з оливних садів, на схід від Єрусалиму, зловлений озброєною сторожжю, яку вислала жидівська висока рада з наказом Його заарештувати. Зловленого запровадили до дому урядуючого первосвященика Каяфи. Там вже зібралась була висока рада-синедріон. Це була найвища жидівська правляча і судова влада. Вона складалася з первосвященика, книжників і старшини та мала разом 71 членів.

Підчас, ще тої самої ночі відбутого перед цим синедріоном суду, нараджувались передовсім над обвинуваченням. На їх думку, Ісус хотів збурити святиню, що після жидівських приписів є злочином, заслуговуючим на кару смерти. Ісус у дійсності знову говорив про те, що він збурить храм Божий і за три дні його знову збудує. Обтяжуючі свідки потверджували, що правда це, але вони противорічили собі в кількох бічних точках. Після старо - завітньої частини жидівського судового закону, мусіло оскарження, коли свідки хочби навіть в бічних точках, суперечили собі — бути відкинене. Тому Каяфа перейшов до іншого пункту оскарження: "Чи ти Христос, Син Божий?" Отже хула.

Від відповіді оскарженого на це питання залежить тепер його доля. Вона є

кульмінаційною точкою цілого дотепе-рішнього процесу. Христос відповідає: "Ти сказав. Але кажу вам: Від тепер побачите Сина Чоловічого, сидячого по правиці сили Божої, і йдучого на облаках небесних". Тоді первосвященик, після старого Мойсеєвого звичаю, роздер свою одежу, кажучи: "Хулу сказав! Нащо нам ще свідків? Це тепер ви чули його хулу!" Судді видали одноголосно, як Марко точно подає, "присуд проти нього, що він є винен смерти".

Але-ж жиди були тоді під римським окупаційним правом, і не мали жадної власної судової екзекуційної сили, — вони, правда, могли видати присуд смерти, але не могли самостійно виконати його. Тому Ісуса зараз раннім-ранком, у пятницю, відвели до римського намісника. Пилат не виявив жадної склонности засудити Ісуса, коли до того, так сказатиб, розходилося про внутрішне, жидівське релігійне розходження. Тому жиди видвигнули тепер друге, дальше оскарження, — яке взагалі не приходило на суді синедріону: Ісус хоче бути царем жидів. Це мусів Пилат, хотячи оминути політичних клопотів з Римом, провірити. Так, отже, після релігійного процесу перед синедріоном, слідував політичний процес перед Пилатом, котрий від 26 року був римським намісником у Юдеї. Тому то його перше питання до Ісуса звучить: "Чи ти цар Юдейський?" На те Ісус: "Має царство не з цього світу, кожний, хто від правди слухає мого голосу".

Пилат уриває тут скептичним, славним питанням: "Що є правда?" Він уважає сина ремісника з малого Назарету жалюгідним фанатиком і каже жидам: "Я ніякої вини в нім не знаходжу". Жиди, одначе, не відступають. Вони твердять, що Ісус підбурює нарід і забороняє цісареві платити данину. Вони навіть грозять донести на римського намісника до цісаря в Римі. Ще три спроби робить Пилат, щоб рятувати Ісуса. Передовсім він хоче передати цю справу, перебуваючи якраз тоді в Єрусалимі, князеві Іродові Антипі. Той відсилає обвинуваченого, — котрого отверто уважає за невинного, знов назад. Тепер старається Пилат використати, з нагоди надходячих свят Пасхи, амнестію, але товпа воліє випустити їм Вараву і жадає хреста для Ісуса. Спробою звернення до маси Пилат поповнив рішальну, психольоґічну помилку, бо тепер вже не міг він цієї справи добре затушувати.

Мало що друге є більше небезпечніше для справедливости, як інстинкти маси. Остання спроба, попавшого в сліпу вулицю Пилата: Він каже Христа бичувати, надіючись, що на вид збичованої людини викличе милосердя, і жиди цим задоволяться. Але сталось противне. Жидівський провід і жидівський нарід домагаються ще завзятіше розпяття: "Ми маємо закон, на основі котрого він мусить умерти! Як ти цього випустиш, ти не є приятель цісаря! Всякий, котрий робить себе царем, противиться цісареві!"

Під цими погрозами відпорність Пилата заломалася: "Візьміть ви його і розпніть, бо я не находжу ніякої вини в нім".

Негайно, по римському судовому звичаю, слідує страчення на хресті, якого довершили римські вояки. Жиди не знали цього найстрашнішого зі всіх родів страчення. Воно пришло до Риму від персів, через картаґінців.

Де, отже, і на кім лежить вина. Синедріонові закинулось, що суд був нелеґально переведений і що противиться в основних частинах проти Мішни — жидівського, карного судового права. 27 закидів можнаб було занотувати: переслухання підчас нічної пори і підчас приготування до надходячого с в я т а. Свідки, оскаржуючі в суді, були частинно одні і ті самі люди. При голосуванні мали наперед наймолодші голоси, а замість того Каяфа перший висказав свій погляд. Між судом і виданням присуду смерти мусів проминути щонайменше один день перерви.

Поза тим: Коли всі судді голосували за карою смерти, то після жидівського права, обжалований мусів бути звільнений. Жиди мають дуже розумну засаду, що при занадто великій однозгідности, — щось десь мусить не годитись, а проти-арґументи навмисне недостаточно були оцінені. Одначе при цих закидах процесові забувається, що Мішна аж в 2 столітті була накреслена, і за життя Христа ще не діяла. Також і самий присуд, кара смерти за хулу Бога, хоч як несправедливий він є, всеж таки міг він відповідати переконанню суддів.

На всякий випадок не можна їм, щоб модерним стилем сказати, закинути то-

го, що вони вірили в правдивість свойого присуду. Але щось інше муситься Синедріоні і тим, котрі долучились до нього, закинути: що при слідуючім суді перед Пилатом вони, проти найліпшого переконання, означили Христа як політичного царя, і що загрозили зробити донос до цісаря на Пилата, котрий був склонний Христа увільнити.

(З німецького переклала **Софія Тимчук).**

ПЕРСЬКИЙ БРИЛЯНТ

Дня 19-го серпня, 1955, відбулася в столиці Персії, Теграні, коронація перського цісаря Магомета Резза Паглєві та його жінки Сораї.

Підчас коронації цісарева Сорая мала побіч інших дорогоцінних прикрас найславніший на Сході брилянт, тобто гарно ошліфований діямант "Даряє Нур", ваги 186 каратів (більше-менше 1½ унції). Для порівнання пригадаймо собі, що великий індійський брилянт, якого одержала була в дарі анґлійська королева Вікторія, важить тільки 106¼ карата (хоча перед ошліфуванням мав вагу аж 792 каратів); цей клейнод анґлійських королів має назву "Коінур" (Koh-i-noor).

Перський брилянт "Даряє Нур" має, так як і інші славні дорогоцінні камені, свою незвичайну історію. Походить він з Індії. Свойому першому власникові, героєві боїв за волю країни, Крішна, придбав брилянт могутність під кожним оглядом та наділив його надзвичайним щастям у коханні. Чого тільки забаг Крішна, те сповнялось. Не минуло багато часу, а герой Крішна опанував як володар усю Індію, а родинне благословення було величезне: він лишив 101 синів!

Коло 1,000 року по Христі "Світло Моря" було в скарбниці в Дельгі. Але-ж у році 1739 перський шах Надір, притягнений славою того чудового каменя, пішов походом проти Індії, поконав володаря Дельгі, а від переможеного князя домагався як викупу тільки того безцінного каменя. Одначе Даяє Нур пропав безслідно. Та підкуплені золотом індійські дворяки зрадили тайну, що володар Індії має брилянт у схованці, зашитий в свойому турбані, якого не позбувається ніколи, ні в день, ні в ночі. Тоді перський цісар покористувався підступом. Він заграв ролю великодушного переможця: лишив володареві Індії престіл і обіцював "вічну приязнь". Бажав він тільки підтвердження приязни, як велів давний, традицією освячений, звичай. Обидва володарі мали обмінятися турбанами (накриттям голови) на знак приязни.

Цісар Індії, як розповідають сучасні йому літописці — навіть не кліпнувши оком, вручив свій турбан перському шахові. Таким чином брилянт опинився в Персії — Ірані.

Яку велику ціну має той брилянт можна дізнатися з того, що виявляє про нього султан Бабур: Якби так продати "Даряє Нур" (Світло Моря), то за придбані гроші можнаб прокормити через пів дня населення всього світа.

Дядько Левко

ТОЧНИЙ ГОДИННИК

В малому містечку 12 годину в полудне витрублюють. Тоді мешканці накручують свої годинники. Один чужинець приглядається сурмачеві й питає його:

— А звідки ви знаєте докладний час коли витрублюєте свій сиґнал?

— Я дивлюся на свій кишенковий годинник. Я реґулюю його кожного ранку в годинникаря Цайґера.

— Добре, дякую за пояснення.

Слідуючого дня цей чужинець іде до годинникаря Цайґера і, купивши в нього якусь дрібничку, витягає свій годинник, щоб нареґулювати його. Годинникар усміхається й каже до нього:

— От заждіть трошки і незабаром будуть трубіти дванадцяту. Я тоді реґулюю й свої годинники.

Др. В. Сенютович-Бережний

КИЯНКА НА ПРЕСТОЛІ ФРАНЦІЇ

В 1925 році на сторінках "Старої України" ч. 6, Львів, була надрукована прекрасна розвідка проф. І. Борщака "Анна Ярославна, королева Франції".

Ця єдина в українській історіоґрафії праця про українську княжну на французькому престолі, в якій автор подав критично перевірені дані, являється цінним вкладом у літературу про Анну Ярославну.

Для нас, постать Анни Ярославни, повязана з добою розквіту могутньої Київської держави та тодішньої февдальної Франції, в якій королі боролися за скріплення своєї влади, завжди мала особливу чарівність.

Працюючи довший час у бібліотеках Парижа, ми робили виписи з ріжних джерел про цю княжну, хоч ніколи не мали на думці використати їх для статті, вважаючи це непотрібним після розвідки проф. Борщака.

Між тим, від часу її появи пройшло 30 років і вона стала бібліоґрафічною рідкістю, мало кому доступною, а зацікавлення Анною Ярославною далі живе та її імя час від часу зявлюється на сторінках ґазет.

В часах до-татарського іга Київська Русь була правдивим і рівноправним по свойому значінні членом европейської спільноти. Чисельні шлюби наших Рюриковичів з представниками домів інших країн не булиб можливі, якби вона не була великою могутньою і багатою державою.

Єпископ Бруно Квертфуртський, що приїздив до Киева за часів Володимира Великого, писав: "Князь Русів великий і багатий володар".

Другий єпископ, Тітмар Мерзебурзький, що був у Києві в 1017 році, писав, що місто має коло 400 церков і 8 ринків, а людей незчисленна сила. Він безумовно перебільшує, але це вказує на велике враження, яке зробив на нього Київ, що був великим торговельним центром, звідки товари йшли майже в усі відомі тоді землі. Він мав окремі дільниці, в яких жили по народностях купці з ріжних країн.

Бажаючи знати як живуть інші народи, Володимир Великий розсилав своїх людей у чужі краї "оглядати їх землі і придивлятися їхнім звичаям", а Ярослав Мудрий дбав про храми Божі, і про науку. Він "розповсюднив книги між вірними людьми" та щоб мати богослужебні книги "зібрав багато писців та переклав багато книг з грецької мови на словянську і переписав багато книг".

Після розгрому хозарів, цей мудрий великий князь додав до міста новий "великий град". Він побудував храм св. Софії, монастирі Юріївський та Ірининський, великокняжу палату і прикрасив місто іншими будівлями, а при ньому були побудовані і Київські "Золоті ворота".

За цього великого князя в Києві перебувало чимало чужих володарів, деякі жили по багато років, бо обставини не дозволяли їм повернутись у свої землі. Так, наприклад, довгі роки жив у Києві норвежський король Олаф Святий, якого вигнав з його держави данський король Канут. Олафів син, Маґнус Добрий, виріс і виховався при дворі Ярослава. Довго жили на Русі угорські князі Андрій і Леванта, сини Володислава Плішивого. Андрій одружився з донькою Ярослава, Анастазією, та незабаром після цього став королем Угорщини.

Два анґлійські князі, Едвін та Едвард, сини короля Едмунда, вигнані з батьківщини королем Канутом, теж знайшли в Києві притулок. На службі в Ярослава перебував неодин хоробрий чужинецький лицар, а між ними і славний Якун, син короля шведського Олафа, князь Гарольд норвежський та інші.

Гарольд був сином короля Сіґурда, пів-рідним братом короля Олафа Святого.

Він закохався в гарній доньці князя Ярослава, Єлисаветі, але Єлисавета його не любила. Коли він попрохав руки княжни, йому було відмовлено. Щоб завоювати її серце, Гарольд вирішив просла-

витися бойовими вчинками та з варязькою дружиною вступив на службу до візантійської імператорки Зої. Він воював проти сарацинів у Малій Азії. Потім на Середземному Морі з африканськими розбійниками, узяв багато міст у сарацинів, а в Африці погромив сарацинів у 18 боях і взяв багату здобич, яку переслав Ярославові в Київ. Зокрема воював в Палестині і був в Єрусалимі.

В одній скандинавській Заз, яка дійшла до нас, цей хоробрий лицар, що дістав прізвище Грізного та Сміливого, виспівує свою любу блакитно-оку красуню-княжну, яка його не любить. Вкритий славою, з багатою добичею, він вирішив повернути до Києва і відмовився служити імператорці Зої. Зоя, що була закохана в Гарольда, розгнівалася і кинула його в вязницю. З вязниці Гарольду вдалося втекти і він повернув до Києва, де в 1044 році одержав руку Єлисавети. Пізніше (1047-1066) він був королем Норвеґії, заснував міста Осло та Упсалю і хоробро загинув у 1066 році в бою з анґлійським королем Гарольдом Другим. Єлисавета одружилася вдруге з королем Данії, Свеном Ульфсоном.

Від 1031 року королем Франції був Генрих I (1008-1060), син короля Роберта II Побожного та його третьої дружини Констанції, доньки Гійома ґрафа д'Арлє.

Стрункий, з широкими плечами і довгою бородою, Генрих був хоробрим лицарем і вів вперту боротьбу з непокірними февдалами, головно проти домів в Блуа і в Нормандії. Він прославився вмінням брати фортеці.

В 1048 році Генрих I, якого дружина Матильда, донька німецького імператора, померла, вислав до Києва посольство, на чолі з єпископом міста Мон Ґотіє Савейром та сеніором Ґосленом де Шаліньяк, і відділом війська, сватати княжну Анну, доньку князя Ярослава Мудрого.

Вістки про її красу дійшли й до далекої Франції, а багатство і могутність Ярослава були загально відомі, головно завдяки шлюбним звязкам його дітей з ріжними домами Европи.

Треба згадати, щ в XI—XII столітті існувала на Заході дуже строга церковна заборона вступати в шлюби до семого коліна споріднености. Це як каже історик 17 століття, Франсва де Мезерей, створювало велику плутанину та перевірювання церквою вже існуючих шлюбів.

Жертвою цієї заборони став і батько Генриха I, король Роберт Побожний, який другим шлюбом одружився з любою його серцю Бертою Бурґундською, що була йому кузинкою в четвертому поколінні. За це папа Григорій V відлучив у 996 році Роберта від Церкви і наказав розійтися з дружиною.

Цю подію — відлучення від Церкви короля Роберта Побожного, намальовану в драматичних тонах, можемо бачити на образі Жана-Поля Лоренса, що знаходиться в Люксембурзькому музеї, короля Роберта Побожного, намальовану в драматичних тонах, можемо бачити на образі Жана-Поля Лоренса, що знаходиться в Люксембурзькому музеї, в Парижі.

Пізніше король Роберт одружився втретє з Констанцією, ґрафинею д'Арлє, від якої мав сина Генриха, майбутнього чоловіка Анни Ярославни.

Знаючи про тяжкі турботи свого батька, в звязку з його другим шлюбом, Генрих, щоб запобігти будь яким вмішуванням у справи його життя, одружився з Німекинею Матильдою з німецького цісарського дому, а коли вона померла, то звернувся до родини Київського князя з проханням руки княжни Анни.

Гостинно прийнятий при київському дворі, єпископ Савейр успішно виконав доручення свого короля, і з княжною Анною та численними возами повними дарунків і її речей повернув до Франції.

Савейр був здивований величчю і багатством Києва. Історик Левеск, на одному з засідань французької академії наук, у 1802 році навів у своюму звіті, що єпископ Савейр висловився про державу Ярослава так: "Край цей більше обєднаний, більше щасливий, більше могутній, більше значний і більше культурний, ніж Франція".

Дня 14 травня, 1049 року, архиєпископ Ґюї де Шатійон повінчав короля Генриха I з княжною Анною. Вінчання відбулося в Реймсі, що був колись головним містом ґальського племена Ремів (Цівітас Реморум), про яке Юлій Цезар згадує в 52 році перед Христом. Там у 496 році єпископ Ремі охрестив короля Хлодвика, і там коронувалися всі королі Франції з династії Капетинґів, аж до Карла X у 1824 році.

Подружжя вийшло щасливим. Король не тільки дістав жінку надзвичайної краси, але й рідко розумну, з якою він, як з рівною, радився в державних та інших справах.

Нерідко підпис Анни стояв поруч королівського на ріжних актах і наданнях. В таких випадках король зазначував: "За згодою дружини моєї Анни", або "в присутності королеви Анни". Таких актів дійшло до нас 17.

Кілька років королівське подружжя не мало дітей та Анна дала обітницю Богові, що побудує монастир і забезпечить його грішми, як тільки дасть Франції наслідника престола. Коли син народився, він був охрещений Пилипом, у честь короля Македонського Пилипа (народжений у 382 році перед Христом), одного з найвидатніших володарів далекої давнини, батька знаменитого полководця, Олександра Македонського.

Згідно з переданням тодішніх французів, Ярослав Мудрий походив від цього короля Пилипа Македонського, в що сама Анна безумовно не вірила, бо її варяжське походження було ще занадто свіже.

Анна відзначалася великою побожністю: "Ця Пані більше думала про Бога ніж про справи століття (цебто своєї доби)", каже одна старовинна хроніка.

Слава про побожність і добродійність Королеви, яка допомагала бідним і голодним, особливо підчас неврожаїв, дійшла до папи Миколая II та він у 1054 році вислав їй листа з батьківською подякою за таку діяльність. У листі він її називає: "...славна дочко, ти своєю щедрістю заслужила на те, щоб зодягнутись у найкращі соболі".

Численні акти і надання, якими королівське подружжя щедро обдаровувало монастирі, вказує найліпше на їх відданість Церкві. В одному з дипльомів з дня 29. 5. 1059 Лроку монастиреві Тюрну король каже, що робить надання за спасіння своєї душі, дружини Анни й сина Пилипа.

Крім Пилипа мало подружжя ще двох синів: Роберта, що помер дитиною, та Гюґа, який став родоначальником молодшої галузі Капетинґів — Орлеанів.

Приїхавши до Франції, Анна через деякий час почала вживати й імя Аґнеса, що ми бачимо з кількох актів, які дійшли до нас. Так, наприклад, на грамоті її сина, Короля Пилипа, монастиреві Ст. Деніс, або монастиреві Сан Андрієн де Бетісі королева-Мати названа Аґна, цебто Аґнеса.

В 1060 році, згідно з обітницею, королева почала будову монастиря в честь св. Вінкентія в Сенлісі, під Парижем, і в тому самому році, 4 серпня, помер у Вітрі о Льож, поблизу Орлеану, король Генрих I.

На престіл вступив малолітній Пилип I. Його опікунами стали мати та шурин покійного короля, ґраф Бодуен Фляндрійський.

Королева переїхала на життя до чарівного Сенлісу. Вона була ще молодою жінкою 35-36 років.

Не дивлячись на свою побожність і доброту, Анна, як жінка своєї доби, дуже любила польовання, а в лісах Сенлісу було повно дичини. Сенліс вабив Анну і чудесним повітрям та красою природи. Королеву Анну відвідували сусідні сеніори, які вважали за щастя бути в товаристві своєї королеви і полювати з нею.

Одним з таких сеніорів був родич покійного короля, наймогутніша тоді лю-

дина Франції, нащадок Карла Великого, ґраф Равль III де Крепі й Валюа.

Цей ґраф Равль закохався в королевій.

Пройшло два роки перебування Анни Ярославни в Сенлісі. Одного дня, коли вона була на прогульці в лісі, ґраф Равль схопив її і відвіз у свій замок в Крепі ан Валюа. Незабаром він повінчався з нею. Ця подія викликала страшне обурення в цілій Франції.

Ґраф Равль помер у Мондідє в 1074 році. Анна, щедро нагородивши монастирі в землях Валюа, де її щиро полюбили, повернула до сина, короля Пилипа. В 1075 році вона ставить свій підпис під актом заснування монастиря Нотр Дам де Понтлєве, але не як королева, а лише як "мати короля Пилипа".

Точна дата смерти королеви Анни нам не відома, але вона мала залишити земне життя десь при кінці 70-их років.

Відомості про її поворот до Києва російський історик Карамзін не вважає вірогідними бо, як він висловився: "родинні звязки, звичаї та віра католицька, яку вона перейняла, тримали цю королеву в Франції".

В 1682 році, 11 липня, на засіданні Французької Академії Наук, історик-єзуїт, а також відомий геральдист, Менестріє, прочитав доповідь про могилу Анни Ярославни в абатстві Вілїє.

"В церкві абатства Вілїє, казав він, в розі каплиці знаходиться ця могила. Це рівна плита, якої краї відбиті. На ній вирізьблена постать королеви з короною на голові. Корона зроблена в вигляді шапки, яку носять електори німецького імператора (чи не київські володарі?). На могилі написано латинською мовою: "Тут лежить Пані Аґнесса, колись жінка короля Генриха". Далі напис стерся і був не до відчитання.

В "Історії Франції" Франсва де Мезере, Париж 1643 р., ч. І. знаходиться портрет Анни Ярославни і під ним напис: "Анна Словянська, друга дружина короля Генриха І. Це ґравюра зроблена фляндцем Якобусом де Біє, що працював у Парижі. Очевидно він використав скульптурне зображення на могилі королеви.

Другий її портрет — це венеційна ґравюра, копія зі старого портрету часів короля Людвика XIII. Ґравюру подав журнал "Кіевская Старина" 1888 р., кн. VI. разом з короткою статтею про Анну Ярославну.

Совєтський вчений Б. Греков, у своїй праці французькою мовою під назвою "Культура Київської Русі", Москва 1947, подав фотознимки з двох фресок у Соборі св. Софії в Києві. Згідно з Грековом одна з них зображує Єлисавету Ярославну (стор. 119), друга Анну Ярославну (стор. 127).

Фрески заховалися чудово.

Щодо герба Анни Ярославни, якого знаходимо в французького ґенеальоґа XV ст., Кльод Парадена, в праці "Ґенеальоґічні звязки французьких королів" Ліон 1561, а саме: щит переділений доземо на два поля. В геральдично правому полі 10 лілей королівського дому Франції, а в лівому — брама з відкритими воротами. Цей герб є звичайною фантазією, бо доба Анни Ярославни гербів взагалі ще не знала. Вони почали зявлятися в наступному, цебто XII столітті.

Церковно-словянська Євангелія, що дісталася в 70 рр. XVII століття до кардинала де Льорен у Реймсі, а згідно з леґендою була привезена з Києва, нині зберігається в Реймській бібліотеці.

Про цю Євангелію проф. Борщак пише: "Рукопис має дві частини: одну, писану кирилицею, пражського походження, що її цісар Карло IV подарував бенедиктинському монастиреві в XVI столітті, другу, писану пізніше глаголицею, більше цікавою для фільольоґів. Уперше про реймську Євангелію згадується в реєстрі собору в 1669 році.

Все інше, що писали про Євангелію, про те, що її привезла Анна Ярославна, що цар Петро оглядав її в 1717 році, все це чиста леґенда.

Щодо того, чи французькі королі присягали підчас коронації на реймській Євангелії, — ця справа так і не вияснена досі" ("Вісник Укр. греко-катол. церкви в Західній Европі, ч. 7, 1949 р.).

Впродовж століть у монастирі в честь св. Вінкентія в Сенлісі щорічно в день смерти Анни Ярославни, що була "Реґіна Франкорум" (королева Франції), служиться пЛанахида. Це випадало "на друґий день октави св. Авґустина".

Після французької революції абатство було зліквідоване і замкнене.

Нині, як каже автор опису прощі до Сенлісу, там знаходиться інститут для хлопців, які поминають нашу княжну в своїх молитвах.

Др. М. Лоза

Андрій Чайковський

В червні, 1955 року, минає 20 років від дня смерти Андрія Чайковського — автора історичних, у першу чергу, оповідань і повістей. В 1952 році — з приводу 95 роковин від народження цього письменника, українське громадянство вшанувало його память відповідними літературними вечорами і згадками в пресі. Якщо ходить про останні, були вони занадто скупі, мало пропорційні до того вкладу, якого зробив Андрій Чайковський в користь української літератури.

Адже-ж творчий шлях Андрія Чайковського вже давно закінчений, його повісті сповнили, а то ще й далі сповнюють кольосальну виховну ролю серед молодого покоління, тому й пора дати належну оцінку письменникові і визначити належне йому місце в українській літературі.

Андрій Чайковський народився 15 травня, 1857 року, в селі Гординя, Самбірського повіту. В Самборі скінчив ґімназію 1877 року, а згодом вступив до Львівського Університету на правничий факультет. Після закінчення студій і після відбуття військової повинности став адвокатом у Бережанах. В історії Бережанщини записався, як орґанізатор "Січей" і то в той час, коли в Галичині під впливом соціялістичних ідей прищіплювався і поширювався антивійськовий рух.

Безпосередньо перед першою світовою війною Чайковський переїхав з Бережан до Самбора, де застав його Листопадовий Зрив 1918 року. В час існування Української Держави був повітовим комісарем на Самбірщину, а коли Самбір зайняли поляки, переїхав до Коломиї, де проживав уже до своєї смерти (2 червня, 1935 року). Чайковський брав участь у громадському житті. Т-во "Просвіта" вибрало його своїм почесним членом — 1927 року.

В кожного письменника є свій специфічний момент народження, очевидно — літературного народження. Є він і в Андрія Чайковського. В 1878 році брав А. Чайковський участь у присмиренні повстання в Боснії й Герцеґовині. Про той час написав згодом спогади, які друкувалися у Львівському часописі "Діло". Спогадами зацікавився Іван Франко, бо помітив у них літературний талант автора. Будучи в Бережанах, Іван Франко заходив до Чайковського і заохочував його до писання. Андрій Чайковський попробував сил.

Літературну спадщину автора слід розбити на дві частини. На першу складаються повісті, в яких заторкнено — сказатиб — проблєми сірого будня людини. Персонажі цих повістей — це українські селяни — земляки письменника. Чайковський у своїй адвокатській практиці чимало мав до діла з селянами, знав їхні клопоти і болі, знав їхню душу. Тому то картини, змальовані в цих повістях, — живі і правдиві.

Це потверджує і сам автор. У листі до проф. Івана Огієнка (тепер православного Митрополита Іларіона), з дня 21 січня, 1930 року, Чайковський пише:

"Тепер друкується моя нова повість "Четверта заповідь". Сюжет взятий з правдивого: селянин батько стає великим конокрадом, щоб мати за що сина посилати в школу, і коли син скінчив теольоґію і мав висвячуватися, батька спіймали хлопи в стайні при конях. Страшні колізії: син цурається батька, що так його скомпромітував. Нарешті в тюрмі, поки батька вивезли до більшого тюремного заведення, вони поєднуються".

Важніші з повістей цієї першої частини: "Олюнька", "В чужім гнізді", "З ласки родини", "Малолітній", "Панич", "За чужі гріхи", "Четверта заповідь".

Другу частину творів Андрія Чайковського творять історичні повісті й оповідання. Чому автор взявся за цю тематику, вияснює в листі до проф. Огієнка, з дня 7 липня, 1923 року:

"В послідних часах я взявся до писання історичних оповідань і повістей, бо я бачив велику прогалину в цій царині нашої літератури. Я з того найбільше радію, що багато письменників пішло слідом за мною, і тепер ця прогалина заповнюється трохи..."

Назви історичних оповідань і повістей Андрія Чайковського: "За сестрою", "З татарської неволі", "Віддячився", "Козацька помста", "На уходах", "Олексій Корнієнко", "Полковник Кричевський", "Сонце заходить", "Сагайдачний". Остання — це кілька-томовий твір, в якому автор старався відтворити ціле життя гетьмана Сагайдачного. "Сагайдачний" поділений на такі циклі: "Побратими", "До слави" (два томи), "Гетьман" (два томи). Автор не мав змоги видати ці повісті в цілості. Рукописи останніх частин зберігались у рідні, а коли остання покидала рідні землі, передала рукописи до українського музею в Коломиї.

Колоратурна сопрано Леся Зюбрак

В Чайковського був сентимент до козаччини. З підкресленням треба це повторити, коли ходить про постать Сагайдачного, який походив з тих самих околиць, що й Чайковський. Про це згадує письменник у листі до проф. Огієнка з дня 14 жовтня, 1924 року. Там — між іншим — написано:

"Пишу це з великою насолодою. Козаччина була мені з хлопячих літ дуже приманлива. Тоді я прочитав усі твори Михайла Чайковського (Садика-паші) і дуже ними захоплювався. Та всі ті твори звертали хвостиком у сторону Польщі, а в мене є навпаки. І тепер, на старості літ, усі ті хлопячі спогади в мене оживають, і в моїх писаннях я дуже любуюся. Колиб хоч що путнього з моєї праці вийшло, щоб не треба було понести все на горище мишам на снідання... Того я дуже боюся..."

За повість "Сагайдачний" — докладніше за її частину "До слави" — Чайковський мав неприємності від польської влади. Не тільки що сконфісковано книжку, але й виготовлено акт обвинувачення за протипольське наставлення Чайковського. Конкретно закинено авторові, що він похваляв "бунт" Сагайдачного проти Речіпосполитої перед 300 роками. Цензором книжки був один урядовець староства, колишній австрійський жандарм. Не мав він, очевидно, жадних фахових даних забирати голос в історичних питаннях і питаннях літератури, але мимо всього його закид польський суд підтвердив. Чайковський написав оборону на 28 сторінках машинового письма, в якій доказав, що тримається історичних джерел. Боронився Чайковський цитатами з праць польських історіків, як: Шайноха, Нємцевіч, Шуйскі, а тільки раз покликався на українського історика Грушевського. Аргументи Чайковського переконали судові власті.

Чайковський приготовлявся до своїх історичних повістей докладно. Але, не будучи сам істориком, підпадав під вплив наукових праць, які студіював, не розібравши їх критично. Авторитетним був для нього Грушевський. Доказом того, як письменник швидко міняв свій погляд на якесь історичне питання під

Випробувані і Смачні Приписи

БРАЗИЛІЙСЬКО-ГОРІХОВИЙ ТОРТ

Потрібно:

2 склянки пересіяної муки
2 ложочки Magic Baking Powder
½ ложочки соли
8 ложок масла або Blue Bonnet Марґарини
2 склянки доброго меленого цукру
3 яйця, відокремлені
2 /3 склянки молока
1½ ложочки ванілії
⅛ ложочки Gilletts Cream of Tartar
2 /3 склянки дрібно покраяних бразилійських горіхів

Натовщіть дві 8-цалеві бритванки для подвійного торта та вистеліть їх дно натовщеним папером. — Пригрійте піч до 325 степенів (поволі). — Пересійте муку, порошок до печення і сіль разом двічі. — Вибийте масло або марґарину, постепенно додаючи 1 склянку цукру.—Вибивайте жовтки яєць аж до шуми. не згуснуть та додайте до масла і цукру, мішаючи.— Відміряйте молоко та додайте одну ложочку ванілії. — Додайте мучну мішанку, напереміну з молоком, за кожним разом мішаючи. — Влийте приготоване тісто в бритванки. — Вбийте білка яєць аж до шуми, додайте тартаровий крем і дальше вибивайте.—Додайте решту цукру, дальше вибиваючи, а згодом додайте ½ ложочки ванілії. — Виложіть цю мішанку на верх торта та посипте бразилійськими горіхами. — Печіть в пригрітій печі через коло 45 мінут. — По вийнятті з печі прохолодіть, вийміть з бритванок та здійміть папір. — Положіть половинки одна на другу, перекладаючи їх кремом, а на верх положіть половинки априкотів, або других подібних овочів.

★

КОКОСОВІ СУХАРЦІ

(МЯГКІ СУХАРЦІ З КРУХИМИ КРАЯМИ — ПОЖИВНІ, ХОЧ ПРОСТІ І НЕЗВИЧАЙНО ДОБРІ)

Потрібно:

2½ склянки пересіяної муки до тіста або 2¼ склянки пересіяної муки до всього
3 звичайні ложочки Magic Baking Powder
½ ложочки соли
1½ склянки втертого кокосового горіха
8 ложок масла або Blue Bonnet Марґарини
1 склянка доброго меленого цукру
2 яйця, добре вибиті
2 столові ложки молока
1 ложочка ванілії

Натовщіть бритванки. — Пригрійте піч до 350 степенів (умірковано). — Пересійте муку, порошок до печива, і сіль разом, двічі. Вмішайте кокосовий горіх. —Вибийте масло або марґарину, постепенно вмішайте цукор. Додавайте добре вбиті яйця, добре мішаючи після кожночасного додання. — Відміряйте молоко і ванілію. — Додайте мучну мішанку до кремової мішанки, по половині, кожночасно додаючи молоко та мішаючи після кожного додання молока.— Вкидайте тісто ложкою, здалека одне від одного на приготовану бритванку. — Печіть в пригрітій печі через коло 12 мінут. — Дає: 8 тузинів сухарців.

СМАЧНІ ТІСТА ДО КАВИ

Потрібно:

2 /3 склянки сметани
2 ложки цукру
1 ложочка соли
¾ склянки смальцю
½ склянки теплої води
1 ложочка цукру
1 коверта Fleischmann's Active Dry Дріжджей
3 вибиті яйця
4½ склянки пересіяної хлібної муки
¾ склянки меленого цукру
2 ложочки цинамону
волоські горіхи.

Змішайте разом сметану, 2 ложки цукру, сіль і смалець на теплі. В міжчасі відміряйте у великій мисці ½ склянки теплої води, 1 ложочку цукру, мішайте, аж цукор розстанеться. Додайте 1 ковертку Фляйшмана Активних Сухих Дріжджей. Відставте на 10 мінут, тоді добре вимішайте. Додайте прохолоджену кремову мішанку і вмішайте 3 добре вибиті яйця. Все разом добре вибивайте. Додайте приблизно 2½ склянки муки. Заробіть тісто на стільниці. Виложіть його до натовщеної миски, прикрийте і положіть в тепле місце, щоб підросло до подвійної величини. Тоді вмішайте ¾ мілкого цукру і 2 ложочки цинамону. Виложіть тісто знов на стільницю, поділіть на 2 частини. Одну частину розтачайте на квадрат величини 12 цалів. Складайте це тісто в четверо, потім знова тачайте. Повторяйте це 3 рази, підсипаючи стільницю мукою, колиб тісто прилягало до неї. Після останнього зложення положіть тісто до 8-цалевої бритванки, щоб добре пристало до берегів, посмаруйте зверху маслом і втисніть половинки волоських горіхів в тісто, тоді відложіть, щоб тісто знова виросло до подвійної величини. Впоравшись з одною частиною тіста, робіть те саме з другою. — Печіть при умірковаеній температурі, 350 ст. через 15 мінут, підчас коли можете підготовляти такий сироп: Пригрівайте разом 1 склянку цукру, 1½ склянки помаранчевої шкірки, ¼ склянки масла або марґарини, і ½ склянки помаранчевого сосу. Скоро полийте гарячий сироп на 2 частинно спечені тіста і печіть через дальших 15 мінут. Вийміть з печі, відставте на 20 мінут, щоб прохололо і вийміть осторожно з бритванок.

впливом лектури, хай послужить такий факт:

"Попала мені в руки книжка проф. Грушевського "З історії релігійної думки в Україні". Читаю залюбки, та ще всього не прочитав. Дочитав до Петра Могили. Господи! Чого-ж ми так молимося до того "єзуїта в православних ризах", як його назвав П. Куліш? У нього було стільки патріотизму українського, що кіт наплакав. Мені аж лячно стало, бо в моїм "Олексій Корнієнко" я прославив його як великого патріота і прихильника козацтва, що навіть підбадьорював Хмельницького до повстання і благословив його на велике діло. Представив я його, як антитезу до Сильвестра Косова, а тепер з праці Грушевського бачу, що вони обидва одним (польським) миром мазані, обидва "шляхціце з Божей ласкі". Яка булаб вийшла чепуха в світ Божий і соромила мене! Треба дотичне місце переробити ґрунтовно і про Могилу не згадувати." (Лист до проф. Огієнка, з 7.VI.1925 р.).

Твори Чайковського видавалися переважно в Західній Україні, нерідко власним накладом автора. Дещо друкувалося, а радше вже переивидавалося в підсовєтській Україні. Через Клима Поліщука, який їздив на Східню Україну, передав Чайковський рукопис "На уходах". "Державне Видавництво України" приобіцяло спочатку видати повість, але потім змінило свою думку. Через Кирила Студинського, який їздив у 1927 році до Харкова на наукову конференцію в справі правопису, а якого Чайковський просив поладнати його видавничі справи, "ДВУ" дало відповідь, що не може друкувати "На уходах" бо там забагато Бога і молитви. З приводу цього Чайковський писав до проф. Огієнка: "Та годі, я все з Богом, а вони хай з чортом, — побачимо, хто краще на тім вийде". (Лист з 3 жовтня, 1927).

Не вийшло Чайковському з УССР і в іншому задумі, а саме: переробив письменник своє історичне оповідання "Козацька помста" на сценарій до фільму і передав його через Володимира Блавацького, який у 1927 році виїхав до Харкова до театру "Березіль". Блавацький мав звязатися з кіностудією в Україні і полагодити цю справу. Успіху, однак, не добився. Крім того Чайковський носився з думкою зробити фільму з "Козацької помсти" в Німеччині і з тією метою підготовив текст в німецькій мові. Але і цього задуму не вдалося зреалізувати.

Літературні критики в свій час мало звертали уваги на твори Чайковського, що й письменника боліло. Носився він часто з думкою кинути перо. Не зробив цього завдяки популярности своїх творів серед молоді.

"Для мене — говорив письменник— найкраща рецензія читачів. Якби я Вам показав, дорогий Пане Професоре, ті листи, які до мене пишуть школярі, то справді для мене розкіш і насолода. А що львівські критики хотілиб у мені бачити модерного письменника, і тому я їм не подобаюся, це мене ні холодить, ні гріє. Хто знає, чи люди знову не завернуть до старого писання, коли нарешті перестануть лазити "по щаблях" і "бути чесними з собою." (Лист до проф. Огієнка з 24 серпня, 1926 р.) Справді, вартість історичних оповідань Чайковського можна зміряти душею дитини, силою тієї емоції, яку дитина переживає при читанні книжки. Вартість писань Чайковського належно оцінили українські педаґоґи, включаючи до обовязкових шкільних лектур його історичні повісті.

В цій статті часто покликувалися ми на листування Чайковського з проф. Огієнком. Познайомилиця вони обидва в 1923 році, коли проф. Огієнко проживав ще в Винниках, біля Львова. З того часу започаткувалося листування, яке тривало до смерти письменника. Проф. Огієнко був одним з небагатьох приятелів письменника, до якого він відносився з повним довірям, з яким ділився своїми турботами і радощами, і в якого засягав порад у літературних справах.

ПОТРІЙНЕ КНИГОВОДСТВО

— Пане, ви зголошуєтеся до нашого підприємства на посаду книговодця. А чи знаєте ви подвійне рахівництво?

— Я, пане директоре, останний раз вів навіть потрійне книговодство.

— А то як?

— Одне для власника підприємства, що показувало скільки ми заробляємо, друге для його спільника, що показувало, що нема ніякого зиску, а третє для департаменту доходового податку — що ми маємо постійний недобір.

— Чудово! Завтра приходіть до праці.

БІЙ ПІД КРУТАМИ

(Спогади учасника, хорунжого Василя Щербака)

Тоді саме була самочинна демобілізація б. румунського фронту. Кінець 17 і початок 18 року. З південного сходу доходили чутки про акцію ґенерала Корнілова, що доходив до Гайсина й туди прямували вояки румунського фронту. З ріжними пригодами добились ми в околиці Білої Церкви. Більшість з нас були ще зовсім несвідомі національно, але між нами знайшовся студент Бураківський, що перший відкривав нам очі на це "яких ми батьків і чиї ми діти". — Ми — українці, повторював він нам "і нам немає чого шукати у Корнілова, ми повинні вступити до нашої укр. армії". Біля Фастова чутки про події, що відбуваються в Києві, все частішали і там ми довідалися про Універсал та про заклик українських чинників вступати до своїх армій, що має творитися в Києві. І на цей заклик з маси вояків відгукнулося з мого оточення нас лише 19, підстаршини "4 свобідного драгунського полку".

З Фастова ми попрямували на наших конях, при чому кожний мав з собою ще й запасового коня. Була зима, але їсти ще було в Україні. Ми ночували по селах, роблячи по 40 клм. денно. З тих моїх перших співмандрівників пригадую імена Крижановського, Мяснюка, Різніченко й ін. Останню ніч ми вже ночували під самим Києвом. Бураківський поїхав наперед розвідатись і, по його повороті, підїхавши під Арсенал, ми кілька годин чекали, доки прибуде "Отаман" Петлюра, який прийняв нас в Арсеналі дуже привітно, з сльозами на очах і в розмові з нами вияснив положення, що запанувало. "Наближається рішальна хвилина," говорив він до нас, насувається навала військ Муравйова. Рішатиме між нами зброя. Але нарід наш недоцінює важливости збройної боротьби, отож ідем в кого завзяття в ґрупах". А в подвірі Арсеналу вештались ті, що відкликнулись на голос Петлюри. Це були переважно недосвідчені юнаки, ґімназисти й студенти, що ніколи не мали в руках або й не бачили зброї. Принесли вони своє завзяття, але у війні вирішає також вміння і досвід. Мене приділено навчити їх володіння зброєю, а саме скорострілами. Я колись скінчив Оренбурзьку кулеметну школу — 1 кулеметний полк — чотиромісячний курс, відбув практику, а участь у фронтових боях дала мені досконале знання і володіння всіми, знаними тоді системами скорострілів (Максим, Шварюдзі, Кольт, Віккерс). Та й становище унтер-офіцера вимагало солідного опанування кожного роду зброї. Але цій масі юнацтва, звичайно знання дати не можна було — я лише, почавши наступноного дня їх навчати — пильнував пояснити їм, як володіється скорострілом і як усувати найчастіші його затинання. Але, на жаль дійсне навчання тривало лише 4 - 5 днів, — відбувалося воно тоді, звичайно в російській мові,—бо десь на четвертий день по моїм прибутті, як я прибув до Києва і почав свою службу в рідній армії 23-го січня, Петлюра нам сповістив, що ворог наближається і що ґрупа досвідчених вояків під командою росіянина, здається полковника-інваліда, вирушає наперед перевірити, де знаходиться ворог. Поза нами у Києві були й інші військові частини, як, у стані формування, Богданівський полк і Слобожанський кіш, але завзяття їх не було ще належне. Відразу почав порошити сніг з вітром.

Прибувши на станцію Крути, від обслуги станції ми довідалися, що большевицькі відділи від нас 12 - 15 клм. у селах і що дехто з них вже бачив матросів в чорних плащах і шапках. Ми поїхали далі на розвідку на наступний перестанок і довідалися, що тут перед обідом було 5 кавалеристів, отож повернулись, переночували на станції, а біля семафору тримали заставу.

Наступного дня прубули частини юнацького куреня і почали вибірати позиції. Я був призначений, як чотовий з

двома кулеметами Максима і 12 юнаками (пригадую імена: Юнкер, Панасюк, Русниченко, Слупченко, Різниченко й ін.) під командою чотаря Раби.

Праворуч від залізничної лінії, далі за Крутами, приблизно на рівні з семафором, яких 2 клм. убік було 2 вітряки. Там десь ми мали розташуватись для прикриття правого фланґу головної, в Крутах, ґрупи. Для мене було ясно, що ми мусимо окопатися на догідних високих позиціях, яких 200 кроків від вітряків, і цього я добився всупереч виразному наказу мого зверхника, який, коли я йому перечив, зайняли один вітряк — дуже добрий обсерваційний, хоч небезпечний пункт, що кожної хвилі міг бути знищений ворожими стрільнами. Більшість з нас зайняли догідніші становища, біля 100 - 150 кроків від вітряка, вирубавши в мерзлій землі окопи кирками, які ми захопили з собою з станиці, залишивши обсерватора в вітряку.

Тут установив я свого Максима. Перед полуднем ми довідались, що на залізній лінії підїхав ворожий панцерник і обстріляв шрапнелями станцію. Наші відігнали його стрілами з 4-ох польових гармат, які були встановлені на плятформах. Пізніше показався дим, а за ним і потяг, що зупинився далеко і з нього в обі сторони вискочили піхотинці. Ворожа лава розгорнулась фронтом і почала посуватись вперед. Розпочалась кулеметна і рушнична стрілянина. Деякий час ми були нечинні, бо початково лава ця була біля 3-х клм. від нас. Але незадовго, з-за горба показалась обхідна колона, що посувалась вправо і мала на меті обійти нас. Мавши при собі лише по 10 кулеметних стрічок, ми щадили амуніцію. Наші товариші були певні, що нам ще довезуть амуніцію, але ми, старі вояки, воліли зберігати те, що маємо.

Коли колона приблизилась на які 2000 кроків, то я почав стріляти по ній "з розсіяння". Колона заметушилась і розсипалась в лави. Одна лава — трикутником посувалась на нас і в обхід далі направо, а друга — також трикутником — в бік станції. Розпочався справжній бій. З лівого від нас боку, від залізничої лінії чути було все сильнішу стрілянину, до кулеметного долучився густий рушничний вогонь. Виглядало, що станцію обходять з лівого боку. Большевики, що були проти нас, досунулись 800 кроків до підвищення, де були ми. Далі між ними й нами був яр, досить широкий, і це давало нам певні вигоди, що їх ми належно використали, збиваючи ворога нашим вогнем. Стріляли ми ощадно, у моментах, коли ворог робив перебіжку звенами. Ворожа розстрільна посунулась до яру й почали густо відстрілюватись. Їхні кулі падали так густо, що ми не могли порушитись. Мені по лаві крикнули з-під вітряка, що юнак Панасюк поранений в ногу. Я передав у відповідь, щоб його перенесли поза вітряк, накрили якнайтепліше та обандажували ногу. По лаві я переказав також командантові, що набоїв вистарчить не більше, як на годину і щоб післали на станцію по амуніцію. У відповідь мені переказали, що нашого зверхника нема. Він усе скаржився, що йому дуже болить живіт і десь зник, не передавши навіть командування. Тоді силою обставин, командування перейняв я. Я наказав кулеметчикові Кудрі стріляти по вертикалі, вибиваючи лежачих у лаві, а сам стріляв по горизонталі. Вогонь наш був цільний, ворог мав великі втрати і не міг посунутися.

Проте ворог все глибше обходив нас з правого боку, висунувшись там поза засяг нашого вогню. Його стріли почали долітати до нас все більше з права, майже з тилу.

Минав короткий зимовий день і вже зовсім сутеніло. На станції клекотіло, ми відчували, що ворог там зовсім близько, але, не мавши звязку, не уявляли, що там діється. В мене лишалась лише одна стрічка набоїв. Від станції все не приходило жадних вісток. Вогонь там все посилювався й перейшов в неперервне клекотіння. До нас долітали здалеку крики "ура." Це значило прямий атак і я все більше переконувався, що станцію обійшли з лівого боку. Ми не знали, що діяти далі. Потім загальна стрілянина почала стихати. Ще відзивались поодинокі рушничні постріли. А потім несамовиті крики, що переходили в рев. З загального крику вибивалися викрики: "а-я-я!" А потім настала страшна могильна тиша. Було темно, навколо білів сніг, що в далині зливався з сірим небом. Вглядались і далі ми в бік станції, але нічого не бачили і чули лише тишу, яка здавалася неприродною після недавнього галасу бою.

Тоді ми швидко порозбирали скорострілі, взяли їх на плечі й почали відворот між станцією Крути й сусіднім селом. Коли ми повернулись, то пересвідчились, що права колона ворога, що нас обходила, найшла нам глибоко в тил, бо тепер чули ми постріли з лівого боку і з переду. Раненого Панасюка ми несли з собою. Обвантажені вантажем, під захмареним небом, посувалися ми проте все далі і, пройшовши з 12 клм., зупинилися в лісі біля якогось села, наладнавши й установивши скоростріла, що тепер мав лише пів стрічки набоїв. Ми післали в село розвідку, йшло нам про те, щоб довідатися чи є тут десь близько частини залізничного куріня, що мав десь сюди вирушити. Чекали ми в темряві з годину і, після виснажливого маршу, дуже померзли. Ранений все сильніше стогнав. Нарешті почули кроки й вигуки "де ви?" Вернулись — Кудря і юнак Скрипничук — та привели з собою двох червоноармійців, що їх зловили на першій вулиці в селі. Підчас допиту полонених, ми довідались, що вони вже з дві години, як у цім селі, що вони в бою участи не приймали і що їх частина прямувала на Київ. Ворогів була ціла ґвардійська дивізія.

Тоді ми, обійшовши село, попрямували далі, уникаючи сіл, де могли бути також сильні ворожі відділи. Над ранком, десь у 4 чи 5 год. ми таки вирішили зайти в село. В селі нікого не було і від нього, як виявилось, до Крутів було 18 клм. Зайшли у волость, напалили там соломою, роздобули горілки й їжу. Викликали місцевого старенького, який мав з 60 років, фершела. Він розбандажував рану, оглянув, промив і намастив її. У цьому селі пробули ми два дні, мавши позаду, у 8-х кільометрах большевиків. З села пішли до найближчої станції, де зустріли своїх вояків і відїхали до Києва, де нас розпитував Симон Петлюра і якому ми вилили свої жалі на несолідність командування, що керувало нами у цім траґічнім бою.

Потім, з нашими відділами, ми відступили до Житомира, де формувалося військо і звідки я, в лавах 2-го Запорозького полку, вернувся до Києва.

Від кількох, чудом уцілілих, оборонців станції Крути, довідались ми про їхні нерівні відчайдушні змагання, про те, як матроси кинулись з баґнетами на недосвідчених юнаків, як їх прокололи і як добивали ранених. Юнак Тиміш Цебро оповів мені, як він, проколений у праву легеню — впав і як він бачив добивання ранених. Вороги добивали їх, розбиваючи прикладами голови. Він вставив голову в шпали і матроси думали, що в нього її відірвало.

Проте жорстокості ворога не злякали оборонців молодої Держави і ще довгі роки боронили ми кожний крок нашої широкої землі. А світив нам всім приклад героїв, що полягли зимового вечора на далекій засніженій станції Крути.

Вічна слава незабутньому другові й вчителеві нашому Бурачинському, що з таким запалом йшов з нами з-під Румунії й що зложив свою буйну голову у нерівнім Крутянськім бою!

Вічна слава невстрашимим Крутянцям! Нехай дух їх побачить довершення їхніх змагань — вільну Державу, що за неї змагались і вмирали вони у передпіллі нашої столиці — Києва.

—Записав Іван К-кий.

ЄГИПЕТ — ЦЕ РІКА НІЛЬ

В північно-східньому куті Африки бачимо на мапі Єгипет, вітчину найстаршої в світі культури. Перед чотирьома, а навіть пятьма тисячами літ, коли в середущій Европі варвари в одязі з сирих шкір ховалися в печерах, Єгипет мав уже розвинену суспільну орґанізацію, рільництво, ремесло й літературу. Передусім, однак, перводив він ґіґантичні інжинірські праці та творив величезні будівлі, яких рештки подивляють новітні техніки.

Єгипет — це властиво родюча долина між пустинями Лібійською та Арабською. Заглиблення цієї долини виносить кількасот метрів, довгота сто-тридцять миль, пересічна ширина ледве одну милю.

Від заходу лагідні, але пусті лібійські узгіря, від сходу стрімкі й потріскані арабські скелі — це стіни цього коридору, якого дном пливе ріка Ніль. З бігом ріки на північ стіни цього коридору чимраз нижчі, а в віддалі 25 миль від Середземного Моря вони розходяться, та Ніль, замість плисти вузьким руслом, розливається кількома раменами по широкій рівнині, яка творить немов трикутник. Цей трикутник, названий Дельтою Нілю, має за підставу беріг Середземного Моря. На вершку, при виході ріки з коридору, лежить місто Каїр і руїни прастарої столиці краю, Мемфісу.

Колиб хтось піднісся 20 миль вгору, та з тієї висоти поглянув на Єгипет, побачивби дивну форму цього краю та особливі зміни його барв. З цієї висоти, на тлі білих та помаранчевих пісків, Єгипет виглядавби немов вуж, який в енерґійних скрутах повзе через пустиню до Середземного Моря і вже занурив у ньому трикутню голову з двома очима: лівим Олександрією, правим Даміеттою.

Довгий цей вуж, у місяці жовтні, коли Ніль мавби блакитну краску води. В лютім, коли місце уступаючих вод займає рослинність, вуж бувби зелений, з блакитною стрічкою здовж тіла, та множеством блакитних ниток на голові, в наслідок каналів, які перерізують Дельту. В березні блакитна стрічка сталаб вужчою, а тіло вужа наслідком дозрівання збіжжя, дісталоб золоту краску. Вкінці, з початком червня стрічка Нілю сталаб дуже тонка, тіло вужа булоб сіре, немов вкрите крепою, в наслідок суші та пилюги.

Головною ціхою підсоння Єгипту є спека. В січні буває 10 ступнів тепла (Цельзія), в серпні 27, часами горяч досягає 47 ступнів, що в нас є температурою "римської лазні". До цього в сусідстві Середземного Моря, над Дельтою, дощ паде всього десять разів річно, в горішньому Єгипті — раз на десять літ.

В тих умовинах Єгипет, замість творця культури, бувби пустинною долиною, яких повно посеред Сагари, якби річно не оживляли його води "святої" ріки Нілю. Від кінця червня до кінця вересня Ніль більшає й заливає майже цілий Єгипет; від кінця жовтня до кінця травня слідуючого року вода відходить і ступнево відслонює щораз нижчі простори. Води ріки є до тієї міри пересичені мінеральними та орґанічними складниками, що їхня краска стає темною, тож на залитих водою полях полишається родючий ґрунт, який заступає найкращі добрива.

Єгипет не є рівниною, але тереном горбковатим; деякі його поля лиш два або три місяці під водою, інші не бачуть води впродовж цілого року, бо вилив ріки не досягає деяких місць. До цього бувають роки малих виливів ріки, тоді частина Єгипту не дістає родючого добрива. Ці обставини були некорисні до тієї міри, що населення долини Нілю мусіло або вигинути, колиб воно було немічне, або відповідно уформувати води, коли було здібне. Старинні єгиптяни мали цей ґеній, тому вони стали творцями культури.

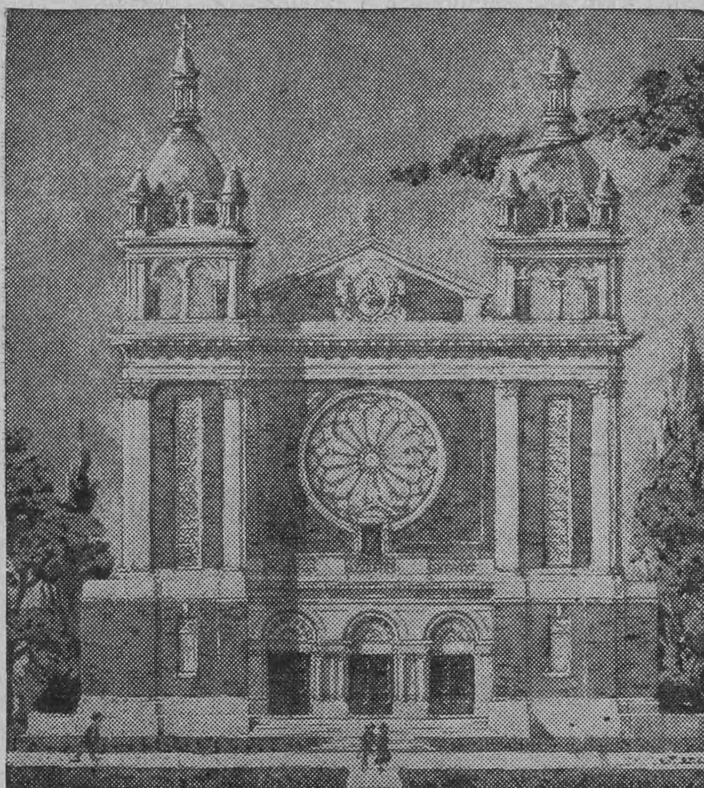
Вже перед 6 тисячами літ єгиптяни запримітили, що води Нілю приходять, коли сонце показується під звіздою Сирієм, а зачинають опадати, коли сонце зближається до констеляції Ваги. Це спонукало їх до астрономічних обсервацій та помірів часу.

Щоб задержати воду впродовж цілого року, вони викопали в краю сітку каналів, довгу на кілька тисяч миль. Знову-ж, щоб забезпечитись перед надмірними виливами, будували могутні греблі й копали збірники води. Один такий збірник — це озеро Меріс, яке займало 300 квадратових кількометрів і було глибоке на 12 метрів. Вкінці, здовж ріки вони збудували безліч простих, але практичних машин, якими можна було набирати воду та виливати її на поля, високі на один або два поверхи. Як доповнення всього треба було щорічно чистити з намулу канали, поправляти греблі й будувати на висоті гребель дороги для війська, яке в кожній порі року мусіло туди машерувати.

Оті ґіґантичні праці, крім знання астрономії, мірництва, механіки й будівництва, потребували також знаменитої орґанізації. Такі праці, як зміцнення гребель, або чистка каналів, мусіли бути переведені в свойому часі та на великих просторах. З того вийшла конечність створити робітничу армію в числі десятків тисяч, яка переводила праці доцільно, під одним керівництвом, армії, яка мусіла мати багато харчів, знаряддя та помічних сил.

Єгипет створив таку армію робітників та їй завдячує свої безсмертні діла. В той спосіб сама природа Єгипту, яка потребувала великої, безперервної та солідної праці, витворила схему суспільної орґанізації тієї країни.

Мґр. В. Б.

Українська Католицька Катедра Св. Володимира й Ольги, в Винніпеґу

Іван Франко

"ВІЛЬГЕЛЬМ ТЕЛЬ"

I

— Як я тебе люблю, милий мій Володю, — як я тебе люблю! — повторяла задихаючися молода, прекрасна дівчина, судорожно обнимаючи шию молодого чоловіка, свого нареченого.

— Але-ж Олюсю, що тобі сталося, — сказав молодий чоловік, увільняючися делікатно з її горячих обіймів, — відки тобі нараз прийшла охота?

— Хіба-ж ти вже не любиш мене?

— Люблю, зірочко, і найліпшим доказом моєї любови, що через тиждень буде весілля! Але відки-ж тобі тепер прийшла охота сумніватися в тім?

— Ні, ні, ні, я не сумніваюся, — пристрасно скликнула молода дівчина, — сама тінь сумніву убилаби мене. Мені тілько зробилося так якось тісно, трівожно, мрачно на душі — я бажала почути від тебе горяче, любе слово . . .

— Почуєш їх, серденько, почуєш, кілько воля твоя, — але тепер не пора. Бач, уже сема доходить, твоя тоалєта ще не скінчена, а зараз по семій заїде фіякер, що має завезти нас до театру на оперу. Іди-ж і збірайся! А не сумнівайся про мою любов, бо це зробилоби мені велику прикрість! Іди, йди!

І молодий чоловік притиснув до себе тремтючу, зворушену дівчину, поцілував її горячі, калинові уста, що так і палали бажанням роскоші, і коли потім вона звільна, оглядаючись і зупиняючися, відійшла, почала натягати на руки чорні ґлянсовані рукавички.

— Володю! — сказала вона, зупиняючися в дверях.

— Що, люба? — спитав молодий чоловік, озираючися від зеркала, перед котрим почав був пробувати новий, блискучий цилiндер.

— Не їдьмо нині до театру!

— А то для чого?

— Так якось. Не їдьмо! Я не хочу!

— Але як-жеж то можна, серденько? Льожа заплачена, фіякер замовлений, а ще до того таку славну оперу грають: Вільгельма Теля Россіні! І яка причина, щоб ми не їхали?

— Я не можу тобі сказати причини. Але я чогось така неспокійна, трівожна, якісь такі чуття в мені підіймаються, що й сама боюся заглянути їм в очи. Не їдьмо на ту оперу!

— Ні, дитино, — противно! Музика успокоїть, уколише тебе. На такі неясні та трівожні чуття музика якраз найкращий лік.

— А як музика власне зміцнить, прояснить ті чуття?

— Але-ж видушуєш, моє серце! Як же-ж можна так зміняти гумор? До полудня напираєш на мене: на оперу, на оперу, відітхнути мені не даєш, поки не роздобуду білета, — а тепер, коли все готове — тобі нараз відхочується! Ні, серденько — додав молодий чоловік поважним, учительським тоном, — так не можна робити! Треба мати більше постійности характеру! Іди, йди і збирайся, — сама побачиш опісля, в якім славнім гуморі повернемо з опери!

Оля справді пішла, але при її відході за дверми чути було щось, мов тихеньке, несміле хлипання.

Молодий чоловік, скінчивши свою научку, обернувся знов до зеркала і закладаючи пенсне на ніс, тихенько процідив крізь зуби: "Бабські капризи!" Він рад був, що не уляг Олі, що поставив на своїм. Так і повинно бути! Адже-ж він доктор фільософії і учитель ґімназіяльний, — щоб ним женщина поводила? Ні, цього не буде!

Цілу дорогу Оля мовчала, хоч у тій мовчанці було більше якогось тихого суму, ніж гніву. Володко тимчасом був у добрім гуморі і оповідав їй ріжні забавні анекдоти про автора опери, Россіні, анекдоти вичитані недавно в якімось німецькім збірнику. Він так був занятий своїм оповіданням, що й не звертав уваги на лихе успособлення своєї нареченої.

Війшли до льожі. Горячий воздух, змішаний з запахом поту і перфум ударив на них. Театр був уже повний, орхес-

тра якраз лагодилася розпочати овертюру.

— Ну, цікавий я, чи тебе на правду знудить та штука, — сказав усміхаючися Володко, подаючи Олі бінокль. Вона не приняла його, а тільки, усівши, впилася очима в орхестру, котра розпочала гру. Могучі, стрійні акорди потрясли цілим орґанізмом молодої дівчини. Від першої хвилі вона чула себе мов причаровано тими тонами і не могла звести ока з одної точки. Тони поривали її, уносили з собою. Зразу їй здавалося, що плине тихою, спокійною рікою посеред пречудових краєвидів. Над нею тепле, темноголубе небо, тихе, глибоке, без хмарочки. Сонце сипле золотим промінням до долу, не надто жарко, немов ніжно-роскішно цілує землю-красуню. Срібною, діямантами вибиваною стяжкою простяглася тиха, могуча ріка поперек цілої країни. Її рівні береги покриті темнозелеными, цвітистими лугами, там знов шумлячими дібровами, — в віддалі синіються кристалевою стіною височенні гори, покриті вічним снігом. Зі всіх боків чути чудові пісні. Серце розширюється в Олиній груди, бє сильно і гармонійно, в такт загальної радости, загальної краси. Поруч неї він, її любий Володко, такий гарний як той краєвид, такий ніжний, як те сонечне тепло, такий сердечний і милий, як ті пісні чудові. Як вона любить, як вона любить його! Але нараз тони затремтіли якось трівожно; серед загальної гармонії тут і там проривається пискливий діссонанс; чути глухі удари великого бубна, мов далекий гуркіт грому. Світло лямп мліє, тускліє, — робиться якось душно, понуро, мов перед бурею. Розбурхана фантазія Олі чародійською силою снує нові образи. Широка ріка звужується, — грізні пошарпані скелі стісняють її. Хвиля, сперта і спінена, розбивається об камяні брили, що вистирчують з дна ріки. Погідне небо помрачилося. Темні хмари засіли на сніжних чолах гір і перекидаються гнівними словами громів; часом чорні їх лиця блискають огнем ненависти. Важко і трівожно робиться Олі. Вона притулюється цілою своєю істотою до свого товариша, надіється найти в нім підпору і розраду. Але якийсь злий демон шепче їй гризливі слова його: "Дай мені спо-

кій, я не маю часу з тобою пеститися, мушу задачі поправляти!"

Проразливий свист почувся з орхестри. Тони клекотіли і мішалися, як вода кипуча в невеличкім кітлі. Баси гуділи, мов громи; скрипки квилили, мов чайка над затопленим болоням; флєт свистів мов вітер між кручами; мягкі фляжеолєти стогнали уривано, мов конаючий. Все тремтіло і бурлило. В Олиних очах щезло все — і амфітеатр і блимаючі світла і червоні обої льож і Володко, що сидів при ній і з виразом глупого задоволення льорнетував сидячі в противній льожі панни. Вона не бачила нічого, — їй здавалося, що музика, та проймаюча, пекельна музика погрузила її на раз у темну безодню, в котрій реве, бурлить і скаженіє віковічна боротьба елементів. Вона чула себе незначною порошинкою, одним атомом серед того розбентеженого моря. Грудь її хвилювала приспішено, віддих зробився скорий, нерівний, уриваний, лице покрила смертельна блідість так, що Володко, ненароком зирнувши на неї, аж перелякався і ніжно торкнув її плече.

— Люба, що тобі? Сидиш, як сама не своя! Чи не хора ти?

— Ах! — вилетіло з уст Олі. Вона прокинулася з маґічного сну, зирнула довкола себе, — перед її очима якраз підносилася заслона і показався пречудовий краєвид: швайцарський беріг Фірвальштадського озера підчас бурі.

— Ні, мені добре, зовсім добре, відповіла Оля, вдивлюючися в чудову сцену. Гра акторів відразу заняла її увагу— особливо-ж геройська фіґура Вільгельма Теля, котрий серед найстрашнішої бурі ратує на малім човнику втікача Бавмґартена.

— Той не скаже, що не має часу, — прошептала Оля, і знов потонула в важких думах. Фіґури драматичної дії пересувалися поперед її очима, мов мари, — вона чула тільки тони, чаруючі, могучі навіть тоді, коли ледво бреніли, мов пчілка між стебельцями, мов річка по дрібних камінчиках.

Тінь-тінь-тінь, капав акорд за акордом брилянтовими краплями, — і Оля почула немов подув теплого леготу весняного, немов ніжні тихесенькі голоси дитячі, що так глибоко, так солодко гомонять в її серці. Вона бачить себе в опрятній, чистенькій світлиці, з вікнами до сонця, з цвітучими фуксіями й азаліями на вікнах і з зеленими пачосами блющу на стінах. А срібний дитячий голосок звенить коло неї. А шум і гамір містовий плине мутною, бурливою рікою по-під вікна, не входячи до тої тихої хатини з цвітучими фуксіями та чистими, білими запонами. Тінь-тінь, тінь-тінь, ценькають ножички, блискає голка. Тиша, самота! Хочеться слово сказати до когось, хочеться почути любу відповідь! Ось до акорду прибуває новий тон, грубший, тяжший.

— Володю — наш Стефанко уже всміхається!

І знов злий демон шепнув гризкі слова його:

— Добре, добре. Але прошу тебе, серце, остав мене, я не маю часу, — мушу задачі поправляти!

Чого квилите так жалібно, скрипки-чарівниці?

Чого плачеш тихесенько, флєте, протягаючи свої тони, мов тоненьке павутиння жалоби понад цілою землею? Чи жаль вам того героя, що прощається зі своєю родиною, — чи може взагалі болить вас утрачене щастя людське? Перлові сльози градом покотилися з Олиних очей. Володко власне витався з якимось знайомим, що в антракті зайшов до їх льожі, — і не бачив її сліз.

III

— А от що я скажу тобі, друже Володимире, — говорив знайомий до Володя в глубині льожі. — Ти знаєш, яка у нас мізерія в літературі. Публика з конечности хапає чужі ґазети літературні, бо своєї нема ніякої. Так от я задумав видавати місячник літературний. Капіталу в мене що-де-що знайдеться, терпеливости і пожертвовання теж. Але все таки помочи, особливо від наших письменників, потребую. Я знаю твоє гарне перо, чи можу на тебе числити в тім ділі?

Володко похитав головою.

— Ні, друже, — сказав він. — Куди мені тепер до писання? Чоловік у школі і по-за школою має таку масу праці.

— Але-ж інші мають також працю, та обіцюють і мене не залишати.

— Га, може інші мають і більше сил. А впрочім, друже мій, знаєш прецінь, що женюся.

— Ну, надіюся, що твоя пані поли-

шить тобі на стілько вільного часу, — сказав з усміхом приятель, уклоняючись Олі.

— Але-ж і як ще радо! — сказала Оля.

— Коли так, — сказав неохітно Володко . . .

Приятель урадуваний стиснув його руку, ще раз поклонився Олі і пішов.

— По що ти, серденько, так не в пору вирвалася? — сказав до неї Володко.

— Не в пору вирвалася? Аджеж я рада-би, щоб ти не покидав і літературної праці, коли маєш талан до неї.

— А, так і роби йому за дармо! А ще такому чоловікови! Таж я би від першого разу на віки скомпромітував усю свою карієру, якби тілько щось напечатав у його місячнику. Це прецінь чоловік підозрений, намаркований.

— Але-ж я гадала, що він твій приятель.

— Ну, так, причіпається по старій знaймости. А не зриваю з ним, бо має остре перо, ще готов пошкодити.

— Але-ж то на такий спосіб підлий чоловік! — скрикнула Оля.

— Всі вони такі! Що з ними робити?

— І як же ти можеш хоч-би й про око дружити з такими людьми?

— Га, мусить чоловік. Не раз і такий до чогось здасться!

Оля замовкла і знов сумно похилила голову.

IV

Велика музикальна драма ішла тимчасом дальше. Проводирі швайцарські, переконавшися, що годі довше народови зносити чужинецьку самоволю, змовляються приступити до небезпечного, але святого діла — освободження своєї вітчини. Серед недоступних скель, на розграниччю трьох кантонів, над озером відгравається пречудово хороша і висока сцена присяги на вірність своїй країні і на загладу гнобителям. На орлиних крилах підносить музика душу слухача аж до тої підзвіздної висоти, на котрій щезають усякі особисті, самолюбні забаги, на котрій дух живе високими і чистими чуттями любови до загалу і посвячення. Яка переміна зробилася з Олею! Її сумне, задумане личко випогодилося, заяріло рожевим румянцем. Її очи блищать, її грудь бє високо, — їй починає робитися тісно в тій душній, горячій атмосфері, немов серце її виросло і преся на свободу, до сильніших почувань, до кращих вражінь, до великих діл посвячення й любови народної. Як вона любила в тій хвилі свій нарід, як радо пішлаби за нього на найбільші небезпеки, — з якою роскішю сталаби вона в крузі тих великих героїв, тих борців смілих, що там, далеко, за морем могли і за рікою світла стояли велично і недосяжно, побравшися за робучі, могутні руки на вершині скелистого Рітлі, і перед лицем величної природи присягали радше згинути, ніж віддати край свій на поталу чужинцеви! Ох, раз тілько перебути і перечути таку хвилю, раз тілько з такими великими замислами в груди скупатися в рожевім промінню сонце сходячого понад ледовими горами, — раз тілько! А відтак цілий вік жити в нужді, в пониженню, в забуттю, в муках, або згинути з надією побіди. Якже радо вхопилаби Оля таку долю, колиб яка всемогуча рука в тій хвилі подала їй!

— Володю, а я забула розпитати

тебе про ті задумані віча провінціональні: будуть вони? де? коли?

— А так, перше буде 5 лютого в Тернополі, — відмовив недбало молодий чоловік, вибираючи для себе тісточко з тацки, що носив хлопець-розносчик з льожі до льожі.

— Ну, а ти виступаєш на тім вічу з яким рефератом?

— Я? А тобі що таке, серденько? Хібаж мені можна?

— Не можна? А то чому?

— Професорам заборонена всяка політика.

— Алеж то не будуть політичні віча. Ти собі бери який науковий реферат.

— Е, серденько, все таки то для мене не добре афішуватися на таких зібраннях. Ти знаєш, на такі віча зберуться хлопи, а вони хібаж то знають границю між політикою а наукою? Найнауковішу річ зроблять політичною, а потому що мені скажуть з вище?

— Але ти прецінь досі живо займався такими ділами і афішувався навіть.

— Ну, так, чоловік був молодший, нерозважний. Знаєш, серденько, той дуже добре знав життя, хто сказав, що хто до тридцяти літ віку не був революціонером, той хіба дурень; але ще більший дурень, хто по тридцятім році віку був революціонером.

Уста Олі задрожали немов від якогось нервового болю. На серце її немов кригу леду положено. Так оце він, її молодий ідеал! Так оце той чоловік, котрого вона полюбила власне за те, чого він тепер цурався, і то якраз задля неї! Але ні, він цурається своїх світлих замислів і великої народної не для неї, а для того, що в серці його або погас, або й ніколи не палав святий огонь любови для народу. А її він тілько ставить перед очи людські як щит, котрим хоче закрити свою власну безхарактерність і трусливість! Ох який лютий біль почуло молоде Олине серце при тій думці! Але ні, вона того не стерпить, вона ані одної хвилі не знесе, щоб нею так поневіряв той чоловік! Огонь святого праведного гніву запалав на Олинім личку, коли опера скінчилася, і вона встала, щоб зібратися до виходу. Яким звичайним, буденним, непринадним чоловіком видався їй тепер той сам Володко, котрого перший поцілуй стояв її цілої безсонної, в горячковій дрожи і солодких думах проведеної ночи. І як вона могла полюбити того чоловіка? Тепер це їй видалось дивним, неімовірним. І коли Володко з сальоновим уклоном приступив до неї, щоб подати їй руку, вона з погордою відвернулася від нього і холодно сказала:

— Мій пане, я вас не люблю і за ваш супровід дякую.

І відсторонивши його рішучим рухом руки, не оглядаючися, пройшла попри остовпілого Володка і бистро поспішила наперед. . . .

ДОБРИЙ ЛІК

— Не дочуваю добре, пане докторе. Навіть як пчихну, то нічого не чую.

— Не журіться, я дам вам добру рецепту.

— І буду вже ліпше чути?

— Ні, але будете голосніше пчихати.

ЦІННИЙ ЧОЛОВІК

Парох: Не плачте, пані. Вартість людини пізнаємо щойно по її смерти.

Вдова: О, так, так, отче. Я навіть не думала, що мій покійний чоловік мав так багато асекурації.

КРІЗА В ЕВРОПІ

— Европа переживає тепер тяжкі часи.

— Правду кажете. Неможливо знайти навіть одної людини, яка позичилаб мені грошей.

ВОНА ЗНАЄ КРАЩЕ

— Знаєш що люди говорять? Кажуть, що Василь оженився з тобою лише задля твоїх грошей, щоб поплатити свої довги.

— Але це неправда. Василь навіть не думає платити свої довги.

ДОБРА ПОРАДА

Жінка: Ну, і що порадив тобі лікар?

Чоловік: Сказав мені, що на мій нервовий розстрій найліпшим ліком є гірське повітря й багато руху.

Жінка: Добра порада. Отже йди на стрих і зроби там порядки.

Іриней Верес

Професор-Рибалка

Ця історія почалась ще минулого дня, коли пані професорова підчас обіду заявила врочисто:

— Завтра на обід буде риба. Ярко обіцяв нам її наловити.

Риба — очевидно з ріки і то не які будь плотиці, чи коблі, коли призначена на обід. Ярко — це імя статочного та поважного мужа шановної бесідниці та ще менше поважного професора і не так ціненого, як загально відомого в цілій підсамбірській околиці рибалки-аматора Антоновича.

Злобні язики плескали, що умів він з три години тримати терпеливо закинену вудку в воді та витягнути вкінці порожній гачок з обгризеним хробачком. Та професор не зараз спостерігав і погоджувався з тим, але — щоб наглядно переконатись, чи на вудці є рибка — витягав з білої кишені окуляри та ще з якої пів години оглядав крізь шкельця надгриженого хробачка, висказуючи похитуванням голови своє здивування над порожнім гачком.

Та заява пані професорової не лише наробила при столі великого шуму, але й зродила приманливу надію на смачний обід, ще й з такою зміною у меню.

Може це для декого й невелика річ їсти рибу та не розуміє нашої радости, але у нас — міщухів, ця радість зовсім оправдана. Бо навіть на Різдво збереться стільки всяких видатків, що на рибу вже не вистарчає грошей. Буває, що підчас якоїсь урочистости, чи свята "грубша риба" запросить на менше грубу рибку до себе, але це дуже рідкий випадок.

Отже вістка, що її кинула при гостинному столі отця декана — нашого господаря пані професорова, полоскотала приємно не лише моє піднебіння. Вона викликала просто цілу революцію між домашніми. Про розмір і розмах цієї революції найкраще говорить те, що робили її всі гості отця декана, а лише з молодих, (яких мені ніколи не вдавалось порахувати) можна було зложити дві повні дружини копаного мяча, ще й зі запасними воротарями. Пані з кухаркою подавали обід і вечерю в той спосіб, що ділили нас на три ґрупи, які засідали до столу одна після одної.

Цього дня риба запанувала на цілому приходстві. Про рибу говорилось при підвечірку, підчас традиційного преферанса. Найбільше говорив очевидно сам пан професор. Після вечері вийшли ми навіть усі громадно на толоку ловити хробачки на приману для риби та й немало їх таки наловили. Здається, що й риба снилась нам усім цієї ночі.

Раннім ранком довелось покинути розкішні сни про рибу, бо молотня снопів не дозволила на довгий сон у стодолі. Не було іншої ради, лише встати та оглядати схід сонця.

А сонце саме висунуло стріпіхату голову з румяним, заспаним від ночі лицем та обкинуло попівство здивованим зором. Попівський дім, згорблений під тягарем років, тулився до зелені саду, ховаючи — мов стидлива дівчина — свої оголені від тинку стіни. По селі лунав звук трубки громадського пастуха і він мішався з ревом худоби, витворюючи галасливу, але чарівну симфонію літнього ранку на селі.

Професора вже не було вдома. Він вийшов ще перед сходом сонця, як завжди, в кашкеті на голові, в білому непромокальному плащі та . . . босоніж. У руках сторчала, немов гаківниця, вудка; через рамя звисала велика торба.

— Ну, бодай сьогодні смачно попоїмо чогось нового — говорив, облизуючись, чубатий Данко, найбільший смакун і жерун у нашому товаристві.

Вдоволені були всі: пані, що можуть відпочити, не турбуючись про страву на обід, і молоді, що не треба буде комусь з них бігти в близьке містечко на закуп.

Після сніданку засіли ми громадою під хатою та вижидали професора. В такому гурті нема ніколи часу на нудьгу,

бо дні пливуть весело і швидко. Залюбки йшли ми над ріку і там — хоч і не могли вповні проявити свого темпераменту — все ж таки почувались свобідніше. Найбільш турбувало нас те, що в один час не можна було нам усім купатись, бо вода підносилась так високо, що грозила повінню.

Сьогодні, одначе, не могли ми зявитись на ріці. Адже ж там вирішувалась доля нашого обіду, а професор завжди дорікав нам, що ми купанням і криком полошимо йому рибу. Сиділи ми під хатою і спрагненими очима виглядали професора. Час утікав, сонце — змучене рекордовим бігом навпростець — випило зі спраги всі калабані на подвірю, а Ярко не надходив. Пані почали вже хвилюватись і побоюватись, чи вспіють на час приготовити обід, якщо наш рибалка спізниться.

Вкінці за плотом, у городці показався кашкет нашого професора. Ми всі аж крикнули, мов на команду: Йде рибка, й кинулись назустріч.

Професор ішов з повагою, закинувши на ліве рамя вудку та тримаючи у правій руці шкіряну торбу. На перші запити, як вдалась ловля, нічого не відповідав.

Ввійшовши в кухню, професор поставив у кутку вудку та маєстатично витягнув з кишені маленьку, кілька цалів завдовжку, рибку. Поклавши її ніжно й обережно на кріслі, звернувся до нас і сказав:

— Була! Була ось така велика — говорив, показуючи руками великий відтинок на кухонному столі, — але . . . втекла.

І тоді, коли ми з відкритими ротами дивилися на професора, він говорив далі:

Рано йдучи, стрінув я мужика. Він минув мене, пройшов добрий кусень дороги, а згодом кликнув:

— Пане!

— Що? — кличу я йому.

Мужик стоїть, притупивши зір до землі, то ж і підходжу поволі до нього, цікавий, що йому у мене треба.

— А вас не коле в ноги? — спитав він мене, коли я підійшов близько.

— Ні! — кажу йому впевнено.

— Ігі! — подивувався селянин, обернувся і пішов у свою сторону.

Сказавши це, професор Антонович вийшов поважно до своєї кімнати, оглядаючи крізь окуляри свої пальці. Ми стояли заніміли, як зачаровані.

Коли ми очунялись, кинулись усі до крісла, на якому професор поклав свою добичу. Та з неї не було вже і сліду.

Головний наш Азор, що так нетерпеливо ожидав професора й обіду, зїв цю маленьку рибку тоді, коли ми слухали професорові теревені.

Наші надії на смачний обід пропали так, як ця плотиця в ненаситному шлунку Азора.

СПОКІЙНЕ ПЛЕСО ОНТЕРІЙСЬКОГО ОЗЕРА

Етнічні Ґрупи в Канаді

АВСТРІЙЦІ

Іміґрація до Канади з бувшої Австро-Угорської Імперії, яка дійшла була до вершка короткий час перед першою світовою війною, складалася з ріжних національностей, що творили цю імперію. Між ними були українці, поляки, богемці й словаки, а також і угорці та німецькі австрійці. Хотяй німецьких австрійців було мало, то багато іміґрантів, походячи з інших частей цеї імперії, подавали своє місце уродження Австрію, коли вони прибували сюди, до Канади. Одначе, з упадком Австро-Угорської Імперії при кінці першої світової війни, особи, роджені на її землях, стали постепенно бути зачислювані не як австрійці, але як горожани цих земель. Це зменшення в числі людей, які подавали свою народність як австрійську, можна бачити в переписах населення Канада за роки 1921 й 1931. В 1921 році число людей австрійського походження в Канаді було 107,671, коли в 1931 році їх було вже лише 48,639.

Щодо українців, то це велике зменшення прийшло в наслідок національного освідомлення. Ті, котрі попередно звали себе австрійцями, або австріяками, стали свідомі того, що вони є українці.

Люди, які подавали себе як австрійці в переписах населення з років 1941 й 1951, походили майже цілковито з провінцій, що тепер творять Австрійську Федеральну Республику. В 1951 році людей австрійського походження було в Канаді 32,231. щодо провінцій, то так: в приморських провінціях — 303, в Квебеку — 1,535, в Онтеріо — 8,126, в Манітобі — 3,090, в Саскачевані — 7,220, в Алберті — 5,010, в Бритіш Колюмбії — 6,882, в Юконі й Північно-Західних Територіях — 65.

Німецькі етнічні товариства, які існували в ріжних осередках Канади перед першою світовою війною, обслуговували німецько-мовних людей з ріжних європейських держав. Була також тенде ція творити товариства з назвою "Лан манншафтен", складаючіся з членів, п ходячи з одної місцевости. Австрій любили належати до товариства, де бул в більшості іміґранти з Австрії. Бавар звичайно приєднувалися до австрійці бо вони з ними мали більше спільног ніж з іншими ґрупами.

Окупація Австрії Німеччиною в 193 році й прибуття до Канади поважног числа політичних втікачів спричинил розкол між іміґрантами з Австрії й імі ґрантами з Німеччини. Цей розкол пр явився найбільше серед першого поко ління іміґрантами й втікачами, прибув шими сюди після 1938 року. Другого і третого покоління австрійці стали впов ні втягнені в канадійське життя й вон злилися з іншими канадійцями.

З вибухом війни в 1939 році першого покоління австрійці й політичні втікач з 1938 року почали напирати на незалеж ність Австрії. Вони осуджували націст ську ідеольоґію й підкреслювали свое бажання, щоб закінчити примушену злу ку Австрії з Німеччиною. Між цими вті качами було певне число видних провід ників, включно з бувшими міністрами кабінету, які стали дуже діяльні в аґіта ції за незалежність Австрії, і в той сам час піддержували Аліянтів та помагали здобувати публичну опінію в користь Австрії. Добре редаґований місячник в німецькій мові з назвою Донав Ехо виходив через якийсь час. Виходив також часопис в анґлійській мові з назвою Голос Австрії ("Войс оф Австрія"). Ця остання публікація перестала виходити коли її редактор відіхав з Канади до Злучених Держав Америки.

Ця ґрупа австрійських патріотів мала успіхи в здобутті симпатії й помочі від певного числа канадійців. Орґанізація з назвою Канадійські Приятелі Австрії була заснована й вона була діяльна в часі війни. Одначе, з закінченням ворожнечі й відродженням Австрійської Республики, діяльність комітету скінчилася й мі-

сячник Донав Ехо перестав виходити.

Більшість політичних втікачів, яким дано було азиль у Канаді, осілася в цій державі й стала канадійськими горожанами. Їх число значно збільшилося іміґрантами, прибувшими після війни. Перші австрійські іміґранти з провінцій, які опісля створили Австрійську Федеральну Республику, були по більшій части рільники й робітники, а вже нові іміґранти були до великої міри досвідчені працівники, професіоналісти — мужчини й женщини, артисти й музиканти. Багато з цих новоприбулих почали практикувати свої професії й засновувати нові підприємства тут, у Канаді.

Можнаб навести кілька примірів для ілюстрації вкладу австрійців у культурне життя Канади. Професор Волфґаньґ Ґрунскі, тепер членом штабу Королівської Консерваторії Музики в Торонті, є авторітетом у музиці з 15 й 16 століття. Др. Арнолд Валтер, австрієць роджений в Богемії, є головою вищої школи згаданої консерваторії. Джордж Гайнл здобув великий успіх у виборі скрипок. Слухачі радіопрограм знають добре імя Чарлс Вассермана, який написав серію шкіців під назвою "Фидл Джов'с Ярнс", а також і інші драми й документарі.

Австрійські товариські клюби, які є тепер у Канаді, задоволяють головно нових іміґрантів. Між тими товариствами є Альт Вайнер Бунд і Еделвайс Клюб, оба в Торонті. Ці клюби були засновані для того, щоб "зберігати австрійські звичаї й традиції та помагати новоприбулим осістися в Канаді". В Монтреалі Донавверейн сповнює подібну функцію. Є австрійські клюби також у Ванкувері, а рівнож і кілька менших у багатьох околицях на степових провінціях.

БЕЛЬҐІЙЦІ

Більшість бельґійців у Канаді прибули сюди з північних провінцій Західної Фляндрії, Антверпу, Лімбурґу, і північної частини Брабанту. Мова,, якою говорять у цій частині Бельґії, є фляманська — дуже подібна до голяндської. Більшість тих, які походять з південних провінцій (Гайнавт, Ліеж, Люксембурґ, Намур і південний Брабант) говорять по французьки — головна мова цих околиць.

Іміґрація до Канади на малу скалю почалась при кінці 19 століття. Аж у 1898 році в Антверпі відкрито іміґраційне бюро для збільшення еміґрації з Бельґії й Голяндії. Часто прибували до Канади ґрупи іміґрантів з обох цих держав разом і осідали в тій самій околиці. Приміром, в 1906 році мала кольонія голяндції й бельґійців була заснована в Дейвидсон, Саскачевані. Пізніше, в 1920 роках, бельґійці й голяндці осілися в південно-західному Онтеріо.

Число бельґійців іміґруючи до Канади було мале аж до около 1910 року. Після того, в десятилітті 1910-20, прибуло сюди понад 10,000 їх. Ще більше число — 13,054, прибуло між роком 1920 і 1930, в наслідок мабуть економічної депресії в Бельґії після війни. Потім іміґрація бельґійців драстично впала й тривав цей стан аж до часу після закінчення другої світової війни. Між 1 січня, 1946, і 31 груднем, 1954, число прибуваючих до Канади бельґійців дійшло до 10,555.

Більшість бельґійських іміґрантів є фармерами. Перші поселення появилися в західній Канаді, головно в Манітобі. Після 1931 року прибувало багато їх до Онтеріо. Багато нових бельґійських іміґрантів осілися в Онтеріо, з тим наслідком, що в 1951 році в цій провінції було більше бельґійців ніж у котрій іншій.

Перепис населення з 1951 року показує, що того року в Канаді було людей бельґійського походження 35,148. По провінціях це число росподілене так: Нюфундлянція 15, Принц Едвард Остров 11, Нова Скошія 845, Ню Бронсвик 267, Квебек 4,697, Онтеріо 11,592, Манітоба 7,733, Саскачеван 4,079, Алберта 3,006, Бритіш Колюмбія 2,867, Юкон і Північно-Західні Території 36.

Одне з найбільших згущень бельґійців є в південно-західному Онтеріо, в повітах Ессекс, Кент і Норфовк, як на кольоніях, так і в містах Четем, Валлесбурґ, Делгі й Бленгайм. В цих околицях вони занимаються головно продукцією цукрових буряків й тютюну. В Манітобі одне з найбільших згущень бельґійців є в околиці Сен Боніфас. В Квебеку майже всі бельґійці живуть в місті Монтреал або довкола нього.

Велика більшість бельґійців у Канаді є римо-католиками. Членство в церкві й участь у суспільному житті парохії помогли багатьом новим іміґрантам у приспосібленні себе до канадійського життя без труднощів.

Бельґійські орґанізації ограничують себе до льокальних товариських клюбів, де бельґійці стрічають своїх людей і пригадують старий край. Є, приміром, Канадійський Бельґійсько-Голяндський Товариський Клюб у Валлесбурґ, який опікується головно новими іміґрантами. В Монтреалі діяльність Народного Бельґійського Клюбу включує святкування Дня Незалежности Бельґії парадою в народних строях, відправами в церквах і промовами.

Між канадійцями з бельґійським тлом, які здобули відзначення в Канаді, є Анрі Мессон, маляр, добре знаний за свої малюнки Оттави й поблизьких околиць; і професор Чарлс ДеКонінк, декан фільософії в Лявал Університеті. На іншому полі є Селіґ Ґросс, який завів фірму шліфування діямантів у Торонті в 1948 році. Два новоприбулих, Луї де Лохт і Фернанд Гендерсон, відкрили дуже успішну їдальну в місті Квебеку.

На полі рільництва Ґерґард Банден Буше, з Делгі, Онтеріо, є відповідальний за спущення води з 1,000-акрової мочарі, яка тепер є одною з найбільше родючих городних околиць у Канаді. Ця околиця, близько Ґренд Бенд, в Онтеріо, називається Клондайк Ґарденс і дає життя великому числі родин, а також продукує велику кількість знаменитої ярини для ринків у західному Онтеріо.

КИТАЙЦІ

Історія китайців у Канаді починається року 1858, коли відкрито золото понад рікою Фрейзер, у Бритиш Колюмбії. Китайці були там між тисячами інших людей, які спішилися прибувати з Каліфорнії до цього місця. Ці китайці прибули до Каліфорнії з Китаю коли в Каліфорнії знайдено поклади золота, в році 1849. А вже після 1860 року вони почали прибувати до Бритіш Колюмбії таки з самого Китаю.

Кантон були двері, через які більшість китайців прибула до місцевостей над Пацифіком і в Північній Америці. Майже всі китайці в Канаді прибули первісно з вісьмох околиць, положені на південний-схід від міста Кантон, у провінції Кванґтунґ.

В 1951 році в Канаді було 32,528 китайців. По провінціях їх населення було слідуюче: в приморських східних провінціях — 883, в Квебеку — 1,904, в Онтеріо — 6,997, в степових провінціях — 6,770, в Бритіш Колюмбії — 15,993, в Юконі й Північно-Західних Територіях — 41.

Товариства, клюби й орґанізації, з своїми бизнесовими й громадськими мітінґами, святкові оказії й церемоніяльні функції грають велику ролю в житті китайців у Канаді. В самому місті Ванкувер є понад вісімдесять китайських орґанізацій і товариств. Багато з них є краєвого розміру, з відділами в ріжних містах і містечках по цілій Канаді, де тільки є китайські поселення. Первісна ціль більшости цих орґанізацій була — взаїмна поміч і охорона тим китайцям, які, як одиниці, мали трудноші з проблемами життя в Канаді.

Китайські орґанізації діляться на кілька катеґорій. Велика загальна орґа-

нізація, якій всі інші є піддальні, є Китайське Допомогове Товариство, або, як воно звичайно знане в східній Канаді — Товариство Канадійських Китайських Громадських Осередків. Західний осідок є в Ванкувері, а східний в Торонті. В додатку до тих, китайці мають також політичні орґанізації, околичні й родинні товариства, торговельні й професіональні гуртки, та інші.

Всі китайці й канадійці китайського походження автоматично належать до Китайського Допомогового Товариства або до котрогось з Китайських Громадських Осередків. Члени не є зобовязані платити вкладки, однак є неписаний закон, що кожний член вплачує суму, яку він є в стані дати кожного року, або тоді, коли є якась загальна справа, всім спільна. За ці вкладки дається потребуючим поміч у леґальних справах, у случаях занедужання, і.т.п.

Другий рід орґанізації серед китайців є околичне товариство. Ті, які походять з тої самої околиці в Китаю, створили свої товариства в Канаді, до яких автоматично належать нові іміґранти. Між цими орґанізаціями є Нінґюнґ Допомогове Товариство, Шон Ї Допомогове Товариство, Конґ Чав Товариство, Їнґ Пінґ Товариство й інші. Ціллю цих орґанізацій є давати взаїмну поміч і охорону, але коли ці товариства не є в стані дати відповідну поміч, тоді вони звертаються до Допомогового Товариства або до Громадського Осередку.

Важними серед китайців є також родинні або племенні товариства. Традиція Конфуціянізму навчила їх глибоко оцінювати родинні звязки й святкування предків. Ідея цих товариств є та, що всі ті особи, які мають те саме родинне прізвище, мусять походити з того самого одного предка. Є також Вонґ Кунґ Гар Тонґ (Товариство Вонґа), Чин Вінґ Чан Тонґ, Маг Ґим Ду Тонґ, і около двадцять інших "тонґів", або родинних товариств. Відділи цих товариств знаходяться в усіх китайських околицях у Канаді, де є настільки членів одної родини, щоб створити товариство. Відбуваються часті товариські зібрання, щоб святкувати такі оказії як уродини або весілля, відїзд члена з Канади або поворот когось з Китаю.

Китайці зайняті в торговлі й професіях також мають свої товариства, з ціллю взаїмної помочі своїм членам. Між такими орґанізаціями є Товариство Китайських Склепарів, Китайська Торговельна Рада, Китайське Торговельне й Робітниче Товариство, Китайське Робітниче Охоронне Товариство, і Учительська Федерація.

З між ріжних орґанізацій і товариств, які не входять в згадані вже катеґорії, є кілька, про які також треба згадати. Є такі орґанізації, які були засновані з виразною й ясною ціллю. Приміром, в Торонті є Товариство Китайських Канадійських Горожан, засноване в 1951 році для того, щоб допомогати іміґрантам

з Китаю приспособлюватися або зживатися з новим життям у Канаді. Розривковими товариствами є Китайський Атлетичний Клюб у Вікторії, Б.К., Злучене Китайське Драматичне Товариство і Музичний Клюб, у Торонті. Ціль останного товариства, заснованого в серпні, 1950, є розвивати льокальні музичні таланти. Китайський Варситі Клюб був заснований студентами в Університеті Бритіш Колюмбії в Ванкувері. В тому самому місті є також Китайське Філянтропічне й Освітне Товариство, що працює для поширення між китайцями по напрямі філянтропії й освіти.

В половині 1955 року китайська преса в Канаді складалася з пятьох часописів у китайській мові й одної в анґлійській. Часописи в китайській мові всі щоденники. Є це: Сонґ Мон Ґвок По (Нова Республика), заснований у Вікторії в 1892 році; Шінґ Ваґ Ят По (Китайські Щоденні Вісті), заснований в Торонті в 1923 році; Гунґ Чунґ Ші По (Китайські Часи), заснований в Торонті в 1928 році; Тай Гон По (Китайський Час), заснований в Ванкувері в році 1940; Кію Сінґ Ят По (Китайський Голос), заснований в Ванкувері в 1953. Часопис в анґлійській мові є пів-місячник з назвою Чайнатавн, заснований в Ванкувері в 1953 році.

Перший вклад, зроблений китайцями в життя в Канаді, був скромний, однак цінний. Була це готова достача китайської праці, яка помогла збудувати залізницю Кенедіян Пасифік у розмірно короткому часі. Перед збудуванням цеї залізниці, коли Бритіш Колюмбія була відтята від засобу робітників у східній Канаді, китайці доложили до скорого індустріяльного розбудування в цій провінції. Такі індустрії як копальняна, деревляна й риболовська завдячують багато енерґії й зможности тяжкої праці китайців. Ті, які стали домашними služниками й пральниками, також заповнили дуже велику потребу в Ванкувері й інших містах при західному побережжі.

З закінченням залізниці в 1885 році, участь, яку взяли в тому проєкті китайці в піонірському розвитку Бритіш Колюмбії, дійшла до кінця. Після того декотрі китайці почали виїзджати на схід, однак більшість з них осталася таки в Бритіш Колюмбії, де вони почали влаштовуватися в ріжних торговлях і фахах. В декотрих вони перевищили інших людей особливо в городництві, пральництві і в ресторанах.

Китайські ресторани скоро стали звичайними в більшості міст, і в них канадійці пізнали перший раз китайські страви, пристособлені до смаку західних людей, і почали оцінювати хист китайських кухарів. Китайський ресторан, подаючи китайські й канадійські страви, є звичайно одинокими місцями, де можливо дістати їду в малих містечках Онтеріо або в степових провінціях.

Ніколи, від часу свого прибуття до Канади, китайці не ставали залежні від публичної або приватної допомоги. Їх система взаїмної помочі дала змогу звертатися по поміч до своїх власних людей в часах занедужання й безробіття, або коли вони є в леґальних або фінансових клопотах. Відчуття родинної приналежности є таке сильне в них, що їх родина або племя завжди прийде їм з поміччю. Якщо проблема є поза спроможністю родинної ґрупи, Китайське Допомогове Товариство або Громадський Осередок візьме допомогу на себе.

Мале або постійно збільшуюче ся число китайців роблять вклад у Канаді на професійному полі. Більше ніж котра інша професія — інжинірство є для них принадною професією. Число лікарів є досить мале, однак вони роблять знамениту роботу як у цій професії, так і в провідництві в китайських громадах. Кілька лікарів є женщини, а одна з них є успішною акушеркою в Лондоні, де більшість її пацієнтів є не-китайці. Поважне число китайців записується також і на студії прав. В 1954 році в Бритіш Колюмбії прийнята була до лави адвокатів перша китайка. Між іншими професіями, в які китайські студенти вступають, є дентистика, учителювання й кілька галузь природознавства. Зразком китайця, який осягнув успіх у рільничих науках, є голова городничих дослідів в Експериментальній фармі в Оттаві.

На полі мистецтва кілька китайських малярів творять вартісні праці в Бритіш Колюмбії. В Торонті молодий мужчина китайського походження одержав нагороду Медаль Ґенерал-Ґубернатора за визначні здобутки в Онтерійській Колеґії Мистецтва в 1954 році.

В сфері економії, розвиток і поширення з традиційно бизнесових підприй-

нять — пральні, овочевий склеп і ресторан — в більше розгалужені поля починає показуватися. Декотрі китайці провадять тепер фабриками презервування, ґазоліновими станціями, аптеками, імпортувальними аґенціями, торговельними теплицями й фармами.

В Келґарі канадієць китайського роду був недавно назначений президентом Молодшої Торговельної Ради. Коментуючи про цей факт, часопис Келґарі Гералд сказав, між іншим, таке: "Розмір, до якого горожани китайського походження стали асимільовані в нашу суспільність, приймаючи багато його формів, не тратячи звязку з величчю їх власної культури, є зразком успішної іміґрації. Ми маємо китайця, сина одного з громадських провідників, за президента Молодшої Торговельної Ради, і по всьому місті є ознака китайського підприйняття й ініціятиви. Це є ясним додатком до рисунку життя Келґарі."

ЧЕХИ І СЛОВАКИ

Іміґрація з австрійських і угорських провінцій Богемія, Моравія, Шлеськ і Словакія до Злучених Держав почалася в 1870-тих роках. Іміґрація до Канади,

ТАК ЗБИРАЮТЬ ЗБІЖЖЯ УКРАЇНСЬКІ ФАРМЕРІ В СТЕПОВИХ ПРОВІНЦІЯХ КАНАДИ

на багато меншу скалю, почалась пізніше, при кінці останного століття, і не стала більшою аж у першому десятилітті теперішного століття. Через економічні й політичні причини словаки, які становили меншість в Угорщині, еміґрували в більших числах ніж чехи. Останні, будучи в кращому економічному стані й маючи більше політичної свободи в австрійському королівстві Богемії, мали менше причин еміґрувати. Тому то в Канаді й Злучених Державах словаків є більше ніж чехів.

Канадійська статистика переписів населення не ставить чехів і словаків окремо, однак висновки, основані на цифрах про матірну мову показують, що около 75 відсотків ґрупи є словацького, а 25 відсотків чеського походження. В 1951 році число чехословаків у Канаді було 63,959, з яких 13 жили в Нюфундляндії, 18 в Принц Едвард Острові, 664 в Нова Скошії, 98 в Ню Бронсвику, 5,524 в Квебеку, 29,025 в Онтеріо, 4,126 в Манітоба, 5,976 в Саскачевані, 10,837 в Алберті, 7,580 в Бритіш Колюмбії, і 98 в Юконі й Північно-Західних Територіях.

Словаки прибули перше до Злучених Держав, де вони творять поважну меншестеву ґрупу з своєю щоденною пресою й сильними братськими орґанізаціями, в яких є обєднані около сто тисяч осіб. В Европі вони були селянами, а тут вони стали робітниками й копальниками. Мало з них осіли на землі.

Коли словаки почали іміґрувати до Канади, около чверть століття тому пізніше, вони прибули до країни переважно рільничої, і більшість з них хотіли стати власниками землі та почати фармерувати. Отже перша словацька іміґрації до Канади була в характері рільничою. Багато з перших прибулих дальше живуть на фармах західної Канади, хотяй скорий ріст міст і перехід до них канадійського населення в протязі двох десятиліть вплинуло на словаків так як і на багатьох інших етнічних ґруп.

Якийсь час після прибуття до Канади словаки не мали орґанізаційного життя. Однак з входом їх до міст вони почали орґанізуватися. Сьогодні найважнішою їх орґанізацією є Канадійська Словацька Ліґа, братська орґанізація, заснована в 1932 році, яка по десятьох роках свого існування почала видавати свій власний тижневий часопис, Канадійський Словак. Друга, менша братська орґанізація, Канадійське Словацьке Допомогове Товариство, має свої головні кватири в копальняному дистрикті Киркленд Лейк, Онтеріо. Офіціяльним орґаном того товариства є Словацький Голос, видаваний в Торонті.

Найбільше міське скупчення словаків було свого часу в Форт Вилліям, але Монтреал і Торонто в скорому часі перевищили це при-озерне місто як найбільші осередки словацького населення. В 1929 році спеціяльна римо-католицька чехословацька парохія була заснована в Монтреалі, а в 1944 році ця ґрупа людей спромоглася на свою власну церкву — Церква Св. Кирила й Методія, яка обслуговує не тільки чехословаків, але також і хорватів та словінців.

Одне з найстарших поселень на кольоніях є в Блейрмор, Алберта, де кількадесять років тому підприємчивий поселенець заснував перший словацький часопис у Канаді — Словацьке Слово.

Перед 1938 роком число чеських іміґрантів у Канаді було мале. Багатші чеські селяни не мали охоти покидати свій рідний край. Ті, що сюди прибули, були по більшій части міщани, фахові робітники й ремісники. Після 1938 року коли Німеччина окупувала Чехословаччину, а знову особливо після 1948 року, коли те саме зробили комуністи, до Канади почало прибувати поважне число втікачів, між ними велика пропорція музикантів, артистів, професіоналістів і бизнесовців. Декотрі з цих останних, такі як Бата, широко-знаний продуцент обувя, заснували тут свої бизнеси і тепер вони є великими й багатими бизнесовими фірмами та збільшують канадійську економію. Багато музикантів зробили глибоке враження на культурне життя в Канаді. Між ними є оперовий і концертовий співак, Ян Рубеш; композитор Оскар Моравец; і орхестрові диріґенти — Валтер Кавфман та Николас Ґолдшмидт. Світової слави постать, Др. Ганс Селє, з Монтреальського Університету, працює при медичних дослідах на полі напруження, що є величезного значіння.

В 1939 році створено було Чехословацький Національний Союз. Цею орґанізацією провадили представники чехословацького уряду і членство в ній складалося з чехів і словаків. З закінченням війни в 1945 році й остаточним вклю-

ченням Чехословаччини в совєтський орбіт, впливи Чехословацького Національного Союзу в Канаді постепенно падали і зменшувалося число його членів. Цей Союз від тоді змінив свою назву на Чехословацьке Національне Товариство і прийняло за своїх провідників визначних політичних втікачів. Воно тепер проявляє відновлену силу й життя як репрезентативне тіло чехословаків у Канаді. Його кватира є в Масарик Галл, у Торонті, і там видається в чеській мові часопис Нова Батьківщина.

Орґанізація знана як Сокол є традиційною прикметою чехословацького життя. Його відділи є в майже кожному поселенні чехословаків. Його ціль є розвивати характер через плекання культури й ґімнастики. Вона не є політична орґанізація, однак стала осередком спротиву до панування націстського й комуністичного.

ДАНЦІ

Статистика перепису населення з 1951 року показує, що в Канаді було того року 283,024 скандинавців. Ця цифра може бути розділена ось як: данців — 42,671; ісляндців — 23,307; норвежців — 119,266; шведів 97,780. Беручи загально, скандинавці поселилися переважно в Алберті, а за нею йде Бритіш Колюмбія й Саскачеван. Менші числа скандинавців знаходяться в Онтеріо й Манітобі, а ще менше їх є в Квебеку й східних провінціях аж до Нюфундляндії, де їх є лише 569.

Ґеоґрафічний розподіл данців відмінний від розподілу сканинавців загально. Хотяй данці пішли в загальному тим самим шляхом що всі скандинавці, бо найбільше їх є в Алберті й Бритіш Колюмбії, тобто, в тому самому порядку — 13,380 і 8,540. Третя найбільша ґрупа живе не в Саскачевані, але в Онтеріо, де їх є 7,943. Данців у Саскачевані є 5,242, в Манітобі 3,094, в Квебеку 1,660. Хотяй населення данців у приморських провінціях є мале, то в двох провінціях — Ню Бронсвику й Принц Едвард Острові, людей данського походження є більше ніж інших скандинавських ґруп. В Ню Бронсвику є їх 1,485, а в Принц Едвард Острові 164.

Загально знано, що перший данець,

який став на канадійську землю, був капітан Дженс Манк, який прибув до західного побережжя Годсонського Заливу в р. 1619, коли він пробував віднайти північно-західний перехід до Китаю. Там він остався на зиму й взяв у свою окупацію ту територію, називаючи її Нова Данія, в честь короля Данії, Християна IV. Його табор мав бути на тому місці де тепер є Чорчил, у Манітобі. На жаль, ця експедиція скінчилася траґедією. За виїмком Капітана Манка й двох інших, ціла ґрупа вимерла від браку яринних харчів. Три оставшихся мали щастя вернути до Данії на малому кораблі Лампренон.

Від тоді багато данських моряків і мисливців вдоволили свої бажання пригод у канадійських незаселених землях, деколи на службі Годсон Бей Компанії. В своїх записках про славну подорож псами з Ґренляндії до Аляски в роках 1921-24, Др. Кнуд Расмуссен, данський відкриватель, згадує про те, що більше як половину мисливців, риболовців й урядовців, яких він стрічав, були данці.

Від самого початку свого поселення в Канаді данці скоро зживалися з життям цеї країни й полишали за собою мало слідів для історії свого поселення й початків у Канаді. Знаю, однак, що найстарша данська кольонія була заснована в Ню Денмарк, положена в Ню Бронсвику, около пять миль від Ґренд Фалс, в долині ріки Ст. Джан. Коли перші поселенці — сім родин і десять самітних мужчин — прибули туди в 1872 році, ця територія була покрита лісом. Кожний поселенець дістав 150 акрів і відразу почав зрубувати ліс, щоб мати клаптик поля. Ню Денмарк є тепер багатою рільничою околицею з около 900 людьми, з яких майже 90 відсотків продукують бараболі й мішані збіжжя.

Старші данські поселення данців були в Онтеріо, в Лондоні, і в Песс Лейк, недалеко Порт Артур. Данська кольонія в Лондоні була заснована в 1893 році й складалася головно з робітників і фахівців. Песс Лейк була маленька кольонія в лісах, де около сотка данців ще живе тяжким життям піонірів.

В Саскачевані, містечка Аліда і Редверс, у південно-східній частині провінції, мають досить багато данців. Поселення в цих околицях почалося майже випадково, коли фармер данського походження з Норт Дакоти перейшов границю в пошукуванні за згубленими кін[ь]ми. Він знайшов їх близько теперішнього села Аліда, де обставини були такі при[я]хильні, що там він рішив осістися. [В] протязі слідуючих років поселилося та[м] багато більше данських фармерів з Злучених Держав.

В Алберті є багато данців, які поселилися там перейшовши зі Злучених Держав, не з Данії. Приміром, Стендард, де є досить велике число данського на[селення]. Далум було започатковане в 1917 році двома чоловіками з данської кольонії Елк Горн, в стейті Айова. Поселення [в] Далум зула започатковане в 1917 році кольонізаційним товариством, Ліґа Данського Народу, під проводом Дженса Ґвасса. Ця ліґа була звязана з Ґрундтвіґіянами, секта, яка придержувалася принципів Епископа Ґрундтвіґа, важни[й] данський релігійний провідник й освітник.

Прибувши з таких переважно рільничих земель як Данія й Американський Захід, данці в Канаді загально осталися при землі. Хотяй вони ввійшли в різні галузи рільництва, то великий відсоток їх є молочарськими фармерами.

Люди данського роду є також добрими артистами й фахівцями. Визначними артистами на полі кераміки є Кйелд і Еріка Дейчманн, які здобули міждержавну славу своїми порцеляновими виробами в Мосс Ґлен, Ню Бронсвик. Вони постійно експериментують з формуванням і вигладжуванням камінних виробів, які принесли їм славу. Коли Королева Єлисавета II (тоді Принцеса Єлисавета) відвідувала Канаду в 1951 році, провінція Ню Бронсвик подарувала їй сет начиння для кави, вироблений панством Дейчманн.

Плетення є другим, в якому багато данців здобули високого степеня досконалости. Імя, яке приходить у память без трудноші, це імя Карен Бюлов. Килими, драперії й всякі інші текстилі, роблені в її робітні в Монтреалі, є добре знані за свої вироби й дбайливе виконання.

Два інші артисти, які дають вартісні вклади в Канаду, це Оскар Каген і Тор Гансен. Перший з них є визначним ілюстратором книжок і журналів, а також і добрим малярем олійними фарбами й іншими средствами. Тор Гансен є індустріяльним рисівником, який послугову-

ється канадійськими темами й мотивами.

На іншому полі Др. Ерлінґ Порсілд здобув відзначення для Канади. Він є провідним ботаніком, авторітетом про життя рослин в Арктиці. Після свого повороту з ботанічної й зоольоґічної експедиції до канадійської Арктики в роках 1926-28, йому дано було спеціяльну комісію канадійським урядом. Припоручено було йому розслідити можливість впровадити до Канади т. з. "рейндір", не тільки як додаток до канадійського дикого життя, але як індустрія для поліпшення економічних обставин ескімосів. Др. Порсід привіз около 3,400 цих звірят з Котзебю, в Алясці, на територію на сході від ріки Мекензій. Взяло три роки (1932-35) пригнати цю череду через Скалисті Гори й ріки та озера басейну Мекензій.

При кінці другої світової війни данські іміґранти знову почали прибувати до Канади. Між 1 січнем, 1946, і 31 груднем, 1954, Канада прийняла 12,282 данців. Так як і інші іміґрантські ґрупи, більшість данців поселюються в Онтеріо. Однак старші околиці данського поселення, Алберта й Бритіш Колюмбія, також приманюють велике число їх.

В Канаді є один данський часопис — Кіркен оґ Гейммет (Церква й Дім), півмісячник, заснований в 1930 році. Він видається в Тиллей, Алберта.

ГОЛЯНДЦІ

Перші поселенці голяндського походження прибули сюди не з Голяндії, але з інших місць таки на американському континенті. Їх предки прибули з Голяндії около 150 років перед тим. Вони були між Злученими Лоялістами Імперії, які прибули до Канади при кінці Американської Революції. За їх лояльність і услуги для Корони в часі війни, їх нагороджено безплатними датками землі й знарядів, щоб вони могли почати фармерувати як піоніри-фармері. Між Лоялістами є багато голяднських імен, які поселилися в Нова Скошії, в долині ріки Сейнт Джан, в Ню Бронсвику (ця провінція була заснована року 1784 в наслідок прибуття Лоялістів), і в тавншипах новозаснованих голяндсько- анґлійським Лоялістом, ґенерал-інжиніром Семюелом Голлендом, з нової провінції Горішна Канада. Тут поселення повстали попри північні побережжя ріки Сен Лоренц, озера Онтеріо і озера Ірі. Більшість голяндців, які прибули до Канади як Лоялісти, мало відріжнювалися від своїх товаришів Лоялістів анґлійського або скотляндського походження. Вони скоро зжилися з піонірськими обставинами в приморських провінціях або в Горішній Канаді й ввійшли невидно в канадійське життя.

До 1894 року голяндська іміґрація до Канади оставалася на дуже низькому рівні, але від тоді, коли прибуло сюди 83 особи, вона дещо збільшилася. Нікотрого року до 1946 року не було більшого числа голяндських іміґрантів: вершок прийшов у році 1928 коли то прибуло сюди 1,928 осіб. Пересічно прибуло до Канади за цей період часу (1894-1945) лише по 439 іміґрантів річно.

Після другої світової війни стало конечним, щоб Голяндія, з її великим числом народжень і ограниченим простором землі, мусіла шукати нових виходів для своїх людей, головно рільників. В наслідок того, голяндський і канадійський уряди разом зарядили т. з. Рух Го-

ляндських Рільничих Родин. Перший корабель з голяндськими рільниками й їх родинами прибув до Канади 27-го червня, 1947. Між 1 січнем, 1946, і груднем 31, 1954, разом прибуло сюди 107,-848 осіб голяндського походження.

Зідно з переписом населення з 1951 року, людей голяндського походження в Канаді було 264,267 або 1.9 відсоток канадійського населення. Ця цифра є мабуть побільшена тому, що багато російських менонітів, яких матірна мова є німецька радше ніж голяндська, подали своє походження як голяндське.

Перед недавним припливом іміґрантів з Голяндії, в Канаді було мало чисто голяндських орґанізацій. Однак, від 1947 року більше число клюбів і товариств стало засноване. Багато з них є звязані з двома церквами, до яких велике число голяндців належить: Христіянська Зреформована Церква і Зреформована Церква в Америці. Голяндські римо-католики загально не зорґанізували окремих товариств. Вони звичайно прилучуються до ріжних існуючих вже церковних орґанізацій як одиниці. Не-деномінаційні товариства звані Голяндські Клюби повстали в ріжних місцевостях для взаїмної помочі й суспільного приятельства.

Голяндсько-мовні публікації в Канаді є дуже недавним розвитком. Їх не було перед другою світовою війною. Лише недавна велика іміґрація з Голяндії, яка дала потрібні потенціяльні читачі, уможливила часописи в голяндській мові.

В теперішному часі голяндці в Канаді мають одинадцять часописів. Вони є слідуючі: Келвинист Контект (Торонто, пів-місячник, заснований в 1949 році); Компесс, бувший Ондер Онс (Оттава, місячник, заснований в 1950 році); Дач Фрі Пресс (Четем, Онт., тижневик, заснований в 1954 році); Де Ґидс, "Да Ґайд" (Гамілтон, місячник, заснований в 1954 році); Голленд Ревю (Едмонтон, тижневик, заснований в році 1954); Голлендія (Четем, Онт., тижневик, заснований в 1954 році); Говм енд Фемилі (Гамілтон, місячник, заснований в 1953 році); Де Недерландсе Курант вур Канада, Голяндський Часопис для Канади (Скарборо, Онт., місячник, заснований в році 1954); Де Недерландсе Пост (Монтреал, місячник, заснований в 1952 році); Авр Ню Говм (Броквил, Онт., місячник, заснований в 1950 році); Пайонір (Гамілтон, місячник, заснований в 1950 році).

Голяндські піоніри й їх потомки зробили вартісний вклад у публичне життя своєї нової країни. Абрагам вен Баскірк, Пітер вен Елстайн, Ванкуфнети і Раєрсони були між тими, які були на ріжних посадах у ранній історії Нова Скошії й Онтеріо. Пітер вен Елстайн і Филип Ванкуфнет брали участь у початках репрезентативного урядування в Онтеріо. В сфері освіти Еґертон Раєрсон має визначне місце. Він зробив багато для сформування теперішної шкільної системи в Онтеріо за 32 роки, коли він був головний суперінтендент освіти (1844-1876). Був також перший принципал Вікторія Колеґії, в Кобурґ, Онт.

Беручи їх як ґрупу, канадійці голяндського походження зробили свій найбільший вклад на полі рільництва, бо більше як половина їх занимаються цею працею тепер. Так воно було від самих їх початків у Канаді, і ще збільшується теперішною іміґрацією. Їх фахове знання молочарського фармерування, плекання худоби, продукування цукрових буряків і городництва для продажі, як також і плекання квітових цибульок, є важними для розвитку канадійського рільництва. Важним у теперішному часі є також факт, що нахил до переходу міст серед голяндців взагалі, і серед теперішних іміґрантів, є дуже малий в порівнанні з тим нахилом серед інших етнічних ґруп у Канаді. Голяндські фармері люблять землю й мають звичай оставатися на ній з покоління в покоління.

Менша пропорція канадійців голяндського походження є зайняті в фабрикантстві або фахових працях ріжного роду. Поважне число їх є механіками, інжинірами нерухомих моторів, машиністами, пекарями, різниками або майстрами. Їх любов незалежности спонукала багатьох заложити свій власний бизнес, а теперішна хвиля іміґрації дальше збільшує число малих голяндських бизнесовців у Канаді.

Між науковцями - природознавцями голяндського роду, Виллям Е. вен Стінбурґ, дорадник у дослідах у "Сайнц Сервис Бренч", федеральний департамент рільництва, добрий знаний ентимольоґ, і Томас С. Вандерпул, фахівець у вірусових недугах і професор рослинної пато-

льоґії в Саскачеванському Університеті, мусять бути згадані.

Мистецьке й культурне життя Канади скористало з вкладів, зроблених людьми голяндського походження. Арчібалд Лемпмен (1861-1899), потомок Злучених Лоялістів Імперії, був мабуть найбільшим експонентом канадійської школи природничих поетів. Різьбар Виллям Устергофф, який прибув до Канади в 1926 році, накреслив і виконав релєфи на фасадах кількох публичних будинках у Канаді. В теперішному часі він є зайнятий при викінченню різьби камінних стін у головному блоку Парляментських Будинків в Оттаві. В сфері музики, Семюел Герсенгорен і Аллард де Риддер стали видними диріґентами орхестр.

Повоєнна іміґрація з Голяндії, хотяй по більшій части зложена з рільників, все таки вложує певне число досвідчених артистів у культурне життя в Канаді. Балєтні танцюристи такі як Виллі Блок Генсон і Елек Періема, малярі такі як Ґерт Поллмер і Пітер вен ден Брекен, та рисівники сцен, такі як Ґанс Берендс і Йоганес Гейтінґ, починають виробляти для себе імена в цій країні.

НІМЦІ

Найбільша етнічна ґрупа в Канаді, після людей анґльо-мовних і французько-мовних, є ґрупа німецько-мовна. На підставі перепису населення з 1951 року німців у Канаді є 619,995, з яких 32,059 живуть у приморських східних провінціях, 12,249 в Квебеку, 222,028 в Онтеріо, 54,251 в Манітобі, 135,584 в Саскачевані, 107,985 в Алберті, 55,307 в Бритіш Колюмбії, а 532 в Юконі й Північно- Західних Територіях.

Історія німців у Канаді сягає взад до 1750 року, коли около 3,000 їх були рекрутовані як поселенці для кольонії в Нова Скошії. Того року 312 німців покинули Ротердам у дорозі до Галіфаксу на кораблі Енн. В тому часі Галіфакс, перше більше британське поселення в країні, яка опісля стала званою Канада, мало лише один рік. Отже німецьке поселення в Канаді є майже таке старе як британське. В 1753 році около 1,500 німців з Галіфаксу перенеслися здовж побережжя Нова Скошії, засновуючи своє власне поселення, називаючи його Луненбурґ, по назві містечка в Німеччині з тою самою назвою. Потомки тих перших поселенців у Нова Скошії вже від давного часу знані як фахові будівничі кораблів, як моряки й риболовці.

Слідуюча німецько-мовна іміґрація до Канади прибула при кінці 18 століття, як консеквенція Американської Революції. Перед цею революцією кілька соток людей німецького роду були поселені в Пенсильванії, в Ню Йорку й так далеко на південь як Саванаг, в Джорджії. В неспокійних роках після 1776 року багато цих людей осталися лояльними Британській Короні. Багато німецьких прізвищ є на лістах 30,000 Лоялістів, які поселилися здовж північних побереж ріки Сен Лоренц, озера Онтеріо, озера Ірі, та в східних тавншипах, на південний-схід від Монтреалу. Кілька з них поселилися на південному березі ріки Сен Лоренц, між Монтреалом і містом Квебек, в Ню Бронсвику, або в Нова Скошії. За їх лояльність і службу Британській Короні в часі війни, їх нагороджено датками безплатної землі й знарядів, і це дало їм можливість почати піонірські фармерства. В році 1792, недовго після

назначення Джан Ґрейс Симкова лейтнантом-ґубернатором Горішної Канади, видано проклямацію запрошуючи всіх людей зі Злучених Держав, які були ще лояльні Британській Короні, поселюватися на безплатній землі в Горішній Канаді. Багато так званих "Пізних Лоялістів" цю оферту прийняли.

Видними між іміґрантами, які прибули до Канади між 1880 і 1837 роками, були німецько-мовні поселенці з стейтів Ню Джерзей і Пенсильванія. Хотяй зі звичаю ці люди стали знані як "Пенсильванські Голяндці", не можна їх зачислювати до справжних голяндських поселень поприріку Годсон, а одна модерна теорія піддає гадку, що ця помилка в назвах повстала з подібности звуку між словами "Дач" і німецьким словом "Дойч". Більшість тих, які перенеслися до Канади, були менонiти. Вони хотіли, в додатку до безплатної землі, також і канадійської свободи в релігії й звільнення від військової служби. Британський уряд ці свободи респектував і багато з них відчували, що вони тут знайдуть більшу безпеку—під охороною Британської Корони.

Поселення менонітів зосереджувалося в повіті Вотерлу й довкола нього, і після 1830 року туди почали прибувати поселенці таки з Німеччини. Ці вже не були менонiти, але вони радо прилучилися до інших німецько-мовних поселенців в розвитку великих рільничих багатств тих околиць і, постепенно, в започаткуванні важних індустрій. Їх головне місто називалося Берлін аж до 1916 року, коли його переназвано Киченер.

Друге німецьке поселення знаходиться в повіті Ренфру, на захід від Оттави, де є около 12,000 людей німецького роду. Їх предки були головно пруського походження і прибули до Канади між 1857 і 1885 роками, пошукуючи тут за безплатною землею. Хотяй труднощі в оброблюванні землі в цих околицях були на початках великі, то поселенці осягнули поважний добробут продаванням своїх продуктів людям при праці в лісах.

В третій четвертині 19 століття в східній Канаді вже не було досить безплатної або дешевої землі, отже голодні землі поселенці мусіли йти в західну Канаду, на широкі степи. Поселення в цій частині Канади значно збільшилося після докінчення залізниці компанії Сі-Пі-Ару в половині 1880-тих років. Пізніше, розвиток інших ліній ще більше збільшив темпо поселення. В протязі кількох десятиліть населення тої території, яка є знана як степові провінції, зросло з 100,000 до 1,322,000 в році 1911. З цих, більше ніж 140,000 були люди німецького походження, а около одна-третина з них роджені в Европі. Багато з них прибуло з німецьких місцевостей в Росії і в Польщі під російською окупацією (мабуть з Галичини), з Угорщини, Румунії й інших частей Австро-Угорської Імперії. Між першими, які прибули до північно-американського Заходу, було около 15,000 менонітів з над Чорного Моря, в Україні, і около половина цих людей прибули до Канади й тут поселилися, головно в місцевостях на південь від Виннінеґу, де земля була дуже подібна до тої, яку вони попередно мали в Росії.

Після першої світової війни німці становили поважну частину нової хвилі іміґрантів, які прибували до Канади, хвилі, яка була тим більша, що Злучені Держави збудували непроломні квотові барієри проти іміґрації в тому часі. Між роками 1919 й 1935 около 90,700 осіб німецького походження прибули до Канади з Польщі, в Австрії (з Галичини?), Австрії, Чехословаччини й Німеччини. Більшість з них були рільники, які поселилися в околицях старших німецьких поселень на степах. Меншість, однак, складалася з фахових людей, досвідчених індустріялістів або бизнесовців, головно з Німеччини, і по більшій части вони осілися в індустріяльних і торговельних містах, досвідчених індустріялістів або бизнесовців, головно з Німеччини, і по більшій части вони осілися в індустріяльних і торговельних містах між Виндзором і Монтреалом.

В наслідок депресії, іміґрація до Канади майже цілковито припинилася в половині 1930-тих років, і не відновилася до більшої скалі аж після другої світової війни. Однак, кілька тисяч німців таки прибули до Канади в часі режиму Гітлера, головно як політичні втікачі.

Включені в великому числі переміщених осіб, які прибули до Канади між роком 1947 і 1950, були понад 10,000 німецьких втікачів зі східної Европи. В половині 1950-тих років зміна в канадій-

ських реґулямінах зробила німецьких громадян, які до того часу були ворожі чужинці, знову здатними до іміґрації. Між 1 січнем; 1946, і 31 груднем, 1954, до Канади прибуло всіх 148,540 німців (включно з австрійцями).

Між німецькими орґанізаціями є певне число релігійних тіл, яких історія сягає взад 75 або більше років. Конґреґації лютеранських і менонітських церков у декотрих найстарших місцевостях Канади є памяткою, що поважне число німців були між першими поселенцями.

Не-релігійні німецькі орґанізації, зацікавлені задержанням німецької культури, які пробують заохочувати дітей німецького походження зберігати німецьку мову як свою другу мову, знаходяться в більшості великих міст Канади. Ці орґанізації одержують свою піддержку майже цілковито від першого покоління німців, які прибули сюди в протязі кількох минулих десятиліть. Кілька клюбів складаються з німецьких осіб з певних місцевостей в центральній і східній Европі.

В недавних роках діяльности німецьких орґанізацій ограничувалися головно до спорту й товариських звязків, а сьогодні є поважне зацікавлення поширенням іміґрації і в допомозі новим іміґрантам приспособлювати себе до життя в Канаді. Для тої цілі, як і для цілі заснування "Суботних Шкіл". де діти моглиб вчитися або задержувати знання німецької мови, ці орґанізації часто співпрацюють близько з німецькими релігійними тілами.

Не так як багато інші етнічні ґрупи, німці не мали координаційної орґанізації, щоб зєднувати льокальні клюби в усе-краєве тіло. В 1951 році, однак, таке координаційне тіло створено і в 1952 році Транс-Канадійський Союз Німецьких-Канадійців одержав свій федеральний чартер від канадійського уряду.

Німецькі часописи видаються в Канаді вже через понад століття. Першими були Кенада Мюзіюм і Аллґемайне Цайтунґ, видавані в Берліні, пізніше Киченер, в Онтеріо, в роках від 1835 до 1840. Від тоді появилося багато тижневих і місячних публікацій в німецькій мові, але в більшості случаїв їх існування було коротке. Ті, що видержали до сьогодні, є: Дер Нордвестен, заснований в Винніпеґу в 1889 році; Дер Курієр, заснований як Саскачеван Курієр, у Реджайні в році 1907; і два менонітські тижневики, започатковані в 1877 й 1913 роках.

Український віз у параді святкування Золотого Ювілею Саскачевану, в Бюкенан.

Римо-католицький тижневик, Ст. Пітерс Боте, заснований в 1905 році, є тепер анґльо-мовним Прері Мессенджер.

В додатку до Дер Нордвестен і Дер Курієр, в 1955 році виходять два не-реліґійні німецько-мовні тижневики. Торонто Цайтунґ появився в Торонті в 1953 році й віддзеркалює збільшену вагу Онтеріо, а особливо Торонто, як місце прибуття великого числа канадійських іміґрантів. Новий часопис, заснований в Монтреалі в 1954 році, тижневик, носить назву Монтреалер Ехо.

Між німецько-мовними реліґійними часописами є слідуючі: три менонітські тижневики (включно з двома давно заснованими, згадані повище); пять менонітські пів-місячні й місячні публікації; два лютеранські місячники; і один римо-католицький місячник.

Є також два інші німецькі публікації: один політичний місячник і чверть-річний бюлетин Канадійського Товариства Німецької Допомоги.

Канадійці німецького роду є діяльні в усіх галузях канадійського життя. Беручи їх як ґрупу, вони зробили свій найбільший вклад на полі рільництва: 37.7 відсотків їх є зачислені до фармерів — на підставі перепису з 1951 року. Це є найбільша одна ґрупа при одному зайнятті. Так було від самого початку німецького поселення в Канаді, а відтак цей стан був ще побільшений з прибуттям більшого числа іміґрантів з південно-східної Европи при кінці 19 й на початку 20 століття, а також і в періоді між обома війнами. Та власне оця перша іміґрація, меноніти з південної Росії (України), які зробили такий замітний знак у розвитку Канади. Вони були першою ґрупою поселенців показати, що поселення на велику скалю на степах західної Канади було можливе. В цьому придався їм досвід у фармеруванні на широких степах у рідній країні.

Друга найбільша частина канадійців німецького походження занимається фабрикантством ріжних товарів. Німці принесли сюди багато всяких фахів і досвіду, і можна дослідити, що багато теперішних великих і багатих підприємств знаходяться в руках німецьких фахівців. Такі продукти як Гайнцман піяни, Кнехтел і Круґ меблі, Шнайдер мяса, Брейтгавпт шкіри, і Брук шовки є лише кілька великої ріжнородности товарів, роблених у канадійських фабриках, заснованих людьми німецького етнічного роду.

Мистецтво й наука в Канаді скористали багато в самих їх початках від вкладів, даних людьми німецького походження. В 19 столітті европейські досвіди й стилі в малюванні були принесені сюди артистами, з яких декотрі здобули славу в ілюструванні канадійського виду, а декотрі інші стали учителями певного зростаючого числа студентів малярства. Між цими малярами, німецького походження є Вилліям фон Берчі (1748-1813), який малював знамениті портрети; Корнеліюс Kріґгофф (1812-1872), який малював багато кольоритних видів з життя перших поселенців — т. з. “габітантів”; а також і Отто Рейнголд Джекобі (1812-1901), Вилліям Рафаел (1833-1914), і Джеймс Гох (1827-1878), які мали впливи як учителі малярства.

Між новішими артистами німецького роду є Карл Шейфер, добре знаний за свої акварелі краєвидів на кольонії в Гановер околиці в західному Онтеріо, і Еманюел Гагн, здібний різьбар і добрий учитель.

Канадійська музика скористала дуже багато з вкладів таких осіб німецького роду як Джосеф Гекер, який заснував Винніпеґське Фільгармонійне Товариство в 1880 році, і Др. Авґуст С. Воґт, який заснував Менделсон Хор у Торонті в 1894 році. Оба вони зробили багато для витворення зацікавлення й оцінення музики серед канадійців. Др. Воґт став принципалом Торонтонської Консерваторії Музики в 1913 році, а в році 1919 деканом факультету музики в Торонтонському Університеті. Між тими, які роблять вклади в розвиток канадійської музики сьогодні, є Гайнц Унґер, диріґент орхестри; Джан Немар, піяніст; і Гелмут Блюм, піяніст і продуцент музичних програм для радія й телевізії.

В природних науках досить велике число канадійців німецького роду зробили й дальше роблять важні вклади. Абрагам Ґесснер (1797-1864), син Лоялїста німецького походження, був винахідником керосіни, а в той сам час був він також лікарем і видним ґеольоґом. Южін Е. Ф. Р. Гаанел (1841-1927), роджений в Бреславі, Німеччина, заснував Фарадей Галл у Вікторія Університеті в Кобурґ, Онт., і став цим чином основни-

ком першої школи природознавства в Канаді. Ентоні фон Иффленд (1799-1876), роджений в Квебеку в домі родичів німецького й французького походження, був основником першої школи анатомії в Канаді. Отто Джулюс Клотз (1852-1923), після довгого часу служби в Канадійських Топоґрафічних Дослідах, був назначений Директором Доміняльної Обсерваторії в 1917 році. Ганс Теодор Ґуссов став славним ботаніком і був назначений Домініяльним Ботаніком у році 1911. На цій посаді він був аж до відходу на спочинок старшого віку в 1944 році. Родився він у Бреславі, Німеччина, в 1879 році. Багато інших осіб німецького етнічного походження є професорами університету, або зайняті в науковій праці, в індустрії та на урядовій службі.

Багато канадійців німецького етнічного походження посвятили багато енерґії публичному життю цеї країни. Сер Адам Бек (1857-1925), "Батько Онтерійської Водно-Електричної Комісії", репрезентував Лондон, Онтеріо, в провінціяльній леґіслятурі довгий час. Джан Себастіян Гелмкен (1824-1920) був послом в урядах Ванкувер Острова і Бритіш Колюмбії, і через ряд років Спікером цих палат. Хотяй на початку він був проти Конфедерації, він потім став членом делеґації, яка їздила до Оттави, щоб зарядити умови злуки. Частинно завдяки Гелмкенові, ці умови включували будову трансконтинентальної залізної дороги. Кристіян Генрі Позер (1835-1884), син Жана Жоржа Позера (Пфоцер), один з перших канадійських міліонерів, був послом у парляменті з округу Бовс у роках 1867-1876, а потім був назначений до канадійського сенату. Другим первісним членом канадійського сенату був Дейвид Рісор (1823-1902), німецького роду і член тих перших родин, які поселилися в Маркгем, Онтеріо. Дж. С. К. Віртель (1828-1904) був провінціяльним скарбником Квебеку, а відтак Спікером квебекської леґіслятивної ради, суддею Вищого Суду Квебеку, а остаточно суддею Королівської Лави. В теперішному часі такі імена як Луіс О. Брейтгавпт, лейтнант-ґубернатор Онтеріо, сенатор Юлер та багато інших, яких імена показують їх німецьке походження, є видні в публичному оці.

Мало хто з великого числа канадійців німецького роду, з яких більшість зробили вклади в цей чи інший спосіб у розвиток Канади, думали коли про себе як про тих, які роблять специфічно німецький вклад. Вони вважали себе за канадійців, граючи свої ролі в житті своєї країни. Канади. Можна сподіватися, що тисячі, які прибули сюди в недавних роках, підуть тим самим слідом.

МАДЯРИ

Перша зорґанізована ґрупа мадярських іміґрантів прибула до Канади з Пенсильванії при кінці девятнадцятого століття, головно в наслідок особистої ініціятиви ґрафа Павл д'Естергазі, один з основників Мадярського Іміґраційного й Кольонізаційного Допомогового Товариства. Кенедіян Пасифик Рейлвей, дуже зацікавлена заселенням своїх земель у Заході поселенцями, запросила ґрафа д'Естергавзі до Канади. Травня 9, 1885 р., ґраф предложив канадійському урядові формальну просьбу дозволити на

створення військових поселень у західній Канаді. В його пляні було спровадити мадярів з досвідом у рільництві зі Злучених Держав Америки до канадійського Заходу, де вони моглиб поселитися, а також бути готові до військової служби для оборони британських інтересів на случай повстання або інвазії.

Ця пропозиція показалась дуже цікавою для уряду, а головно для Дост. Т. Г. Повпа, міністра рільництва, якого департамент годився дати фінансову поміч іміґрантам. На запрошення уряду ґраф д'Естергазі, з своїм помічником, ґраф Ґеза Єт. де Дорі, рільничий фахівець, оглянув землі в західних територіях. Вдоволений своїм оглядом, ґраф д'Естергазі спровадив першу ґрупу поселенців у червні, 1886 року.

Перша кольонія, складаючася з 35 родин, поселилася в Капосвар, кілька миль на північ від ріки К'Апел, знана тепер як околиця Естергейзі, в південно-східному Саскачевані. Хотяй перша гостра зима й брак релігійного проводу спричинив те, що декотрі цю околицю покинули з огірченням, то нове поселення пустило коріння й була скріплена на весні, 1888 року, прибуттям двадцятьох родин, прибувших прямо з Угорщини. До року 1891 зросла там досить багата громада, на тому місці, де ще недовго перед тим був тільки вільний степ. Поселенці вже не залежали більше тільки від збіжжевого фармерування, але розгалужили своє господарство в ріжні інші роди рільництва, головно плекання худоби й молочарства. Пошти в Капосварі й Естергейзі обслугували околиці, де вже були римо-католицька й протестантська церкви, публична школа й римо-католицька школа.

Помічник ґрафа д'Естергазія, ґраф де Дорі, був відповідальний за перше мадярське поселення в Манітобі, яке було засноване в Ган'с Веллей, в Райдіньґ Горах, більше-менше в тому самому часі, коли повстало поселення в Саскачевані. Більшість цих поселенців прибули також зі Злучених Держав, і вдалося їм у розмірно короткому часі розвинути добру рільничу околицю, основану на плеканні худоби й продукції ярини, а також і збіжжя.

Успіх Естергейзі - Капосвар околиці, і Ган'с Веллей стали добре знаними і додали від себе немало до заманення на більшу скалю іміґрації з Австро-Угорщини до Канади. До того часу місцем прибуття більшости мадярських іміґрантів були Злучені Держави, а після 1900 року вони почали прибувати до Канади. Свій рідний край вони покидали через трудні економічні обставини, тоді існуючі в Угорщині.

В 1901 році канадійський перепис населення занотував 1,549 мадярів. До 1911 року ця цифра збільшилася до 11,648, з яких понад половина жили в Саскачевані, де вони перше поселилися. В цій провінції багато з них осілися в околиці Естергейзі й інших, таких як Канора; Вакав; Ростерн; Отон — на південний-захід від Йорктону; і МекДоналд Гиллс, на південь від Гамболдт.

Після першої світової війни мадяри почали прибувати до Канади в більших числах ніж до того часу. Це було головно тому, що в їх рідному краю були погані економічні обставини. Це було після того як розлетілася Австро-Угорська Імперія й Злучені Держави частинно зачинили свою браму іміґрації. Між роками 1926 й 1930 до Канади прибуло понад 26,000 мадярів. Перепис населення з 1931 року показує, що мадярів у Канаді було тоді 40,582 осіб. Більше як половина з них поселилися в трьох західних провінціях, головно в Саскачевані, однак їх число значно збільшилося також і в східній Канаді, головно в Онтеріо.

Після другої світової війни, між 1 січнем, 1946 року, й 31 груднем, 1954 року, до Канади прибуло 11,690 мадярів. Ця ґрупа складалася головно з переміщених осіб, тобто мадярів, які були привезені до Німеччини підчас війни, і втікачі, які в повоєнних роках вспіли втечи з Угорщини під комуністичною контролею. Більшість з них вибрали собі за місце поселення Онтеріо, збільшуючи цим мадярське населення цеї провінції.

До 1951 року в Канаді було вже 60,460 людей мадярського походження. По провінціях їх населення було слідуюче: в приморських провінціях 580, в Квебеку 4,127, в Онтеріо 28,182, в Манітобі 2,326, в Саскачевані 12,470, в Алберті 7,794, в Бритіш Колюмбії 4,948, а в Юконі й Північно-Західних Територіях 33.

Більшість перших мадярів у Канаді були рільники, які взялися до плекання худоби й молочарства. В протязі мину-

лих десять або двадцять років, однак, багато з них перенеслися до міст і містечок, де до них прилучилися багато іміґрантів з Угорщини. Міське населення мадярів розгалужилося в ріжні нові заняття. Декотрі з них позасновували для себе заводи або фабрики чи робітні, де виробляють такі речі як плястика, килими, цукорки, презервована в бляшанках пожива. Інші мають успіх у ресторанах як власники або шефи. Певне число професіоналістів, вишколені в Европі, є лікарями, хеміками й фізиками, або університетськими професорами.

В мистецтві мадяри також мають добрі успіхи. Одна з зіркових балерін при Королівському Винніпеґському Балєті прибула до Канади в 1948 році як переміщена особа. Від тоді вона цей балєт покинула й перейшла до балєтної ґрупи, яка виступає на телєвізії в Монтреалі. Комбінація керамічної студії й склеп убрань у Торонті є підприємством одного мадярського рисівника й його дружини. Вона є різьбарем з европейською славою. Другий різьбар з Угорщини був нагороджений стипендією в 1953 році до французької Школи Мистецтва в Монтреалі. Від тоді він прилучився до ґрупи артистів в студії в Оттаві, які посвятилися релігійному мистецтві. Це є лише кілька зразків з багатьох вкладів, які роблять мадяри в культурне життя Канади.

Найважніша орґанізація канадійських мадярів є Канадійсько-Угорська Федерація. Це велике товариство було засноване в Торонті в 1951 році. Між йогоціллями є слідуючі: давати обєднане представництво всіх канадійців мадярського походження, помагати мадярським іміґрантам приспособлювати себе до канадійського життя, і представляти канадійцям факти про мадярську історію й культуру.

Поза цю орґанізацію є також поважне число льокальних клюбів. Більшість з них є звязані з церквами або провадять діяльність на полі спорту.

Мадярсько-мовна преса складається з слідуючих часописів: Канадай Маґяр Южсаґ (Канадійські Мадярські Вісті), заснований в Винніпеґу в 1924 році, півтижневик; Канадай Маґярсаґ (Канадійський Мадяр), заснований в Торонті в 1951 році, тижневик; Канадай Мункас (Канадійський Мадярський Робітник), заснований в Торонті в 1928 році, тижневик; Нюґаті Маґярсаґ (Західний Мадяр) заснований в Монтреалі в 1949 році, видаваний нереґулярно; Спорт Гірадо (Спортові Вісті), заснований в Торонті в 1954 році, мімеоґрафований пів-місячник.

ІСЛЯНДЦІ

При кінці восьмого століття кілька ґруп ірляндських монахів прибули до Ісляндії, однак дійсне поселення почалося між 1860 і 1870 роками, коли прибули норсмани, і в протязі слідуючого пів століття всі відповідні до людського життя частини цього острова були заселені. Разом з Норвеґією Ісляндія розвинула форму уряду, яку можнаб назвати аристократичною республикою. Коли Норвеґія зєдналася з Данією в 1830 році, Ісляндія перейшла також під данську корону і оставалася під нею навіть після того як Норвеґія здобула свою незалежність в 1814 році. В році 1918 Ісляндія була признана як окреме королівство з неограниченою суверенністю в особи-

стій злуці з Данією, і в 1944 році вона знову стала незалежною республикою.

Гострий клімат і торговельні монополі утруднювали Ісляндії розбагатіти, і в наслідок того її безземельні селяни стояли перед майже безнадійним положенням. Більше пригодничі з них шукали способів втечи від такого положення, і в 1871 році чотири молоді ісляндці виїхали до Злучених Держав, де вони осілися в стейті Висконсин. Сотки інших пішли за ними в близькому часі. Між ними була ґрупа 365 осіб, які, хотяй були намірені їхати до Висконсин, далися переконати остатися в східній Канаді в наслідок того, що уряд Нова Скошії давав їм щедру оферту.

Їх поселення було близько містечка Танджір, на північний-схід від Галіфаксу. Кожний поселенець мав дістати сто акрів землі з одним акром поля, на якому мала бути побудована хата з лоґів. В додатку до того людям мало бути дано кухні, кухонні знаряди й настільки харчів, щоб вистарчило одній родині на один рік. Помимо такої щедрої помочі поселення не видержало. Земля була неродюча. В часі після того уряд змінив свою політику відносно поселенців, і хотяй іміґрація продовжувалася до 1880 року, майже всі поселенці виїхали в інші місця до року 1882.

Більшість з них виїхала до західного побережжя Виннипеґського Озера, де вони й друга ґрупа ісляндців, які були один рік у центральному Онтеріо, заснували "Республику" Нової Ісляндії в 1875 році. Ця ґрупа започаткувала свою власну систему самоуправи, вибираючи раду з пятьох мужчин наглядати над громадськими справами для добробуту мешканців, головно над розподілом позички в сумі понад $80,000 від канадійського уряду. В році 1877 поселення розділено було на чотири дистрикти: Виллов Пойнт, Арнес, Ривертон і теперішний Остров Гекла. В кожному дистрикті вибрано місцеву раду, з якої один член був президентом. Наради цих рад відбулися в Сенді Бар і там вибрано президента й його заступника для нагляду над всякими справами відносно всіх чотирьох поселень. Тіло, складаючися з чотирох дистриктових рад названо "Тінґрад" і воно ухвалило ряд правил. Ця система управи існувала до 1887 року, і вона була унікальною в історії поселення в Північній Америці.

Роки між 1878 й 1880 були дуже мокрі, транспортація була дуже трудна, і в 1880 році більшість поселення була заллята водою. В той сам час релігійна суперечка спричинила була багато незгоди й невдоволення, і декотрі поселенці перенеслися до Дакота Територіі. В році 1880 створено поселення в Арґайл, а в 1886 році ісляндці з Виннипеґу й Нової Ісляндії почали поселюватися в Тінґваліс, у Саскачевані. Коли ця міґрація припинилася, в Новій Ісляндії осталося лише пятдесять родин. Але від того часу багато людей з Ісляндії й ріжних частей Канади та Злучених Держав поселилися там, і тепер це є одна з найгустіше заселених ісляндцями околиць у Північній Америці.

В 1876 році около 1,200 ісляндців прибули прямо з Ісляндії до Виннипеґу. Це була найбільша ґрупа поселенців, яка коли виїхала разом з Ісляндії до того часу. Багато з них осталися в Виннипеґу, однак більшість поселилася в Новій Ісляндії.

Поселення в Фовм Лейк і Квилл Лейк, в Саскачевані, є найбільшими зосередженнями ісляндців у Північній Америці й вони показалися дуже успішними. Є там понад 800 ісляндських родин.

В Алберті є поселення ісляндців коло Ред Дір. Ці піонірі прибули туди з Норт Дакоти в 1888 році. В 1914 році було около 300 ісляндців у цій околиці, тепер з назвою Маркервил. Тут Стіфен Г. Стефансон, ісляндський поет, жив через майже тридцять років.

Більшість ісляндців є, однак, у Манітобі, Саскачевані й Бритіш Колюмбії. Перепис населення з 1951 року показує, що в Манітобі було їх 13,649, в Саскачевані 3,098, а в Бритіш Колюмбії 3,557. Через те, що в Ісляндії є мало населення й тому, що тяжкі обставини, які змусили ісляндців еміґрувати, вже зникли, іміґрація до Канади майже перестала існувати від 1920 року. Між 1 січнем, 1946 року, і 31 груднем, 1954 року, до Канади прибуло ззаморя лише 198 ісляндців.

Число людей ісляндського походження в Канаді є розмірно мале (23,307 в році 1951), однак їх спільне тло й специфічні культурні інтереси дальше вяжуть їх, і будуть вязати їх на довгий час у будуччині. Недавно Манітобський Універ-

ситет створив катедру ісляндської мови і літератури, ‘якою створено буде на завжди осередок, з якого всі тіла, працюючі для збереження ісляндської культури на північно-американському континенті, будуть черпати життя й надхнення,” як сказав Др. Джилсон у своїй промові в Плейгавс Театрі 30 березня, 1951 року, коли він оповіщував створення цеї катедри.

Ісляндці церковні конґреґації й їх допомогові тіла є також сильним чинником у задержанні людей при громадській діяльності, так як і інших орґанізацій — суспільних, добродійних і культурних.

Так як більшість етнічних ґруп, ісляндці мають свої часописи й періодики. Геймскрінґла (Ґльоб) був заснований в 1886 році в Винніпеґу і ще виходить як тижневик. Другим популярним часописом є Лоґбреґ (Гора Закону), заснований в ранних часах, перестав виходити около два роки тому. Самейнінґен (Злука), також заснований в 1886 році, є чверть-річним орґаном Лютеранської Церкви. Да Айслендик Кенедіян є квартальником в анґлійській мові, заснований в 1943 році в Винніпеґу.

Річні ісляндські святкування також відгравають важну ролю в збереженні єдности людей. Вони відбуваються в ріжних частях Канади й Злучених Держав, і при спеціяльних оказіях вони стають величавими фестивалами великої популярности й великого значіння. Такою оказією був день 17 червня, 1944 року, коли величаві святкування відбулися в ріжних частях цього континенту для відзначення відновлення Ісляндської Республики. Сі-Бі-Сі передавав промови й драми через радіо в честь цеї події. В 1950 році Винніпеґ і Нова Ісляндія спільно святкували в Ґімлі, Манітоба, 75-літну річницю прибуття сюди перших ісляндських поселенців.

Більшість перших поселенців були фармерами. Вони дали від себе багато для розвитку рільничих околиць у ріжних частях західних провінцій. Сьогодні велика часть їх дальше остається на землі. Однак декотрі стали риболовцями на Винніпеґському Озері, а багато з молодшого покоління є вже в ріжних фахах і професіях.

Визначні ісляндські канадійці є: Вілгялмур Стефанссон, автор і відкриватель; і Др. Т. Торвалдсон, бувший голова Департаменту Хемії в Саскачеванському Университеті. Канадійці ісляндського походження, які мають видні карієри на полі судівництва, є: Дост. суддя Дж. Т. Торсон, президент Ексчекер Суду Канади; і суддя В. Дж. Линдал, з Винніпеґу, президент Канадійського Пресового Клюбу і автор книжки Кенедіян Ситизеншип енд Авр Вайдер Лоялтійс.

В своїй книжці Кольонізація Західної Канади (Да Колонайзейшон оф Вестерн Кенада) Др. Роберт Інґленд висловлює слідуючу опінію про ісляндських поселенців: “Ісляндські люди в західній Канаді показали дуже велику здібність пристособлювати себе до канадійських обставин. Їх можна знайти в університетах і леґіслятурах, і їх позиції в громаді є дуже високі. Обчислено, що около 1,200 ісляндців служили в канадійському війську в Великій Війні, і в усіх громадських підприйняттях по цілій західній Канаді вони брали участь з охотою. Ісляндія є найменшою державою в Європі, але її вклад у життя західної Канади є видний”.

ІТАЛІЙЦІ

Хотяй італійці не почали прибувати до Канади в великих числах аж при кінці 19 століття, то малі ґрупи їх прибували сюди ще від 17 століття. Кілька італійців прибули до Нової Франції в році 1665 з Карінян-Салієр Реґіментом; інші були між членами Де Мюрон Реґіменту, який був здемобілізований в Канаді в 1815 році. Кеч Гарбор, у Нова Скошії, був заснований в 18 столітті італійцями з Ґенови. Підчас повстання з року 1837 в Горішній Канаді, Корнелія де Ґрассі має за собою признання за привезення з собою важних інформацій про число й позицію повстанців до Сер Френсис Бонд Геда, тодішного ґубернатора Горішної Канади. Вона була дочкою Филипа де Ґрассі, який виеміґрував з Італії в 1831 році й поселився близько Торонта з жінкою й сімома дітьми.

Італійської іміґрації до Канади не було на більшу скалю аж доки не почалась будова Кенедіян Пасифік Залізниці, в році 1881. Будова залізниці й інші будівельні проєкти потребували великої кількости нефахових робітників і італійці почали прибувати в більших кількостях, щоб заповнити це домагання. Багато з них, розуміється, були переходові іміґранти з Італії або Злучених Держав, які прибували й відходили згідно з сезонами або з хвилюванням на ринку робітників. Перепис населення з 1901 року показує, що італійців у Канаді того року було 10,834. Велике число цих італійців жило в двох центральних провінціях — Квебек і Онтеріо.

Залізничі й будівельні контрактори звичайно нанимали італійців через італійського робітничого аґента в Монтреалі. Ці люди були висилані в ґрупах на будівельні проєкти, де не було досить льокальних робітників. В зимі, тому, що в західній Канаді була гостра зимова погода, і з причини сезонової праці, більшість цих робітників переїздили на схід, до Монтреалу, або на південь, через границю. Результат був той, що в Монтреалі було дуже хвилююче населення, а деколи італійців було там так багато як 10,000 людей. Лише в літі постійна кольонія італійців оставалась числом около 2,000 осіб. По більшій части це були жінки й діти та робітники при міських працях.

При кінці першої світової війни характер італійської іміґрації до Канади почав змінюватися. На місце переважаючої чоловічої іміґрації з раніших часів, почали прибувати сюди й женщини чимраз більшими числами, щоб жити з своїми чоловіками. Ці чоловіки до того часу мали вже, по більшій части, настільки заощаджених грошей, щоб відкривати малі бизнеси, такі як склепи овочів, голярні або шевські робітні. Інші ввійшли в будівельні праці, в фабриканство або в інші зайняття. Маючи в Канаді постійні помешкання й доми, а також і діти, роджені вже тут, у Канаді, італійці почали пускати в цій державі коріння.

Дальший рух італійських іміґрантів до Канади почався при кінці другої світової війни. Проблєма завеликого населення в Італії стала дуже серіозною після того, як її важні заморські місця на надвишку населення були закриті в 1920-тих роках. Разом з проблємою перелюднення йшла проблєма безробіття: в 1952 році понад два міліони італійців були без праці.

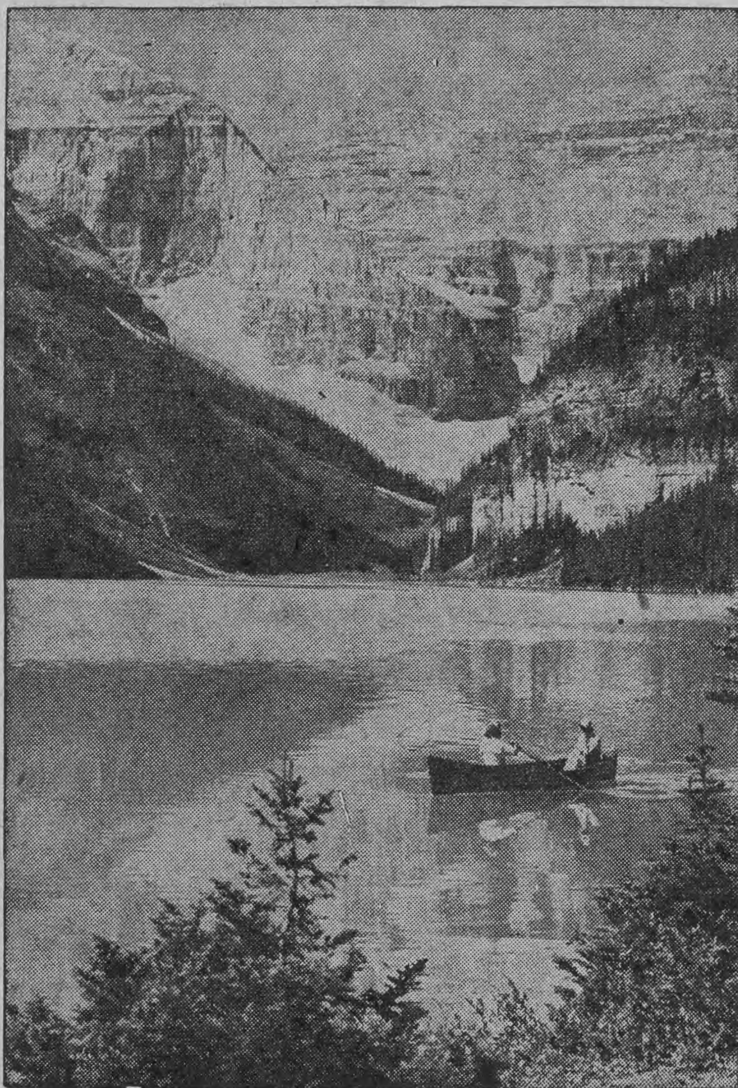
Найновіший більший приплив італійців до Канади почався недовго після заключення канадійським парляментом мирової угоди з Італією в 1947 році. Між 1 січнем, 1946 року, і кінцем 1954 року около 115,000 італійських іміґрантів прибуло до Канади. Найбільше їх осталося в Онтеріо; друге найбільше число їх замешкало в Квебеку; а багато їх переїхало до Бритіш Колюмбії. Перепис з 1951 року показував, що в Канаді було 152,245 осіб італійського походження. З того числа в Онтеріо було 87,622, в Квебеку 34,165, в Бритіш Колюмбії 17,207.

Як у минулих часах, більшість нових іміґрантів походять з південної Італії, яка є назаднича й бідна частина цеї країни. Більшість іміґрантів не мала нагоди набути освіту в родинному краю, і це тим більше утруднює для них навчання нової мови. Багато з тих, які починають життя в Канаді як робітники, знаходять трудність у наглому переході з маленької, примітивної фарми в Італії, до великої, майже ізольованої канадійської фарми з її механізованими знарядами й модерними рільничими техніками. Зі сторони всіх канадійців потрібно терпеливости й вирозуміння, щоб помогти італійцям привикнути до таких

радикально відмінних обставин. Добрий вклад, зроблений першими італійцями й їх дітьми для Канади, і безтрудне пристосіблення себе до канадійського життя другого покоління дає вигляд на гарну будучність для італійців.

Тяжка хребто-ломна фізична праця перших італійських імігрантів помогла перетворити Канаду з великої пущі в модерну індустріяльну державу. Вони були між тими скромними будівничими залізниць, трамваїв, доріг, каналів, підземних каналів, пристаневих інсталяцій і багато інших конструкційних проєктів.

В дуже короткому протязі часу багато італійців пішли в ріжні зайняття. В містах і містечках вони почали стрічати потреби зростаючих міських населень, показуючи велику вмілість пристособлювати себе до вибору фахів і праць. Декотрі з них стали торговцями овочів, власниками ресторанів, кухарами, кельнерами; інші стали кравцями, виробниками суконь і рисівниками нових мод убрань; а ще інші перевищують інших як барбери, шевці, будівничі контрактори, мулярі, працівники при стокко, цеглинках і мозаїці.

Краєвид у Канадійських Скалистих Горах, близько Бенфф, Алта.

Коли покоління роджених у Канаді й освічених італійців дійшли до повноліття, вони почали входити в ще більшу ріжнородність зайнять ніж мали їх батьки. Багато з них, розуміється, осталися в зайняттях згаданих повище, бо вони стали для них традиційними серед італійців у Канаді. Інші почали входити в ріжні професії і тут їх вибір показав сильні почування італійців до мистецтва, що є для них традиційним з давних часів. Хотяй вони мають репрезентаційне число в учительській професії, в медицині й правах, більшість канадійців італійського походження, які прийняли професіональне життя, стали музикантами, артистами, архітектами, рисівниками й десінерами.

В початках італійського поселення в Канаді, створено велике число клюбів і товариств. Головною ціллю заснування цих організацій були: давати взаїмну поміч і забезпеку, задоволяти потребу суспільного життя де мова була перешкодою в участі в канадійському житті, і задержувати звязки з культурою Італії. Друге й трете покоління були склонні тратити зацікавлення в цих організаціях, і в наслідок того, кількість їх членів зменшилася. Однак, коли почали прибувати нові іміґранти після другої світової війни, відчуто нову потребу італійських товариств і засновано кілька нових орґанізацій.

Дві найбільші італійські орґанізації в Канаді є Орден Синів Італії і Орден Італо - Канадійців. Обі орґанізації є основно братські, взаїмно - допомогові орґанізації. Безсумнівно це є оцей факт, який уможливив продовження діяльности цих орґанізацій на більшу скалю ніж до недавна, коли вони були тільки суспільного й культурного роду, такі як ми. Поза ці дві головні орґанізації є певне число менших товариств головно суспілного й культурного роду, такі як "Індепендент Ордер оф Фіор д'Італія," з відділами в Алберті й Бритіш Колюмбії; Кабото Клюб Виндзору; і італійські допомогові центри для іміґрантів, засновані в багатьох осередках.

В теперішному часі є пять італійських часописів, видаваних у Канаді. Три тижневі часописи, видавані в Монтреалі, є: Іль Чіттадіно Канадесе (Канадійський Горожанин), заснований в 1943 році; Ля Веріта (Правда), заснований в 1948 році; і Іль Корріере Італіяно (Італійський Курієр), який появлявся нереґулярно до 1955 року, коли він став тижневиком. Інші два часописи виходять у Торонті. Вони є: пів-тижневик Корріере Канадесе (Канадійський Курієр), заснований в 1954 році; і місячник Ля Фавілля (Полумінь), первісно заснований в Монтреалі в 1925 році.

ЯПОНЦІ

Докінчення в році 1885 трансконтинентальної лінії Кенедіян Пасифік Залізничої Компанії причинилося до скорого розвитку індустрій західного побережжя. Деревляна індустрія, риболовство, копальнянство, більше будування залізниць і, після 1896 року, відкриття золота в околиці Клондайк, створило більшу потребу робітників. Ця потреба була частинно заповнена іміґрантами з Сходу.

Японські іміґранти почали прибувати на початку повільно. На підставі японських статистичних джерел, в Канаді було не більше як 1,000 осіб японського походження в 1896 році. Після того вони почали прибувати в постійно більших числах так, що в 1901 році було їх тут уже 4,738, а в році 1911 ще більше — 9,021. По угоді з японським урядом, канадійський уряд почав у році 1901 обмежувати японську іміґрацію. В наслідок того приплив самотних мужчин був дуже зменшений, а на те місце збільшено прихід членів родин, головно жінок тих японців, які вже були тут поселені. Дальші обмеження були зроблені по угоді між обома урядами.

Прибуття японців до Канади почалося від того, що почали прибувати сюди молоді мужчини без родин. Їх манила своїм економічним розвитком Бритіш Колюмбія. На початку прибували лише робітники з декотрих бідніших околиць з одної з найбільше ззселеної країни в світі. Іміґранти звичайно мали намір повернути до свого рідного краю після заощадження тут більшої суми грошей. Вкінці, однак, сталося те, що прибуття сюди відповідного числа жінок повстали родини й доми, і вони замешкали тут на постійно.

Японські іміґранти поселилися головно в Бритіш Колюмбії. Ця провінція є найближча до їх рідного або батьківського краю і туди можна було дістатися з найменшою сумою грошей. Дальше,

ця провінція має клімат відповідний для них і в ній були нагоди в риболовстві, копальнях і в лісах. Досить дешева земля дала нагоду багатьом японцям стати незалежними фармерами. В 1941 році в Канаді жило 23,149 осіб японського роду, а 22,096 або 96 відсотків з них у Бритіш Колюмбії. В самому Ванкувері було 8,458 японців, а інші мешкали в Вікторії, на фармах здовж нижчої частини ріки Фрейзер і в долині Оканаґан, а також і в кількох прибережних риболовських селах і лісничих місцевостях.

В 1942 році, після вступу Японії в другу світову війну, прибережні місцевости Бритіш Колюмбії стали, для стратеґічних причин, "Протектованою Місцевістю". Всі особи японського походження були змушені вибратися звідти. Це було наслідком того, що сьогодні японці вже не є зосереджені в тільки одній провінції. Перепис населення з 1951 року каже, що з усіх 21,663 осіб японського походження в Канаді, 1,137 було в Квебеку, 8,581 в Онтеріо, 1,161 в Манітобі, 225 в Саскачевані, 3,336 в Алберті, і 7,169 в Бритіш Колюмбії.

Через довший час риболовство, лісництво й інтензивне рільництво, таке як городництво й садівництво, були головними формами зайняття між канадійцями японського роду. Але з бігом часу члени цеї малої ґрупи ввійшли в кожну індустрію і в більшість зайнять у Канаді. Це може бути пояснене частинно японськими прикметами витривалости, ощадности, приспособлення й щирого бажання освіти, а також частинно тим фактом, що дуже велика пропорція японців (71 відсоток у 1951 році) є роджені в Канаді і тому вони наслідджують інших канадійців.

Пропорції на кольоніях і в містах показують факт, що перехід їх до міст і розгалужування в праці поступає серед них дуже скоро. В 1941 році 12,475 японських канадійців були зачислені до мешканців на кольоніях, а вже в 1951 році лише 8,346. В той сам час число мешканців у містах збільшилося за той час з 10,674 в році 1941 до 13,317 в році 1951.

Ріжниця між канадійською і японською культурою є велика і представляє серіозні труднощі в приспособленні для першого покоління в цій державі. Помимо того, лише 1,634 осіб японського походження в році 1951 не вміли говорити ні анґлійською, ні французькою мовою. Це є розмірно мала цифра в порівнанні з числом японців (5,824) роджених поза Канадою, і маючи на ввазі, що японська іміґрація є розмірно молода. Факт, що великий відсоток людей японського походження є роджений в Канаді й тут освічений, помогло багато в введенні їх у канадійське життя. Знаком того, що вони принимають західну культуру з великою скорістю є їх релігійний розподіл: в Японії більшість людей є буддистами, але сьогодні понад 60 відсотків японців у Канаді належать до одної або другої християнської деномінації.

Японські іміґранти в початках своєї іміґрації мали мало нагод робити що більше ніж "рубати дерева і витягати воду". Багато з них терпіли економічні труднощі, але завдяки приспособленню себе до нового життя, витривалости, працьовитости й ощадности, вони поробили труднощі, нераз більші від тих, які мали іміґранти з Европи. Більшість японців є тепер вдоволені, що їх виїзд з західного побережжя в дійсності було

для них корисне. Тому, що вони є тепер більше розкинені по цілій Канаді, вхід у життя Канади є для них легший. Багато з них заснували для себе наново бизнесові підприємства, і виглядає, що тепер більше їх іде в ріжні професії. Два молоді малярі, один у Ванкувері, а другий в Торонті, здобули признання в канадійському мистецькому світі.

Японська преса є ограничена до двох часописів. Оба вони мають секції в анґлійській мові. Да Континентал Таймс, пів-тижневик, був заснований в Торонті в 1948 році. Да Ню Кенедіян, також пів-тижневик, заснований був у Виннипеґу в 1937 році, але перенісся до Торонта після другої світової війни.

ЛИТОВЦІ, ЕСТОНЦІ, ЛАТВІЙЦІ

Еміґрація з балтійських країн до Канади є, в великій мірі, повоєнним явищем. Менше ніж тисяча латвійців і ще менше естонців жили в цій державі до 1946 року, коли почали отворатися брами таборів переміщених осіб у Німеччині й цим людям вільно було виїздити до інших країн. Від кінця війни понад 13,-000 латвійців і таке саме число естонців прибули до Канади. Багато їх прибуло сюди після перепису населення з 1951 року і тому нема тепер повних статистичних цифр про кількість їх у Канаді. Понад дві-третини обох ґруп поселилися в Онтеріо.

Щодо литовців, то справа мається трохи інакше. Вони почали прибувати малими ґрупами ще перед першою світовою війною, а в 1941 році в Канаді було їх вже около 7,000. Від 1946 року це число більше ніж подвоїлося повоєнним напливом нових литовських іміґрантів. В Канаді ще є більше литовців ніж естонців або латвійців. Перепис з 1951 року подає слідуючі цифри про всі три балтійські ґрупи: литовців 16,224, естонців 9,818, латвійців 9,214.

Модерна історія балтійських держав є зазначена чужинною домінацією і періодичними вибухами повстань. Їх незалежність, здобута в 1918 році, була короткотривала, бо в другій світовій війні вона була втрачена перше в користь Росії, потім Німеччини, а остаточно знову Росії. В теперішному часі всі три країни є втягнені в Совєтський Союз.

Підчас німецької окупації цих держав тисячі чоловіків і женщин були вивезені в Німеччину як примусові робітники. Потім, у літі року 1944, коли ввійшли совєтські війська, багато інших покинули свої доми й втікли на захід до Швеції або Німеччини. При кінці війни велике число їх опинилося в таборах переміщених осіб у західній Німеччині разом з міліонами інших втікачів. З цих таборів переміщених осіб прибула більшість балтійських іміґрантів до Канади.

За виїмком малої горстки ранніших іміґрантів, всі естонці й латвійці в Канаді прибули сюди в протязі минулих сімох років. Це значить, що вони мають погляди й наставлення характеристичні дуже новим іміґрантським ґрупам. Приміром, політичні події в їх рідних краях торкають їх багато глибше ніж подібні події в Канаді. Декотрі з них виглядають того дня, коли вони зможуть вернути до вільної Естонії або Латвії. Покищо вони пустили дуже мало коріння в своїй новій країні. Кілька естонських і латвійських часописів, які були засновані недавно, присвячують більшість місця на своїх сторінках для новинок і дискусій про балтійські держави. Цими часописами є: естонські — Меіе Елу (Наше Життя), видаваний в Торонті, тижневик, заснований в році 1950; Ваба Еестлане (Вільний Естонець), видаваний в Монтреалі, пів-тижневик, заснований в 1952 році. Латвійські — Латвія, видаваний в Торонті, пів-тижневик, заснований в 1949 році; Трімдас Спортс (Латвійський Спортовий Тижневик), видаваний в Торонті, заснований в 1952 році; Жавнаіс Апскатс (Новий Ревю), видаваний в Торонті, тижневик, заснований в 1955 році.

Нові литовські іміґранти показують таке саме сильне зацікавлення своїм рідним краєм. Це показується в назвах двох литовських часописах, які почали виходити около пять років тому — Незалежний Литовець і Світло Батьківщини. Щодо старшої ґрупи литовців, тобто тих, які є в Канаді вже двадцять або більше років, то положення трохи інакше. Більшість з них виеміґрувала зза економічних, радше ніж політичних причин і більшість з них почали життя в Канаді як нефахові робітники в індустріях Торонта або Монтреалу. Багато з них є вже тепер втягнені в канадійське життя і ріжниця їх минулого й досвіду з мину-

лим і досвідом новоприбулих литовців робить труднощі знаходити між собою спільну мову.

Литовсько-мовні часописи в Канаді є такі: Непріклавсома Лєтува (Незалежна Литва), в Монтреалі, тижневик, заснований в 1948 році; Тевіскес Зібуріай (Світло Батьківщини), в Торонті, тижневик, заснований 1949 року; Пеледа (Сова), в Велланд, Онт., квартальник, заснований в році 1953; Ліавдіес Бальсас (Голос Народу), в Торонті, тижневик, заснований в 1933 році.

Помимо того, що вони цікавляться головно европейською політикою, нові балтійські іміґранти показали себе надзвичайно підприємчиві й енерґічні в влаштуванні себе в Канаді. Стрінувшися з браком помешкань у Торонті, ґрупа естонців створила кооперативну компанію, яка збудувала два 4-поверхові апартаментні будинки. Бизнесові підприємства, започатковані поодинокими членами всіх трьох ґруп, включають і фабрику забавок і склеп печива.

Всі три ґрупи мають між собою добру пропорцію мужчин і женщин у професіях, а також і в артистів, музикантів та ремісників. Інжиніри, лікарі, учителі й інші постепенно влаштовують себе в ріжних частях Канади після трудного пристосіблення себе до нового життя. В сфері мистецтва балтійські іміґранти показали себе дуже діяльними. Більше як половина малярів і різьбарів, які виставляли свої твори в виставі недавно зорґанізованого Товариства Кольору й Форми (бувший Клюб Мистецтва Нових Канадійців), є з балтійських країн. В Галіфаксі ґрупа латвійських музикантів зробили цінний вклад у життя того міста. Два бувші члени Латвійського Краєвого Балєту зорґанізували балєтну ґрупу в Галіфаксі, а відтак прилучилися до Краєвого Балєту Канади. Багато нових іміґрантів є високо-вишколені працівники в великій ріжнородності ручних робіт. Між ними є бувший директор ручних робіт у Краєвому Університеті Литви.

Навіть підчас так короткого періоду в Канаді нові іміґранти з балтійських держав показали, що вони мають важний вклад для канадійського життя. З сумерком “світла батьківщини” в їх очах, вони зможуть, так як і багато інших ґруп іміґрантів перед їх прибуттям сюди, дивитися в будуччину свою й своїх дітей в Канаді.

ШВАЙЦАРЦІ

Досліджування історії швайцарського поселення є скомпліковане тим фактом, що як у матеріялах істориків так і в офіціяльній статистиці, швайцарці аж ось недавно, і то з деякими виїмками, вважалися за народну ґрупу з між більших мовних ґруп — німці, французи й італійці — з яких вони є частиною.

В 18 столітті Сер Фредерик Галдіманд був видною постаттю в канадійському мілітарному й політичному житті. Він родився в кантоні Нойфшател, Швайцарія, в році 1718. Після служби в Північній Америці в британській армії підчас Сім Річної Війни, він був заступником лейтенанта-ґубернатора дистрикту Трі Риверс від року 1762 до 1764. Пізніше, в році 1778, він наслідив Сер Ґай Карлтона як ґубернатор провінції Квебек, і на тому пості був аж до 1784 року. Одержавши сеніорство Сорелу, він став у році 1776 ґенералом і був нагороджений титулом “Сер” в році 1785.

Між Лоялістами (Юнайтед Емпайр Лоялистс) було поважне число німців, ґоляндців і трохи швайцарців, багато з них менонітів. Більше зі співчуттям до Британії ніж з войовничими кольоністами. Лоялістам дали британці ту заохоту, що вони могли бути звільнені від військової служби і замісць зложення присяги в суді, вони могли дістати одобрення щодо їх лояльности. Між роком 1800 і 1820, зі Злучених Держав до Канади прибуло 2,000 менонітів. Найбільше їх прибуло зі стейту Пенсильванія й поселилися вони в Горішній Канаді, тепер Онтеріо, де вони стали зародком великого німецько-мовного дистрикту, тепер з назвою Вотерлу. Між ними був Крищіян Шнайдер, який міг дослідити історію своєї родини до Ганнеса Шнайдера, роджений в кантоні Берн у 1834 році, привіз з собою стару родинну Біблію з того року. В році 1909 відбувся зїзд потомків Крищіяна Шнайдера, на первісному ґомстеді в Дун, з участю 1,834 осіб.

Швайцарські поселенці були між тими, яких припровадив Лорд Селкірк до своєї кольонії над рікою Ред, у Манітобі. Коли сам він прибув туди, щоб відвідати свою кольонію в 1816 році, він узяв з собою як вояків-кольоністів около сто чоловіків з демобілізованих реґіментів Де Мюрон і Де Ватвіль. Між Де Мюронами були швайцарські платні, або найняті вояки. Пізніше, в році 1820, около дві сотки людей були рекрутовані для цеї кольонії з Швайцарії. Тому, що більшість з них були музиканти, годинникарі або кухарі, вони знали дуже мало або й ніщо про рільництво і мали немалі труднощі в кольонії Ред Ривер.

По кількох роках більшість швайцарців вибралися на південь до Пембіни, в Північній Дакоті. Однак кілька з них виїхали до місцевости, яка тепер зветься Гей тавншип, у західному Онтеріо, де вони, або їх потомки заснували містечка Берн і Цюріх. До року 1849 лише дві швайцарські родини остались в кольонії Ред Ривер.

З відкриттям Заходу, малі ґрупи швайцарців пішли в передні лінії поселення. В році 1886 німецькі, швайцарські й мадярські кольонії були засновані в східній Ассинибої (тепер Саскачеван), в Алсес, Бисмарк, Гогенгольм і Естергейзі. Десь у тому самому часі швайцарці з Росії, мабуть меноніти, поселилися в Старбак, Манітоба. Сер Джан Крищіян Шульц, лікар німецького походження, який був діяльний в федеральній політиці і був лейтенант-ґубернатором Манітоби в 1888 році, поселив у Канаді швайцарців з бідних місцевостей Цюріху.

В році 1912 швайцарські показчики доріг і місць ("ґайдс") були привезені до Канади компанією Кенедіян Пасифік Рейлвей, щоб заохочувати спинання по скалах в Скалистих Горах. Ці люди добре влаштувалися в гарному селі Едельвейс, близько Ґолден, Б. К. За ними пішли інші швайцарські поселенці, які з природи люблять гори.

Александер Мугейм, який прибув до Канади в 1920 році, причинився до зорґанізування швайцарського поселення в Британіш Колюмбії. Результат є той, що Долина Баклей є тепер домом багатьох людей швайцарського походження. Швайцарські поселенці, між якими є родина Пфайфер, з Келовни, відограли досить важну ролю в розвитку овочевої індустрії в долині Оканаґан. П р о ф е сор Лассер, у Департаменті Архітектури в Університеті Бритіш Колюмбії, є швайцарського роду.

Перепис населення з 1951 року подає число людей в Канаді роджених у Швайцарії, але не подає кілько їх є швайцарського походження. Провінціяльний розподіл є слідуючий: Нюфундляндія 3, Принц Едвард Остров 6, Нова Скошія 32, Ню Бронсвик 19, Квебек 1,425, Онтеріо 1,734, Манітоба 360, Саскачеван 455, Алберта 908, Бритіш Колюмбія 1,454, Юкон і Північно-Західні Території 18.

Всіх разом є 6,414. Ціле число швайцарців булоб, розуміється, багато більше.

Швайцарці в Канаді занимаються головно тими працями, в яких ми сподіваємося, що вони є — роблення й направлювання годинників, в готелевій і туристичній індустрії, в виробі прецизної машинерії, і рільництві. Багато з них є власниками малих або середних бизнесів. Швайцарці є, розуміється, добре зарепрезентовані серед готельників, управителів і шефів, та інструкторів лещетарства в зимових ресортах. Видною особою на полі канадійської музики є Др. Етторе Маззолені, в Торонті. Він родився в Швайцарії, до Канади прибув 25 ро-

ків тому, і має карієру як диріґент, музикольоґ і науковець.

Швайцарці мають свої клюби й етнічні орґанізації. В Монтреалі, приміром, Швайцарське Національне Товариство складається з кількох швайцарських клюбів. В провінції Квебек засновано було три нових клюби в 1953 році: "Сосієтей свіс" міста Квебек (Швайцарське Товариство), Швайцарський Клюб Долини Оттава, і Швайцарський Клюб Східних Тавншипів. В західній Канаді, над побережжям, є Швайцарське Товариство Ванкувер, яке було засноване в 1948 році. Кожного року ґрупи швайцарців з цілої Канади зїздяться в день 1-го серпня для відзначення уродин Швайцарської Конфедерації, яка начислює в 1955 році 664 роки життя. Минулорічне святкування в Монтреалі було величаве, бо було на ньому 400 людей, а на такому святкуванні в Ванкувері було 250 людей. Декотрі учасники їхали по 300 миль. Поза формальну програму святкування на цих оказіях включували традиційні танки, пісні, гри й йоделінь.

Одиноким швайцарським часописом у Канаді є анґльо-мовний квартальник "Свисс Гералд", якого видає Швайцарське Товариство в Ванкувері.

ПОЛЯКИ

Польська іміґрація до Канади може бути розділена більше-менше на три періоди й три катеґорії: 1) ранний період, між 1776 і 1890 роками, складаючися з поодиноких політичних виїздців, головно ветерани польських армій; 2) економічна іміґрація, між роками 1890 й 1939, складаючися головно з селян; 3) повоєнна іміґрація, складаючися з ріжних верств населення — мілітарні люди, професіоналісти, політичні провідники, професори університетів і артисти, а також і поважне число з мас, які були примусово депортовані з Польщі до Німеччини.

Ранна польська іміґрація була спричинена політичними забуреннями в Европі. Вона складалася головно з одиниць, приналежних до ліпших освічених кляс, які, без огляду на етнічні ріжниці, легко ввійшли в ті самі кляси канадій-

ського громадянства. Тому, що поляки творили лише малу ґрупу, питання економічної компетиції не виринало.

Цілком іншу проблєму спричинили польські селянські іміґранти, по більшій части без освіти, які прибули до Канади великими числами між роком 1890 і 1914 зза економічних причин. Вони відріжнювалися традиціями, звичаями й поглядами від старого канадійського населення. Ці іміґранти були потенціяльно небезпечними конкурентами для робітників. Однак, помимо багатьох гірких і розчаровуючих переживань, вони взялися до прочищування землі, будування доріг і заведення господарств.

Найновіша польська іміґрація, так як і ранна, походить головно з політичних причин. Друга світова війна й її наслідки спричинили виїзд на велику скалю, добровільно й недобровільно, з Польщі до інших частей світу. Канада прийняла великий відсоток молодих людей, а між ними майже 5,000 бувших вояків у віці пізних двадцяти років. Між 1 січнем, 1946 і 31 груднем, 1954, майже 60,000 польських іміґрантів прибуло до Канади.

На підставі перепису з 1951 року в Канаді було 219,845 осіб польського походження. Ця цифра не може вважатися за точну, бо між ними мусить бути трохи українців, німців або литовців.

Не так як українці, які відразу показали вибір степових провінцій, поляки поселилися в Онтеріо більше ніж у котрій іншій провінції. Після 1921 року число поляків у цій провінції значно збільшувалося аж до 1951 року, коли воно дійшло до 89,825 або 40.9 відсотків всего польського населення в Канаді. Всіх поляків у трьох степових провінціях є 93,628, а найбільше їх є в Манітобі. Населення поляків у Брітіш Колюмбії подвоїлося між роками 1941 і 1951, коли воно дійшло до 16,301. Майже таке саме число їх живе в Квебеку. В приморських провінціях є дуже мале число поляків.

Слідуючі є чотири головні орґанізації, до яких канадійські поляки належать: 1) Товариство Поляків у Канаді — католицька орґанізація з головним бюром у Винніпеґу; 2) Федерація Польських Товариств Канади—неденомінаційна федерація около 80 орґанізацій ріжних родів, від допомогових до читалень, з осідком у Винніпеґу. Ця орґанізація тепер зєдналася з Канадійським Польським Конґресом; 3) Польский Союз Приязних Товариств Канади, братерське товариство з головним бюром у Торонті й около 21 відділами в Онтеріо; 4) Польське Демократичне Товариство Канади, з осередком у Торонті, представляючи крайно ліве крило поляків у Канаді.

В 1944 році створено загальну орґанізацію, яка прийняла назву Канадійський Польський Конґрес, і вона малаб репрезентувати всіх поляків і їх орґанізації в Канаді, з виїмком крайно лівого крила.

Поза ці чотири головні орґанізації є кілька незалежних льокальних товариств, які кооперують або з Польським Конґресом або з одною більшою орґанізацією, яка є в Конґресі.

Число видань канадійських поляків від початків їх іміґрації до Канади є мале, в порівнанні зількома іншими етнічними ґрупами, головно українцями.

Досвід показав, що для існування чужо-мовні часописи мусять полягати на піддержку існуючих орґанізацій, братств або церковних ґруп. Спроби започаткувати незалежні публікації звичайно стрінулися з упадком після короткого або довшого періоду непевного існування.

В 1955 році в Канаді було чотири польсько-мовних часописи, всі тижневики. "Ґазета Польска", найстарший польський тижневик у Канаді, був заснований в 1907 році. В 1951 році він зєднався з часописом "Ґлос Польскі" і прийняв назву "Ґлос Польскі - Ґазета Польска". Вона виходить у Торонті й має піддержку Польської Національної Юнії Канади. "Звянзковець", офіціялний орґан Польського Союзу Приязних Товариств Канади, почав виходити в Торонті в 1933 році. "Час", офіціяльний орґан Канадійського Польського Конґресу, був заснований в 1919 році й виходить у Винніпеґу. "Кроніка Тиґоднькова" почала виходити в Торонті в 1942 році.

Польська ґрупа в Канаді почала брати живу участь у канадійських справах в 19 столітті. Три найбільше визначні особи польського роду в тому часі були: Казімір Станіславс Ґжовскі, Александер Едвард Кєржковскі і Карло Авґуст Максиміліян Ґлобенскі. Казімір Ґжовскі прибув до Канади в 1842 році. Як голова інжинірської фірми, він був відповідальний за будову залізних доріг, каналів, і ріжних мостів, включно з першим між-

державним мостом, який лучить Форт Ірі й Боффало. За свого життя він був вибраний президентом Вайклиф Колеґії в Торонті, служив двадцять років у сенаті Торонтонського Університету, і був спів - основником Канадійського Тов. Цивільних Інжинірів, тепер Інжинірський Інститут Канади. В році 1890 Королева Вікторія нагородила його титулом Сер, і через якийсь час він заступав лейтенанта-ґубернатора Онтеріо. Карло Ґлобенскі, син польського офіцера в британській армії, і Александер Кєржковскі, були вибрані послами в провінції Квебек до першої канадійської Палати Послів в Оттаві в 1867 році.

Сьогодні люди польського походження в Канаді знаходяться в індустрії, головно в виробі заліза й сталевих продуктів та транспортаційного знаряддя. Друга їх найбільша катеґорія щодо зайнять є рільництво. Багато фармерів польського походження в західній Канаді є потомки тих, які помогли розвинути ту частину краю.

Між польськими іміґрантами, які прибули до Канади від початку другої світової війни, є певне число вишколених у природознавстві, в професіях і в мистецтві. Багато науковців і інжинірів дали від себе вклади в канадійські воєнні зусилля; інші польські іміґранти ввійшли в медичну професію, а ще інші стали назначені до штабів канадійських університетів. Добрим приміром є Пієр Радваньскі, антропольоґ, який викладає в Оттавському і Монтреальському Університетах. Недавно він одержав стипендію Краєвої Дослідчої Ради, щоб виконати антропольоґічну студію ескімосів. Праця Конрада і Кристіни Садовских дає нам цікавий зразок вкладу в мистецтво. Їх ориґінальні й незвичайні рисунки для вазів і тканин показують вплив їх польської традиції. Однак цікаво завважити й канадійські теми в їх найновішій праці.

НОРВЕЖЦІ

Як кажуть старі норські перекази, скандинавці дісталися до берегів Північної Америки около року 1,000. Є теорія, що в 14 столітті експедиція під проводом Павл Кнутсона розслідила нутро північно-американського континенту. Історія цеї експедиції є основана головно на доказах даних каменем "Кенсінґтон Рун Стовн". Цей камінь був положений на фармі Олофа Огмана, близь-

"ВАЙКІКІ БІЧ" НА ОСТРОВІ ГОНОЛУЛУ

ко Кенсінґтону, у Миннесоті, 1898 року. Напис на цьому камені каже, що експедиція Кнутсона переплила через Годсонський Залив до гирла ріки Нелсон. В цьому місці Кнутсон лишив свої кораблі в опіці десятьох чоловіків а сам, з малою ґрупою, пішов вгору ріки Нелсон. Він і його спільники переплили Озеро Винніпеґ, вплили в ріку Ред і доплили аж до місця, де є багато озер і рік. Після довгого вандрування вони добилися до ріки Миссиссиппі. Оце є більше-менше курс подій, якого можна зрозуміти з напису на Кенсінґтон Камені, однак правдивість цеї історії є дуже сумнівна бо виглядає, що в написі є деякі відходи від правди.

З Норвеґії не було ніяких більших рухів населення до Північної Америки перед девятнадцятим століттям. При кінці того століття декотрі з тих, які поселилися в заході Америки, почали переходити до Канади, пошукуючи за новою землею. В слідуючих десятиліттях канадійські західні провінції приманили багато більше норвежців зі Злучених Держав і Норвеґії.

Іміґрація норвежців до Канади дійшла до свого вершка між роком 1925 і 1929.. В протязі слідуючих пятьох років число іміґрантів знизилося, а від 1934 до 1945 року прибуло сюди дуже мало їх. Але після війни вона значно збільшилася: між 1 січнем, 1946 і 31 груднем, 1954, до Канади прибуло 5,431 норвежців.

В західній Канаді є тепер більше норвежців ніж в інших частях краю. Перепис населення з 11951 року показує, що в Канаді було тоді 119,266 норвежців. По провінціях це число було розподілене так: в східних приморських провінціях 2,593, в Квебеку 1,693, в Онтеріо 10,938, в Манітобі 6,740, в Саскачевані 35,625, в Бритіш Колюмбії 27,503, в Юконі й Північно-Західних Територіях 408.

Одне з перших норвежських поселень у Канаді було започатковано попри ріку Белла Кула, в Бритіш Колюмбії. Ґрупа поселенців виїхала з околиці Крукстон, у стейті Миннесота, в 1893 році. Вони подорожували до Ванкуверу залізницею, а там всіли на старомодний паровий корабель, який завіз їх до Квін Шарлот Савнд, Бурк Каналом і Бентик Арм аж там, де ріка Белла Кула виливається в море. Там вони висіли і по деяких труднощах знайшли відповідне місце на поселення. Потомки цих перших поселенців ще живуть у Белла Кула.

Майже в тому самому часі друга ґрупа норвежських піонірів відкрила центральну Алберту і остаточно рішила поселитися в околиці тепер знаній як Ню Норвей. Ця кольонія була в скорому часі підкріплена поселенцями зі Злучених Держав, головно з Південної Дакоти. Поступенно вона стала багатою околицею і вважали її за одне з найбільше успішних норвежських поселень в центральній Алберті.

Кілька миль на північ від Ню Норвей є Бардо, над Озером Бівер. Це велике поселення було засноване в 1894 році людьми з Бардо, Норвеґія. Того самого року — 1894, почалась формація кольонії Скандія, в тій самій околиці, і ще одне поселення близько Кемровз. Основи багатої кольонії в Крукед Лейк були положені двома братами з Валдрес, Норвеґія.

В Саскачевані перше норвежське поселення було в Ґлен Мері, около 40 миль на схід від Принц Алберт. Ця кольонія була ізольованим місцем до року 1903, коли то, в наслідок приходу на велику скалю норвежців зі Злучених Держав, кілька норвежських поселень появилося на саскачеванських степах. Одне таке поселення було засноване в околиці Автлук Гансом Моллерудом, який прибув з Ґрефтон, Північна Дакота. Його вислано було вибрати гомстеди в новій місцевості для вісімнадцятьох його сусідів у Ґрефтоні. Другий норвежець зі Злучених Держав, П. М. Ґенрикс, причинився до приводу великого числа поселенців до околиці Автлук з Ромсдален, у Норвеґії, в Саскачевані.

В Манітобі норвежських околиць є мало. Перша з них була заснована близько границі стейту Північної Дакоти. Вона названа Нумедагл, у честь околиці в Норвеґії, звідки більшість поселенців туди прибула.

Норвежські вклади в канадійське життя є ріжні. Вони здобули для себе добре імя в розвитку водно-електричної сили, в риболовлі й в рільництві. На полі літератури Марта Остенсо здобула нагороду Кортис Бравна в році 1925, в сумі $13,-500, за свою новелю "Вайлд Ґіс". Хотяй вона родилася в Норвеґії, то вона набула свою освіту в публичних школах у

Винніпеґу і в Манітобському Університеті. Багато норвежців проявили також поважну здібність у накресленні й плетенні тканин.

Норвежського походження Суперінтендент Королівської Канадійської Кінної Поліції, і бувший капітан Ст. Роша, кінно-поліційного корабля в арктичних водах, Генрі Ларсен, підніс високо норвежську репутацію доброго мореплавства. Його нагороджено Медалем Патрона Королівським Ґеоґрафічним Товариством у Лондоні за переплив через північно-західний перехід в обі сторони: з Ванкувер до Галіфаксу в роках 1940-42, і з Галіфаксу до Ванкувер в одному сезоні, 1944 року. Інші — приміром Амундсен — переплив в одну сторону, але ніколи перед тим ніхто не переплив туди в обі сторони. Суперінтендент Ларсен також обплив довкола континенту Північної Америки і, до половини 1955 року, був одиноким чоловіком доконати цього чину.

Серед норвежців вхід у канадійське життя був скорий. Вони мають лише два часописи в норвежській мові. Є це: Норрона, тижневик, заснований в 1909 році в Винніпеґу; і Норск Нитт (Норвежські Вісті), пів-місячник, заснований в 1938 році в Ванкувері. Да Шеперд, заснований в 1924 році, є пів-місячником, друкований в анґлійській і норвежській мовах і видаваний Норвежською Лютеранською Церквою Канади, в Едмонтоні.

Норвежські орґанізації, головно льокальні відділи Американського Товариства "Сини Норвеґії" є зацікавлені майже виключно допомоговою працею і громадськими зібраннями.

УКРАЇНЦІ

Шістдесять - літна річниця прибуття до Канади перших двох українських іміґрантів була відсвяткована в 1951 році. В протязі 60 років, від 1891 року, коли Василь Елиняк і Іван Пилипів вступили на канадійську землю, населення українців у Канаді зросло до 395,043.

Галичина й Буковина, свого часу провінції бувшої Австро-Угорської Імперії, дали більшість українських іміґрантів для Канади. Східна Україна, в російській імперії, дала від себе північно-американській іміґрації дуже мало. Глибоке відчуття несправедливости й потреба поліпшення свого економічного положення змусили багатьох українських селян глядіти поза границі свого рідного краю, щоб знайти полегшу від нещасливих обставин життя. Вони почали виїздити до Злучених Держав так рано як у 1870-тих роках. Трошки пізніше вони виїздили до Бразилії, Арґентини й Канади.

В Канаді перші українці поселилися на степах. Загально говорячи, їх поселення йшли в скісній смузі від південно-східної Манітоби до едмонтонських околиць Алберти. Тому, що вони мали перед собою трудне завдання будування домів і роблення фармів на широких пустих степах, їх самовистарчальність, ощадність і селянська витривалість уможливили їм видержувати великі недостачі й труднощі. Три головні труднощі, які вони терпіли, були: незнання анґлійської мови, велика ріжниця між способами фармерування в східній Европі й Канаді, та брак капіталу.

Все таки, в розмірно короткому часі більшість піонірських іміґрантів зробили великий поступ у влаштуванні себе на своїх фармах. До 1911 року, двадцять років після висіду з корабля в Квебеку перших двох іміґрантів, примітивні гомстеди з своїми характеристичними пошитими глиняними хатками почали зникати й давати місце гарним, чистим фармам з деревляними домами й великими червоними стайнями. Багато старших поселенців мали вже досить багато поля зораного, від двадцять до пятдесять штук худоби, і позакуплювали землі попри свої гомстеди.

Між 1911 і 1914 роками число українських іміґрантів дійшло до високої цифри. Ніколи ще від того періоду кількість іміґрації не була така велика. Через кілька років по війні приїзд українців до Канади оставався малим у порівнанні до приїзду з перед війни. Другий період великої іміґрації українців до Канади був між роками 1926 і 1931.

Минуле цеї нової ґрупи було, в багатьох оглядах, дуже відмінне від минулого перших українських іміґрантів. Ці другі почали були вже виходити з суспільного, політичного й економічного гнету, в якому були перші іміґранти. Вони не могли розвиватися вільно аж доки не прибули до Канади. В наслідок того, багато їх наставлень і поглядів були зовсім канадійські, а в тому підкріпили їх

впливи роджених і вихованих у Канаді дітей.

В контрасті до цеї першої хвилі селянської іміґрації, українці, які прибули сюди в часі між першою й другою світовою війною, були вже менше однаковою ґрупою. Декотрі з них були фармері, інші робітники, звільнені вояки, політичні втікачі або професори університетів. В наслідок того, що між селянством у східній Европі приходила примусова шкільна система, неписьменних між другою іміґраційною ґрупою було багато менше. Більшість з них мала бодай трохи освіти й їх погляди були поширені поза межі маленького села.

Ріжниця в минулому між цими двома ґрупами викликала деякі непорозуміння й конфлікти на початку їх життя в Канаді. З того була деяка користь для обох сторін. Нові іміґранти могли скористати з піонірської праці й довго-літнього досвіду в Канаді старих поселенців, а старша ґрупа користала з нових ідей нової ґрупи.

Після другої світової війни до Канади почала прибувати третя хвиля української іміґрації. Більшість з них були переміщені особи — українці, які були привезені до Німеччини до примусових праць, або такі, котрі втікли туди при кінці війни, щоб уникнути комуністичний гнет. Вони представляли справжний розріз українського життя: фармері, фахові робітники, професіоналісти — мужчини й женщини, студенти, науковці, музиканти й артисти. Між 1 січнем, 1946 і 31 грудня, 1954, число українців, прибувших до Канади, було 33,823.

Перепис населення з 1951 року показує, що всіх українців у Канаді було тоді 395,043. До Онтеріо прибувало найбільше нових іміґрантів і цим чином нахил до східної переваги українського населення приспішився. В 1951 році в Онтеріо було 93,595 людей українського роду, в порівнанні з 48,148 в році 1941. В Брітіш Колюмбії показався також значний зріст українців — з 7,563 в році 1941, до 22,613 в році 1951. Найбільше число канадійців українського походження живе в Манітобі, де є ядро старого поселення, однак релятивне збільшення є багато менше в цій провінції: з 89,761 в 1941 році до 98,753 в 1951 році.

Українські орґанізації в Канаді є ріжні й є їх багато. В році 1941 доведено до єдности коли пять великих орґанізацій погодилися на створення офіціяльного координаційного тіла, складаючогося з представників кожної орґанізації. Це тіло, знане як Комітет Українців Канади, піддержує канадійську демократію й репрезентує опінію більшости українців у Канаді.

Дві найбільші орґанізації в Комітеті є Братство Українців Католиків і Союз Українців Самостійників. Перша з них є світська орґанізація Української Католицької Церкви, а членство другої орґанізації є майже виключно приналежне до Української Греко-Православної Церкви в Канаді. (В 1951 році майже 70 відсотків усіх українців у Канаді були членами одної або другої церкви).

Інші орґанізації є більше світські ніж релігійні. Є це слідуючі: Українське Національне Обєднання, Союз Гетьманців Державників, і Українська Робітнича Орґанізація. Шеста орґанізація, також діяльна в Комітеті, є Союз Українських Канадійських Ветеранів.

Після Конґресу Комітету Українців Канади з 1953 року в Комітет вступили 14 інших орґанізацій. Недавно створена орґанізація, яка не є в Комітеті, це Ліґа Визволення України.

Товариство Обєднаних Українських Канадців, до якого належить лише мале число людей, репрезентує крайно ліву ґрупу українців у Канаді.

Багато повище згаданих орґанізацій мають свої жіночі відділи, клюби молоді, драматичні гуртки і хори. Більшість з них видає свої власні часописи, висловлюючи свої думки й погляди.

В протязі 64 років у Канаді українці заснували незвичайно багато часописів і періодичних видань. Від 1903 року, коли появився Канадійський Фармер, виходило около 135 ріжних часописів. Багато з них виходили лише короткий час і зникали по двох або трьох місяцях, інші виходили кілька років, а кілька сильніших, між якими на найбільшу увагу заслуговує Канадійський Фармер, видержали початкові й пізніші фінансові труднощі й тепер вони є добре обґрунтованими й успішними публікаціями.

В квітні, 1955 року, в Канаді виходило 37 українських часописів. Пять з них друкувалися в анґлійській мові, а решта в українській. Більше як половина почала виходити від 1945 року.

Тому, що вони мають довгу рільничу традицію в Европі, а також уже й в Канаді, зовсім природно, що найбільший їх вклад для Канади є на цьому полі. Розвиток Заходу, його заселення й загальний ріст є тісно звязаний з історією української ґрупи.

Працьовитість, спосібність і дуже трудна праця були вложені в перших роках прочищення землі й заведення господарств. В початкових роках найбільше потрібними були здоровля, сила й витривалість. Нова земля давала обильні врожаї і світові ринки були готові забирати будь які кількости канадійського збіжжя. Але з бігом часу обставини почали змінюватися. Постійне сіяння, без перерви або поліпшення, почало виснажувати землю. Нарешті стало ясно, що модерні методи консервації землі й інші наукові техніки мусять бути внесені.

Щоб стрінутися з цею потребою, багато синів українських фармерів почали записуватися до рільничих шкіл і колеґій. З набутою в них наукою вони могли внести нові методи фармерування. Сьогодні релятивно велика пропорція рільничих знавців у Канаді є українського роду. Більшість з них є заанґажовані федеральним або провінціяльними департаментами рільництва як місцеві аґрономи, дослідники або дорадники фармерів. Декотрі з них мають посади поважних відповідальностей, з яких можливо подати тут лише кілька. Директор Домініяльної Експериментальної Фарми в Реджайні між роком 1931 і 1936 був українець. Один з найвизначніших знавців у Північній Америці на полі рослинної екольоґії є українець, який заснував відділ практичної рослинної екольоґії в Саскачеванському Університеті в 1930 році. Українець був назначений рільничим супервайзором на північний Саскачеван в 1952 році, а в 1953 році українець, працюючий при федеральному департаменті рільництва, був висланий до Маляї як рільничий фахівець у складі Коломбо Пляну.

Результати наукової праці цих рільничих знавців у Канаді були замітні особливо серед фармерів українського роду, які почали здобувати чимраз більше успіхів у канадійських і світових компетиціях. З усіх 54 нагород, виграних у 1951 році провінцією Алберта за ріжні рільничі продукти, 29 були дані фармерам українського походження. На міждержавному полі албертійський фармер українського роду, який брав участь у компетиції в Шікаґо в 1939 році, здобув титул "Вівсяного Короля". Від тоді фармері українського роду задержують традицію здобуття світових чемпіонатів для Канади кожного року в компетиціях у Шікаґо.

Українці від давних століть занимаються ріжнородною рільничою працею. Участь у політиці, однак, була для більшости з них новою діяльністю коли вони прибули до Канади, однак їх здобутки і в цьому напрямі є вже замітні. Вони мусіли багато вчитися про концепції демократії й відповідального урядування. А-ле при помочі й проводі заінтересованих канадійців і від своїх власних освічених людей, українці почали постепенно засвоювати принципи демократичного урядування.

На одному з їх перших політичних мітинґів, відбутого в 1913 році в Чипмен, Алберта, ухвалено резолюцію, якої частина звучить так: "Рішено, що хотяй ми є горді з нашого рідного краю і хочемо держати перед собою його найвищі ідеали, ми признаємо, що в цій державі, нашій прибраній батьківщині, ми, як її горожани, маємо всі права й привілеї канадійського горожанства і що ми віримо, що це є нашим обовязком будувати, в гармонії з нашими співгорожанами, зєднану й багату державу, без виріжнення рас або вір."

В початках їх політичної участи більшість вибраних послів були роджені в Европі, і округи, яких вони репрезентували, були майже цілковито українські. Недавно ці обовязки почали переходити на покоління роджене в Канаді, і тепер є тенденція принимати кандидата на підставі його власних заслуг виборцями українського й не-українського походження.

Їх участь у провінціяльній політиці почалася в 1913 році, коли українець був вибраний до албертійської леґіслятури. В 1955 році був один посол українського роду в провінціяльній леґіслятурі Онтерія; в саскачеванській леґіслятурі було чотири посли українського роду, а один з них членом кабінету. В той сам час у манітобській леґіслятурі, в якій є всіх 57 послів, було 8 послів українців, з яких один був спікером, другий заступ-

ником спікера, а третий ґенеральним правником.

Вхід українців у федеральну політику прийшов пізніше ніж на провінціяльному полі. Округ Веґревил, в Алберті, вислав першого посла українського роду до парляменту в Оттаві, і він задержав своє місце від 1926 до 1935 року. Цей округ був репрезентований в Оттаві двома іншими послами українського роду. Онтеріо дістало свого першого посла українського роду в 1952 році, коли вибрано було там мейора Ошави в доповнюючих виборах. В федеральних виборах 1953 року канадійці українського походження вибрали чотири посли, які репрезентували чотири ріжні політичні партії.

Українці є діяльні також і в муніципальних справах майже від самого початку свого життя в Канаді. Вони були звичайно вибирані в околицях, де більшість виборців є українського роду. Та вже в недавному часі вони були успішні в виборах у місцевостях, де є ріжні етнічні ґрупи. Ошава, Едмонтон, Виндзор і Йорктон, приміром, вибрали мейорами українців, а в Торонті вибраний був перший українець членом міської ради в 1952 році.

В 1955 році назначено першого українця, родженого в Канаді, до канадійського сенату.

Факт, що так багато політичних діячів, послів і громадських провідників серед українців були учителями, доказує, що освіта для них має дуже важне місце. Перші поселенці привезли з собою велику пошану, майже обожання, до учителя. Найбільшим бажанням багатьох українців було те, щоб їх дитина стала учителем. В наслідок того серед канадійців українського походження є великий відсоток учителів. Ці люди, учителі й принципали початкових і вищих шкіл, дали від себе незвичайно пожиточний вклад у життя західної Канади, де кілька з них служать також як шкільні суперінтенденти або інспектори.

В минулому десятилітті збільшилося число лекторів і професорів українського походження в університетах. Канада втратила кількох вартісних осіб українського роду в користь Злучених Держав, але, з другої сторони, в роках після 1945, вона здобула ґрупу науковців з великим учительським досвідом в декотрих університетах східної Европи.

Музична здібність українців є добре знана. Навіть у початкових роках, коли їх малі поселення лише починали вкорінюватися, кожна околиця мала свій Народний Дім, при якому приміщувалися хорові ґрупи, орхестри й драматичні гуртки. На початку ці ґрупи давали вистави лише людям у своїй околиці. З часом, зі збільшенням свого досвіду, їх слава поширювалася поза свою околицю на інші. Декотрі хори здобули для себе славу на цілу Канаду. З часом виринули з між другого й третого покоління талановиті музиканти. Успіхи, здобуті декотрими цими молодими артистами — скрипаки, челісти, піяністи й співаки — піднесли їх до рівня першорядних музикантів у Канаді.

Другий аспект культурного життя українців є традиційні селянські ручні роботи, яких привезли з собою перші поселенці з Европи. Гарні вишивки в дуже складних ґеометричних взірцях на убранні й домашному льняному полотні, плетення килимів, кераміка й писання великодних писанок — є дещо з традиційних українських ручних мистецтв. Вартість цього дуже гарного мистецтва, в якому їх матері доказували свої нахили до артистичних праць, не було завжди оцінене другим поколінням, але в недавних роках почались старання зберегти та ще й віджити це мистецтво. Воно представляє частину канадійського культурного тла й дає канадійським рисівникам велике багатство матеріялу.

Покищо передчасно оцінювати вклад музикантів, орхестрових диріґентів, балетних танцюристів, артистів, журналістів і видавців, прибувших до Канади від 1945 року. Декотрі з них вже почали працювати на своїх власних полях, інші знайшли ріжні тимчасові зайняття. Українсько-мовна преса прийняла певне число журналістів, і два видавці вже влаштували себе в Винніпеґу. В 1951 році ґрупа артистів зорґанізувала виставу українського мистецтва в Винніпеґу й також дала кілька експонатів кільком виставам у східній Канаді. Такі початки піддають надію, що ця добре вишколена й талановита ґрупа українців має також багато для вкладу в культурний розвиток Канади.

Канадійський Відділ Горожанства

(Переклав з анґлійського М.Г.Г.)

Випробувані та Справджені Приписи

JANE ASHLEY

ВІДДІЛ ДОМАШНОЇ УСЛУГИ

The Canada Starch Company Ltd,

продуценти

Canada Corn Starch — Mazola — Silvergloss Starch — Benson's Corn Starch — Karo — Lily Corn Starch — Crown Brand Corn Starch — Linit.

"НЕ-РОЗТАЧАНЕ" поодиноке 8 або 9 цалеве завивання

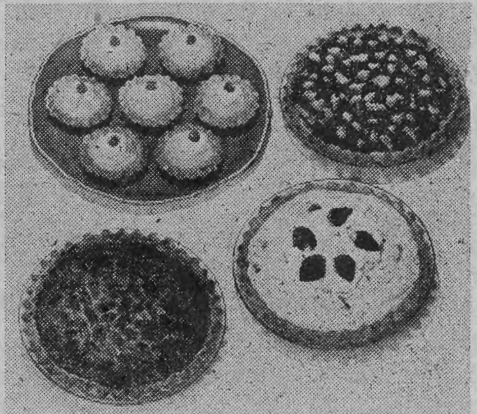
1½ склянки пересіяної муки до всього
1½ ложочки цукру
¾ ложочки соли
½ склянки салатного олію MAZOLA
3 ложки холодного молока

Пересійте муку, цукор і сіль до бритванки. Змішайте салатний олій MAZOLA і молоко в склянці. Вбивайте вилкою, аж доки не згусне; влийте це до мучної мішанки. Мішайте вилкою, аж мука зовсім звогчиться. Втисніть це тісто пальцями рівномірно на дно бритванки і на боки, стараючись заховати однакову грубість всюди. Виробіть і притискайте, щоб по боках тіста було рівне з краями бритванки.

ПЕЧЕНЕ ЗАВИВАННЯ: Попроколюйте тісто вилкою; печіть в гарячій печі (425 ст. Ф) через 12—15 мінут. Прохододіть, начиньте, чим бажаєте.

СИРЕ ЗАВИВАННЯ: Начиньте чим бажаєте; печіть при температурі 400 ст. Ф. Зменшіть гаряч до 350 ст. Ф. і печіть, доки начинка не спечеться.

УВАГА: Завсіди приготовте начинки заки зробите тісто. Тіста неспеченим не переховуйте.

ЧОКОЛЯДОВИЙ "БЛАН МАНЖ"

½ склянки цукру
6 ложок BENSON або CANADA CORN STARCH
¼ ложочки соли
4 склянки молока
1 квадратик чоколяди до варення
1½ ложочки ванілії

Змішайте цукор, BENSON'S або CANADA CORN STARCH і сіль, разом в подвійному баняку. Постепенно вмішайте молоко, добре мішаючи, аж зрідне. Додайте чоколяду; положіть над кипяток і варіть, постійно мішаючи, аж мішанина згусне. Прикрийте та продовжайте варити через 10 мінут довше, час від часу мішайте. Здійміть з вогню, мішайте, аж чоколяда добре змішається. Додайте ванілію та прохолодіть; влийте в тарілки і прохолодіть. Дає: 6—8 подань.

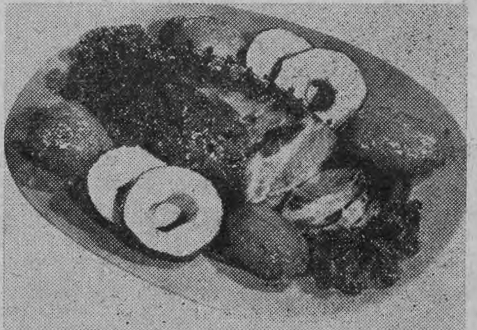
УВАГА: Як бажаєте, потніть маршмелловс на вісім частин і вмішайте їх у відставлений пуддинґ перед повним охолодженням.

ПЕЧЕНА ОБІДНА ШИНКА

2½ фун. вудженого карку або "тендерлойн" шинки
Цілі гвоздики ("cloves")
1 склянка CROWN BRAND кукурудзяного сиропу
½ склянки води
2 ложки оцту
2 червоні яблука середньої величини
4 середньої величини варені солодкі бульби

Понапихайте гвоздики в шинку, пложіть її у велику ринку до печення. Змішайте CROWN BRAND кукурудзяний сироп з водою та оцтом і полийте тим шинку. Печіть шинку ненакритою при повільній температурі (325 ст. Ф.) 1 годину. Обтеребіть яблука, покрайте на кружки ¾ цаля грубости. Положіть яблука та солодку бульбу до ринки з шинкою. Продовжуйте пекти через 30 до 45 мінут, часто підливаючи.

УВАГА: Прийдержуйтесь цього припису для покраяної шинки на грубість 1 цаля. Якщо вживаєте цілу або пів вудженої шинки, варіть, як подано на опакуванні. Одну годину перед тим, заки шинка спечеться, примініть повищий припис.

Крим - краса України

Кожний, хто гляне на мапу України, мусить звернути увагу на характеристичний своїм виглядом півострів, що причеплений до південного берега тільки вузенькою шийкою. Якби цю шийку перетяти, з півострова легко зробивсяб острів. Це Крим. З тією назвою стрічаємося дуже часто продовж багатьох століть історії України, бо на Кримі довго кочувала а то й жила осілим життям страшна татарська орда, що довгі віки не давала спокою нашій батьківщині.

Саму цю назву Крим ріжно пояснюють. Саме тому, що перетявши перекопську шийку з кримського півострова можна зробити недоступний острів, щось в роді твердині, татари назвали його Кримом, що — як кажуть вчені — значить: твердиня, і дуже зближене з монгольським словом "керм", що значить по нашому: стіна. Назви: кермен, керман, кирман, що їх вживають турки і татари, означають укріплене або недоступне місце. Дехто виводить назву Крим від слова Кіммеріон, тобто від назви племени кімерійців, що в давну-давнину заселювало східню частину Криму, тобто керченський півострів.

Кримський півострів обливає від заходу і півдня Чорне Море, від сходу Керченський пролив і Азовське Море. Перекопська шийка, що лучить його з суходолом, широка не більш, як сім і пів кільометра.

Крим, що має 25,261 квадратних кільометрів простору, лежить більш-менш у тій самій ґеоґрафічній ширині, що північна Юґославія, північна Італія та південна Франція. Рівнолежник, що переходить через столицю Криму, Симферопіль, переходить більш-менш і через місто Бордо в Франції.

Північна частина кримського суходолу — це низ, південна — верховина. Низ, колишнє морське дно, представляється одностійною степовою площею (кримський степ), що творить продовження чорноморського степу. На одному й на другому степу обробляє землю український хлібороб.

Отой кримський степ переходить на південному березі півострова в гори. Кримські гори — це невеликий кряж в порівнанні з Карпатами, ледви 150 км. в довжину і 35 км. шириною. Вони тягнуться над самим південно - східним берегом кримського півострова трьома рівнобіжними хребтами. Між ними лежать подовжні долини. Всі хребти полого спадають на північ, круто на південь. Найвищий хребет найближче до моря переходить в шпилі: Романхош (1543 м.), Чатирдаг (1521 м.), Демиркапу і т. д. Цей хребет зверху плоский і камінистий, поритий лійкастими вертепами, безлісний, має назву Яйла і служить лихим пасовиськом. Глибокі проваллярорізують хребет і ділять його на поодинокі гори з плоскими вершками.

Кримські гори витворились так само, як і Карпати, через зморшки земної кори. Складаються вони на споді з глею і лупака, а зверху з вапняка. Як звичайно у вапнякових горах, в Яйлі багато печер. В деяких продовж року повно леду.

Дуже гарно й мальовничо виглядає південно - східний спад Кримських гір. Колись бушували тут вульканічні сили. Залишилися після них круті щовби з вульканічних скал, що скелями спадають до морського побережжя. Гарними водопадами прямують гірські потоки до моря, а на самім побережжі, захищенім горами від холодних північних вітрів, розвилася гарна південна рістня. Це справжня українська Рівієра. Тут серед винниць, маслинових, каштанових та оріхових гаїв, у таких місцевостях, як Лівадія, Ялта, Алушта, багато пречудових віль, що в них літом перебуває маса літників. Тут багато санаторій і палат багатих людей.

Крим багатий на низько-процентову залізну руду (на керченському півострові), а крім того має невеликі поклади вугля, сірки, ісляндського шпату та мар-

ґанцевих руд. В озерах великий запас кухонної соли. Людність займається хліборобством та випасом худоби, головно овець. На півдні дуже розвинене городництво й садівництво. Промисловість слабо розвинена — фабрики консерв, виріб шкір та вина.

Головніші міста на Кримі: столиця Симферопіль (82 тисячі мешканців), пристані Севастопіль, Теодосія та Керч-Енікалє, та й згадані вгорі літниськові місцевости.

В 1928-му році на Кримі було 700,000 мешканців, в тому: українців 11%, москалів 42%, татар 25%, жидів 6.4%, німців 6%, греків 2.3%, вірмен 1.5%, сербів 1.5%, поляків 0.6%, караїмів 0.6%. Українців найбільше (до 20%) в округах: керченській, джанкойській, евпаторійській та симферопільській.

Стара назва Криму — Таврида, походить від імени таврів, племени кельтійської раси, що жили на півострові на яких 1800 літ до Христа. Грецький історик Геродот каже, що до приходу скитів на береги Дніпра десь в 1514-му році до Хр., таври вже ставили мури й будували міста. Вони жили на південному побережжі, від міста Теодосії до Балаклави. Східню частину берега і керченський півострів, десь більш-менш у тому самому часі (1700 до Хр.) заняли кімерійці, що теж були кельтійського походження.

Коли в 1514-му році до Хр. в південних степах України появилися скити, вони стрінулися з кімерійцями, що жили і поза кримським півостровом, і підбили їх під своє панування. Але десь коло 700-го року до Хр. кімерійці вимандрували з Тавриди і пішли Каспійськими воротами в Азію, де підбили лідійське царство.

Згодом скити підбили під свою владу таврів, змішалися з ними і так повстає новий нарід: тавро-скити.

Десь на початку VI-го століття до Хр. появилися на Кримі перші грецькі кольонії: Пантікапея (сьогодні Керч), Фанаґорія, а згодом — коло 600-го року — Теодосія, а ще пізніше — коло 500 року — Херсонес або Корсунь, що його здобув був потім Володимир Великий. Всі грецькі кольонії на Кримі ділились на дві ґрупи: на чолі одної стояла Пантікапея, на чолі другої — Херсонес. Обі ґрупи були постійно в ворожих відносинах і боролися за владу над півостровом. Пантікапея, якої людність — це були греки з великою домішкою скито-сарматів, перетворилась десь коло 480 року до Хр. у т. зв. Босфорське царство, що під пануванням сімох династій босфорських царів, протривало довгі віки.

Коли десь коло III-го століття до Хр. тавро-скити створили сильну державу під владою царів та почали загрожувати грецьким кольоніям, ті останні попросили допомоги в короля Понту Мітридата Евпатора, що вислав проти скитів своїх полководців Неоптолєма і Діофанта. Вивязалась довга боротьба зі скитами, які раз підбиті знову визволялись з-під влади Мітридата, і Діофант знову виправлявся на них та знову підбивав. На знак першої перемоги над скитами, що до того часу вважалися непереможними, Діофант оснував у завойованій країні місто, яке назвав на честь свого володаря Евпаторією.

Мітридат, правда, вигнав з грецьких міст Босфору і Херсонесу скитів, але зробив з них свою провінцію та посадив там свого сина Махара (79-65 рр. до Хр.). Та згодом заняли босфорське царство римляни, а пізніше гуни, ґоти та мадяри.

Від VII-го до XII-го століття Крим підпадав по черзі під владу хозарів, печенігів та половців. В XIII-му віці заняли його монголи (татари), що по розпаді "Золотої Орди", якої осідок був над Волгою, створили окреме ханство під династією Ґіреїв, які згодом признали над собою зверхність Туреччини. Властне ця династія Ґіреїв далася в знаки Україні.

Від 1687-го року Московщина починає цілу низку воєн з Кримом і 1783-го року Катерина II-га прилучує Крим до московської держави.

У 1918-му році, коли українські війська разом з німецькими очищували Україну від більшовицьких відділів, стали вони займати й Крим. Та раптом німецьке командування наказало українським військам зупинитися, а згодом і зовсім залишити Крим. Під охороною німців зібрався в Бахчисараї татарський національний сойм ("курултай"), але німці не допустили татар до влади, і передали ту владу представникам москалів. Москалі під проводом ґенерала Сулькевича створили кримський уряд, який поставив собі завдання зберігати самостійність

кримського півострова аж доки не вияసниться його міжнароднє становище. Зі всього було видно, що той кримський уряд уважає Крим за частину московської держави і тільки чекає, коли то вона відбудується і можна буде знову прилучити до неї Крим. Про злуку Криму з Україною ніхто з того уряду й не думав.

Гетьманський уряд почав робити перед німецькою військовою владою заходи, щоб Крим прилучити до України. До німецького посла в Україні, барона, Мума, пішло в тій справі особисте письмо гетьмана і потім письмо міністерства закордонних справ. В обох тих письмах доказувалося, що з ріжних причин Крим повинен і мусить належати до України. Але ці заходи нічого не помагали. Тоді гетьманський уряд вирішив почати бльокаду кримського півострова. В Криму наближався збір овочів. Садівники потребували дощечок на скриньки, які приходили з України, треба було стружок до пакування овочів. Треба було дерева для сушення овочів, треба було цукру для їх консервування. Крім того людність потребувала хліба. Все те можна було дістати з України, але тепер бльокада не пускала. Садівники не могли вивезти овочів, які почали гнити, морем їх вивозити не можна. Німецька військова влада звернулася до гетьманського уряду, щоби зніс бльокаду, але уряд не зробив цього. Тоді примушений необхідністю кримський уряд почав з Україною переговорювати в справі злуки Криму з Україною. На переговори приїхали члени кримського уряду до Києва, але з переговорів нічого не виходило. Тоді гетьманський уряд зажадав, щоб приїхали представники кримських національностей. Приїхали представники українців, татар і німців-кольоністів, що були за злукою з Україною. Тепер переговори швидко дійшли до успішного кінця. Крим діставав внутрішню автономію в складі Української Держави, свій краєвий сойм, територіяльне військо, свою адміністрацію й окремого державного секретаря в Раді Міністрів Української Держави.

Тимчасом німці погодились передати Україні Чорноморську фльоту і в Севастополі на укріпленнях та на суднах замаяв український морський прапор. Таким чином Українська Держава здобула фактичну владу над Кримом. Але дальші події не дозволили тієї влади втримати.

Таку політику в відношенні до Криму, яку повів був у 1918-му році гетьманський уряд, мусітиме вести кожний український уряд, бо Крим завжди і по всі часи мусить належати до України.

Осип Юрій Федькович

У ВЕРОНІ

(Співанка)

У Вероні, гей, на брамі камянії
Там стояли три жовняри молодії;
Як стояли, так стояли, говорили:
“Бодай би ся ясні мури розвалили!
Не так мури камянії, як ті брами, —
Заплакала стара ненька слізоньками.

Не плач мати, не плач моя, не журися,
Маю-ж бо я що убрати, подивися:
Маю кабат, маю зброю, в чім ходити,
Тече кровця річеньками, є що пити.
Не так пити-пропивати як гуляти, —
Чисте поле романове, моя мати”.

Ходить жовняр молоденький на патроли,
Аж там летя, підлітають три соколи!
“Ой соколи, ой бистрії, де бували?
В чистім поли романовім попасали;
Попасали білі руки, чорні очі,
А все тото буковинські парубочі”.

Заувага: Верона й Кастенодольо, — це міста в північній Італії. В першім стояло австрійське військо постоєм в війні 1859 р., під другим билося з Ґарібальдим 15 червня.

УТЕЧА

На землю скрадався вечір . . .

Тусклим світлом жевріли електричні лямпи біля табору, освічуючи дротяні огорожі та простір від бараків до дротів. Чотири наріжні рефлектори, немов павуки, шукали жертв . . .

Глухо дудніли кроки вартових. Вокруг якийсь гнітучий настрій. Якийсь неспокій . . . Якесь напруження . . .

В траві повз в напрямі огорожі довгий вуж. Тихо. Безшелесно . . .

— Це були люди. Припадали до землі як зближалися кроки вартових, а там повзли дальше . . .

Вокруг біля огорожі крутилися, нічого не підозріваючи їхні співтовариші недолі. А ось вони підповзли під високу, триметрову огорожу, з густо — укладаних колючих дротів. Нам сімом — бо це ми зібралися до утечі з польського ізоляційного табору на Святій землі, з цеї нової Березки, завмер дух. Зорко за всім слідкуємо, а там пролазимо через заздалегідь нами протяті дроти, на другу сторону, до табору інтернованих італійців.

Перший крок зроблений . . . Пощастило. Повземо дальше. Тут вартові жовніри жиди не так строго пильнують як польська військова жандармерія.

Нас зауважили італійці, хочуть зблизитися, та ми даємо знаки, щоб мовчали і віддалились. Вони скоро зорієнтувалися в чому діло і віддалилися.

Повземо дальше. Кров молотами валить в виски. Уста висохли. Палить в горлі. Хвилини вічністю видаються . . .

Вкінці підповзли ми під другу огорожу і задержалися біля якоїсь шіпки. Підлазимо блище під шіпку і . . . — Боже Ти мій! — як не зніметься вереск — це був курник, і ми розбудили курей . . . Прилипаємо до землі і ждемо, що вже буде. За хвилину прибігає вартовий. З крісом, готовим до стрілу, задержується біля нас, та не помітив нас, бо широко позіхнув, перевісив через рамя кріс і задивився десь в даль. З нами утікає двох жидів. Мені лискавкою мигнула думка — а може цей жовнір утікач з польської армії, їх же не мало втікло і вступило до жидівського леґіону. Якщо так, то він нам напевно поможе. Підповзаю до товаришів утечі — Стальського і Жаґля і шепотом висказую їм свою думку. Чую як в Жаґля цокотять зуби, бачу в сяєві місячного світла рясний піт на його чолі. Стальський більш опанований, тільки сильно блідий. До нас присуваються другі . . . Плян мій простий. — Я зо Стальським підсуваємось під саму огорожу і Стальський шепче до вартівника:

— "Хавер, а хавер!" (друже, а друже — старожидівське) і став обясняти, що нас сімох жидів було в польській армії, ми задумали втікати до жидівського леґіону та нас зловили і вкинули до ізоляційного табору в Лятруні. Звідси ми через якогось жида повідомили тайну жидівську орґанізацію "Ірґун Цвай Леумі", щоб нас звідси вирвали. Відповіді ще нема, а завтра поляки вивозять всіх до Єгипту . . . Ми рішили втекти і просимо його як доброго сина "Ізраїля" допомогти нам . . .

— Ця неправдива історія допомогла. Жовнір звертається до мене на старожидівській мові, а я відповідаю наперед виученими словами "сліха, ані льо жжж йодеа еврiт — ата мідабер їдіш?" (Пробач, я не розумію по старожидівськи, чи ти знаєш жарґон?). Жовнір задає кілька питань, а я відповідаю. Зближається решта. Жаґель питає щось на жарґоні, а інші притакують "йо, йо" і "ой вей" . . . Жовнір рішив нам допомогти. Оглядається кругом і каже нам пролазити.

Треба пролізти густі звої колючого дроту, які й миша не пролізлаб.

Колись я бачив фільм як анґлійські полонені втікали з німецького табору. Вони пролазили в цей спосіб, що лягали лицем до гори, висували наперед руки, розсували дроти, посувалися вперід і всувалися всім тілом. Жовнір перестері-

гає, щоб не повиривати кілків зі землі, бо за це грозить йому суд.

Я влажу в однім місці, а один поляк —Рудольф К-цкі в другому, щоб скорше було. Інші ждуть черги. Напружую всі сили і підношу чи розсуваю дроти. Піт струмками ллється з мене. А ось вже всунув голову. Лізу дальше. Дріт чіпляється за батєльдрес (суконний військовий однострій). Звільняю з колючок убрання і повзу дальше. Вже до половини тіла заліз в дроти. Вже майже увесь в дроті . . . Зовсім вибився зо сил. Навіть руки не всилі піднести в гору, а тут як на зло мої вперед витягнені руки зачіпилися за дріт — ніяк не годен відчіпити. Шамочусь в дротах, але чую, що й на плечах вже держать колючки . . . Рушаю ногами, але вже й штани зачіпилися . . . Лежу витягнений як струна. Ні взад, ні вперед. Німий біль перевтоми доймає аж до костей. Чую як з ніг, з плечей, з рук, з лиця спливає солона, горяча кров . . .

— Скоріше принаглює вартівник. Напружую всі сили, прикушую до крови уста і шарпаю. — Нічого — тільки дроти заграли голосними струнами . . .

Збираю всі свої сили, шарпаю і о доле! — звільнюю одну руку. Свобідною рукою розмотую другу руку, а там плечі. Ноги стягаю до себе. Прорвав штани, але ноги свобідні. Хвилину відпочиваю, а там посуваюся дальше. З пальців цюрком стікає кров, та я не зважаю. Розмотую, розсуваю дріт за дротом і посуваюся дальше. Ось вже голова на другій стороні. Тепер вартівник відкладає кріса і помагає мені вилізти. Вилажу з дротів. Дві години просидів я в звоях колючого дроту! . . . Дві години нелюдських зусиль . . . Дві години скрайнього напруження, щоб діпняти задуманої мети . . . Дві години, яких не забути мені ніколи, а за які колись домагатисьму обрахунку в ворога . . .

По кількох хвилинах вилазить Рудольф. Останні пролізли готовими отворами, значно скорше . . . Я ожидав до самого кінця, а там розправив як попередньо були, дроти і вартовий запровадив нас до фіртки. Відімкнув, ми подякували і опинилися на волі . . .

Всі бліді, зворушені і втомлені. Минаємо проклятий, повний болючих споминів, польський ізоляційний табор, цю нову Березу Картузьку в Лятруні біля Єрусалиму на Святій землі . . . Відходимо кілька сот метрів дальше і тут в тіні дерев нараджуємося, що робити дальше. Ріжні пляни. Ріжні думки. Я пропоную, щоб розбитися на кілька ґруп і на власну руку шукати виходу. Інші не погоджуються. Твердять, що найкраще, всім спільно, дібратися до якогось кібуцу (спільні господарства, колєктив), а там жиди нам допоможуть.

Хтось піддає назву кібуцу Кірят Анавім, біля Єрусалиму. На тому й стало. Йдемо . . . Йдемо, один за другим на такій віддалі, щоб один одного не стратив з очей. Йдемо гостинцем. Як тільки чуємо, що надїздить якесь авто чи моторцикль, тоді сходимо з дороги і ховаємось по ровах чи за скалами. Десятки разів приходилося укривати в цей спосіб перед погонею. Вкінці остогидло. Рішаємо йти горами навпростець. Скручуємо з дороги в ліво, в гори. Десь в далі виють шакалі. Ніч ясна, місячна. Йдемо доволі довго аж стрічаємо серіозну перепону. Вліво і в право — де тільки зором кинути, тягнеться старий, кактусовий живопліт. Шукати якогось вирубу — проходу не було часу. Ми знаходилися на арабській землі і легко могли попасти в їхні руки, вони моглиб нас взяти за жидівських терористів і ще чого доброго поубивати, або віддати в руки поліції. Я без надуми скачу в цю гущу. Десятки колючих мов іґли кактусових шпильок болючо впивається в моє тіло. Закусую губи, мене облив гарячий то холодний піт, але без зойку пролажу на другу сторону. Чую як цюрком спливає горяча, липка кров. В міжчасі кількох з виском проходить моїми слідами, а інші знайшли доріжку та пробралися туди. По такому переході рішаємо вийти на шлях. Знову доводиться, що хвилини критися перед автами. Проходимо вокруг арабське сільце. Нас проводить пекельний лай собак.

Знаємо, що десь тут має бути поліційна станиця, отже опять збочуємо з дороги та так нефортунно, що попадаємо прямо на поліційну станицю. Знову лай собак і крики стій, стій, та ми не ждали, а дали ногам знати . . .

Тепер ми осторожно стали виминати, доволі густі тут арабські села. До нас долітав невгомонний вой собак. Серце шалено стукотіло. Кров молотами била

в виски. Очі заливав рясний піт. Дошкулював біль та невимовна втома.

Ми що раз частіше стали відпочивати. Щораз частіше хтось відставав . . .

— Стальський, найслабший з усіх нас, знемігся вкінці зовсім. Спершу нас двох його піддержувало, а там довелося нести на зміну.

Перед самим світанком добрили ми до кібуцу. Зясовуємо вартівникові цілу справу. Він велить нам підіждати, а там вернувся і завів нас в харчівню. Ми були в жахливому стані. При ясному, елєктричному світлі один-одного не могли пізнати. Наші військові однострої порвані на клочки і закровавлені. Нас нагодували і повели в шопу спати.

Думки мов птиці в клітці стрибали в голові, а там і не зчувся, коли заснув. Проснулися ми щойно пополудні. Гостинні жиди завели нас викупатися і переоділи в цивільне убрання.

Я ще й сьогодні відчуваю до тих людей невимовну вдячність, які, добре знаючи, що нас пятьох не жиди, наражаючи себе і свої родини на неприємности зі сторони влади, дали нам приют в кібуці . . .

Кілька тижнів користали ми з їхньої гостинності . . .

Я налічив сто ран на свойому тілі, і не мало часу забрало, заки все поґоїлося. В два тижні опісля я витягав ще кактусові колючки з тіла, а рани місяць заживали.

В кілька днів по нашій утечі в кібуц заходила польська військова розвідка на розшуки — та жиди нас добре заховали, а зрештою вони не мали права шукати.

Сьогодні сиджу в жидівському сільці біля Тель-Авіву та передумую пройшле. Чітко виринає перед очима повна картина утечі. Я вже пережив це пекло і можу зрівноважено проаналізувати всі факти. Неоспоримим остає те, що ворог мене і друзів моїх за нашу безмежну любов до України, за наші стремління до повної соборности рідних земель та суверенності батьківщини запроторив нас, українців, в табор на Святій Землі.

Йому не подобалася моя скромна праця між друзями-українцями в польськім війську і ворог рішив мене і інших ізолювати, унешкідливити, безправно запроторивши за дроти . . . Річ ясна, це не пройшло безслідно! . .

Місяць мойого перебування в таборі і ця памятна утеча та близько двадцять кільометровий шлях з Лятруню в кібуц Кірят Анавім не забуду ніколи.

Мстислав Верниволя,

Роанада, біля Тель-Авіву, Свята Земля. 1-го липня, 1944 року.

ЗЛЕ ДУМАЛА

Вона (плаче): Ти оженився зі мною тільки тому, що думав, що в мене є трохи грошей.

Він (гнівно): Ні! Тому, що я думав, що ти маєш багато грошей.

ДОБРЕ ВИРАХУВАЛА

Чоловік переїхав курку. Щоб не мати ніяких неприємностей, підійшов він до жінки фармера й питає її скільки має заплатити за курку.

— Три доляри і чотири центи.

— Три доляри? Добре, але за що чотири центи?

— За те яйце, що курка мала нині знести.

Чи на місяці було коли життя?

Що також зорі — як і люди — мають свою долю, що кружляють на основі вічних законів існування, пізнаємо з цеї статті, історії місяця.

Коли в зоряну ніч глянемо на небо й побачимо ясний місяць, пригадуємо собі це, що ми нераз читали або чули, що він є противенством землі, світом вічної смерти, самітности. Місяць це наче мертвецький череп, що споглядає на нині живу ще свою товаришку — землю. Колиб колись дійсно вченим удалося дістатися ракетою на місяць, ми там не побачилиб ніщо більше, як безконечно пустий лябіринт гір, що в світлі місяця виглядають крейдяно, а в величезних проваллях і кратерах царить вічна темрява.

Та нині маємо такі досконалі телескопи, Що можемо знаменито приглянутися місяцевим краєвидам і не потребуємо особисто подорожувати на місяць. Найліпшими приладами можна бачити вже на місяці предмети, які в промірі мають усього лише 300 метрів.

Звичайно називаємо місяць "завмерлим світом". Алеж коли кажемо "завмерлий", то тим самим колись там мусіло бути життя. Чи справді так було? На основі нинішних вислідів науки про місяць, його структури й історії його життя, мусимо сказати, що **на місяці не було життя.** На місяці не було ніколи живих істот з тої причини, що там ніколи не було найважніших умовин, щоб витворилося життя.

Щоб це зрозуміти, мусимо розяснити собі, як повстав і як розвивався місяць. На наше здивування почуємо, що то **наша земля спричинила оконечну долю місяця. Дуже правдоподібно, що місяць є дитиною землі, повстав з її лона.** Дуже старанні астрономічні досліди деяких учених, от хочби Дж. Г. Дарвін, син славного анґлійського природника) кажуть нам вірити в це.

На основі їх дослідів мусимо уявити собі, що наша земля дуже-дуже давно була палаючою плинною кулею, що оберталася дуже скоро довкола своєї оси. Здогадуються, що земля для обороту потребувала тоді всього 4—5 годин. Таке тіло не може задержати своєї кулистости; воно "деформується", прибирає вигляд яйця, бо на масу, яка є на екваторі (рівнику), а яка має найбільшу скорість, ділає сила розгону. Ця сама сила, яка нам ще як дітям подобалася так дуже на карузелі, бо та сила гнала човенця чи візочки карузелі на зовні, а рівночасно витворювала приємне почування буяння. Вкінці таке тіло набирає вигляд грушки, аж нарешті якась частина відривається і тепер самостійно кружляє довколо головного тіла. Так, отже, нинішня маса місяця відірваласяб від землі. Тож поправді це наче народини. Анґлійський учений Джінс подає подрібно, як на основі природних законів такі народини мусіли відбуватися.

Місяць є дитиною землі тай значно менший від землі. Колиб ми поставили черешню біля яблока, то матимемо менше більше відношення величини обох планет. Промір землі має 12,756 км., а промір місяця лише 3,480 км. Пятьдесять таких місяців помістилосяб у землі, колиб уявити собі її в середині порожного наче бальон. І тому, що місяць такий малий, не міг він задержати атмосфери, поволоки повітря, яку має наша земля. Місяць нині не має ні сліду повітря. В молодечих часах місяця було це напевно інакше. Ця планета мусіла тоді бути окутана поволокою ґазу, як ще нині є це з землею. Але й наша земля вже давно з тої поволоки повітря втратила найлекші ґази. Прикметою всіх ґазів є те, що вони мають наклін розширюватися. Найменші частинки ґазу (молекули) улітають дуже скоро з огрітих сонцем поверхнів планет. А планети мають силу притягання, яка старається задержати ці ґази. Тяжкі ґази вдалося землі притягнути, але невеликий місяць, власне тому, що він малий, має меншу силу притягання,

не міг на постійно задержати ґазової поволоки. Ґази втекли з того простору і так місяць уже вчасно втратив свою воздушну поволоку, а тим самим одну з найважніших умовин для утворення вищих форм життя.

Ще інакше нещастя стрінуло місяць і це нещастя прийшло від землі. Місяць утратив свій скорий оборот, дійшло до того, що місяць постійно мусів звертатися до землі тою самою стороною, своїм "лицем", так, що нині один день на місяці триває 14 земних днів, а так само довга є холодна ніч на місяці. Як це сталося?

Кожний, хто плив по морі, і кожний мешканець надбережних околиць знає могутні рухи земських мас води, які називаємо "відпливом і припливом". Як повстають ці хвилі, які споконвіку шумлять на земських морях? Сонце і місяць, які ділають притягаючо на земські маси води, витворюють ці гори водяних хвиль. — Але багато сильніше ділає могутня земля на невеличкий місяць. Коли місяць у ще дуже давних часах був горіючо-плинною масою, земля витворила сильну струю у цій палаючій маґмі, яка протиділала оборотові місяця. Так ця струя спиняла оборот. Усе помаліше обертався місяць, чимраз довший був день, а вкінці на постійно звернувся до землі півкулею, яку півкулю бачимо й тепер. Ніколи людина не побачить другої половини місяця. Чотирнадцять днів денного сяйва має кожне місце на поверхні місяця. Страшна спека мусить тоді бути там. А потім приходить чотирнадцять-денна ніч з холодом, який годі собі уявити. Спека за дня на місяці є тому, бо ніяка воздушна поволока, ніякі хмари не спинюють горячого сонішного проміння. Колиж приходить ніч, то знову ніякі хмари, ніякий воздух не стоїть на перешкоді і все тепло відразу втікає з поверхні місяця.

Такі то обставини вже в найдавніших часах місячний світ засудили на вічну смерть. На місяці не могло утворитися ніяке життя. Бачимо, що тут царять закони, які установляють долю планети, подібно як доля людини може бути визначена завдяки добрим чи лихим прикметам (недомаганням) орґанізму, які приносимо зі собою на світ.

І так, коли глянемо на місяць через добру льорнету, то не бачимо там нічого, лише широкі рівнини, пороздирані гірські околиці та тисячі й тисячі кратерів і перстеневих гір. Великі сірі плями, які бачимо на місяці навіть голим оком, це великанські рівнини. Називають їх "морем", але там нема й не було ніколи ні трохи води, бо з повище наведених причин не могли там утворитися більші збірники вод. Коли краще приглянутися місцевим просторам, то набираємо враження, ніби там є піднесені і западені камінні поля, які затвердли в прадавних часах з горіючої маси (ріки); вони, може бути, вдаряли в себе, по берегах, оббивалися, тручалися, тай так утворювалися ланцюхи гір і зломи. Також могутні розколини, на кільометри широкі й далекі, видно добрим телескопом. А передовсім гарно представляється піднесення на краях місяця, які вилискуються до сонішного світла, де пращаються день з ніччю, а довгі, темні гірські тіни творять контрасти. Багато місяцевих гір не є зовсім як найвищі гори на нашій землі. Гора Курцій є висока на 8,000 метрів, у гірських місяцевих ланцухах не є рідкістю шпилі високі на 5,000—6,000 метрів.

Всеж таки не знаємо ще зовсім докладно, як утворилися всі форми поверхні місяця. Торкається це головно круглих "перстеневих гір" і "кратерів".

Дуже загадочні є "промінюючі гори", перстеневі гори, окружені ясною системою проміння. Може то є вульканічний, гладкий наче скло, попіл.

Триста-вісім-десять-чотири тисячі кільометрів ділять нас від місяця. Такий простір перелетівби літак, колиб летів безупину, за два місяці. Як близько є цей світ, а таки який він інакший ніж земля, яка на місяцевім небі пливе наче могутній лискучий кружок, як місяць на небі інших краєвидів.

Тут кипуче життя, там мовчанка, самотина, мертвеччина. Міліярди небесних творів є у вселенних просторах — як то ріжно може на них бути. І хто знає чи на нашій "матінці-землі", про яку нераз легковажно говоримо, — не є найліпше з усіх світів?

ДОБРИЙ ЧОЛОВІК

— Чи ви чули, що вчера помер наш сусід?

— Так. Добрий був чоловік. Останні його слова були: потіште моїх вірителів.

Ю. Григоріїв

Творець Українського Національного Гимну

Великий злам в українському музичному житті на центрально-східніх землях України, якого внесли своєю творчістю видатні композитори - українці з европейською музичною освітою: абсольвент музичної академії в Больонії, Максим Березовський, і абсольвент музичної академії в Венеції, Дмитро Бортнянський, поширився і на західньо-українські землі, які перебували під австрійською окупацією.

Творчість, особливо Бортнянського, стала відома в Галичині і вплинула на творчість місцевих композиторів. Тому музичне пробудження Галичини почалось насамперед у церковній ділянці.

Горячим послідовником Бортнянського на західньо - українських землях, пропаґатором нової тоді для Галичини італійської музики виступив о. Михайло Вербицький. Він, працюючи в ділянці духовної музики, склав чимало композицій, як цілого Богослуження так і окремих богослужебних співів та хорових пісень для св. Літурґії. Написані під враженням Бортнянського, ці твори становили злам у тодішній західньо-европейській музиці.

З неменшою талановитістю писав о. Михайло Вербицький і твори світської музики: повну краси музику до Шевченкового "Заповіту", на два голоси з басовим сольом і орхестрою, хоральні твори: "Де Дніпро наш", "Пісня про місяця", "Тихий вітер", музичну картину "Жовнір" з вояцького життя на чоловічий хор, сольоспіви для фортепіяну, або для поширеної тоді особливо серед інтеліґенції ґітари, 10 орхестральних симфоній на українські теми, що під оглядом музичної форми краще назвати рапсодіями, два польонези та музику до народних оперет: "Сільські пленіпотенти", "Підгіряни", "Гриць Мазниця", "Галя", "Панщина". Своєю творчістю о. Вербицький зрушив музичну ділянку в Галичині і наблизив її до західньо-европейської музики. Перемишль, де жив і творив о. Вербицький, став вогнищем західньо-українського музичного життя.

В 1864 р. на драматичному конкурсі на кращий сценічний твір першу премію дістають "Підгіряни" о. Вербицького, музична частина яких за оцінкою жюрі була значно краща, ніж драматична.

Вінком композиторської праці о. Вербицького стала музика до слів "Ще не вмерла Україна". Вірш "Ще не вмерла Україна" написав відомий український етноґраф Павло Чубинський, автор поетичної збірки "Сопілка Павлуся".

Своєю красою і поетичним звучанням цей вірш захопив о. Вербицького і він уклав до нього відповідну музику. Твір, слова якого написав наддніпрянець, а музику галичанин, немов символізують соборність України.

О. Вербицький піднайшов для тексту Чубинського відповідне музичне зображення, музичною мовою висловив безкраю любов до батьківщини, непохитну віру в її безсмертність, возвеличив її минуле, засудив траґічний для України Переяславський Договір, наголосив нашу спадковість від козацького лицарства та скріпив надію в прийдешнє світле майбутнє для українського народу.

Подібно до того, як Руже де Ліль, який, складаючи свою "Марселезу", пісню марсельонських повстанців, ніколи не сподівався, що відзеркалить у ній так точно і переконливо всі бажання і прагнення цілого народу, що незабаром ця пісня стане національним гимном Франції, або Джюзеппе Верді, що в буряний 1848 рік, захоплений вибухом національно-визвольного руху італійського народу проти австрійського панування, написав на слова Мадзоні пісню "Суона ля тромба" ("Сурма лунає"), не уявляв, що вона стане революційним гимном поневоленого народу, який змагався за своє визволення, так і твір о. Вербицького, яскраво і захоплюючо, передавши заповітні думки і мрії всього українського народу, поділеного Збручем, став націо-

нальним гимном цілої України. 85 років тому, в 1870 році, о. Михайло Вербицький на 56 році життя, помер, але його твір лишився безсмертним. Він заступив пісню Івана Гулашевича "Мир вам, браття, всім приносим", що до того часу вважався в Галичині українським національним гимном. Захопленими словами з цього нового гимну закінчив свою пеему "Великі роковини", написану з нагоди 100-річчя українського ренесансу, Іван Франко:

Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнім: Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмре!

І від тоді під звуки "Ще не вмерла Україна" відбувались всі найважливіші події нашої новітньої історії. З цим співом на устах пройшли в походах і боях овіяні славою леґіони Українських Січових Стрільців. Ці звуки вкрили в 1917 році на Софійському Майдані в Києві останні слова промови Михайла Грушевського, що проголсив відродження Української Держави. Могутній спів "Ще не вмерла Україна" супроводив подвиг героїв під Крутами. Встановлюючи державний герб, прапор і печать України, Центральна Рада прийняла "Ще не вмерла Україна" як український державний гимн. З цим співом у 1918 році були піднесені українські прапори на кораблях чорноморської фльоти, звуки гимну завершували читання універсалів про самостійність і соборність України. Він гордо звучав підчас численних бойових операцій українських армій в часи визвольних змагань. З гимном на устах зустріли свою смерть герої Базару, відмовившись перед ворогом зрадити свої ідеї і співом гимну відповіли на пропозицію окупанта перейти на його службу.

В Галичині впродовж 20 років польської окупації патріотично наставлене населення кожну свою національну імпрезу незмінно супроводило співом національного гимну, нехтуючи репресії і заборони поляків. З проголошенням самостійности Карпатської України "Ще не вмерла Україна" було прийнято як національний гимн.

В перші дні німецької окупації, в вересні 1941 року, коли український нарід плекав живі надії на відродження української держави, на вежі Софійського Собору, прикрашені для того українським і німецьким прапорами, було повішено один з збережених дзвонів. І коли вперше за багато років залунав дзвін, на майдані зібрався велитенський натовп народу і з грудей багатьох тисяч людей вирвався стихійний радісний спів "Ще не вмерла Україна".

В київському оперовому театрі готувалась велика, врочиста національна імпреза, на якій мав бути виконаний національний гимн і кантата Лисенка "Бють пороги". Композитор Микола Радзієвський почав виучувати з хорами оба твори, але німецька окупаційна влада не дозволила на цей концерт. Поза тим за це дво-річне панування німців у Києві ні разу не було змоги вільно проспівати цей гимн прилюдно. Його вільно й одверто заспівало зате збройне рамя українського народу — Українська Повстанська Армія.

В вільному світі українська еміґрація кожну свою академію або національне свято супроводить національним гимном. Його виконання понеслось на міжнародній форум. В низці стейтів Америки, де ґубернатори їх з огляду на наявність у них поважної кількости українців, встановили в день свята нашої державности "Український день", підчас урочистостей гордо лунає український національний гимн.

Велика привязаність українців до свого національного гимну, його активізуюча сила, дають нову енерґію і завзяття в боротьбі за волю Рідного Краю, вони зміцнюють переконання, що Україна не вмерла і її гимн гордо зазвучить у Києві, вільній столиці відновленої Української Держави.

ДОБРА ЖІНКА

— Я чув, що ваша жінка зле почувається. На що-ж вона скаржиться?

— Головно на мене.

ВІЧНО ВЕСЕЛИЙ

— Коли зроблю яку помилку або дурницю, то маю настільки зрозуміння, що сам з себе сміюся.

— О, то ви тому завжди такі веселі.

Славні Жінки Канади

ЛОРА СІКОРД

На шляху історичного розвитку Канади з кольонії в суверенну державу небагато знайдено прикладів індивідуального героїзму, які дорівнювалиб подвигові Лори Інґерсол Сікорд — героїні Бівер Демс.

Народилася вона 1775 року в Масачусетс і цей факт, як і інші, мали чималий вплив на оформлення її характеру і підготовили її до сповнення славного чину. Її батьки були Лоялістами Зєдиненої Імперії, основниками оселі Інґерсол в Онтеріо; від них вона перейнялася духом лоялізму — вірности короні. Тверде піонірське життя заправило її до витривалости, яку вона виявила пізніше в свойому геройчному вчинку. Постійна загроза від диких звірів у пралісах привчила її до витривання на свойому шляху без уваги на страх.

Нагода послужити своїй країні трапилася їй 23 червня, 1813 року, підчас війни між Канадою і Злученими Державами Америки. В тому часі Лора Сікорд, майже 38-літня жінка, була вже матірю пятьох дітей. Її чоловік, сержант Джеймс Сікорд, теж патріот-лояліст, лікувався з ран у Квінстоні, недалеко Наяґара Фалс, коли прибуття великих військових американських частин викликало в нього підозріння, що американці плянують несподіваний напад на невеличку ґрупу міліції та індіян у Бівер Демс, під комадою полк. Фицґиббона. Треба було конечно остерегти їх про небезпеку. Лора взялася виконати це небезпечне завдання.

На світанку, поганяючи перед собою корови на пашу, вона перейшла лінію американських військових стійок і розпочала небезпечну, 20-милеву подорож для остереження своїх земляків, що очевидно могло зкаінчитися для неї траґічно. Цілий день вона мандрувала під горячим промінням літнього сонця і посушливим вітром почерез вогкі болотнисті ліси, зрадливі трясовиння і глибокі потоки.

З приходом ночі прийшли нічні небезпеки, але відважна жінка продовжувала свою мандрівку. Коли-ж нарешті вона вийшла на одну лісову поляну, нечайно оточили її з диким криком індіяни і схопили як полонену. Тільки з трудом вдалося їй вияснити їм куди і чого вона йде. Остаточно індіяни зрозуміли і повели Лору до полковника. Після цього її відведено до поблизького фармерського дому.

Тож коли американці заатакували ґрупу полк. Фицґиббона, він був готовий до бою і завдяки свойому стратеґічному хистові — здобув перемогу. Але Лора Сікорд, вможлививши цю перемогу, не списала своїх пригод. Була вона така скромна, що тогочасний загал довідався про її подвиг щойно 40 літ пізніше.

Лора діждалася того, що її країна — після повстання 1837 року і т. зв. феніянських рейдів 1866 року, врешті обєдналася в одну сконфедеровану державу. Померла вона рік після Конфедерації, маючи 93 роки.

Такою була Лора Сікорд — відважна непохитна жінка, яка за один короткий день вписала одну геройчну сторінку в історію нашої батьківщини; сторінку, яка назавжди залишиться для майбутніх поколінь як одушевляючий приклад для наслідування.

ЕВЕНДЖЕЛІН

На початку 18 століття найбільше обожаною дівчиною в "Акадії" (сьогодні: Нова Скошія) була ясноволоса красуня Евенджелін, дочка фармера з Ґранд Прей.

Хоча вона мала чимало женихів, багатих і незаможних, з цілої околиці, то тільки Ґабрієль, син місцевого коваля, втішався її симпатією, що почалася ще з днів спільно проведеного дитинства.

Врешті настав той день, коли Евенджелін — вже 17-літня дівчина — вирішила вийти замуж за Ґабрієля. Того вечора Ґабрієль зі своїм батьком, Бейсил, прийшов до хати фармера, щоб списати подружній контракт, в якому кожна родина заявляла, що вона дасть від себе для молодят.

Це була радісна подія для них, за винятком одної несприятливої обставини: при гирлі ріки Ґасперо заякорилися британські кораблі, спрямувавши дула своїх гармат на Ґранд Прей.

Крім того всюди по селі розвішено оповістки з наказом для мужчин зявитися наступного дня ранком у місцевій церкві, щоб там почути якийсь декрет короля Юрія. Так незабаром мешканці Ґранд Прей мали почути, що їхню оселю передано британцям.

Згаданого ранку їм оповіщено, що їхню землю, доми та худобу конфіскується, а їх самих перевезуть **на інші землі**. Після короткої мовчанки, що запанувала після заскочуючого оповіщення, почулися оклики жаху й болю. Жінки, а між ними й Евенджелін, очікували по хатах на болючу новину.

Коли всі хатні речі мешканців Ґранд Прей завантажено на кораблі, британці випустили з церкви затриманих там мужчин; виходили вони відважно зі співом на устах, хоча знали, що вже не побачать своїх близьких.

Евенджелін прийняла це рішення долі з подиву-гідним спокоєм: вона перекинулась кількома словами любови й підбадьорювання з Ґабрієлем і його батьком, коли їх — разом з іншими чоловіками — провадили на поклад корабля. Потім, вирішивши таки колись відшукати Ґабрієля на чужині, вона вернулась додому зі своїм батьком і місцевим священиком о. Фелісіяном.

Але найгірше мало щойно прийти: тої ночі британці спалили Ґранд Прей до тла; це привело до смерти її батька і Евенджелін залишилася тільки під опікою священика. Наступного дня їх забрали на інший британський корабель.

Дальші роки для Евенджелін були повні змін, безупинного жалю, самітности і неспокою. Від "холодних озер пів-

ночі до палаючих південно-американських степів" мандрувала вона зі своїм опікуном, о. Фелісіяном, пошукуючи за Ґабрієлем.

Вкінці, постарівшися й посивівши, і стомившися довголітніми мандрами, Евенджелін вступила до чину Сестер Милосердя та поселилася в Філядельфії. Коли в тому місті вибухла пошесть, Евенджелін проводила свій час на піклуванні хорими.

Як оповідається в історії, Евенджелін одного недільного ранку зайшла до вбогої хатини, де лежало багато вмираючих. Серед них вона розпізнала Ґабрієля, свого судженого з перед багатьох літ. Вона приклякнула при ньому і цілувала його холонучі уста.

Решту свого життя провела Евенджелін опікуючись безпомічними, далеко від рідної Акадії.

МАДЕЛЕН ДЕ ВЕРШЕР

Ось історія про кучеряву 14-літню дівчину, яка перехитрила ватагу войовничих індіян Іроква і виявила більше вояцького духа ніж багато мужчин у подібних обставинах. Подія, яку описуємо, сталася осінню 1692 року в французькому порті недалеко Монтреалу.

Сенієр де Вершер з жінкою вибрався на вакації до Монтреалу, вважаючи, що їхня дочка Маделен може зовсім добре доглянути справ родинного форту. Маючи до помочі слугу і двох вояків, Маделен справді успішно вела домашнє господарство з питомою собі рішучістю, наглядаючи одночасно за своїми двома молодшими братами.

Це був прекрасний час у році — пора, коли в повітрі під легким подувом вітру літали пушинки з квіту молочію, серед маси шпилькових дерев яркими головнями горілки листкові дерева, а зґраї диких голубів кружляли в прозорих повітряних просторах. Маделен невимовно втішалася життям.

Та одної днини, коли вона сиділа на причалі, виглядаючи човна, яким мала прибути її приятелька, Мадам Фонтен, мирну тишу нагло прониз постріл з мушкету. Маделен звеліла старому слузі піти й провірити, хто це вистрілив. Він поспішив виконати її доручення і за кілька хвилин вернувся, вигукуючи затривожено: "Іроква! Мадмвазель, втікайте, рятуйте своє життя, мадмвазель!"

Майже без жадного попередження з лісу вискочила ґрупа около 200 збройних індіян, які почали швидко бігти в сторону форту. Одначе Маделен і її слуга ще встигли скритися за частоколом форту. А що вона була призвичаєна до наглих небезпек прикордонного життя, то й зразу-ж знала що їй слід робити в такій небезпеці. Вона знала, що тільки швидка рішальна дія може запобігти страшливій масакрі мешканців Форт Вершер того погідного жовтневого ранку. Але як тут ставити чоло великій індіянській ватазі, розпоряджуючи тільки дуже жалюгідним "ґарнізоном": старий слуга, двох вояків, вона сама і її двох братів-дітваків.

Все таки вона кинулася до бльокгавзу, де зберігалися рушниці й амуніція. Там спостерегла вона, що охоплені жахом вояки намірялися якраз запалити стрільний порох і висадити форт у повітря. Маделен встигла ще в пору вирвати одному з них смолоскип з рук, зганила їх за малодушність і наказала зайняти становища при частоколі з мушкетами в руках.

Одночасно вона пригадала собі, що дехто з поселенців може все ще бути при праці на довколишніх полях і наказала воякам дати вистріл з гармати для остереження їх перед індіянською загрозою, надіючися, що вони зрозуміють осторогу і встигнуть врятуватися втечею до Монтреалу. Той вистріл заскочив індіян до тієї міри, що вони вирішили відступити до лісу і відложити атак до ночі.

Так безпосередня загроза минула. Тим не менше ситуація була і дальше безвиглядна. Крім того Маделен запримітила, що в той грізний момент якраз на скруті ріки появився човен, а в ньому її приятелька. Не залишалося нічого іншого як те, що зробила Маделен. Вона відкрила браму в частоколі і спокійно вийшла на причал над рікою. Індіяни запримітили її відразу, але поступили якраз так, як вона сподівалася: побоюючись засідки, вони залишилися на своїх місцях і тому обидві жінки могли скритися безпечно за частоколом форту.

Почав западати сумерк. Маделен знала, що з приходом ночі наступить атак, тому — щоб запобігти тому — вона поділила свій "ґарнізон" на дві ґрупи: двох вояків і свою приятельку вона поставила на становищах коло бльокгавзу, а са-

ма зі своїми братами та старим слугою зайняла становища при частоколі. Кожне на свойому місці — вони перекликувалися цілу ніч: "Все гаразд!"

Індіяни Ірокеа були переконані, що в форті перебуває великий відділ війська і, не бувши приготованими до бою, на велику скалю, залягли в поблизькому лісі на цілий тиждень. Тимчасом до краю перетомлений "ґарнізон" вдержував свої становища, перекликувався вояцьким сторожевим гаслом "Все гаразд" і ждав на індіянський напад.

Врешті одного дня почувся плюскіт весел на ріці. "Вояки, французькі вояки!", закликала Маделен. "Мабуть хтось з наших поселенців врятувався втечею."

Індіяни, на вид військової відсічі, зникли в лісах неначе привид і Маделен знову могла безпечно вийти на беріг ріки.

Станувши на струнко, вона віддала почесть офіцерові і передала йому команду над фортом. А він сказав: "Дозвольте мені висловити вам признання за знамениту оборону форту. Ваша відвага є подивугідна."

МАДМВАЗЕЛЬ ЖАННА МАНС

Мала фльотиля човнів плила спокійними водами великої ріки Сен Лоренц, з Квебеку горі рікою. Передовий човен мав плоске днище і вітрила; два інші були веслувальні човни. В одному з них сиділа молода, рішучого вигляду жінка. Це була Жанна Манс. Ще кілька місяців перед тим вона втішалася вигодами Парижа — тоді одного з великих міст Европи, а оце весною 1642 року вона вже огляда країну, якої ніколи раніше не бачила.

Фльотиля плила рікою десять днів і пропливши около 180 миль від місця започаткування подорожі, врешті причалила до берега. Жанна Манс і її товаришка, мадам де ля Пелтрі, вийшла на беріг і обидві почали проходжуватись здовж берега, обслідуючи надрічну околицю.

"Ми будуватимемо ось тут, стиха промовила одна з них, шпиталь у лісах, пристановище для хорих і ранених, дикунів чи цивілізованих людей."

Керівник експедиції, Сієр де ля Мезониф, визначний діяч Нової Франції (так звалася тоді Канада), доручив своїм людям розпочати працю й розкласти табор. Запалено вогні, уставлено стійкових, щоб бути безпечними від можливого нападу індіян. Слідуючого дня мужчини почали зрубувати дерева, розрізувати їх на відповідні колоди і будувати доми й частокіл.

Такі є початки міста Монтреалу.

Жанні Манс було 25 років коли вона прибула на місце заснування Монтреалу. Вийшовши з доброї паризької родини, вона була вражлива й побожна дівчина, і ще в дитинстві вирішила присвятити своє життя добродійній праці.

Вона читала про працю єзуїтських місіонарів у Новій Франції і була захоплена думкою про новий світ далеко за Атлянтійським Океаном. Зокрема велике враження на неї зробив приклад мадам Де ля Пелтрі, молодої багатої вдови, яка кілька літ перед тим переїхала за океан і присвятила своє життя харитативній праці серед тамтешніх поселенців та індіян.

Літом 1641 року Жанна подалася сама до Рошель, французького порту, надіючись там знайти корабель, що пливби до Нової Франції. Там, у Рошель, вона зустріла Сієра де ля Мезонифа, який провадив ґрупу 40 людей до Квебеку. Їй вдалося, хоч і не без труднощів, переконати його, щоб забрав її з собою. Десять місяців пізніше, разом з поселенцями Сієра де ля Мезонифа і мадам Де ля Пелтрі, вона була на місці заснування Монтреалу.

Жанні Манс і мадам Де ля Пелтрі не залишалося на початку нічого іншого, як тільки терпеливо ждати поки мужчини збудують перші хати і частокіл; а це слід було зробити швидко, бо індіянська оселя Гошеляґа була зовсім близько.

При кінці літа будинок під шпиталь був уже готовий і його назвали "Готель Дієє." З місця шпиталь був використовуваний: індіяни Ірокеа не давали поселенцям спокою і майже щоденно відбувалися криваві сутички. Індіяни звичайно чатували цілими днями в лісах, робили засідки на стежках і ненадійно нападали на нещасного французького подорожного. Якщо на місці не зняли з його голови скальпу і не вбили його, то звичайно забирали з собою до оселі, тортурували довго, а потім спалювали живцем при стовпі.

Сієр Мезониф вирішив, що поселенці

не в силі оборонятися самі без помочі війська і дальших фондів на укріплення. Тому вибрався до Франції, щоб там виєднати це все у властей. Жанна Манс теж написала до Франції, щоб звідти дали поміч — прислали грошей і постачання для маленької кольонії та на втримання шпиталю.

Але в тих часах корабель потребував багато днів — тижнів, щоб проплисти океан, а крім того важко було переконати людей у родинному краю, що кольоністи в Новому Світі заслуговують на поміч. Так сходив час. Майже два роки минуло з тої пори як Сієр де ля Мезониф вибрався до Франції за допомогою.

Аж одної днини до берега при оселі французьких поселенців причалив корабель. На ньому були майже безцінні речі: меблі, приладдя, хліборобське знаряддя, три корови, два воли, двадцять овечок, а також гроші й інше постачання. Незабаром на другому кораблі прибув Сієр де ля Мезониф і сотня вояків.

Прибули вони в саму пору. Маленька кольонія вже останками сил вдержувалася перед безупинними атаками індіян. Кольоністи вже були готові покинути свою нову оселю та вернутися до Квебеку і колиб не відвага Жанни Манс і її вміння переконувати інших, то ледви чи вони витривалиб на тому місці так довго.

Скріплена нова оселя остаточно розвинулася в містечко, а містечко в велике місто. Маленький шпиталь, збудований з кругляків, став згодом великим будинком з каменя й тесаного дерева, а врешті — в наших часах — залізнобетонною інституцією, присвяченою несенню полегші хорим.

Жанна Манс працювала медсестрою не тільки серед білих поселенців, але давала поміч і схоронище також хорим і раненим індіянам. Вона була теж учителькою для індіянських хлопців і дівчат. Нарешті настали мирні часи для Монтреалу. Решту свого життя провела вона при праці в шпиталі "Готель Діє", аж до смерти 1673 року. Її статуя стоїть сьогодні на рухливій площі Монтреалу "Пляс д'Армс," серед гамірливого середмістя, недалеко від того місця, де вона з ґрупою поселенців вперше станула на вкритому лісом острові Монтреал.

АБІҐЕЙЛ БЕЙКЕР

Абіґейл Бейкер це Мерилін Бел 19-го століття. Ця піонірка жила зі своїм чоловіком і дітьми недалеко Лонґ Пойнт, Онтеріо, над берегом озера Ірі. Нічого дивного, що в тих обставинах вона виробилася на добру пливачку.

Звичайно кожного ранку Абіґейл ішла до озера по воду. Одної днини, зачерпуючи ведром воду з озера, вона завважила кусок зломаної дошки, яку занесла вода на хвильоломи. Це була дошка з якогось судна і для Абіґейл було ясно, що трапилося нещастя. Вона почала розглядатися уважніше по поверхні озера. Так, там щось було! З хвиль води виглядав вершок вітрильника, якого судорожно трималися моряки. Очевидячки, вітрильник попав ніччю на підводну скелю.

Чоловіка Абіґейл не було дома. Нікого, крім неї і дітей, не було близько, щоб допомогти залозі нещасного корабля. Абіґейл швидко вирішила діяти сама. Вона закликала своїх дітей, звеліла їм зібрати якнайбільше дерева і незабаром розклала велике вогнище на березі озера. Діти щораз докладали до нього нового ріща, занесеного водою дерева, тощо.

Тимчасом капітан і його моряки все ще держалися судорожно розторощеного корабля. Абіґейл знала, що їхні сили швидко вичерпаються. "Їм треба плисти до берега" — сказала вона. Отже вона пробувала кричати до них, приклавши долоні до уст. Але вони не чули її, бо вітер все ще свистів і заглушував її слова.

Вкінці Абіґейл війшла в холодну воду, якої хвилі люто вдаряли в неї. Вона підняла руки вгору, вказуючи спершу на моряків, потім на себе, а опісля на вогонь на березі. В той спосіб вона заохочувала їх скакати в воду і пробувати плисти до берега, де вона їм допоможе.

Врешті капітан зрозумів її вказівки і вирішив сам спробувати добитися до берега. Він скочив у воду, пробував плисти, але був надто вичерпаний змаганнями з водою й холодом, і почав потапати. І напевно бувби він втопився, якби не Абіґейл: вона виплила йому на зустріч і притягла його до берега.

Коли перший помічник капітана побачив, що капітан уже безпечний на бе-

резі, то й собі спробував туди доплисти. Капітан бачив, як він бореться з холодними хвилями і кинувся в воду, щоб допомогти свойому товаришеві. На це не було в нього сил і вони обидва булиб потонули, якби Абіґейл не скочила знову в воду і не витягнула їх.

Вона напоїла обох мужчин горячим чаєм і подала сиґнал решті моряків, які залишилися в живих: "Пливіть до берега! Я допоможу вам!" — кликала вона.

Один за одним зіскакували вони в воду і за кожним разом Абіґейл плила половину віддалі з берега до корабля і помагала кожному з них доплисти до берега. Таким чином, плаваючи й поринаючи незвичайно сміливо, вона допомогла всім дібратися щасливо на беріг, а там приготовила кожному теплу страву і схоронище.

Абіґейл Бейкер це героїчна жінка, типічна жінка піонірських часів Канади.

МАЗО ДЕ ЛЯ РОШ

Один з найуспішніших повістярів та авторів коротких оповідань у світі — жінка, якої твори перекладено на 13 мов, живе спокійно на одному з торонтонських передмість у товаристві своєї давної приятельки, панни Керолайн Клемент, і двох вірних слуг. В самій Канаді мабуть буде стільки само осіб, для яких її прізвище є відоме, як і тих, що вперше його почулиб, якщоб його їм назвати.

Тимчасом поза Канадою Мазо де ля Рош є чи не найкращим пропаґатором Канади, бо її книжки знаходяться на книжкових поличках так дорослих як і дітей дійсно в кожній країні світу.

Мазо де ля Рош народилася в Нюмаркет, Онтеріо, у 1885 році, в родині Вилляма Ричмонда де ля Рош — іміґранта з Франції. Маючи заледви девять літ, вона написала коротке оповідання в рямцях конкурсу 16-літних хлопців і дівчат. Що правда, нагороди в конкурсі вона не здобула, але прихильна оцінка її оповідання, висловлена одним редактором, так заохотила юну авторку, що вона взялася за писання; вислід: на 20 році життя її оповідання вже були друковані в канадійських, американських і анґлійських журналах.

Після закінчення студій мистецтва і французької мови в Торонтонському Університеті панна де ля Рош продовжувала писати оповідання. Але її перша повість появилася щойно тоді, коли їй було вже 44 роки. З тієї пори майже кожного року видавала вона одну повість.

Найславніша серія її книжок це "Гвайтовкс', яка принесла їй чимале майно. Перша повість з тієї серії — "Да Билдінґ оф Джелна" — одержала 10,000-долярову нагороду місячника "Атлентик Монтлі" в ділянці повістей. З тієї пори панна де ля Рош співпрацює з тим журналом.

Акція новель серії Джелна відбувається в Кларксон, Онтеріо, около 18 миль на захід від Торонта. Остання новеля з тієї серії ("Змінні Вітри") займається вже третьою ґенерацією тієї самої родини і втішається великою популярністю серед читачів світу.

Панна де ля Рош пише ручно (а не на машинці, якою послуговуються звичайно майже всі модерні автори) кожного ранку по чотири години, продукуючи около 1,000 слів денно.

В післяобідні години вона проходжується по спокійній прекрасній околиці,

в якій живе. Самотність це її вдовілля, але час від часу вона втішається теж відвідинами своїх старих приятелів, серед яких є багато видавців.

Її новелі перероблено на драми і приміром — "Ґвайтовкс" ішла два роки на сцені Лондону, Анґлія, з Етел Берімор у головній ролі. В 1935 році на основі тієї драми зроблено фільму. Тепер Британська Радієва Корпорація готовить низку з шести радієвих драм про родину Ґвайтовкс.

Панна де ля Рош моглаб сьогодні вже "відпочати" на лаврах. Однак на це мабуть нема можливостей, бо читачі чекають на нові твори. І вони можуть бути певні, що Мазо де ля Рош не дасть їм довго ждати на свій черговий твір.

ЕМІЛІ КАР

Емілі Кар — маляра, мистця, письменника і приятеля індіян за весь час її життя — багато канадійців вважали прототипом одвертого простолінійного канадійця.

Народилася вона 1871 року в Вікторії, Бритіш Колюмбія; там вона й померла в 1945 році. Духово вона була так само звязана з Бритіш Колюмбією як Том Томсон з пралісами північного Онтерія. В своєму завіщанні Емілі доручила продати більшість її картин, а здобуті в той спосіб фонди вжити на підтримку мистецтва і мистців тієї тихоокеанської провінції Канади.

Ще в юних літах свойого життя Емілі Кар захопилася далекими мальовничими оселями в північній Бритіш Колюмбії, де — як їй розказували — стоять чарівні тотемові стовпи — високі, розмальовані прекрасними кольорами, деревляні символи-різьби, зображуючі людей, птахів, звірят або комах.

"Туди я хочу переїхати і там жити, коли виросту", — заявила вона своїм сестрам, але вони не згоджувалися з нею.

"Ми поїдемо до Анґлії і до Европи", — говорили вони. — "Там побачимо славні старинні церкви і замки. Дивно, як можна хотіти оглядати погані тотемові стовпи".

Коли Емілі було 15 років, помер її батько; два роки пізніше втратила вона теж матір. А що її сестри не дуже були сердечні з нею, то вона зважилася переїхати до Сан Франціско, тоді доволі поганої слави місто, і студіювати мистецтво в тамтешній мистецькій школі. Пізніше поїхала вона до Анґлії, але "старий край" не припав їй до вподоби: люди були для неї надто горді й старосвітські, а спосіб їхнього життя надто реґляментований. Вона тужила за хвилюючою піонірською атмосферою Канади.

Повернувши назад до Вікторії, Емілі заприязнилася з двома жінками, які вели місіонерську роботу серед індіян племени Чінук на північному кінці західнього побережжя. Літом вони взяли її зі собою оглянути місійну школу в індіянській оселі Юклюлет. Там вона почала малювати ескізи тотемових стовпів, індіян і лісів. Там вона почала малювати ескізи тотемових стовпів, індіян і лісів. З тієї пори в неї зродилася невмируща любов до перших мешканців Канади — індіян.

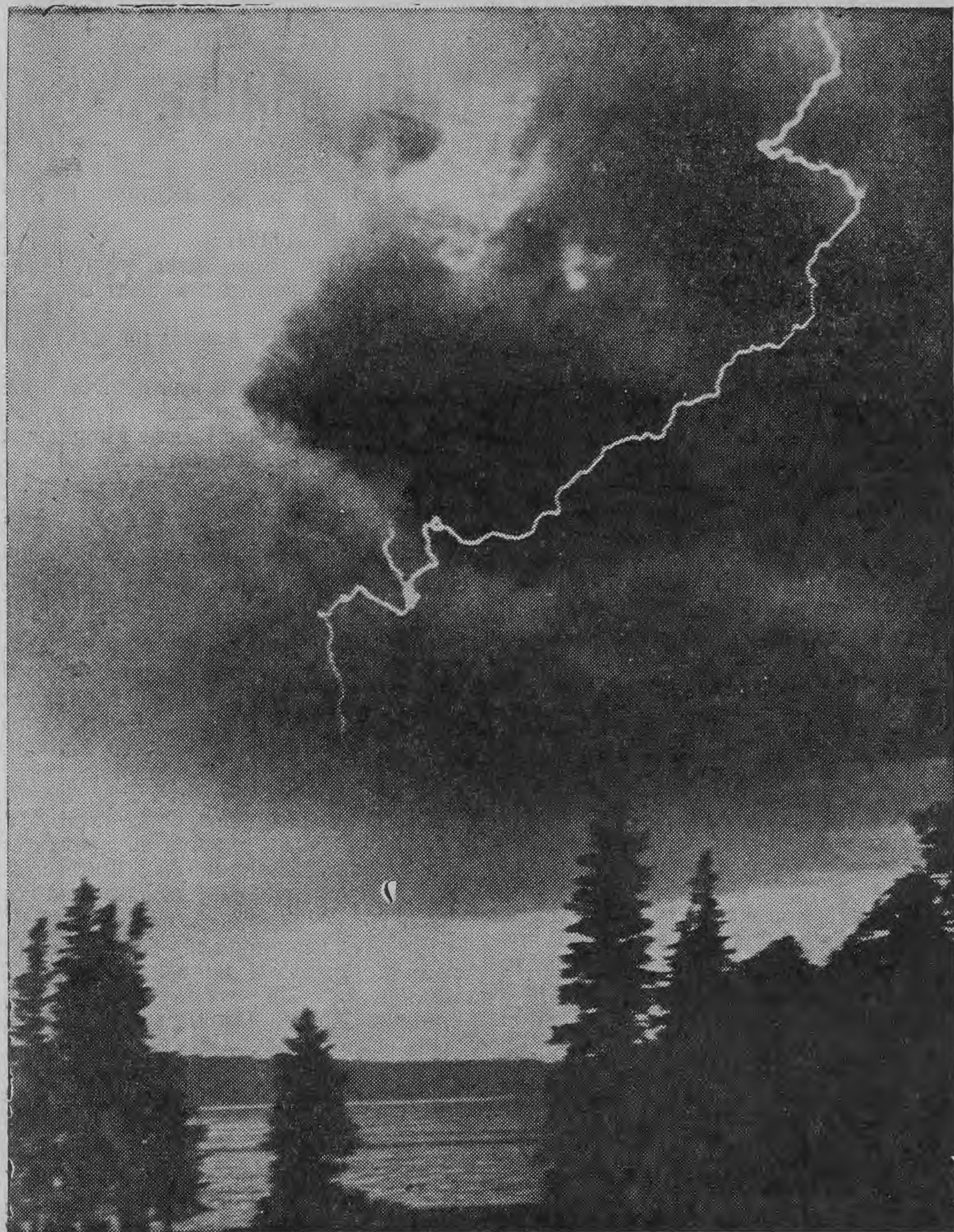
В Вікторії існувало тоді мистецьке товариство, але ескізи Емілі мабуть не відповідали стандартові товариства. Тому вона пробувала заснувати свою власну ґалерію, але це їй не вдалося. Аж одної днини в 1927 році один чоловік зі східної Канади зайшов оглянути її студію. Він так захопився її мистецтвом, що забрав Емілі та збірку її картин зі собою до Оттави, де вона мала змогу зустрінутися з директором Краєвої Ґалерії.

Так Емілі Кар стала відомою.

На сході Канади вона зустріла інших мистців, інших критиків, почула їхні похвали, повні зрозуміння її творчости. Вернулася вона в свою улюблену Бритіш Колюмбію з великими надіями. Краєва Ґалерія Канади прийняла її працю.

На схилі свойого життя Емілі написала три книжки: "Клі Вик", "Да Бук оф Смол" і "Да Гавс оф Ол Сортс". В цих книжках вона виявила письменницький талан майже такий самий як і в малярстві. Після її смерти опубліковано її четверту книжку — "Ґровінґ Пейнс", в якій вона описала свій шлях до мистецтва.

Не від речі буде пояснити, що назва книжки "Клі Вик" походить від прізвища, якого надали індіяни Емілі Кар, і яке значить: "Усміхнена".

ГРОМОВА БУРЯ НАД ОЗЕРОМ КЛІР, У ВАСАҐАМІНЬҐ

Д. Дніпровий

Я писав на себе доноси

Хвиля большевицького терору дійшла свого кульмінаційного пункту. Зашморг сваволі й безправя щодалі все більше стискав горло волелюбного українського народу. Тепер уже російський поет не насміливсяб написати про Україну: "Ти знаєшь край, где все обильем дишет", бо українське село тихо, без стогону вимирало з голоду.

НКВД "Чорним вороном" шукало по містах та селах і висмикувало свідомих представників української інтеліґенції, обвиновуючи їх у націоналізмі. Під націоналізмом большевики розуміли любов до батьківщини, до своєї культури, мови тощо. Недармо перша брила великодержавно - російського гніву звалилась на українських письменників. У Харківському будинку "Слово", де жили українські письменники, понад половина мешкань позбавилася своїх господарів.

Микола Хвильовий, недочекавшись арешту, кулею припинив своє життя. Викладачів української мови тільки за те, що вони викладали українську мову, масово заарештовували й споваджували в концентраційні табори або на заслання. І справді дихати стало нічим. НКВД рясною павутиною таємної аґентури обснувало всі прошарки підсовєтських громадян. Люди боялися зустрічей, розмов. Боялися один одного. Переслідування або манія переслідування ганяли їх з місце на місце. Вони кидали свої родини і шукали сховища в шахтах Донбасу чи в Сибірській тайзі. Щоранку ми не долічувались своїх колеґ, знайомих, сусідів. Їх уночі поглинав ненажерний "Чорний ворон". Жах приречености, передчуття арешту, застигав в очах кожного.

Такий був 1933 рік.

***

Незнайомий голос говорив до мене телефоном:

— Товариш М.?

— Так . . .

— Говорить літературний робітник Радіоцентру.

— Я вас слухаю . . .

— Скажіть, будь ласка, як буде українською мовою "предвкушать"?

Я відповів.

— А як буде "лжесвидетель"?

Я теж відповів.

— А скажіть, коли і де я мігби з вами поговорити докладніше.

Я призначую час і місце і передчуваю щось тривожне, лихе.

***

Наближаючись до готелю "Металюрґія", біля якого призначив побачення з невідомою людиною. До мене швидко підходить юнак. Я пропоную йому зайти до мого дому, але він запрошує мене до ресторану при готелі.

Заходимо. Замовляємо окрему кабіну. Юнак замовляє вечерю з карафкою горілки. Я насторожуюсь і відмовляюсь пити. Він пє сміливо, багато і починає знайомити з своєю біоґрафією. Виявляється, що я знаю його старших братів. Сам він після розгрому театру "Березіль", в якому він був на правах студійця, утік з Харкова на Донбас. Але всюди є око НКВД і всюди знаходить його.

Йому запропонували: або концтабор, або "допомогати виявляти контрреволюціонерів". Він побоявся концтабору і прийняв друге. Першим обєктом для "виявлення" обрали мене.

— Ви не лякайтесь, — підбадьорує він мене, — а допоможіть мені писати на вас доноси, бо я сам можу вам нашкодити, або краще, ви пишіть самі, а я переписуватиму і віддаватиму.

У ті грізні часи я, признатись, боявся вірити йому. Я знав, що НКВД спромоглося розкласти багатьох порядних людей. Може це провокація? Може вони підіслали, щоб перевірити, чи я донесу про це їм, бо за недонесення також карали. Я не знаю, що робити. Донести —

це значить зняти з себе відповідальність, але цим, коли він не провокатор, поставити його під смертельну загрозу.

Після довгих міркувань і вагань я вирішив прийняти його пропозицію.

Отже, я сам почав писати на себе доноси. Він при мені переписував, а оригінали ми нищили.

Треба сказати, не легка була ця робота. Я мусів вигадувати ріжні теми для розмов. У цю розмову треба було вплітати щось з політики. Треба було показати свою лояльність до влади, щоб не потрапити за ґрати. Але й від нього вимагали витягати з мене якусь антисовєтську думку чи слово. Я змушений був виручати його й себе.

Проте, не довго мені довелося писати на себе доноси. Мій "доносчик" не витримав і втік у світ за очі.

А коли через два роки мене забрали і перед судовим процесом показали мені мою справу, я переконався, що мій "доносчик" нічого не додавав від себе. Але були й інші, які, певно, під тиском і залякуванням слідчих понаписували такого, що дали привід "Спецколеґії Облсуду" винести мені вирок — 10 років концтабору.

Григор Гануляк

Великдень на Лемківщині

Великдень! Скільки солодких споминів насувається на гомін цього слова! А кожний спомин сягає до давно минулих днів, днів життєвої весни, — а кожний спомин вяжеться з рідною Лемківщиною. Що не згадаю, усе якесь таємно-солодке, що не побачу очима уяви, усе обертається довкола рідної, соломяної стріхи, усе кружляє понад наші зелені — лемківські гори.

Великдень! Починається вже від "Пальмової неділі", коли то в церкві святять "базята". Приладив тато вязку прутиків з "базятами", обвязав батогом, а мама понатикала поміж прутики зеленого барвінку, тай . . .

— Бер, Грисю, лет борзенько до церкви, жебис перший бив . . .

А я вже біжу. А як лише "еґомость" освятили мої "базята", я ще скоріше біжу, вертаючи до дому, а мама відбирає від мене свячені "базята", вдаряє мене злегка по плечах, відтак тата (але вже моцніше), відтак одну сестру, другу, врешті йде до стайні, щоб обовязково кожну корову, "базятами" вдарити а вернувши зі стайні, відриває від прутиків по одному "базяткови", та дає усім домашнім, щоб проковтнути, не розгризаючи.

— На, ликний і закус хлібом, жебис бив такий гладкий і такий гардий, як тото базятко.

А потім приходить "чорний тиждень". Одні кажуть, що тому чорний, бо жалібний з приводу Христових мук, а другі кажуть, що тому чорний, що вимітають з кожної хижі саджу. Від понеділка страстного тижня — починає кожна господиня робити ґенеральні порядки. Спершу зішкробує зі стелі сажу, що наросла продовж року від диму. Цю сажу виносить далеко поза "обистя", звичайно в придорожній рів, ніколи не висипує її поблизу хати, бо в тій сажі є "нечистий, бодай му пек било, то нех іде на гори і ліси і нех ся не тримат хщеного обистя". Після виметення сажі вимащують хижу білою глиною, в середині й зверха, миють посуд, палять сміття, зграбане в городі, щоб на "страсний четвер" було вже біля хати чисте й свіже, бо від вечера в четвер уже інша робота чекає на господиню. Починають у кожній хаті пекти хліб на "свячиння". Господиня заходить біля печі й тіста, а діти й ґазди йдуть до церкви, бо там "еґомость аж дванадцять ангелиїв" буде читати.

А кожний пастух бере зі собою батіг у кишеню та після кожної евангелії завязує на батозі ґудз "жеби худоба не

ґзилася" та мала респект перед таким батогом.

Вернувши у страстний четвер з церкви, чуємо у хижі запах свіжого житнього хліба, який щойно витягнула мати з печі. Цілий рік їлося якийнебудь хліб, ячмінний, вівсяний, на який кого стати, але на Великдень мусів бути обовязково житній.

У Велику Пятницю замовкли дзвони на дзвінниці, кожний з хлопців мусів мати обовязково деревляну калатавку, що в нас називається "клапачкою". І я витягнув свою зпід стріхи, обтер з пороху та біжу на церковний майдан, аби "калатати" разом з товаришами . . . А дома печуть мама паски. В хаті своєрідний великодній запах тіста, заправленого ріжним паучим корінням . . . А скільки то було турботи, як сажали паску в піч. Застромлюють у паску стебла соломи, щоб так гарно і високо паска росла, як росте збіжжя у полі. А коли вже паска в печі, то мати погрожує:

— А заховай Боже лізти тепер на пец, бо паска не виросне.

І паска росла, росла, а часто-густо так виростала, що треба було піч розвалювати, щоб її цілу й ненарушену витягнути крізь "челюсти". А коли невдалася паска, то треба було нове тісто місити, наново в печі палити, а тоді мама гнала всіх нас на двір, бо, що паска не вдалася, то ми завжди були винні.

— Певно котройси з вас лазило на пец, як я паску всадила, бо нич-а-нич не виросла . . .

Але ми були раді, як паска не вдалася, бо ми могли її таки зараз їсти, а так, то треба було ждати аж до неділі. Хоч мама завжди догадувалась, що нам важко аж до неділі ждати, то пекла для нас маленьку пасочку (вишкробок), яку ми вже в пятницю їли. А в Велику Пятницю суворий піст був, так звані "сухоти"; їли ми лише печену бульбу, пісну варянку з бобом, або пісний борщ.

В Велику Суботу вже веселіше в хаті, та вже інші запахи, бо печуть того дня "баби", з лучшої муки, з розинками, варять ковбасу, солонину, приладжують хрін, пишуть писанки, застелюють стіл, бо з полудня починає священик обходити село і "святить паски".

А мати пильнує, щоб чогось не забути, пригадує, командує, а ще то, а ще це, — о, "а билабим на віченьки забила!"

— Та возте діти шкорупи з яєц, та повішайте на сливки, жеби таки велики виросли, як яйця.

І ми поначіпляли на всі сливки шкаралупок з яєць, які виглядали в садку, неначе якісь незнані птички, що весною прилетіли з "вирию".

Врешті — Великодна Неділя! Йдемо усі до церкви. А там вже процесія обходить церковця довкола, а на дзвініциі вже грають дзвони, а парубки оподалік лаштуються стріляти з моздірів, а тут сходить сонце, а довкола лунає радісний спів: "Воскресеніє Твоє — Христе Спасе!"

А по Воскресній Утрені йдемо до хижі, сідаємо до стола, споживаємо свячене яйце, хрін, сир звичайний та яєшний, ковбасу, солонину, коштуємо паску, бабку зі свяченим маслом, а на остатку пємо — каву. Дехто пив "зорівку", але ми пили каву, бо "зорівка" була колинебудь, а кава лише раз на Великдень.

А по сніданні — треба було старанно зібрати всі окрушки свяченого і висипати в городчик, бо з тих окрушок виростала "маруна", помічна на всякі хороби.

Великодній Понеділок був ще веселіший. При церкві святять воду. По освяченні води — кожний бере коновку свою, та біжить з нею, що сил, до хати, щоб першим бути дома та першим бігти в поле кропити тією водою свої ниви. Це була в нас — моя функція. Коли я прибіг з церкви з коновкою води, мама вливала трохи тієї води у скіпець, давала кропило, привязала мені до ремінця клуночок зі свяченим та наказувала:

— Лем, Грисю, жебис перший долетів до границ, жеби ми перши зачали жниво, а там собі в границях сядеш і што маєш в хусточці, то зіш і поволи вернеш домів.

А я вже біжу і кроплю кропилом наше поле і дивлюся, а Скрабутова Марина щойно з хижі вибігає, а Боднарева Зоська хоче мене дігнати, але де-де, вона щойно з першої гірки сходить, а я вже на третю вибігаю. І завжди я перший добігав до границі, де кінчилися синявські поля. Я вже кінчив своє свячене доїдати, а сусідські діти щойно добігали до кінця та заздрим оком дивилися, як я з тріюмфом кінчу їсти свою паску. А

що водилося пополудні того дня! Це ж обливаний понеділок! Кожна дівчина мусіла бути викупана у ріці або ставку, а як важко було виманити дівчину на двір, то не минала її купіль у хаті, бо закрався якимсь підступом той чи другий шибеник і облив її коновкою води.

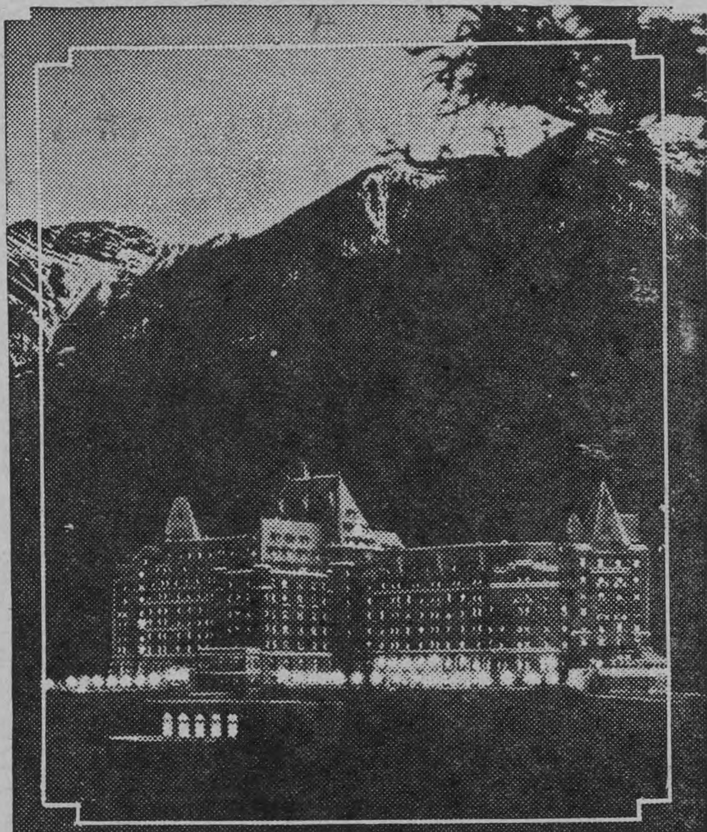
Підчас Великодних Свят — водяться мелки по "гостинах", ходять до себе ближчі свояки, а відтак ходять куми до кумів. Кожна кума вважає своїм обовязком свого кума писанками, не одною, а дає звичайно 10 або 20 писанок.

Не забуває наш лемко і своєї худібки на Великдень. Кожна господиня пече для худоби спеціяльну пасочку з того самого тіста, що інші паски, лише замішує до тіста свячене зілля. Цю пасочку ділить по кусничкові для кожної худобини, абдаровуючи її ще зіллям з різдвяного дідуха, накришеним на розжарене вугілля в горшку. Біля Великодних свят, звичайно першого дня по Великодних свят, звичайно першого дня по Великодні, виганяють перший раз худобу на пасовисько. Це получене зі спеціяльними церемоніями.

Обкурену худобу свяченим зіллям виганяють зі стайні, вдаряючи кожну штуку вязкою "базят" з пальмової неділі. Пастух чи пастушка бере зі собою свячену паску і той батіг, на якому в Страсний Четвер вязав 12 ґудзів, господар робить знак хреста святого і худібка з пастухом вирушає в дорогу . . .

Сьогодні я відірваний від рідного ґрунту, не бачив тих звичаїв вже 30 літ, але вони щороку відживають у моїй уяві й я їх наче бачу та немов переживаю кожний момент . . .

Ах, краяни любі та кохані! Якби я бачив собі ще раз у житті — перебути з вами наші Великодні свята!

Бенфф Спріньґс Готель у Бенфф, Алта., серед Скалистих Гір

Дмитрик

НА СТЕРНІ

Копи — короваями по полю. А плуг мереже золоту скатертину. Кладе чорні скиби космацьким стібом.

. . . Стерні . . . і копи і лемеші . . .

За плугом ґазда. Ходить мов Пан-Біг по небу. Підкидає стерню. А сонце наче спіла копа пшениці на погідному лані неба. І тішиться ґазда до сонця і числить не свої вже копи, і кладе чорні скиби, і виорює лемешем сонце з землі. Дихає віддихом ораного поля.

— Було колись моє, а тепер колгоспне! . . Кара, кара Божа! — застогнав як тварина, яку ріжуть. Чорний жаль злетів гайвороннням на стерню і ходить за плугом. Жорстокий сум топче копитами душу ґазді, випускає кров з жил, лягає в ноги важким, залізним путом і регочеться щезником . . . Летить, летить гайвороння.

— А я оратиму поки зремонтують трактора. Зняв ґазда зі свого серця камінь і кинув між галич. Знялася тучею чорна хмара і пливе в синю далечінь. І він уже радіє мов дітвак, що йому дозволено гратися в калабані, де веселка твориться на бризках.

Наляг на чепіги.

— А його ремонтуватимуть зо два тижні: хтось загвоздив! На сме . . . е . . . ерть! Так йому й треба було! Бодай йому очі повилазили, хто вигадав оту кляту машину! На загибіль ґаздам!

— Вйо, гніда! Вісьта, карий! Поорім! Щоб бува не призабули . . . Вйо . . . о . . . о! Хвилями, хвилями батоги . . .

А на закруті, де поле змучене пнеться під верх:

— Тпру . . . у . . . у! Стій!.. Не бачиш — хлоп лежить? А то ще переорав би на двоє як буряка!

Коні стали й скубуть стерню. Ласо. А ґазда нахилився над чоловіком, що сірим каменем лежав під корчем.

— Ти мой чи не будеш з тих бандьорів, що беруться відірвати Україну від москаля! — торкнув пужалном під бік, начебто будив.

— Таки так! Партизан! Це тебе, бадічку, полоснув так здорово баґнетом начальник участка? Цей пянюга Мерзляков! Це він репетує на весь район, що бандьору заколов вчора в бою... А ти, орле підстрілений, заволікся на мою межу, щоб твоя кров скапала на мою ріллю і щоб цвіли червоні маки! Щоб твоя душа жайворонком літала над моїм ланом і співала мені, старому, кучеряву пісню про те, як був я ґазда!

Прикляк на обидва коліна, поклавши крисаню на стерню.

— А я неписьменний і не вичитав у ґазетах і книжках — яка ця твоя Україна, але, бадічку, ця моя-не моя землиця пригорне тебе до себе, як мамка дитину, і сховає твої молоді кости, щоб той енкаведист Мерзляков, який тобі розпанахав бік, а мені забрав душу-землю, щоб бува не знайшов тебе і не знущався над твоїм мертвим, білим тілом партизанським. А вітер голоситиме за тобою і співатиме при зорях тобі панахиду.

Тпру...у...у! Ти ненажеро колгоспна! Вискубеш усю стерню і задавишся з ласощів! — закричав ґазда (ба, ґазда?! колгоспник) до карого, що дерся на стерню.

Старий розіпняв вишивану кровавим взором сорочку на грудях вбитого і притулив своє вухо. Пильно слухає.

— Ще рухається життя в середині! Ще не вся душа скапала з кровю!

Скочив мов парубок у танці. Біжить, мчить, наче вихор до воза, де стоїть глечик з водою... Приніс.

— Оце тобі кров! Це вода з нашої землиці! Пий! — Скропив смагляве, молоде обличчя, змочив спраглі, порепані уста і влив життя до закляклого рота.

— Пий, орлику сизий, пий! І не лякайся: старий Дамян Сімюк не з таких! Я не віддам тебе Мерзлякові! О, ні! Старий Дамян Сімюк ще сам полосне різаком того гаспида! А так полосне, що той заповзе просто чортові в зуби ! . . Пий ! . . А ви, конята, глядіть, чи де біда не несе якогось свідка! Глядіть ! . . Пий, леґінчику, пий! Я тебе так захоаю, що й сім дідьків не знайде. Я тебе виховаю як коровця телятко! І ти далі відбиратимеш Україну від москаля! Пий!.. Я тобі зіллячка... Я тобі масті... Я тобі серце до

рани кластиму. Пий, мій соколику, пий! А Бог життя заверне від могили як схоче . . .

***

Кучерявий верх поклав свою тінь на копи і стерні. Холодним рядном обвивав раненого стрільця.

Пан-Біг, наклавши повного воза золотої пшениці, повіз з небесного лану до своєї клуні.

А Демян Сімюк приляг грудьми до землі, виорав повстанця. Ждав ночі. Цілував чорні скиби.

А конята гляділи, чи біда не несе якогось свідка . . .

Осип Юрій Федькович

Пречиста Діво, Радуйся, Маріє

У сине море сонце ясне тоне,
І своє світло, ніби кров червоне,
По всій країні доокола сіє, —
А там зазульку в гаю десь чувати,
А там дзвіночок став селом ковати,
Там в борі вітер листьом шевеліє:
Пречиста Діво, радуйся, Маріє . . .

Пречиста Діво, радуйся, Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати му кровaві,
Розстрілен нині, бо—самий не вміє...
Камратя яму темну му вкопали,
І на спочинок бідного в ню склали:
Уже не скаже, як звінок запіє:
Пречиста Діво, радуйся, Маріє . . .

Пречиста Діво, радуйся, Маріє!
Під плотом сіла одовиця — мати,
До себе тулить бідне сиротяти,
І плаче ревне, серденько їй мліє.
Ба вже не плаче, вже і не голосить,
Склонила голов, більше не підносить,
Зірниці плачуть, а звінок німіє . . .
Пречиста Діво, радуйся, Маріє.

Пречиста Діво, радуйся, Маріє!
Там онде блудить сплакана дитина,
Без тата, мами, бідна сиротина,
Нічо не їло, душечка му мліє, —
І хоче в хату бідня навернути,
Господар псами тровить єго, чути:
Верескло, впало, кров ся з ніжки ліє...
Пречиста Діво, радуйся, Маріє.

Пречиста Діво, радуйся, Маріє,
Бо я не можу . . . Вшак я маю душу,
І чути мушу, і дивити мушу,
Що тут на світі, аж, тутки ся діє!
Да як до гробу зложуть моє тіло,
Де темно, тісно, студено, зотліло,
Де нич не плаче, де усе німіє, —
Пречиста Діво, радуйся, Маріє!

— Декотрі люди не відважилисьби говорити, коли їх роти є повні, але вони завжди говорять коли їх голови порожні.

Облога Кремянця

(Історичне оповідання)

Руїни княжих замків на Волині
Думки сполохують ще нині . . .
Леґенди, пісні, слава в унісоні
Всі скарби гордих, давніх тонів —
Непереможні мають в собі дари:
Життя минулого будити чари . . .
Давнього духа зачерпнути в груди
І вірити. Є. Соколовська.

Батий, видив Кремянець і град
Данілов, яко невозможно прияти йому
І от іде от ніх і приде к Володімеру,
І взя і поєм і ізбє і не щадя.
Іпатієва Літопись.

— Слу - - - хай . . . Перший . . .—несеться з Високої, або як ще говорили Московської гори замкової.

— Слу - - - хай . . . — відповідає другий вартовий з Чернечої гори.

— Слухай . . . — понеслося далі по всіх Кремянецьких горах . . .

Слухають вартові; слухають дерева, що ще ніколи не були так рясно вкриті зеленню й листки їх завмерли в безруху . . . чекають —

— Слухай. . . — несеться відгомін долиною... Корчі й квіти зупинилися в рості — прислухуються . . .

Навіть вир на річці Ікві насторожився... На вищі Чернечого Монастира стоїть чернець. Славословить Творця Всевічного за красу природи.

— Моліться, ченці... Пильнуйте вартові... Зі сторони міста Ізяслава насувається велика хмара... незвичайна... тяжко лягає на все по дорозі й задавлює під собою.

Ще з вечора Ванькон Мокосій, володар Кремянецького замку — терему старого "так іж ніхто не может памятати" — віддав розпорядження залозі, щоб тарани далекосяглі до метання каменів уставити на бійницях, щоб панцирі, луки, стріли були налагоджені і військо було на поготові...

Після заходу сонця на втомлених конях прискакали вершники з Рахманіва...

— Князю! Іже від вчора татари облягають Шумськ... Батий сам ними доводить...

— Тоді напевно незабаром буде в нас — спокійно перервав Мокосій, якби ходило про якусь благу річ... — Шумськ не зможе довго боронитися... Залоги багато звідти пішло з полчищами сина на підмогу Києву... Не видержать облоги зі своїми силами.

— Замкніть входи до міста...

— Виносіть зі складів кремені.

— Вартуйте потічну воду, щоб татари не затроїли її. — Так невпинно заряджував Ванькон Мокосій.

На башті замку спокійно повівав жовто-блакитний стяг з гербом володаря Мокосія "Вукри". Високу замкову гору окружали: Чернеча гора, на якій серед лісу зарисувалися мури монастиря; Дівоча, на якій дівчата збиралися співати веснянки, водити хороводи; Пятинка, Волова, де відбувався торг... Черкаси привозили сюди волів, коней, а дуліби їм достарчали кременів. А на всіх горах, поміж розкинутими скелями, пишалися красою, купалися в сонці що року дерева лісу-бору й поховалися хати.

Воїни пильнують гір й виходять також підїздами назустріч ворогові. Не хотять ждати аж він їх застукає, "яко тать в нощі".

— Уважай! — понеслося відразу зо всіх гір і з повагою, зловіщо зарокотіло по долинах, узгірях.

Закрутилася курява по дорозі й хмарами — отарами насовуються татари з двох сторін на Кремянець.

Але Батий, дарма, що він лицар недавніх побід, не має ясного обличчя... Трівожать його ці гори, ці мури з дикого каменю, що здалека вирисовуються на блакиті літнього раннього неба... На замку ні страху, ні метушні не видно, не чути. Кожний має там своє призначене місце. Треба як слід з пошаною

приняти жданого гостя. А тут і сонце розсміялося золотими проміннями, привітало гори, як на велике свято. Більші підїзди Мокосієвих дружинників, після сутичок з татарськими полчищами, щоб їх притримати, відходять на замкові укріплення. Татарські стріли вже прорізують повітря. Тарани стримано ще мечуть камені. Одні позичають, другі віддають. Татари розпочинають плянову облогу міста.

Був це рік 1240. Рік пожеж, лихоліття... Батий знову задивився на мури. Задумався. По нараді з мурзами-темниками вислав післанців, що хоче говорити з володарем Кремянця. На хвилину устає бій.

На замку дружинники радять Мокосієві годитися з Батиєм.

— Ах, ви малодухи! Поки я ще живий, Кремянець буде триматися.

— Я також буду обороняти його до останнього віддиху, — каже син Мокосія, Петро.

Батий, верхи на коні, покритому дорогими попонами, в золотій зброї, станув під горою.

Назустріч йому, до половини гори спустився на коні Мокосій в лицарській зброї, в оточенні дружинників.

Його сильна вікова постать мала в собі щось геройського, орлиного. І не тяжить його віку тяжка зброя.

Станули проти себе два витязі. Чекають... Не витримує Батий... Сердить його, що не відмикають йому брами. Питає:

— Чому не витаєш мене, Мокосію?

— Ти ще не сказав, чи прийшов до мене в гостину.

— Ти знаєш якої я добув собі хвали... Тому нехай Кремянець скориться мені.

— Не піддамся! — каже з гордістю володар Кремянця. — Бачиш, як пнеться вгору мій стяг?

— А всеж піддайся. Щоб не було з тобою, як зі сином твоїм Станком під Києвом.

Ванькон Мокосій жахнувся. Він, відколи Станко зі своїм полчищем пішов помагати в обороні своеї столиці — Києва, не знав, що діється зі сином. Жаль стиснув батькові серце. Але лицар панував над ним. Судьба міста лежала в його руках.

— Не здамся! Мої мури сильні!

— Хоробрий був витязь полковник Станко, але згинув, хоч і по геройськи. Здавайся.

— І я, і сини мої виросли в цих горах. Місто наше зветься Кремянцем від твердого каменя. Серця наші також тверді і міцні... а як заломляться, то крешуть іскри.

Велів дружинникам махнути прапорчиками на знак, що розмова скінчилась. Син Петро ждав на замку біля таранів у поготові.

Як тільки Батий відїхав з почотом у низ, з уст Мокосія впав твердий наказ:

— Валіть таранами! Швидше, сильніше!

— Фю... Фю... — здрігається зі стогоном повітря.

Немилосердно крають його стріли, каміння.

— Не треба говорити княгині про смерть Станка, — каже Ванькон до своїх правих дружинників. — Хай не печалиться у цей трудний час.

Знову татари пробують взяти Мокосієву гору, або обійти її, та їхні спроби розбиваються об завзяття вояків. А Висока Гора гордо й непохитно величається над містом.

Відділ сміліших дружинників, озброєних шаблями й мечами, на конях, з наказу воєводи, лісом Дівочої Гори пробиваються й спускаються лавою на Білокриницю, "що стоїть над криницею джерелом, при білій крейдяній горі". Ненадійно наскок. Татари утікають в переполосі до річки Ікви, на торфяні болота.

— Ану, ще додаймо сили кінноті! — каже володар і з гори замкової посилає тяжку піхоту на Шумські і Вишневецькі шляхи.

— Женіть татар на Горинь!

— Що ви розпорошуєтеся як вівці?— кричить Батий до своїх вояків, що в розтічі вже втратили відвагу й запал.

Батий бачить, що його слава меркне.

— Великий хане! Слава твоя велика, як сонце, але й сонце мусить часом ховатися — меркнути.

— Князю! Уже княгиня Олюнька чула сама. Просила ченців молитися за душу сина, а лицарів — пімститися за нього. І пішли лицарі в бій і несли смерть за сина свого володаря.

Ранених ченці забирають до монастиря й там опікуються ними.

Вони-ж разом зі світлом християнс-

тва принесли з Греції й науку медицини. Тепер втихомирюють раненим болі цілющим бальзамом.

Ніч припинила цю кроваву забаву. Небо залилося брилянтами зірок. Тримаються дуліби-русичі. В ночі підносять воду на Мокосієву гору. Жінки й "зіло юні" лісовими стежками підносять їжу на пікети, розкинуті ген-ген по узгірям.

— Борітеся, друзі, відважно, — промовляє рано Мокосій. — Хай дух Станка не має до нас жалю...

— Видиш, — кажуть до Батия його мурзи, — не дамо тут ради. Сам Аллах дав гордість і силу цьому місту.

— Люди гинуть. Вже нема часу. Треба робити раптовий відворот.

Відвернувся Батий і дав рукою знак на згоду. Зібрав розсипану орду й пішов в напрямку "граду Данилового".

По полях і горах літало гайвороння й кидалося з жадобою на ясир.

Ченці з людністю збирали трупи й ховали їх.

— Мусимо поставити церкву на горі в память звільнення від татарів — каже Ванькон.

Однак смерть його, а потім великі негоди не дали змоги це зробити. Лише нащадок його в других — Гавриїл виконав цей обіт. І стала на Високій Горі церква во імя Святителя Миколая Чудотворця й задивилася на Гору Чернечу. Довго бреніли її дзвони над містом.

Але час разом з безконечними наїздниками знищили її, як також і другу замкову церкву імени опікуна українського лицарства — Св. Архистратига Михаїла. Не остали навіть і камінні хрести, що були ще в 1870 році на місці престолів.

Вітер з Горині

ЗНАЧІННЯ

Опера — де актор може бути проколений ножем, але замість того, щоб з нього текла кров, він співає.

Поцілунок — цілий рот нічого, що має смак раю, але звучить так як те, що корова витягає свою ратицю з болота.

Діти — малі люди, яким не вільно робити те, що робили їх родичі, коли вони були в тому самому віці.

Дім — місце, в якому ви можете почіхатися там де вас свербить.

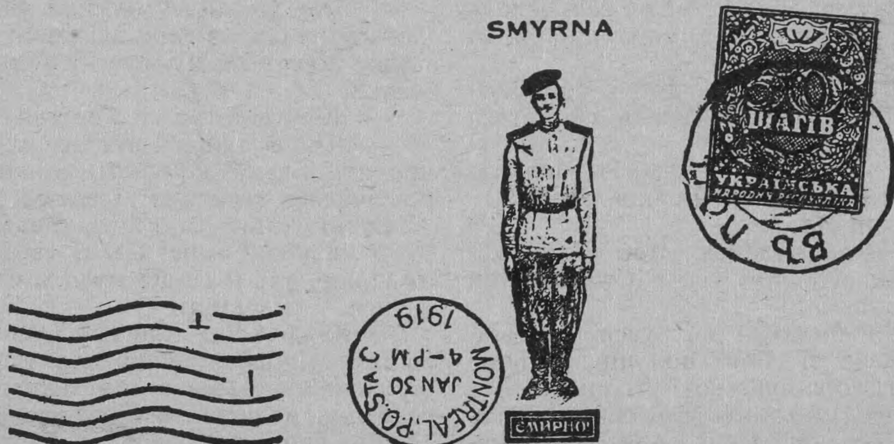
Оптиміст — той, що не дбає що станеться, так довго як воно станеться кому іншому.

НА ЇЇ ГОЛОВУ

Жінка купила собі дуже дорогий капелюх і чоловік невдоволений.

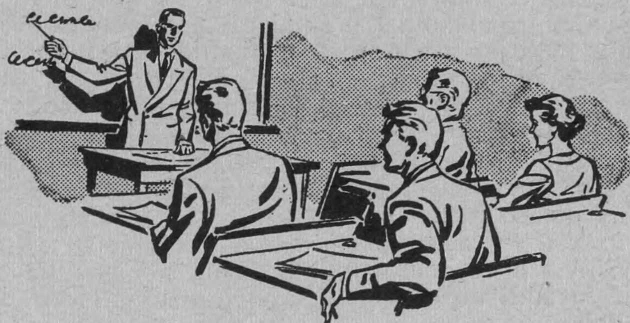
— Справді, жінко, це гріх купувати капелюх за такі великі гроші.

— Не журися, чоловіче. Той гріх упаде на мою голову.

Лист з поштовою маркою і печаткою з Української Народної Республики, одержаний в Монтреалі М. Татаринським в місяці січні, 1919 року. Печатка з козаком була на задній частині коверти. Марок є на 50 шагів і носить у споді слова: Українська Народна Республика.

Нова країна
Нова мова

Ви мусите говорити по анґлійськи або по французьки, щоб брати повну участь у канадійському житті.
Ці дві мови є офіційними мовами Канади. Вам потрібне знання одної або другої при праці, щоб розуміти, що другі говорять та щоб вас зрозуміли. Зі зростом знання нової мови ви зможете включитися повніше в життя кругом вас. Ви зможете зрозуміти події через читання часописів, радіо й телевізію.
В більшості центрів у Канаді існують спеціяльні вечірні кляси в місцевих школах, щоб помогти новоприбулим навчитись анґлійської або французької мови. Вони є заведені на те, щоб **вам** помогти і підчас того, як ви вивчаєте мову, ви також осягаєте корисне знання про Канаду — її історію, її звичаї, її ґеоґрафію та уряд — знання, яке буде вам потрібне, коли ви звернетесь за канадійським горожанством.
Якщо тих спеціяльних вечірних курсів для науки анґлійської або французької мови нема у вашій місцевості, виповніть понижчий купон і вишліть його до Canadian Citizenship Branch, Ottawa, Canada.

THE CANADIAN CITIZENSHIP BRANCH
Department of Citizenship and Immigration,
Ottawa.

Спеціяльних кляс мови і горожанства нема в цій місцевості, де я проживаю. Прошу вислати мені само-учні матеріяли для науки:

Анґлійської мови ....( )
Французької мови ....( )
(Зазначіть Х вибрану мову)

ІМЯ ....

АДРЕСА ....

МІСТО .... ПРОВІНЦІЯ ....
(Імя та адресу подавайте друкованими буквами)

The Department of Citizenship and Immigration

HON. J. W. PICKERSGILL
Minister

LAVAL FORTIER
Deputy Minister

Французький Чужинецький Лєґіон

Франція тримає для служби в своїх африканських кольоніях, головно в Альжирі, полки, які від 1830 року набирають з добровольців, головно чужинців. Називається те військо "Чужинецький Лєґіон". Про цей лєґіон ходить багато оповідань, в яких змальовується жахливі відносини в ньому, описується важку службу і т. ін. Тому цікаво буде послухати, що каже про той "Чужинецький Лєґіон" та про службу в ньому анґлієць Браян Стюарт, що служив в Лєґіоні в 1930 році. Він оповідає:

Французький чужинецький лєґіон не є вже сьогодні, як це було колись, пристановищем для людей, що не мають що з собою зробити. Таких людей там вже не потребують, а коли виявляється, що вони мають темне минуле, то їх взагалі не приймають. Всеж у цілому світі поширилася — невідомо з якої причини — зовсім противна думка.

Про чужинецький лєґіон можна часто почути страшні і незвичайні історії, але ні одна з них не правдива. Всі ті історії поширюють люди, що такими оповіданнями в недільних часописах хочуть заробити пару сотиків. А тимчасом поведінка в чужинецькому лєґіоні зовсім не відбігає від поведінки в кожній іншій військовій формації. Що торкається військових вичинів, то чужинецький лєґіон не уступає під тим оглядом ні одній армії в світі.

Сіді Бель Аббес — то доволі велике европейське місто на великій плодовитій рівнині, на якій майже не видно піднесення. Новик проводить перші дні в Сіді Бель Аббес до часу, доки не зачинається вишкіл новобранців. В виняткових випадках відбувається він в Бель Аббес, Ааін ель Гадія або в Ааін Сефра. Але перший тиждень првоодить новобранець звичайно в Бель Аббес. Тут списується докладно дані про його особу і робиться відтиски пальців. Крім того він мусить піддатися докладним лікарським оглядинам, найменша тілесна недостача — це причина до звільнення. Потім щеплять проти віспи і тифу. З кінцем тижня дістає він половину своєї платні і першу відпустку до міста. Капраль, що має службу, подає кожному новобранцеві карточку зі списом льокалів, до яких жовнірам можна ходити.

Кінець тижня належить до новобранця, щоб міг відпочити, в понеділок зачинається наново поважна праця. Продовж наступних чотирьох місяців новобранець працює малощо не до втрати притомности. Його обробляють як невільника, хоча не поводяться з ним брутально. Інструктори людяні.

Читаємо часто найжахливіші історії про кари в чужинецькому лєґіоні, які головно підстаршини накладають на своїх підвладних. Можливе, що воно так є, але не було цього в жадному відділі, в якому я служив. Перше за все жаден підстаршина не може засудити на арешт ані взагалі на ніяку іншу кару без дозволу старшини відділу, що має службу, бо лиш він має право видати присуд. Правда, як вже в чужинецькому лєґіоні засуджується на якусь кару, то вона справді гостра. Але заки когось засудиться на арешт, то остерігається його шість разів. Сержант Магам, перс, завів нові методи карання. Не пригадую собі, щоб колинебудь поставив якогось жовніра перед обличчя старшини до звіту. Тим, якого мав покарати, займався якби неофіціяльно і засуджував його на спеціяльні роботи. Як хтось допустився якогось важкого проступку, мусів у неділю рано чистити виходок щіткою до зубів. За меншу провину казав нпр. вичистити 56 пар черевиків після маршу. Може дехто вважатиме ці кари за брутальні, але тут треба памятати, що це бувають кари за проступки, що підпадають під воєнний суд і потягають за собою втрату додатку на старість продовж цілої служби.

Платня лєґіоніста виносить 25 сантимів денно, тобто 1.75 франка тижнево. Та на цьому не кінець. В 1930-му році новобранець діставав 1,000 франків титулом вербункового і 400 франків як

премію. З тієї тисячі франків 500 дістає зараз після приходу до Бель Аббес, а 500 за чотири місяці. По році служби дістає леґіоніст перший додаток на старість. Другий ріж служби під фінансовим оглядом не ріжниться від першого, але в наступних роках дістає леґіоніст кожного року 50% більше.

Леґіоніст мусить зобовязатися до пяти-літньої служби. Всупереч поширеній думці, тепер дуже важко дістатися до леґії. Жадного злочинця не приймають а лікарські оглядини дуже основні. Разом зі мною зголосилося 78 добровольців. Тільки двох признали здібними: мене і одного цигана з Сербії.

Загально поширена думка, що від новобранця не вимагається ніяких документів і що може він вступити до леґіону під якимнебудь прізвищем. Так було колись, але від року чи двох це вже неможливе. Новобранець мусить вилеґітимуватися пашпортом або іншим документом і виказати свою державну приналежність. Щойно тоді питають його, чи хоче служити під своям власним прізвищем чи під якимсь прибраним "воєнним іменем". Як якийсь Фіцперсіваль хоче служити як Джан Альберт, то того йому ніхто не боронить, але влада мусить знати його справжнє прізвище.

Як новобранець склав вже службову присягу, нема для нього відвороту. Франція вимагає його фунта мяса, хіба що з уваги на здоровля його треба конче звільнити. Зрештою — чому ні? Та-ж його ніхто не примушував вступати до леґії — зробив це з власної волі. Правда, від часу до часу трапляється випадок, що уневажнюється службову умову, але такі випадки дуже рідкі. Старатися про звільнення може дезертир чужої держави, але тоді його видають його власній державній владі. Або скажім, що леґіоніст Джан Бравн стає раптом маркізом де Шоредіт з річним доходом 40,000 фунтів штерлінґів разом з приналежними до того титулу добрами. Тоді його звільняють "з причини зміни відносин" — признають йому, що тепер він не може вивязатися зі своїх зобовязань у леґіоні.

Є леґіоністи, що від десяти до сорока літ служать в леґії, такі мають в леґії добрі вигляди на майбутність. Піс 15-ти літах служби дістає леґіоніст доволі високу емеритуру. Як залишається дальше в службі, дістає крім емеритури спеціяльно високу платню, коли-ж виступає з леґіону і рішається залишитися в Альжирі чи в Мароко, може знаменито з тієї емеритури вижити. Сержант по 8-ми літах служби мається матеріяльно зовсім добре, на всякий випадок багато краще, як його товариш у такому самому службовому ступні в анґлійському війську.

Не хотівби я, щоб хтонебудь думав, що життя в леґіоні вистелене рожами. Так не є. Але не є це й пекло на землі. Леґіоніст мусить працювати, дуже важко працювати. Служба в леґіоні не є така цікава, як це виглядає в книжках і на фільмах. Головна праця леґіоніста це не боротьба зі зброєю в руці з арабами. але закладання доріг, доріг і ще раз доріг.

МУСИТЬ ВИГОВОРИТИСЯ

— Пане докторе, що мені робити з чоловіком? Кожної ночі він говорить у сні.

— Раджу вам дати йому нагоду дійти до слова в день.

МОЖНАБ І ТАК

Лікар: Пийте це лікарство кожної години по шкляночці. Правда, воно гірке, але ви уявляйте собі, що пєте горівку.

Хорий: Пане докторе, а чи не мігби я пити горівку й уявляти собі, що я пю лікарство?

ПРО ЩО ВОНИ ГОВОРЯТЬ?

— Гаваї це чудові острови. Погода завжди там гарна, тепла.

— Добре, але про що-ж ті люди говорять?

В ЛІКАРЯ

— Не бійтеся, пане, від коли я лікарем, я ще нікому не позволив умерти.

— Богу дякувати! А скільки років ви вже лікарем?

— Два тижні.

ПРИСПІШЕНИЙ ЧАС

— Звідки походить літний приспішений час?

— Він походить від одного старого індіянина, що відтяв кавалок коца з одного кінця, щоб зробити його довшим з другого кінця.

“Імігpація є найщиpішою формою перехвалення”

Якщо капіталізм є неслушним, то чому люди, що його ненавидять, не покинуть Канади? Як соціялізм є побажаний, то чому вони не їдуть до Анґлії? Якщо комунізм є тим, чого т. зв. “пересічний чоловік” бажає, то чому він не виїзджає до Росії?

Ніхто не хоче покидати Канади — але десятки міліонів мужчин і жінок в цілому світі, в кожній країні, хочуть, прагнуть, просять нагоди виїхати до Канади.

Червоні прихвостні горлають тут про знамените життя в країнах, де уряд ґарантує забезпеку. Люди в тих країнах добре знають про цю справу опіки уряду від колиски до могили. Особливо до могили. Роби те, що тобі наказано, або скоро тебе в цю могилу заженуть.

Вони в більшості волюють Канаду з її можливостями поступу, її високим життєвим рівнем, її свободою, її пошаною права одиниці. Вони в кожну пору проміняли б свою забезпеку за вашу свободу. Бережіться, щоб вас не втягнено балаканиною в цей торг.

Українська фльота

Хто читає часописи, той знає, як держави й народи з усіх сил дбають про те, щоб здобути доступ до моря, а коли здобули цей доступ, як вони ним дорожать і з усіх сил боронять його. Чому? Відповідь на це дає історія.

Ця історія каже нам ось що: Ті народи й держави скоро розвивалися і зростали в могутність, які володіли морськими побережжями і мали доступ до моря. Такі народи й держави скоріше розвивалися й ставали світовими потугами ніж ці, які жили далеко від моря. І це зовсім зрозуміле. Володіння морськими побережжями виробляє в людей охоту і потребу пускатися в далекі морські виправи на суднах, пізнавати чужі краї, займатися торговлею з чужими народами і здобувати чужі землі.

Серед таких морських виправ, повних небезпек і пригод надморські народи виробляють у себе підприємчивість, відвагу, здібність до ризика, войовничість. Учасники морських виправ стрічаються з ріжними народами, поширюють свій світогляд, своє знання, запізнаються з чужими культурами і з чужими здобутками. Торговельні взаємини й побідні війни дають надморським народам змогу скоро багатіти і поширяти своє панування. Примірів на це дає нам історія дуже багато, от хочаб анґлійці і голяндці.

І ми українці мали свою державу в далекій і недавній минувшині, яка була велика й сильна тоді, коли сильною ногою стояла над берегами моря. Тим природнім морем, з якого володінням звязана могутність нашої держави є Чорне Море. Воно недаром у княжих часах звалося Руським Морем. Історія України є тісно звязана з історією Чорного Моря.

Для України влада на Чорному Морі, це необхідна передумова її великодержавности і могутности.

Щоб панувати на морю, треба мати могутню воєнну фльоту. І наша держава, в часах своєї могутности мала свою фльоту. Перші наші князі варяжського роду Олеґ і Ігор вславилися своїми морськими походами Дніпром на Чорне Море. Походи відбували наші князі на сильних човнах, т. зв. "моноксілах" і вимушували на візантійських цісарях догідні для себе торговельні договори. Одначе остаточною ціллю наших князів було те, щоб здобути собі місце рівне Візантії, а навіть відобрати їїй першенство на Чорному Морі.

Та цьому перешкодили княжі міжусобиці і передовсім напади степових орд, які довгі віки бушували по чорноморських степах і вкінці відтяли нашу державу від основ її потуги Чорного Моря. Остаточний удар нанесла нашій державі татарська орда, яка, знесиливши її, всадовилася опісля на Кримі. Від тоді на довгі часи припинилися змагання нашої державности опанувати чорноморське побережжя. Але вже при перших проявах відродження України знов зачинаються змагання закінчити недовершене діло київських князів. Продовжником цього діла стає нова суспільна верства — українське козацтво.

Чорне Море і Босфор знов побачили на своїх бурхливих хвилях завзятих чубатих словян, які на легких чайках нападають на татарські й турецькі городи Кафу, Синопу, Трапезунт і навіть на передмістя самого Царгороду — Єстамбулу, тоді столиці турецьких султанів.

Відгуки цих славних виправ фльоти козацьких чайок ще й досі лунають у народніх думах і піснях нашого народу.

Одначе змаганя козацької держави опанувати Чорне Море не були постійні. Стояли цьому на перешкоді її східні і західні противники. Через те навіть найславніші наші гетьмани Богдан Хмельницький і Петро Дорошенко мусіли входити в неприродній союз зі своїми полудневими ворогами — татарами й турками. Колиж у XVII столітті Москва й Україна остаточно розбивають хижацьке гніздо кримських татар, українське на-

селення знов зачинає заселювати безлюдні чорноморські степи і досягає берегів Чорного Моря. Цим дало воно підстави новій українській державі наших часів, до відродження велико - державної морської традиції й української фльоти.

II

Вже в першім році відродженої нашої державности, в 1917 р., після довговікової неволі віджили стремління України заволодіти Чорним Морем.

В російській черноморській фльоті серед моряків (матросів) більшість творили українці. І тому, коли нова наша держава рішила відродити українську фльоту, до служби зголосилося багато моряків і старшин.

Центральна Рада вже 22 грудня 1917 р. утворила в Києві "Український Морський Секретаріят", який незабаром перемінено в "Українське Морське Міністерство". Першим морським міністром настановлено Дмитра Антоновича. Потому, 17-го січня 1918 р., Уряд Центральної Ради затвердив проєкт морського українського прапору. Він виглядав так: вгорі жовта смуга, під нею синя, на синій золотий герб князя Володимира Святого — Тризуб з хрестом угорі.

Ще перед тим, в половині січня 1918 р., Центральна Рада ухвалила закон, що українська держава перебирає всю б. російську чорноморську військову і торговельну фльоту та наказала вивісити український прапор. Та цього наказу покищо не можна було перевести в діло, бо під напором большевиків українські війська мусіли уступити з Києва, при чому в завзятих вуличних боях у Києві відзначилися українські матроси. З допомогою німців українські війська проганяють по двох місяцях большевиків з Києва. На південь йде до берегів Чорного Моря Запоріжський корпус, щоб зайняти Крим і побережжя Чорного Моря.

Щойно дня 29 квітня 1918 року виконано наказ з 14 січня і чорноморська фльота підняла українські прапори. Цю радісну подію описує її очевидець, історик української фльоти лейтенант фльоти Р. Шрамченко ось так:

"29 квітня 1918 р. стояв чудовий день. Севастопільський рейд в и л и скувався мов зеркало. Ціла чорноморська фльота була скупчена в Севастополі . . .

На реді було повне оживлення, повний рух катерів, човнів, також сиґналізація поміж кораблями, найбільше з головним фляґманським кораблем чорноморської фльоти . . .

Точно в год. 16-тій на лінійному кораблі "св. Ґеорґій Побідоносець" піднесено гасло: "Фльоті підняти український прапор!"

Настав історичний момент і опали червоні прапори (чорноморську фльоту захопили були московські більшовики). На більшості кораблів по старому почулася команда: "Стати до борту!"

Залога "по старому", як це було в боєвій чорноморській фльоті, не підбехтана ще революцією, стала до борту — лицем до середини корабля.

"На прапор і гюйс — струнко!"

"Український прапор піднести!"

І під сурми і свистіння підстаршин моряків знову знявся вгору український прапор . . . "

Того самого дня стався в Києві державний переворот і владу обняв гетьман Павло Скоропадський. Його уряд дальше вів справу розбудови української фльоти. Керівником морського міністерства став адмірал Микола Максимів. Гетьманський уряд продовжував дальше переговори з німцями про остаточну передачу Українській Державі чорноморської фльоти. При кінці літа 1918 р. переговори скінчилися успішно. На власність нашої Держави перейшли оці кораблі: дреднавт "Воля", кружляк "Кагул", 11 міноносців, кілька підводних лодок, 7 лінійних кораблів, помічні кораблі й ін.

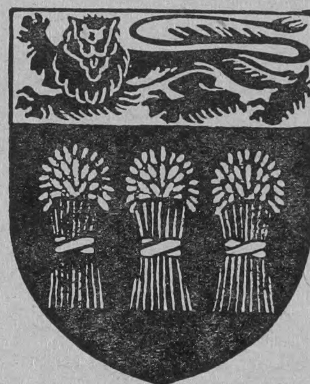
Над розбудовою українських портів розпочалися жваві праці. Піднесено з дня моря кілька затоплених у світовій війні кораблів. Затверджено також новий морський прапор: біле поле з синім рівним хрестом, що ділив поле на 4 рівні частини, обведений жовтою смугою. На перехресті прапору малий державний герб з золотим тризубом.

Разом з упадком нової Української Держави мусіла очевидно припинитися відбудова нашої фльоти. Одначе відновлена 29 квітня 1918 р. традиція боротьби України за володіння Чорним Морем накаже керманичам майбутньої Української Держави на одному з перших місць поставити також справу відбудови української воєнної і торговельної фльоти.

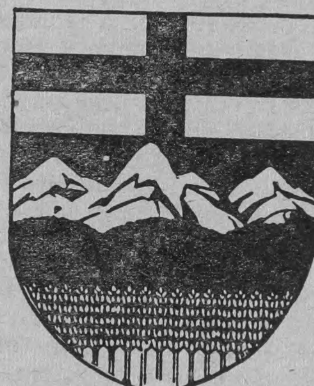
Л. П.

ЕМБЛЄМИ ПРОВІНЦІЙ КАНАДИ

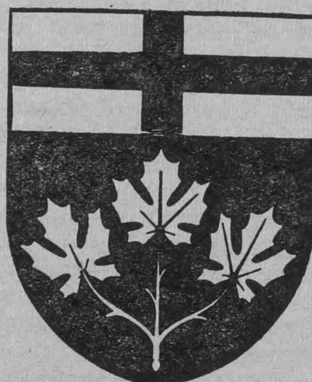

НОВА СКОШІЯ

САСКАЧЕВАН

БРИТІШ КОЛЮМБІЯ

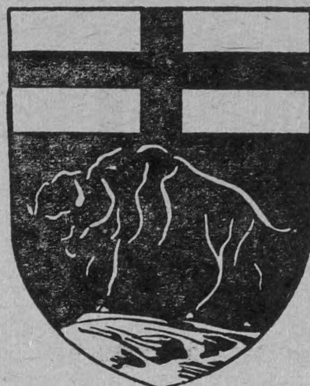

АЛБЕРТА

НЮ БРОНСВИК

ОНТЕРІО

КВЕБЕК

МАНІТОБА

НЮФУНДЛЯНДІЯ

ПРИНЦ ЕДВАРД ОСТРОВ

ГАДКИ Й ВИГАДКИ

Хто не приймає нічого, не має що й звертати.

★

Коли мудрий чоловік не може від умучення думати, він напевно буде говорити дурниці.

★

Чоловік, який думає, що служить лише собі, є в дійсності найвірнішим слугою його чортового величества.

★

Чоловіком повинен називатися той, хто робить добро для кожного чоловіка.

★

Коли чоловік позволить вам говорити і годиться з кожним вашим словом, то ви знаєте, що на світі є дуже мало розумних людей.

★

Найбільша правда є дуже звичайна; так само й найбільший умом чоловік.

★

Піддавайтеся з повагою для себе або боріться завзято.

★

Найбільше діло не можна уважати найбільшим, коли воно не є вислідом великих мотивів.

★

Думайте, що любите, та говоріть, що повинні говорити.

Др. Г. Ґ. Скегар,
Галівуд, Каліф.

Український Народний Дім у Чернівцях

По другій світовій війні Німеччина стала осередком збігців зі всіх сусідних держав довкола неї. Поміж цими збігцями знаходилось майже чверть міліона українців. По скінченню війни всі ці люди хотіли виїхати з Німеччини в світ за очі. Кожний з них хотів навязати якийсь контакт з будь ким в Америці або Канаді. Від року 1946 до 1949 я сам отримав поверх десять тисяч листів з Німеччини, Франції, Анґлії й Австрії.

Поміж цими листами був лист від п. Сильвестра Пігуляка, з Корнберґу, Німеччина, де він запитував, чи не мігби я взяти на переховок один досить важний документ. Коли я на це погодився, в короткому часі прийшов цей документ до мене. Отворивши листа, я з великим здивуванням побачив там контракт купна Українського Народного Дому в Чернівцях, на Буковині, писаний німецькою мовою. Контракт носить назву: Kauf-Vertrag, має на собі три австрійські стемплі, формат 8 через 13 цалів, 8 сторінок записаного паперу каліґрафічним письмом, при кінці є чотири підписи і лякерова печатка, а все потверджене нотарем.

Знаю, що буковинці будуть цікавитись цим документом, тому я подаю в нашій мові умовини цього контракту зі сторони першої і останньої:

"Руский Народний Дім" в Чернівцях заключив купно, в нижче поданому дні, з Герміною Богман, одруженою Шміґелська, як продавчицею, з одної сторони, а рутенським товариством Руський Народний Дім у Чернівцях, як купцем, з другої сторони.

"Цей останній заступлено через панів Ізидора Воробкевича, предсідника; потім Юстина Пігуляка, касієра; і Івана Тимінського, контрольора, які є покликані до заступництва цього товариства під слідуючим условіями: 1. Пані Герміна Богман, одружена Шміґелська, продає Рутенському Товариству Народний Дім в повне і невідкличне посідання, свою посілість, зазначену в ґрунбусі як парцеля число 2178 в Чернівцях, яка складається з парцелі число 1068 і число 1069, зі всіми будинками, городом, забудованнями, деревами, рослинами, геть все, що тут знаходиться за одну суму 18,000 ґульденів".

Цей контракт підписали:

Hermina Bohmann
Isidor Worobkiewicz
Justin Pihuliak
Johann Tyminskyj

в Чернівцях, Буковина,
26 жовтня, 1887 року.

Так минуло кілька років від отримання цього документу — аж до Лос Анґелес прибув минулого року проф. Юліян Завіянський, з Австралії, і ми, говорячи про ріжні буковинські справи, наткнулись на Народний Дім у Чернівцях. Я виняв цей документ і показав його проф. Завіянському, а він поглянув на контракт, перебіг очима першу й останню сторінку, та почав сльози втирати.

— Знаєте, — почав звільна говорити проф. Завіянський, — цей документ пригадав мені мої молоді студентські літа в цьому самому Народному Домі в Чернівцях!

— Гай, гай, — минулось, не вернеться! — сумно продовжав мій гість.

Оба ми зніяковіли... оба ми враз з Осипом Маковеєм тужили за втратою рідного краю.

Тимчасом на думку прийшли недавні історичні події, які кожному буковинцеві треба памятати. По першій світовій війні відновили свою діяльність в Чернівцях слідуючі українські студентські товариства: 1. Українська Академічна Громада "Союз"; 2. Українське Академічне Товариство "Запороже", і 3. Українська Православна Академія.

З початком 1921 року румуни скликали до міського театру в Чернівцях всі

нерумунські орґанізації й зажадали від них заяви лояльности супроти румунського правительства. Відпоручники студентських орґанізацій відмовилися дати заяву лояльности, вказуючи на те, що Північна Буковина була окупована проти волі українського населення.

Короткий час по цій події румунські власти розвязали товариство "Союз" і заборонили діяльність цього товариства. Тоді студенти відновили товариство "Січ", яке існувало перед війною. Але румуни заборонили діяльність і цього товариства. В наслідок цеї заборони січовики відновили діяльність академічного товариства "Чорноморці", яке також існувало перед війною.

"Запороже" і "Чорноморці", були дві українські корпорації, яких члени давали або жадали в справах чести (принятим і визнаним німецьким і австрійським студентством) сатисфакцію зброєю, цебто визивати або давати згоду на поєдинок гострими шаблями, а в тяжких випадках, пальною зброєю. Обі ці корпорації виховували і гартували своїх членів на дійсних українських лицарів, відважних оборонців української нації. В цей час "Запороже" начислювало поверх 180 звичайних і надзвичайних членів і уважалось найсильнішою українською студентською орґанізацією на Буковині. Залізного фонду мали вони поверх 120,000 леїв. Обидві студентські орґанізації льокувались в Народному Домі, а Українська Православна Академія (яка гуртувала лише самих теольоґів-студентів) мала свою домівку в Митрополичій Палаті в Чернівцях.

Для спільного та одностаннього діяння в національних та загально студентських справах, повищі три орґанізації оббирали щорічно з поміж себе комітет під назвою "Комітет Українських Студентів Буковини", в скороченні КУСБ.

Приблизно в 1935 році засновано в Чернівцях четверте з ряду українське студентське товариство під назвою "Залізняк", без дозволу румунської окупаційної влади. Студенти в Ясах і Букареші мали свої орґанізації там, на місцях. В Ясах товариство носило назву "Буковина".

Український Народний Дім у Чернівцях був серцем всього українського руху, кузнею умів, просвіти, серця, яке помпує кров по цілому орґанізмі, гордістю цілої української нації. Власне тут льокувались або відбували свої збори такі товариства: 1. Бурса ім. Осипа Федьковича, 2. Тов. Укр. Школа, 3. Тов. Жіноча Громада, 4. Тов. Мироносці, 5. Співоче Тов. "Кобзар", 6. Спортовий Клюб "Довбуш", 7. Тов. Укр. Бесіда, 8. Укр. Театр, 9. Студентська Харчівня, 10. Тов. Укр. Студентів КУСБ, 11. Кредитовий Банк, 12. Редакція тижневика "Час", 13. Книгарня Гливка і Спілка, 14. Робітня артиста Ліпецького, 15. Робітня і канцелярія дентиста Др. Проця, 16. Канцелярія лікаря Др. Омельського, 17. Канцелярія адвокатів Буша і Масикевича, 18. Канцелярія конзуляту Чесько-Словацької Республики.

Як щороку, так і в місяці березні, 1937 року, співоче товариство "Кобзар", при співучасти всіх українських товариств, приготовило Шевченківський концерт в музичній салі. Того року румунські власти дали дозвіл на концерт, але зажадали відспівання румунського гимну як першої точки програми. Не було іншого виходу як лише приняти домагання ру-

мунів. В день концерту, в годині 11-ій ранку, велика саля музичного товариства була наповнена нашим громадянством, що прибуло зі всіх кінців Буковини. Навіть горді леґіні в яскравих народних строях, представники нашої Гуцульщини, заняли теж почесне місце в одній льожі. Та сталось чудо: підчас виконання першої точки програми, а саме відспівання румунського гимну "Нехай живе король" — почувся свист з ріжних кутків салі. Це протестували українські студенти проти відспівання румунського гимну на святі Шевченка! На салі потім відбулись арештування сімох студентів, яких пізніше поставлено перед суд за зневагу короля, і засуджено на кару в вязниці по від двох до сімох літ. Після того розвязано всі українські товариства, а на Український Народний Дім наложено великі податки. Все орґанізоване життя на Буковині придушено.

Отак зайди розгосподарились на наших рідних землях. Великі миролюбні держави не піднесли ані одного слова протесту проти такого насильства. Справедливість, братерство, любов до ближнього — остались пустою фразою, бо сильний кулак взяв верх над бідним безборонним українським народом на своїй землі на Буковині! Українські школи понищено і заведено насильно румунську мову для наших дітей.

Незабаром прийшов другий октопус, викинув румунів з Буковини та почав ущасливлювати українців-автохтонів своїми порядками. Друга світова війна доїхала кінця українцям на Буковині: одні повтікали лише в тому, що на них було, других немилосердно вистріляно, а треті знайшли рай на Сибірі. І знову змінено урядову мову, знову нове підданство, канчук, арешти, смерть розстрілами, або смерть повільна на Сибірі. А великі миролюбні держави що на це? Нехай самий читач дасть відповідь!

Тому, коли відбувалась стріча буковинців українців у Лос Анґелес, Каліфорнії, коли прибув сюди проф. Орест Старчук з Канади, то два бувші студенти "Чорноморці" з Черновець заспівали студентську пісню:

"Студентські золоті часи,
Куди-ж ви ся поділи?
Не вернетесь вже більше ви,
Дні правди і надії.
Дарма шукаю довкруги,
Пропали ви й ваші сліди —
O, ierum, ierum, ierum,
O quae mutatio rerum.

Співали, співали, тай сльози втирали — а гості й собі з ними . . .

БУЛИБ ОБЕРЕЖНІ

— Як жеж ти пізнав свою жінку заки з нею оженився?

— Я наїхав на неї автомобілем і потовк її. Відтак з нею оженився.

— Добрий спосіб.

— Чому?

— Бо колиб усі мужчини так робили, то навчилисьби їздити більше обережно.

ТОМУ ВІН І ПИТАЄ

— Перепрошую, чи не сказалиб ви мені де є вулиця Липова?

— Як це? Ви не знаєте де вулиця Липова? Та це знає кожний дурень!

— Та власне тому я вас питаю.

ЗАБУЛА

— Петре, що то значить отой брунатний волосок на твойому убранні?

— Це значить, моя дорога, що ти ще не чистила мого убрання від коли ти стала бльондинкою.

ДОБРИЙ КРОК

— То ти, Петре, таки постановив перестати пити?

— Так. Я вже навіть купив собі новий ножик без коркотяга.

ДЛЯ ПОТІХИ

— Моя жінка завжди ставить мені за примір свого першого чоловіка.

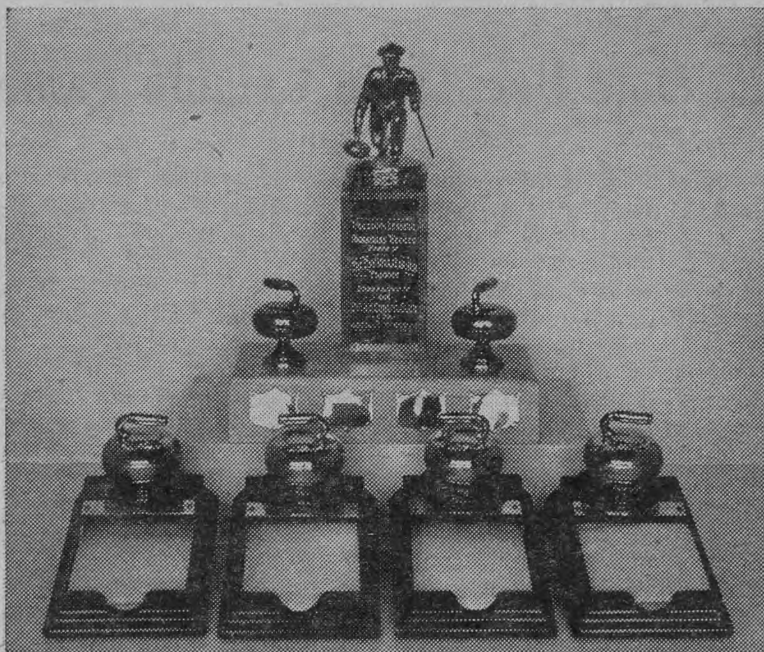
— Не журися тим. Свойому третому чоловікові вона буде ставити за примір тебе.

ЖИДІВСЬКА ЗАГАДКА

— Ану, Мойше, відгадай що це таке: має двоє очей але не бачить, має двоє вух але не чує, має чотири ноги але не бігає, має хвіст але ним не махає?

— Не можу ніяк це відгадати. Ну, що-ж то таке?

— Але-ж ти не здогадливий! Та це-ж здохлий пес.

ТРОФЕЙ КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

Видавництво Канадійського Фармера подарувало оцей трофей Канадійсько-Українському Атлєтичному Клюбові, секції "корлінґ". Кожного року чотиром членам цього "корлінґ клюбу" дарується в нагороді окремі нагороди, положені вдолі на цій знимці.

На долішній знимці: редактор К.Ф., М. Г. Гикавий, презентує ці окремі нагороди чотиром переможцям у "корлінґ".

Марія Павчук

Українське Весілля в Східній Галичині

Марія Павчук

Весілля в східній Галичині ділиться на кілька частин: вінко-плетення, вирядження до шлюбу, привіт після шлюбу, засідання на посаг, і забрання молодої до дому молодого.

Щоб весілля відбулося взірцево й відповідно, потрібно добрих провідників: двох старостів з добрим гумором, двох звинних свашок, двох моторних дружбів і двох проворних дружок.

Перше — молоді з дружбами й дружками йдуть у село просити гостей. Просять вони ось такими словами: Сердечно просили вас родичі і ми уклінно вас просимо загостити ласкаво на наше весілля.

Всюди їх щиро витають, а навіть обдаровують.

А тому, що весна є найкращий час на весілля, бо тоді й сама природа вбирається в нові шати, в нову зелень, тепло, гаї розвиваються, пташки співають, сади цвитуть, а в них біліють гарні біленькі хати.

Ось в одній хатчині, над рікою, заграли троїсті музики — на скрипку, цимбали й бас, а гості заспівали "Весілля в нас". Весілля зачинається в суботу. В домі молодої буде вінко-плетення.

Дружки й інші дівчата уплітають два вінки з зеленого барвінку або з мірту. Це для молодих до шлюбу. Сплівши їх, вони золотять їх позліткою. Дівчата співають ріжні пісні, а музиканти потім переграють їх. Співають вони:

Благослови, Боженьку,
І ти, рідний батеньку,
І ти, рідна мати,
Вінок уплітати.

На тихім Дунаю
Плили лебедята,
Той віночок гарний,
Що вплели дівчата.

А він нині гарний,
Завтра зівяне,
Молода Олеся
До шлюбоньку стане.
Стане до шлюбоньку,
Тай буде шлюб брати,
Будуть з неї квіти
На землю спадати.

Квіти поспадають,
Тай не позбираєш,
Ти для мене, мамцю,
Долі не вгадаєш.

А сироті співають так:

Ой, буде ставати,
Тай буде плакати.
Буде свою маму
В гробі споминати.

Ой, прийдіть, мамунцю,
Най вам ся поклоню,
Поблагословіте
Свою рідну доню.

Ой, прийдіть, мамунцю,
Бо я ся віддаю,
Вінок барвінковий
На головці маю.

Ой, прийдіть, мамунцю,
Я на вас чекаю,
Кому-ж ся поклоню,
Як мами не маю?

Ой, не прийду, доню,
Бо глибока яма,
І встати не може
Твоя рідна мама.

Ой, не можу встати,
Бо мені тяженько,
Най тя благословить,
Твій рідний батенько.

Якщо молода не має батька, то співають:

Олесю, Олесю,
В тебе весіллячко,
Напросила-сь роду
Повне подвірячко.

Напросила-сь роду
З далека, з близенька,
Чом не запросила
Рідного батенька?

Я до них ходила,
Тай я їх просила,
А на них виросла
Висока могила.

А з могили батенько
Мені промовляє:
Най тебе, Олесю,
Бог благословляє.

Культ українського весілля мотивується на ріжнородних наших піснях-співах і приспівах, такі як віват, коломийки та символічні вірування. Воно таке величне тому, що відбувається в чисто народному дусі, без жадних чужих, непотрібних домішок.

Та рідна наша пісня є чаром сповита. Вона є дуже мельодійна, кольориста, ритмічна. В ній відзеркалена душа нашого народу й ціле його життя, з радістю, плачем і горем.

Отже свашки, дружки й інші співачки вже знають цілий ряд добірних ріжнородних пісень, які є згідні з важними періодами весілля, та знають коли й кому їх співати.

В неділеньку вранці виряджають молоду до шлюбу. Вбирають її в народний стрій. Гнучкий її стан обнимає ґорсетка. Рукави широкі й прекрасно вишиті.

Зверха оксамитовий, голубий довгий жупанчик, малинова спідничка, оперезана гарним пояском, на грудях багате намисто, на голові вінець з барвінку, прикрашений мов маковий цвіт кольоритними стяжками. На ногах жовті чобітки.

Молодий одягнений по козацьки. На ньому вишита сорочка. Дружби вбрані також у козацьких строях. Дружки в народних дівочих строях.

Вбрану молоду кличуть княжною і кажуть: А наша княгиня красна як те сонечко ясне, а щодо вроди, то чарівна, а щодо строю — царівна.

Аж ось прийшла урочиста хвиля для родичів. Засідають вони на лавці перед образами, тримаючи хліб у руках на гарно вишитих ручниках. Найкращий килим розстелено їм під ноги, а на той килим стають молодята. По обох боках стають старости, позаді — дружби, дружки й свашки. Мати урочисто закладає дочці на голову вінець. Старости в імені молодих просять у родичів благословенства слідуючими словами: І стало цих двоє молодят перед Господом Богом і перед Пречистою Дівою Марією і перед своїм рідним татом і мамою і перед родиною ближчою й дальшою і перед усіми тут гостями, і просять ласкаво, щоб їх поблагословити і щасливо під царський вінець випровадити.

Молоді кланяються родичам три рази, і цілують хліб та їх руки. Родичі благословляють їх хлібом і словами "Благослови вас, Господи, всім добром, щоб вам усе йшло з роси, з води, та щоб ви не знали ніколи біди.

Потім співають і грають такими словами:

Ой, перший раз, Олесю, перший раз,
Поклонися, батеньку, зо сто раз.
Не рік тебе батенько пильнував
Заки твого поклононька дочекав.
Ой, другий раз, Олесенько, другий раз,
Поклонися матенці зо сто раз.
Вона свою головоньку клопотала
Заки твого поклононька дочекала.
Ой, третий раз, Олесю, третий раз,
Поклонися родині з кілька раз,
Бо вся твоя родинонька позїзджалась,
Вона твого поклононька сподівалась.
Грайте, музики, різко,
Кланяйся, Олю, низько,
Бо кожний тобі скаже —
Благослови тя, Боже!

Коли вернуть від шлюбу, тоді співають:

Вже по святім дусі,
Вийди, матінко, в кожусі,
Який кожух мохнатий,
Такий твій зять багатий.

Або співають так:

Звіщаєм вам вістку —
Привели вам невістку,
Як та зірничка ясна,
Така вона прекрасна.
Вийди, батеньку, вийди,
Бо не маєш ти кривди,
Бо за твоє одноє
Привели тобі двоє.

Родичі виходять, витають дітей а мати заводить молодих за стіл до обіду, разом з гістьми. Між ними є такі поважніші люди як священик, лікар, учитель, купець та інші. Мати, приплескуючи з утіхи, співає гостям:

Мої любі гостоньки,
Де-ж я вас подію?
Хіба я вас, дорогенькі,
За столом посію.
Тай буду вас, гостоньки,
Гарно доглядати,
Тай буду вас солоденьким
Медом напувати.

Привітне витання гостей, ввічливість, вибагливістть страв, щира приятельська розмова й загальне одушевлення свідчить про високу культуру нашого народу. Тут розвеселюють серце й душу — при забаві, танцях, музиці, співі, щирій товариській гостинности. Це безмежна веселість бо вона випливає з глибини людської душі.

Бо нема то весіллячка
Як на Україні,
Там то гарно, там то любо,
Ще тямлю й до нині.

По обіді, в самому розгарі весілля, дівчата, мов маковий цвіт, у пестрих народних строях, браві хлопці молодці, а також і старші, танцюють у садку на зеленій мураві, а інші відпочивають на лавочках під вишневим цвітом. Музиканти грають жваві танці, такі як метелиця, козачок, коломийка, полька, аркан, чабан, верховина й інші. Одні танцюють, а другі приплескують та приспівують:

А скрипочки із липочки
Цимбали з ліщини,
Не оженюсь як не возьму
Вкраїнської дівчини.
Ой, на ставі білі гуси,
На ставі, на ставі,
Ой, нема то кращих дівчат
Як у Сухоставі.
Ой, вінку мій барвінковий,
Вірно-м тя носила,
Щиро Богу ся молила,
Щоб тя вже лишила.
Та коли мя, любко, любиш,
Люби мя одного,
Та не люби й попри мене
Товариша мого.
Як я була дівчиною,
Дівков молодою,
То шуміла, то дудніла
Земля підо мною.
А як я ся тай віддала,
Бідна молодиця,
Тай не шумить, та не дуднить
Навіть і травиця.
Ой, не тому я співаю,
Що гаразд ся маю,
Але тому я співаю —
Горе забуваю.

А ось вже й вечір. Гості засіли до багатої вечері. Гульк — приїхав молодий з своїм весільним почотом, щоб подарувати молоду. Але брама зачинена, бо, мовляв — жадних чужих людей не впускають, хіба заплатять за вхід. Потім вступає молодий з своїми в світлиці. Дружби кладуть на стіл коровай. Це гарний, великий торт, в якому є застромле-

не соснове деревце, невеличке але гарно прибране живими квіточками, перлами, синьо-жовтими стяжками, та обгорнене в найкращий вишитий ручник. Це деревце кладуть на торт молодої. Молоду заховали, а молодому представляють ріжні комічні карикатури.

Але прийшов час засідати на посаг. І знову, як і до шлюбу, тричі кланяються родичам, щоб їх поблагословити. Співають тоді пісню:

Сідай, батеньку, з краю,
Най ти поклін віддам,
Бо на посаг засідаю.
Ой, летіла зазуленька через сад
Тай кликала Олюсенька на посаг.
Лети, лети, зазуленько, за гору,
Та най я ся родині поклоню.
Годі тобі, Олесю, чекати,
Час вже тобі на посаг сідати.

Брат проводить сестру за стіл і сидить біля неї аж доки молодий не викупить її. Тоді він сідає біля молодої й зачинається дарування. Співають тепер так:

А брат сестру за стіл веде,
Проводжає, научає,
Сестро-ж моя, коса твоя
Заквітчана.

Або співають ось так:

Братчику, соловейку,
Витягни шабельку,
Січи рубай, сестри не дай,
Ані за гріш, ані за два,
Ні сто-двадцять-чотири,
Будуться з тебе кпили.

Перше дарують родичі. Співають таку пісню:

Розступіться, люди,
Хтось прийшов до хати,
А то батько й мати
Дітей дарувати.

Даруєм вас, діти,
Легкою рукою,
Щоб вам щастя плило,
Як вода рікою.

Із щирого серця,
Вас, діти, даруєм,
Та нехай вам Господь
Щастя не жалує.

Коли дарує брат, то співають так:

Дарую тя, шваґре,
Золотим таляром,
Шануй мою сестру,
Будеш господарем.

А сестрі, при дарованню, співають так:

Казали-м ти, сестро,
Ще не віддавайся,
Є в городі квітки,
Зірви, заквітчайся.

Ти квіток нарвала
Тай ся заквітчала,
Але твоя доля
На тебе чекала.

Ой, моя сестричко,
Жаль ми за тобою,
А також і жаль ми
Та за красов твойов.

Бо то твоя краса,
Як квітка пишная,
Шануй, шваґре, сестру,
Вона молодая.

Бо вашому щастю
Завидують люди,
Щоб ви ся любили
Як сизі голуби.

Щоб ти не зівяла
Як трава на мості,
Гарно виглядала
Як приїдеш в гості.

Тітці, при дарованню, співають:

Ой, колує сонечко, колує,
Чимось мене тіточка дарує.
Не самим даром посагом,
Щастям здоровлям за столом.

Вуйки при дарованню співають таку пісню:

Дай вам, Боже, щастя,
Веселого світа,
Та щоб ви прожили
Многі, многі літа.

Старости співають:

Тече вода по шуварі
В зелененькім ярі,
Ой дай, Боже, добру долю
Молоденькій парі.
Дай їм, Боже,

Натішитись щастям сего світа,
А Олюси і Петрови
Многих, многих літа.

Свашки співають:

Заплачеш, Олюсю, дрібними сльозами,
Як підеш далеко від рідної мами.
Як підеш далеко до чужого дому
Будеш догаджати та милому свому.

Прийшла-м до Дунаю, стала-м тай думаю,
Ой, Боже мій, Боже,
Я вже мужа маю.
І який він гарний,
Який він хороший,
Я бим го не дала
За ніякі гроші.

Дружби співають при даруванню:

Музики, музики,
Будем вас просити,
Заграйте нам віват,
Будем вино пити.

На здоровля тому,
Що ми в його дому,
Молодій княгині
Тай і молодому.

На здоровля всім вам,
Батькови тай неньці,
І дружбам і дружкам,
Старостам, священикам.

Та ми би ще більше
Вівату співали,
Колиб ми келішки
Повні вина мали.

А шклянки не повні,
І то дружки винні,
Вони би до шклянок
Долляти повинні.

Дружки співають свою пісню:

Ой, та при долині,
Зеленій ліщині,
Який жаль великий
Молодій княгині.

Там мої подруги
Будуть ще гуляли,
Мені молоденькій
Рученьки звязали.

Звязали рученьки
Від нині до віку,
Бере мене милий
Під свою опіку.

Жінці кокетці, яка лише про себе дбає, співають так:

Ой, піду я гором, долом,
Ячменем дрібненьким,
Ой, маю я три розкоші
За своїм миленьким.

Ой, одная розкошонька,
Вірно мене любить,
А другая розкошонька
Не рано мя будить.

А третая розкошонька,
Що йде без обіду,
Ото мені любо й мило
Куди я з ним піду.

Або ось так:

А мій милий в рано стає,
Мене накриває,
Ой, спи, мила, до сніданку,
Най ніхто не знає.
Ой, спи, мила, до сніданку,
Тай спи до обіду,
Щоби-сь гарно виглядала,
Як десь з тобов піду.

Багачці співають:

Ой, продав я жита штири кірці,
Тай купив я хустку своїй жінці,
Там то хустка, там то кінці,
Там то гарно моїй жінці.

Або ось так:

Ой, на горі зелена ліщина,
А я собі як калина,
А мій милий як лелія,
В него вся моя надія.

Покривдженій жінці співають:

Йшла я понад річку,
В однім черевичку,
Дивуються мені люди,
Змарніла-м на личку.

Сина-м не женила,
Дочки не віддала-м,
Сама собі дивуюся
На що я ся здала.

Як оженю сина,
Головонька сива,
Віддам дочку голубочку,
Склоню головочку.

Жінці між чужими співають таку пісню:

Болить мене головонька,
Нема чим звязати,
Нема кому до матінки
Вістки передати.

Ой, звяжу я головочку
Шовковим платочком,
Перекажу до матінки
Сивим соколочком.

Вдівцеві співають ось що:

Ходжу по світлонці
Тай руки ламаю,
Бідна-ж моя головонько,
Дружини не маю.

Ой, встань, моя мила,
Прийди, пробудися,
Тай на свої діточки
Хоч раз подивися.

Лишилися повні стіжки,
Корови, телята,
Годуй, пильнуй і вирощуй
Малі сиротята.

Гарненькій дівчині:

Ой, вийду я понад річку,
Стану я, стану я,
Задивлюся у водичку,
Гарна я, гарна я.

А до мене хлопці ходять,
Паничі, паничі,
Купують ми мід-горілку,
Колачі, колачі.

Хлопцеві, який починає парубочити:

Біда мені, молодому,
Біда мені біда,
Бо не кажуть ми любити
Дівчину в сусіда.

Як в сусіда не любити,
Коли сусід близький,
А в сусіда гарне дівча,
Ще й перелаз низький.

Старшому парубкові:

Ой, зелений хмелю,
Чому ся не стелеш?
Ой, ти козаченьку,
Чому ся не женеш?

Не буду женитися,
Не тра мені жінки,
Мені молодиці
Купують горівки.

Дівчині, яка була заручена, але розійшлася з своїм нареченим:

Коло моїй хати,
Стежечка вузенька,
Ніхто не перейде
Лиш я, молоденька.

А я, молоденька,
Перейду з тихенька,
Золотенький перстень
То ключ від серденька.

То ключ від серденька,
Щоб го відомкнути,
Кого я любила,
Дай, Боже, забути.

При кінці молоді дарують одне другого і співають:

Памятаєш, мій миленький,
Як ми ся любили,
Як обоє тим горішком
Ми ся поділили.

Памятаєш, мій миленький,
Як то було зразу,
Яка була розмовонька
Коло перелазу.

Памятаю, моя мила,
Моя дорогенька,
Від тоді ти ми припала
До мого серденька.

А тепер молода вибирає найкращі стяжки з свого вінка, кладе їх на чола дівчатам, дружкам, сестрам та іншим членам родини або товариства, а також кладе свій вінок на голову обдарованій дівчині, цілує її, а дружки розкраюють торт і ділять його між усіх. Батькові, старості й молодому дає гарно мережані сорочки, іншим шовкові хусточки, а матерям і свашкам целянові прекрасні хустки.

Весілля тепер зближається до кінця. Всі приготовляються до виїзду домів. На одному возі є велика скриня, наповнена вщерть усяким добром, потрібним до

нової хати, а інші вози призначені для гостей молодого, так звані—придани.

Ще раз перетанцьовують, старости з свашками, дружби з дружками, комічно танцюють і приспівують:

Ой, до дружки, пане брате,
До дружки, до дружки,
На свіжії пироженьки,
На білі подушки.

Сюди, туди за дружбою,
А де-ж він подівся?
А він пішов в сад за дружков
Й но зазеленівся.

А наш дружба любив дружку,
Зробив стежку без петрушку,
Дружка дружбу полюбила,
Аж фартушок загубила.

Старостам співають:

Нам староста вдався,
Сім літ не вмивався,
А як уже вмився,
Тай до нас прибився.

Тай не зачесався,
Шнурком підперезався,
На всю біду придався,
На всю біду придався.

Свашкам:

Співали би наші свашки,
Голосу не мають,
Наїлися гарбуза,
Ледве віддихають.

Ми не їли гарбуза,
Покушали дині,
А що гарно співаємо,
Знають не від нині.

Коли молоду забирають, співають веселих і сумних:

Весілля, весілля,
Тай вже по весіллю,
Вийди на городець
Тай подякуй зіллю.

Тай подякуй зіллю,
Що-сь ся заквітчала,
Батеньку і неньці,
Що тя згодувала.

Що тя виплекала,
Своїми руками,
Що тя поливала
Щирими сльозами.

Що тя виростила
Як рожу в городі,
Бо ти одна була
У маминім роді.

Тай тя виховала
На чесну дівчину,
Щоб ти памятала
За свою родину.

Не плач, моя мати,
Не вдавайся в тугу,
Віддалась мене, молоденьку,
Маєш в дома другу.

Ой, не тужи, моя ненько,
Не марній на личку,
Віддалась мене, молоденьку,
Приймеш си наймичку.

Бувайте здорові,
Мої рідні тату,
Що-м вам прибирала
Все гарненько хату.

Бувайте здорові,
Мої мамусенько,
Бо я вам все прала,
Білизну чистенько.

Бувайте здорові,
Мої любі сестри,
Вже більше не буду
Ваших косів плести.

Бувайте здорові,
Ви мої братчики,
Бо за вами всіми
Мені жаль великий.

Бувайте здорові,
Ви, мої пороги,
Куди проходжали
Мої білі ноги.

Бувайте здорові,
Ви, мої сусіди,
Вже до вас не піду,
Як було завсігди.

В молодого вже закінчують весілля. Тут ще трошки гостяться — молода дає дарунки його родичам і забирає з свого вінка решту стяжок і обдаровує ним

дівчат. Потім свашки молодого садовлять молоду на вищий стілець, на якому лежать дві гарно вишиті подушечки (ясики) і розчісують її коси та гарно звивають їх довкола голови як вінець та звязують їх невеличкою цвітистою хусточкою. Співають:

Попід гору високую
Літали вірляни,
Ніде мені так не буде
Як в рідної мами.

А в рідної матусеньки
Снідання раненько,
Руса коса розчесана,
Сорочка біленька.

Ой, горами, долинами,
Пшениця ланами,
Ой, нема то розкошеньки
Як в рідної мами.

На городі бурачок
Червоненька гичка,
А нині ще дівчинонька,
Завтра молодичка.

От, ти гарна молодичка,
І тримайся з нами,
Не заглядай за дівками,
Ні за парубками.

Отак відбувалося весілля на українських землях у давніших і ще в недавних часах. Воно пригадує нам нашу славну минувшину. Українське весілля є одне з найкращих у світі. Воно є частиною нашої народної культури. В ньому є багато символіки з давних наших часів. Це є наш культурний скарб і ми повинно ним дорожити та його зберігати.

ВАЖНІШІ ПОДІЇ В 1955 РОЦІ

Січень: Даґ Гамершолд, ґен.-секретар Обєднаних Держав, мав переговори з членами китайського уряду в справі звільнення американських летунів.

Спущено в воду першу субмарину—"Навтілус", з атомічним мотором.

Американський Конґрес уповажнив през. Айзенгавера боронити збройно Формосу й острови Пескадорес.

Совєтський Союз закликає Обєднані Держави здержати Злучені Держави від аґресії.

Рада Забезпеки рішила запросити представника комуністичного Китаю до участи в дебатах над Формосою. Китай відмовився.

Лютий: Сенат ЗДА ратифікував Південно-Східний Азійський Пакт. Уряд Франції, на чолі з прем. Мендес-Франсом, упав.

Маленкова усунено з премієрства Совєтського Союзу. На його місце прийшов Ніколай Булґанін.

АФЛ і СІО рішили зєднатися в одну велику орґанізацію робітників.

Злучені Держави відкинули пропозицію Британії, щоб віддати комуністичному Китаєві острови Квемой і Матсу.

Британія рішила продукувати водневі бомби.

Відбулась перша конфереенція членів Південно-Східного Азійського Пакту.

Едґар Фовр створив новий уряд у Франції.

Ізраельські вояки зробили напад на єгипетську територію й вбили 38 єгиптян.

Березень: Перемирна комісія Обєднаних Держав у середному сході осудила Ізраель за брутальну аґресію, поповнену на єгипетській території 28 лютого.

Італія ратифікувала парижські договори про включення західної Німеччини в західну оборонну систему.

Американська преса опублікувала протоколи конференції в Ялті.

Західна Німеччина ратифікувала парижський договір про її вступ у західну оборонну систему.

Франція ратифікувала парижські договори про суверенність й створення армії західної Німеччини.

Квітень: Злучені Держави ратифікували парижські договори про західну Німеччину.

Сер Винстон Чорчил уступив з пре-

THIS STONE WAS LAID BY
HIS WORSHIP
MAYOR WILLIAM HAWRELAK
ON SEPTEMBER 1, 1955

Мейор Едмонтону, В. Гавриляк, вложує угольний камінь нового міського ратуша.

мієрства Британії. На його місце прийшов Ентоні Іден.

Совєтський Союз уневажнив пакт приязні з Британією й Францією.

В Злучених Державах оповіщено винахід ліку проти поліо Др. Салка.

В Москві підписано австро-совєтське порозуміння.

В Бандунґу, Індонезія, відбулась конференція 29 азійських і африканських держав.

Докінчено ратифікацію паризьких договорів про західну Німеччину.

Травень: Проголошено суверенність Німецької Федеративної Республики.

В Відні підписано міністрами закордонних справ чотирох великих держав договір про Австрію.

В загальних виборах у Британії перемогли знову консервати, під проводом нового премієра, Ентоні Ідена.

Булґанін і Хрущов відвідали Югославію.

Червень: Диктатор Перон почав переслідувати римо-католиків в Арґентині.

Канцлєр західної Німеччини, Др. Конрад Аденавер, відбув візиту в Вашінґтоні.

Революція моряків проти Перона не вдалася.

Відбулась ювілейна сесія Обєднаних Держав у Ню Йорку.

Липень: Уряд Італії, з премієром Шелба, провалився, а на його місце прийшов премієр Антоніо Сені.

До Злучених Держав прибула делєґація совєтських колгоспників на оглядини рільництва, особливо плянтацій кукурудзи.

Відбулась конференція голов чотирох великих держав — Британії, Франції, Совєтського Союзу і Злучених Держав Америки, в Женеві.

Американці оповіщують плян збудувати штучний сателіт, який мавби кружляти довкола землі.

Серпень: В Женеві почались наради між амбасадорами Китаю і Злучених Держав про звільнення американських летунів і інших полонених.

В Женеві відбулась конференція атомічних знавців над питанням сконтролювання міждержавного виробу й вжиття атомічної сили.

Китай звільнив 14 американських летунів.

Гураґан спричинив у східних стейтах Злучених Держав великі знищення й смерть 150 особам.

Понад 1,000 осіб убито в великих кровавих заворушеннях арабських націоналістів в Альжірії проти французької контролі.

Перелетено турбіновим літаком з Лондону до Ню Йорку й назад у протязі 14 годин.

Вересень: За посередництвом перемирної комісії Обєднаних Держав між Єгиптом і Ізраелем прийшло до перемиря.

Конференція в Лондоні між представниками Британії й Кипру не дала ніяких позитивних наслідків.

Канцлєр Аденавер був на нарадах у Москві й там прийшов до порозуміння з совєтськими вождями про навязання дипльоматичних відносин між СССР і західною Німеччиною за звільнення Совєтами 10,000 німецьких воєнних полонених.

В Арґентині вибухла революція. Перон уступив та вибрався до Параґваю. Премієром став Лонарді.

Східна Німеччина стала "суверенною державою" після відвідин у Москві її премієра.

В Ню Йорку почалась десята загальна сесія Обєднаних Держав.

През. Айзенгавер захорував на серце.

Єгипет погодився закупити більшу кількість зброї в Чехословаччині.

Жовтень: Французька делеґація вийшла з салі нарад Обєднаних Держав через те, що справа її північно-африканських кольоній поставлена була на програму нарад.

Іран прилучився до Баґдадського Пакту.

Саарщина заявилася проти европеїзації.

В Женеві почалась конференція міністрів закордонних справ чотирох великих держав.

Листопад: Даллес відвідав диктатора Еспанії, ґен. Франка.

Даллес відбув візиту маршала Тіта в Білгороді.

Новим президентом Арґентини став Педро Арамбура.

Конференція міністрів у Женеві закінчилася безуспішно. Поворот до стану холодної війни.

Булґанін і Хрущов прибули до Індії на кілька-тижневі відвідини.

В Баґдаді відбулася перша конференція Баґдадського Пакту.

Москва оповістила вибух водневої бомби.

В Кипрі проголошено вийнятковий стан, у наслідок анти-британських заворушень.

Французький парлямент заявив недовіря до уряду прем. Едґар Фовра. Парлямент розвязаний і оповіщено вибори на 2 січня.

Грудень: В Злучених Державах дві великі робітничі орґанізації, АФЛ і СЮ, обєдналися в одну орґанізацію.

Клемент Етлі уступив з проводу робітничої партії в Британії. На його місце вибрано Гю Ґейтскелла.

Др. Отто Йогн, бувший голова розвідки в західній Німеччині, який втік був до східного Берліну, вернув до західної Німеччини.

Прийнято до Обєднаних Держав 16 нових членів.

Саарщина заявилася в голосуванні за приєднанням до Німеччини.

Судан проголосив державну самостійність.

Десята сесія Обєднаних Держав закінчилася.

Осин Юрій Федькович

ДОВБУШ

Гей, ци чули, люди добрі,
перед ким то звіри стигнуть,
А за ким то молодиці,
а за ким дівчата гинуть?
То наш Довбуш, наша слава,
то капітан на Підгірю,
Красний, красний, як царевич,
двадцять років і чотири.

Хлопців тисяч йому служить, —
поклонися перед ним, крале!
На той топір його ясний
клали німці много стали,
А на тії порошниці
били угри злота много,
А той ремінь більше вартий,
як у двоє царства твого.

Ясна нічка в Чорногорі,
місяць світить, місяць мріє,
А капітан ходить сумно,
чось му серце в грудех мліє:
Ні топірчик вже не пестить,
ні кресак не обзерає,
Ходить, ходить по долині,
клонить голов тай думає.

"Гей, капітан, ти наш пане,
не яло ти сумувати!
Я співак є на Підгірю,
не розкажеш заспівати?
Я умію пісней много,
ой, потрафлю затужити;
Капітане, ци не кажеш?
Може хлопців побудити?"

Онде хлопці тисяч двісті
полягали по убочи . . .
Гей, якіж бо буйні, жваві,
а які в них бистрі очи!
Бо води ще в'ни не пили,
хіба кров та буйні вина;
Хліб їх білий не годує,
лиш жуброва солонина.

А капітан став над ними,
рве пістоля, зводить скали;
Грим!!! а забув тисяч двісті
на ногах вже поставали:
"Що розкажеш, пан капітан?
Ци палити, ци рубати,
Ци якому королеви
кажеш голов з вязів зняти?"

"Вража голов не пропаде,
заки рідна не застила,
Але красна, красна Дзвінка
на вечірки запросила.
Ви підете враз зі мною". —
"Як розкажеш, і до грани!
Ти капітан в Чорногорі,
а ми твої, капітане."

Ясна нічка в Чорногорі,
світить місяць з звіздочками;
З леґінями тисяч двісті
квапить Довбуш облазами.
А сова десь затужила,
що аж серце в грудех мліє,
В Чорногорі нічка ясна,
місяць світить, місяць мріє.

"Капітане, завернися!
  Птаха нужду нам ворожить".
"Хто то каже?", крикнкув Довбуш, —
  "Головою най наложить!"
Тай ухопив за пістоля.
  "Озде стою, пане брате,
Ще раз кажу: завернися!
  Озде груди, — мож стріляти".

Так казав Іванчик любчик.
  Ви не чули о Івані?
Ей, леґінь то був хороший,
  перший він по капітані;
А капітан його любить,
  ліпше май, ніж топір з стали.
Як поглянув на Івана,
  аж му руки білі вяли.

"Тобі сором, славний Довбуш?
  Маєш в землю що дивити:
Задлі Дзвінки хабалиці
  свого брата хочеш вбити?
Як, ти думаш, добра душе,
  Що та сука тебе любить?
Базаринки твої любить!
  Завернися, бо тя згубить".

"Абись дав ми тілько злота,
  що наповню цю долину,
Абись дав ми в двоє більше,
  то я Дзвінку не покину.
А не хочеш ти зо мною
  йти до Дзвінки, в твоїй воли;
Завернися з леґінями,
  але Довбуш — ні, ніколи!"

"Я тебе бих мав лишити?
  Я, твій брат, тебе самого?
Того люди не діждали,
  тай не діждуть люди того.
Гай, наперед, гайдамахи!
  Де капітан, там і люди!
Дай ми руку, пане брате,
  чей гніву, вже в нас не буде."

"Добрий вечір, красна Дзвінко,
  отвори, пусти до хати!
Сімсот хлопців є зі мною,
  а вже час би вечеряти.
Ми принесли срібла, злота,
  ми принесли меду много,
Будем їсти, будем пити,
  отвори нам лиш, небого".

"Ци то ви там, славний Довбуш?
  (Ти ся хочеш напивати!
Я ти пива наварила,
  буде світ ся дивувати) —
Ей, даруйте, любку любий,
  що не можу вас пустити,
Стефана ся от надію,
  як узнавби, мігби бити".

"Що ти з твоїм чоловіком! —
  Стефанови я не ражу
Тебе й пальцем докинути.
  Отвори ми, я ти кажу".
"Я бо кажу, славний Довбуш,
  що сегодня не отворю".
"А я піду на підсінє, тай
  з дверми ся сам поборю".

"В мене двері тисовії,
  не злодіям до розлому!"
"Що ти кажеш, гей гадюко?!"
  кликнув Довбуш гірше грому.
Тай ухопив за одвіркви:
  як солома все ся крушить.
Двері гримли серед хати, —
  аж набій тут в уха грушить.

Ей, набою-ж ти, зрадливий,
  ей, набою голосненький!
З капітана кров ся ляє,
  впав капітан молоденький.
Впав, конає на мураві,
  кров кипяча трави росить.
А капітан киче хлопців,
  тай конає, тай їх просить:

"Як я, братя, вже загину,
  то зложіть ня на топори.
Занесіть мня, де найкраще,
  занесіть мня в сині гори,
Там, де люди не заходя,
  там, де пташки не співають,
Там мене ви поховайте,
  най враги мій гріб не знають.

"А мій топір золочений
  в Дністер-Дунай затопіте,
Нехай знають рідні люди,
  нехай знають рідні діти:
Що хто жінці в світі вірить,
  мусить марне загибати,
Як ваш Довбуш, ваш капітан . . .
  Йой! прости мня — Божа Мати!"

В Чорногорі сонце сходить,
  Чорногора в світлі тоне,
А в скалі там десь глибоко,
  там сова десь плаче, стогне.
Але Довбуш їй не чує,
  бо в могилі вже не чути
Ані пісню Довбушову,
  ні флояри слезні нути.

ВЗІРЦЕВА ЯК
ПОНАД ПЯТЬДЕСЯТЬ РОКІВ

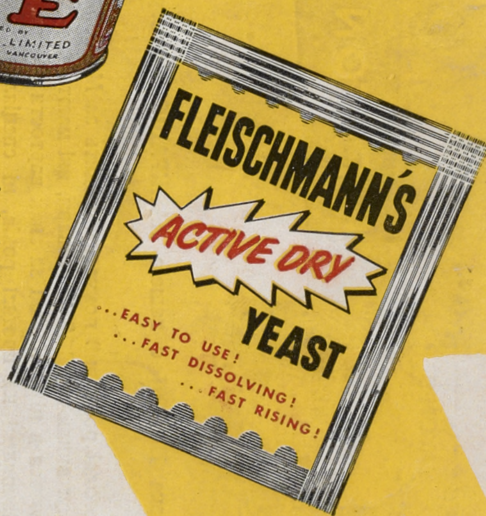
ПРОДУКТИ, НА ЯКІ МОЖЕТЕ СПОЛЯГАТИ

Вам коштуватиме менше чим 1 цент за MAGIC BAKING POWDER для печива торта ... сорок разів стільки ви заощадите на кошті торта — MAGIC BAKING POWDER ніколи не заводить.

Вживайте GILLETT'S LYE до чищення і роблення мила. Буде коштувати менше чим 1 цент за кусник мила, коли будете його робити з Джіллет'с Лаю.

FLEISHMANN'S ACTIVE DRY YEAST — ці нові скороділаючі сухі дріжджі остаються свіжими і з повною силою тижнями без охолоджування. Одна пачка рівняється одному кускові свіжих дріжджей в кожному приписі.

Можна дістати у вашого найближчого склепаря або в загальному склепі. Глядіть на сторону 55.

STANDARD BRANDS LIMITED

MONTREAL - TORONTO - WINNIPEG - VANCOUVER